

# קובץ גליונות

## פרשת תולדות

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור



באדיבות:



אביהם של עולם הישיבות גאון ישראל וקדושו  
רבינו מרן רבי **ברוך בער** ב"ר שמואל דוד **ליבוביץ** זיע"א  
בעל "הברכת שמואל"  
גלב"ע ה' כסלו ת"ש תנצב"ה



### זמני השבת

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	4:02	5:16	5:54
בני ברק	4:16	5:16	5:50
קרית ספר	4:11	5:16	5:52
בית שמש	4:01	5:16	5:53
אופקים	4:11	5:19	5:53
חיפה	4:08	5:15	5:49

בחסות:



**גילנות דוד**

לגור בבני ברק, לחיות על המארק!  
**03-900-9944**

### ומשפע מצות תפילין...

ברכת מזל טוב לידידנו החשוב  
הרה"ג ר' **ישראל גולדברג** שליט"א  
מחבר סדרת הספרים הנודעת  
"**כאיל תערוג**" (ו' חלקים)

לרגל הכנס בנו הבחור היקר **דוב אריה** נ"י  
לעול תורה ומצוות



יהי רצון שיזכו לרעות  
ממנו ומכל יוצ"ח  
רוב נחת ושמחה

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדרים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | [g.gilyonot@gmail.com](mailto:g.gilyonot@gmail.com)

## לעילוי נשמת

ר' אהרן יסייב הי"ד בן מרגלית ויוסף הי"ו  
נלב"ע ז' בכסליו ה'תשע"ו | תנצב"ה  
הוקדש ע"י יוסף חי בן גאולה הי"ו

## גמ"ח חשמל כשר לשבתות אירוח ונופש

תאורות חרום, פלטות חימום, מיכלי מים מתקפלים,  
מאווררים נטענים וכו'.

טל: 1599-599-907 שילוח 1 גמ"ח  
שילוח 5 מקומות נופש

[bn324143@gmail.com](mailto:bn324143@gmail.com)

## להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד  
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -  
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: [k.gilyonot@gmail.com](mailto:k.gilyonot@gmail.com)

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

[kovetz+subscribe@googlegroups.com](mailto:kovetz+subscribe@googlegroups.com)

## לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות,

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

## לעילוי נשמת

משה אליהו בן יעקב ז"ל

תנצב"ה

## לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

לקראת השנה החדשה הקדישו ע"ג הקבצים את  
יקיריכם באחת משבתות השנה, ותזכו להיות שותפים  
בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

- |                 |                     |
|-----------------|---------------------|
| • יב כסלו ויצא  | • יב אייר אחר       |
| • יט כסלו וישלח | • קדושים            |
| • כו כסלו וישב  | • יט אייר אמור      |
| • ד טבת מקץ     | • כו אייר בה"ב      |
| • יא טבת ויגש   | • ד סיון במדבר      |
| • יח טבת ויחי   | • יא סיון נשא       |
| • כה טבת שמות   | • יח סיון בהעלתך    |
| • ג שבט וארא    | • כה סיון שלח       |
| • י שבט בא      | • ב תמוז קרח        |
| • יז שבט בשלח   | • ט תמוז חקת        |
| • כד שבט יתרו   | • טז תמוז בלק       |
| • א אדר משפטים  | • כג תמוז פינחס     |
| • ח אדר תרומה   | • א אב מטו"מ        |
| • טו אדר תצוה   | • ח אב דברים        |
| • כב אדר כי תשא | • ו אלול שופטים     |
| • כט אדר ויה"פ  | • יג אלול כי תצא    |
| • ז ניסן ויקרא  | • כ אלול כי תבא     |
| • יד ניסן צו    | • כז אלול נצבים ר"ה |
| • כח ניסן שמיני | • ה תשרי וילך יו"כ  |
| • ה אייר תז"מ   |                     |

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.



# דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

## מכתבי הקוראים

ייש"כ על הגליונות המאלפים, רבי התוכן, התורה ומוסר החיים וכו'. הם מחכימים אותנו כל שבוע מחדש, נפלא מאד.

בקשר למה שכתבתם על רבינו שליט"א שלא רצה לעכב תשובה אודות שידוך ועיכב את ארוחת הצהריים בשל כך, סיפר לי הרב אהרן כהן גבאי ביהכ"ס לדרמן:

"לפני שנים רבות, פנה אלי הגר"ח ואמר לי, כי הוא מחפש את אבי (הרב משה שליט"א) כדי להציע לו שידוך עבור אחי. אבי שהה אז על גג המבנה וטיפל בעניינים טכניים של בית הכנסת. עדכנתי את הגר"ח היכן אבי נמצא כעת והוספתי, כי אעדכן את אבא, שרבינו מחפש אותו.

לא חלפו אלא דקות בודדות והגר"ח ניצב בכל הדרו על הגג... אבא שלי היה בהלם ולא הבין, מדוע טרח הגר"ח וטיפס עד לשם כדי לאתר אותו וזאת עוד כדי להציע שידוך...

אבל הגר"ח הסביר בפשטות את פשר הבהילות: "אסור לעכב רעיון של שידוך לבן או בת ישראל, אפילו לא לרגע קטן".

ואגב, עלה בדעתי ליישב עפ"ז, כי רבים מדקדים, מדוע היה זקוק אליעזר לקפיצת הארץ בדרכו לחרן, מה שלא מצאנו זאת בדרכו מחרן לארץ ישראל.

ולפי דברי רבינו (שמקורם עוד במרן החזון איש זצ"ל שהקפיד על כך) הרי שמכיוון שאסור לעכב שידוך אפילו רגע קטן, נזדרז אליעזר ועשה קפיצת הדרך... אבל לאחר שהשידוך כבר יצא לפועל, אין כבר סיבה לקפיצה כזו...

שבוע טוב ובש"ט  
הרב אהרן טייטלבוים

## פנינים על הפרשה

**"ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו" (כ"ה כ"ח)**

"שהיה יודע לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו, אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן? כסבור אביו שהוא מדקדק במצוות" (רש"י פסוק כ"ז).

וצריך עיון, שלכאורה היא שאלה של שטות, כי הכל יודעים שאין מעשרין מלח ותבן, ואיך הראה בזה שהוא מדקדק במצוות? ועוד, שהיה לו לשאול למה אין מעשרים, ולא איך מעשרים, כי אם פשוט לו שמעשרים, מה קשה לו איך מעשרים? ומה זה שונה מכל מאכל שמפרישים מעשר.

ויש לומר שבאמת שאל שאלה של חכמה.

כי הלכה היא שאסור להאכיל טבל לבהמה (תוספתא, הובא בפתיחה לדרך אמונה פ"ו ממעשר, ולהרבה פוסקים הנאה של כלוי היא מדאורייתא, עין שם ס"ק י"ח), ואם כן איך נותנים לפניו תבן, והרי מצוי שנשארו בו מעט שבליים (כדאיתא בתוספתא סוף פ"ב דפאה), ואינן מעשרות והוי טבל, [דהרי טבל הוי דבר שיש לו מתירין ואינו בטל ברב], ולקחת טבל ודאי ולעשר ממנו על הקש לא יועיל, כי הוי מן החיוב על הפטור (מפני שמן התורה המעט שבליים בטלים ברב וכנ"ל), וגם לעשר מתבן על התבן לא יועיל, שאולי בתבן שלקח לעשר אין שבליים, [ועל כל פנים אין כשעור הראוי למעשר], וגם לברר שבליים מתוך התבן ולעשר מיניה וביה לא יועיל, שאז שוב הוי מחיוב על הפטור.

וזה מה ששאל עשו כיצד מעשרין את התבן.

והתשובה לזה: שבתרומה ובמעשר שמפריש על שאר השבליים [שאינם מערבים], מכונים ופוטרים גם את זה (וזה לא נחשב תערובת, כי אפשר לברר השבליים מתוך התבן), וכדאיתא כעין זה במשנה מסכת מעשרות פ"ד מ"ה עין שם.

וכעין זה נתן להסביר מה ששאל כיצד מעשרין המלח.

שהרי כשמבשלים מאכל טבל ונותנים בו מלח, הרי המלח קבל טעם הטבל, וממילא גם את אחר כך מתקנים את הטבל על ידי שמעשרים, אבל למלח שבלוע בטעם טבל אין תקנה, כיון שלא יועיל לעשר עליו מטבל אחר כי הוא רק 'טעם' ולא ממשות, ולא בורר איך מחשבים מעשר לדבר שאינו אלא טעם, והחזון איש בספרו (דמאי סי' י"ג סק"ז) דן איך מחשבים טעם לענין מעשר.

והתשובה לזה כנ"ל, שכשמעשרים התבשיל מכוונים גם על זה.

סח רבינו שליט"א: פעם דרש הגאון ר' איזיק שר זצ"ל ראש ישיבת כנסת ישראל סלבודקא על יעקב ועשו, והאריך בדרך דרוש, ואמר שעשו היה אדם גדול ולא כמו שנראה שהיה רק רשע ובעל עברות, אלא היה דורש בתורה ברבים (עין ילקוט שמעוני ח"ב רמז ת"ג), והיה ראש ישיבה גדול עם אלפי תלמידים, ואנשים חשבו שהוא ממשיך דרכו של זקנו אברהם אבינו, והאריך לבאר במה טעה ובמעלתו של יעקב איש תם (עין לקט שיחות מוסר ח"ג עמ' מ"ב).

וכשמע מזה מרן החזון איש זצ"ל לא היה ניחא ליה, ולא הסכים לצורת גישה זו. כי הרי התורה קוראת לו (כ"ה כ"ז) איש יודע ציד איש שדה [ובלשון חז"ל נקרא עשו הרשע], ורק יעקב נקרא איש תם יושב אהלים.

ובשנה אחרת התבטא רבנו:

הרבה מתקשים מה הטעם שיצחק בחר לתת לעשו את הברכות, וכי לא ידע שהוא רשע? ומה באמת היתה הסיבה שרצה לברך אותו. אולם באמת יצחק אבינו לא ידע! רבקה כל השנים ידעה ולא רצתה לצער אותו, והראה ללשון המדרש (ב"ר ס"ה ט"ו) 'עלי קללתך בני', אמר ר' יצחק, עלי לכנס ולומר לאביך יעקב צדיק ועשו רשע, ע"כ. ורואים שבאמת לפני זה לא ידע כלום!

## הבאור שמרן בעל הקהלות יעקב מחק מן הספר

**ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים (כ"ה, לד)**

בפעם הראשונה כשסדר רבינו שליט"א לדפוס את חדושי על התורה, הוא הביא לאביו מרן בעל הקהלות יעקב, שיעיין בדברים. הוא עיין ונהנה מן הדברים, ועל כשמונה חדשים הוא אמר שכדאי שלא להדפיס, כי הוא חידוש גדול.

אחד החידושים הוא בפרשתנו.

שלכאורה קשה, הרי עשו בקש נזיד עדשים, ומדוע יעקב הביא גם לחם.

ואפשר, כי נזיד עדשים המבושלות הוא מחלוקת בגמרא (ברכות ל"ח) מה מברכים על שלקות, ולכן יעקב נתן לו גם לחם, שיפטור בברכת המוציא את התבשיל ויצא מכל השאלות.

[וכנראה מרן הקהלות יעקב ז"ע סבר שעשו לא כל כך היה מדקדק בהלכה, ואם חשש ל"לפני עור", הרי יותר היה לו לחוש שלא יבדך כלל, ורחוק לומר שזה פשט הפסוק].

עם כל זה, היה הבאור חביב בעיניו של רבינו והיה חוזר על זה הרבה, ובהוצאה החדשה של 'טעמא דקרא' על התורה, בקשו המסדרים לדפוס להכניס את הפרוש בספר, ורבינו לא מחה בידם. (שבוענו מסובך)

המשיכו והעתירו בתפילה לחיזוקו של רבינו שמריהו יוסף חיים בן פעשא מרים לרפו"ש בתושח"י.

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: [divreysiach+subscribe@googlegroups.com](mailto:divreysiach+subscribe@googlegroups.com)

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, נש"ו"ת מרבינו.

## ויצא יצחק לשוח בשדה (מאמר ב')

מצאנו לנכון ללקט בזה כמה סנסנים ממה שראיתי אצל רבינו שליט"א בהנהגות בענייני תפילת ערבית:

א) בעידנא חדתא גילה רבינו שליט"א צופן מהנהגותיו בעניין קריאת שמע של ערבית, ולפיו נוהג לומר על מיטתו קודם חצות את כל ג' פרקי ק"ש, מחשש שמא קרא ולא כיון באותיותיה, ובהיות וק"ש דאורייתא ויש להחמיר בספקותיה, ומאחר וע"פ האר"י יש עניין לומר כל הפרקים (וכן נזכר במ"ב סי' רל"ה סק"ב), בכגון דא יש לומר מהיות טוב אל תיקרי רע!.

הנהגה זו מגלה טפח מכבשונות מסתרי ליבו, שכן בשחרית אינו נוהג כן, היות ולא מצינו שיטה לומר ק"ש אחר התפילה, נערוין לבד הם לא סיבה. [וכמדומה שאמר פעם שלומר ק"ש ללא ברכות לפני התפילה בתוך ברכת 'לעולם יהא אדם' אין לזה טעם כמו שכתבו בשם הגר"א], ורק במעריב שיטת האר"י נרתמת כדי לדקדק במצווה כבדרך אגב! בספר 'אלא' (פנ"ג ס"ז) מציין בזה שהיות ומרן חושש בזה לספיקא דאורייתא, לכן מקפיד לאומרה מיושב ולא מושכב, אולם בליל ת"ב שבו אין לומר דברי תורה ותפילה בגלל "חשש", אזי אינו אומר אלא פרשה ראשונה, ואז אומרה בשכיבה!.

ב) במ"ב (סי' ק"ח סקט"ו) מבואר שזמן תפילת מעריב לכתחילה רק עד חצות לילה, וכמדומה ששמעתי ממרן שעדיף להתפלל ביחידות קודם חצות מאשר בציבור לאחר חצות, גם בלדרמן אוסרים לקיים מניינים אחר חצות לילה, אמנם כשמרן חזר מלוויית הרבנית ע"ה במוצאי שבת חוה"מ, [וכן מלוויית אחותו הרבנית ברמן ע"ה שנערכה במוצ"ש] טרח מקורבו הגרבצ"כ שליט"א, ואסף מניין בחורים שהמתינו מלהתפלל עד אחרי הלוייה, ואז התפלל בציבור בשעה שתיים בלילה, והייתה לו קורת רוח מזה שלא ביטל תפילה בציבור. כאן המקום לציין כי ר' דוד פרנקל ז"ל תיקן שזמן ערבית האחרון יהיה ב23:05 כדי לתת זמן למאחרים את ההזדמנות האחרונה לתפילה במניין.

ג) פעם אחת התפללתי לפני העמוד בבית מדרשו בערבית ליל שבת, ואחר התפילה אמר לי ישר כח התפללת יפה, לא כמו בעלי בתים, ואז הרחיב ואמר: הבעלי בתים אומרים בשמחה רבה ואמרו כולם בבת אחת, ואין זה נכון כי צריך ליתן הפסק ביניהם, וה"ה ביחד כולם הודו והמליכו ואמרו יש ליתן הפסק אחר והמליכו, כי הואמרו הולך על הפסוק שאחריו.

(ייש"כ גדול לידידנו הרה"ג ר' שמואל רוזנברג שליט"א על כתיבת הדברים)

## יפה מראה

מי שומע רעמים?

ויתן לה האלקים מטל השמים (כ"ז כ"ח)



בימים אלו בהם אנו זוכים לשפע גשמים ממרומים, ברחבי ארץ ישראל, יש לבודך בשעת שמיעת הברק או הרעם את הברכה הראויה לה הכתובה בשולחן ערוך סימן רכ"ז. מעניין מאוד לציין, כי בשקיעותו הרבה בלימוד די נדיר שרבינו יבחין בברק או ישמע את הרעם, הן בביתו והן בלכתו בדרך הוא שקוע בד' אמותיו של תורה, ואינו שת ליבו על המתרחש סביבו.

סיפר משמשו האישי הר"ר ישעי' אפשטיין שליט"א, כי בשנים בהם נסע רבינו לשמש כסנדק ברחבי ארץ ישראל, לא אחת היו גשמים עזים ממש אך מאומה לא מנע מרבינו ליסוע, סדר היום התנהל כיום רגיל לכל דבר.

פעם אחת אני זוכר' הוסיף הרב אפשטיין, שנסענו לברית בירושלים ובדרך היו ערימות של שלג מפונות, והסבתי את תשומת לבו של רבינו לזה, והביט לרגע ונהנה, כי השלג הזכיר לו את ימי ילדותו בצילו של רבו המובהק מרן החזון איש, שאז ירד פעם שלג בבני ברק...

תמונה נדירה: כסלו שנת תשע"ז, בתוך כדי הילוכו, הסבו בני הבית את תשומת ליבו של רבינו לגשמים העזים היורדים בחוץ, המלווים בברקים ורעמים, הוא נענה להציץ רגע בחלון כדי להבחין בברקים ולברך עליהם את הברכה הראויה.

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

✡ רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 📠 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה-1586

קהילות 073-2757000 שלוחה-4310

## דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

### • שיחת רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

בדברי תורה, וגם אשריד בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, והיינו כנ"ל, שזהו עולם הזה ועולם הבא ביחד, ואם כן זה פלא, למה באמת לא רבים עושים כן, ומדוע זה לא משכנע ללמוד בהתמדה.

וכאמור הרי בתורה יש גם מתיקות וזה מעניין, ושמעתי מראש הישיבה הגר"ד פוברסקי זצ"ל בשם הגאון רבי נפתלי טרופ זצ"ל שהתפלא פעם כיצד אדם יכול לישון: אם הוא עדיין לא יודע ש"ס – הרי הוא לא יודע, ויש לו ש"ס ללמוד, שזה מאד מעניין, עם מתיקות, וזו גם מצוה, וכיצד אפשר לישון ולא לעסוק בזה, ואם הוא כבר יודע ש"ס – וכי אדם שהש"ס מונח בראשו יכול להירדם, הרי המחשבה תפוסה בש"ס, שזה כל כך מתוק ומעניין, וכיצד אפשר להירדם. כך אמר רבי נפתלי. וזו באמת קושיא, למה אין הרבה מתמידים.

כנראה זהו מפני שכך טבע האדם, שרוצה מנוחה, וזהו היצר הרע.

ולכן **כדי שתהיה התמדה צריכים למצוא דבר שמחייב, ולמשל אם יש חברותא זה כבר מחייב, או אם לומדים ספרי מוסר זה מחייב**, שמקבלים יראת שמים המחייבת ללמוד, ואם עושים השתדלות יש סיעתא דשמיא, כמו שאמרו (יומא לח, ב) הבא ליטור מסייעין אותו.

#### תפילה על תורה עוזרת

וכן על ידי תפילה, שמעתי ממורי הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל בשם רבי ישראל סלנטר שאמר כי בדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת, ויש הרבה תפילות על תורה, ואין צורך לתפילות מיוחדות בזה, כי גם בנוסח התפילה הקבוע יש הרבה בקשות על תורה.

וכגון בברכות התורה מבקשים והערב נא השם אלוקינו את דברי תורתך בפנינו, וזהו בקשה על תורה, שיהיה לנו ערבות בתורה, וכן בברכות השחר שתרגילנו בתורתך, ובברכת אהבה רבה מאריכים לבקש על תורה, וכן בשמונה עשרה חננו מאתך דעה בינה והשכל, השיבנו אבינו לתורתך, וביה רצון שאחרי שמונה עשרה ותן חלקנו בתורתך, ובאלוקי צור פתח לבי בתורתך, ובקדושה דסדרא הוא יפתח לבנו בתורתך, ובברך שמה בעת פתיחת ההיכל דתפתח לבאי באורייתא, בהרבה הרבה מקומות בתפילה מבקשים על תורה.

וממילא אפשר, אם מכוונים במקומות האלה על תורה יש סיעתא דשמיא, וברור שתהיה סיעתא דשמיא, כי הבא ליטור מסייעין אותו, ותפילה על רוחניות עוזרת.

וכן כל ענייני הרוחניות, הרי זה כדאי לאדם והשכל מחייב את זה, ואף על פי כן הטבע רוצה מנוחה, וצריכים סיעתא דשמיא להתגבר נגד הטבע, ובתפילה זוכים לסיעתא דשמיא.

#### מדרגת היראה של אברהם אבינו

והנה על יראת שמים מציוונו באברהם אבינו שהקב"ה אמר לו אחרי העקידה (בראשית כב, יב) עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה, והיינו שהעקידה הייתה מצד היראה, ובעקידה ראו שיש לו יראה.

ולכאורה הרי יראה זה פחד, וצריך ביאור, שהרי אברהם אבינו הלך בשמחה לעקידה, כמו שפירש רש"י על הפסוק (שם ו) וילכו שניהם יחדו שהיה הולך ברצון ובשמחה, וכן כתוב (שם ג) וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו וגו' ופירש רש"י נזדרז למצוה וכו' שהאהבה מקלקלת השורה, ואם כן הוא הלך לזה בוריות ובשמחה ולא בפחד, ומהו שאמר לו הקב"ה בזה כי ירא אלוקים אתה.

ויש לפרש כי ירא אלוקים האמור כאן, הכוונה ליראת הרוממות ולא יראת העונש, כי הרי על יראת העונש כתב הרמב"ם (הלכות תשובה י, א) שהיא מדרגה קטנה מאד שמלמדים אותה לנשים ועמי הארץ, ורק יראת הרוממות היא מעלה ומדרגה מיוחדת, ועל זה אמר הקב"ה לאברהם אבינו עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה – ביראת הרוממות.

#### מצות היראה – אמונה בהשגחה

הנה יש מצוה של יראת שמים, כמו שכתוב (דברים י, כ) את השם אלוקיך תירא, וכן (שם יב) מה השם שואל אלוקיך מעמך כי אם ליראה, וזו מצוה עשה של יראה, שצריכים 'לעשות' יראת שמים, ובלי זה אין יראה, אלא צריכים לעשות שתהיה יראה.

והיינו שאם האדם לא חושב כלום, בלי שום מחשבה אין יראת שמים, וצריך לחשוב מחשבות שמעוררות יראה.

ומה הן המחשבות? אמונה בהשגחה! כמו שאמרו (אבות ב, א) דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבין, לזכור שכל מה שאני עושה, יש בשמים עין רואה, ורואים אם אני עושה מעשה טוב או מעשה רע, ועל ידי זה יש יראה.

והיראה מלבד שהיא מצוה בפני עצמה, מצוה עשה של יראת שמים, היא גם גורמת למעשים טובים ולמנוע חטאים, על ידי שזוכרים שיש עין רואה, ויש שכר ויש עונש, בעולם הזה ובעולם הבא.

#### היראה במעשים ובשב ואל תעשה

ואימתי הקיום של מצות היראה, מתי מקיימים את המצוה הזו? בהנהגה! כי היראה נותנת הנהגות, וכשאדם מקיים ועושה את מה שהיראה מחייבת, אזי הוא במצב של יראה.

ויש גם קיום יראה בשב ואל תעשה, כשמתחשק לאדם לעשות איזה חטא והוא נמנע ואינו עושה, שמקיים בזה מצוה של יראת שמים, וכן כתב רבינו יונה בשערי תשובה (ש"א מט וש"ג ט) שאם יש חטא שמצד הטבע אדם רוצה לעשותו אבל היראת שמים מונעת אותו ואינו עושה, הוא מקיים בזה מצוה עשה של יראת שמים.

וכגון אם רוצה לדבר לשון הרע, שמתחשק מאד לדבר, ויש טעם מיוחד בלשון הרע, אך הוא מפחד ולא מדבר, וזהו יראת שמים, ומקיים בזה את העשה של יראת שמים, וכן כשנזהר מלבד שקר.

וכן בשבת, שאינו עושה מלאכה בשבת, ואם זה היה יום רגיל הוא היה עושה, אבל כיון שזה שבת ואסור לעשות, הוא נזהר ולא עושה מלאכה, וזהו יראת שמים! ויש בשבת ל"ט אבות מלאכות, ותולדות, ומוקצה, והרבה איסורים דרבנן, וכל מה שאינו עושה כי הוא מפחד, וזהו יראת שמים. וכן יש איסור ממצוה חפץ ודבר דבר, שלא לדבר דברי חול ומשא ומתן בשבת, והיראת שמים מונעת את זה.

וכל זה בשב ואל תעשה, למנוע מחטא, אך יש גם יראת שמים בקום ועשה, לעשות מעשים טובים, כגון ללמוד ולעסוק בתורה, וכן עונג שבת וכבוד שבת, ושאר מעשים טובים, ותפילה, תפילה בכונה, שהיא עבודה שבלב, והיא גם כן מצוה עשה.

#### פלא למה אין הרבה מתמידים

והנה יש דבר שהוא פליאה גדולה, שאמרו חז"ל בריש פאה אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקורן קיימת לעולם הבא, כיבוד אב ואם, וגמילות חסדים, ועוד הרבה דברים, ותלמוד תורה כנגד כולם, היינו שבתלמוד תורה זוכים לעולם הזה ועולם הבא כנגד כולם. ויש להבין אם כן **למה אין התמדה, ומדוע לא כולם מתמידים, הרי לימוד תורה הוא דבר כל כך טוב, שזוכים בו לעולם הזה ועולם הבא ביחד, כאלה חיים מאושרים, ולמה אין הרבה מתמידים, הרי חבל על כל רגע!** שיכולים לזכות לפירותיהן בעולם הזה והקורן קיימת לעולם הבא.

וכן אמרו חז"ל באבות פ"ו כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל וכו' ואם אתה עושה כן אשריד וטוב לך אשריד בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, אם בתורה אתה עמל, ועמלי אין פירושו במאמץ מיוחד, אלא כל אחד לפי כוחו, ללמוד ולעסוק בתורה, ומפני שזה גם מעניין ויש מתיקות



היה אליעזר, ואם כן הוא היה גדול בתורה, ומה החיסרון בו, ומדוע אם הוא ייקח את הרכוש זה לא יהיה קדוש.

### 'ארור' עם מידות רעות

אכן באמת מפורש במדרשים וכן הובא ברש"י על הפסוק (כד, לט) ואומר אל אדוני אולי לא תלך האשה אחרי – אֵלִי כתיב, בת הייתה לו לאליעזר והיה מחזור למצוא עליה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו, אמר לו אברהם, בני ברוך ואתה ארור, ואין ארור מדבק בברוך, ע"כ. והיינו שהייתה לאליעזר בת, והיא כנראה הייתה מחונכת חינוך כמו של אברהם, וחשב אליעזר שהיא מתאימה ליצחק, אבל אברהם אמר לו אתה ארור ובני ברוך ואין ארור מתדבק בברוך.

ולכאורה מדוע הוא ארור, הרי הוא עוסק בתורה ומשמש את אברהם. אכן 'ארור' פירושו בעל מידות רעות, כי אליעזר היה מבני כנען, שעליו נאמר (ט, כה) ארור כנען, שהיה בעל מידות רעות, וזה עבר בתורשה לאליעזר, שבתבעו היה בעל מידות רעות, וממילא אינו יכול להשתדך עם יצחק, כי יצחק היה בעל מידות טובות, בנו של אברהם אבינו שנתייחד במידות החסד, ואמנם יצחק נקרא גבורה אך הוא קיבל גם את החסד מאברהם, והיה בעל מידות טובות כאלו, ואילו לאליעזר לא היו מידות טובות, וגם בתו אין לה מידות טובות.

וצריך ביאור כיצד יתכן שלא היו לו מידות טובות, הרי הוא היה עוסק בתורה, והרמב"ם בהלכות תשובה (ו, ג) כתב, שגם מי שנולד עם מידות רעות בטבעו, חייב ויכול לשנות את הטבע, ויש דרכים לזה כיצד לשנות את המידות, וכן כתב רבי ישראל סלנטר (אור ישראל יד) שאפשר להתהפך מרע לטוב ולשנות את טבע המידות, ולא על ידי תפילה לבד, אבל יש עצות על פי חכמת הנפש כיצד לתקן את המידות, ואם כן מה החיסרון באליעזר, ובפרט שהוא היה עוסק בתורה, הרי התורה היא תכלין ליצר הרע, והתכלין הוא גם על מידות טובות.

### ההבדל בטבע בין יהודי לגוי

וביאור הענין הוא, כי יש הבדל בין יהודי ובין 'ארור', כי אצל יהודי המידות הרעות הם לא בטבע, שהרי יש מצוה בתורה ואהבת לרעך כמוך, וזו מצוה על מידות טובות, ואם זוהי המצוה – סימן שכך הטבע, כי לא שייך לזוות על אהבה אם זה נגד הטבע, ובהכרח **שהטבע היהודי הוא מידות טובות, ורק שיש עוד טבע של מידות רעות שהוא מהיצר הרע, אך אין זה הטבע האמיתי אלא טבע חיצוני.**

וכמו שכתוב (קהלת ז, כט) האלוקים עשה את האדם ישר והמה ביקשו חשבונות רבים, שהאדם נברא ישר בטבעו, והישרות היא מידות טובות, עם טבע של אהבת הבריות, אך החשבונות מקלקלים את המידות, כי יש חשבונות, ובגלל החשבונות אינו מתנהג לפי טבעו הישר, אבל הטבע העצמי והישר הוא מידות טובות, ועל זה המצוה ואהבת לרעך כמוך, להתנהג כפי הטבע הישר, עם אהבת הבריות.

וזהו הטבע של יהודי, אבל גויים אינם כן, וכידוע ההבדל בין יהודים לאומות העולם, שיהודי ששומע על יהודי אחר שיש לו צרות, גם אם הוא רחוק במדינה אחרת ואינו מכירו כלל, הוא גם מצטער עמו ורוצה לעזור לו, ויהודים מאמריקה שולחים עזרה ליהודים במקומות רחוקים אחרים, אבל בגויים אין טבע כזה, ואפילו באותו העם אין דבר כזה, ואם לאחד יש צרות זה לא אכפת לשני, וחושב מה זה נוגע לי, וכי בגלל זה אשלח לו את מה שיש לי, והאם אתן לו את הכסף שלי?

וראה בדרשות הוד צבי לאאמ"ר זצ"ל (עמוד לב) "אצל אלו הבני עשו נראה שאך רצח וחמס וגזלה וכל מידות רעות שוכן בקרבם, ורחוקים המה ממידות החסד כרחוק מזרח ממערב, כי אם יבואו למשל לאיוואן אחד ויאמרו הלא תדע שהשכן שלך שוכב על ערש דווי והוא צריך לנסוע לרופא, ואם לא – ימות, ובכן תן אתה נדבה רובל אחד, כי הלא הוא שכן שלך, וממש תחיה את נפשו בזה, בלי ספק שאיוואן יעמיד את עיניו כמשתאה, ויחשוב בדעתו שלא אדם הוא המדבר דברים כאלו, כי מה לו לאיוואן ולשכנו, כספו של איוואן לאיוואן ולא לאחרים..."

והיינו כי בגויים אין הטבע של מידות טובות, ואולי יש איזה ארגונים אבל זה לא הטבע, ואילו יהודים טבעם הוא מידות טובות.

ולכן כתב הרמב"ם שאפילו יהודי שנולד עם מידות רעות, אפשר לשנות את הטבע, כי אף על פי שיש לו מידות רעות, יש בו גם את הטבע הטוב של מידות טובות, והמידות הרעות הם רק טבע נוסף שהוא יצר הרע, וממילא אפשר שהטבע הטוב יתגבר והמידות הרעות ישתנו.

### ארור אין טבעו משתנה

אבל אליעזר עבד אברהם שהיה 'ארור', פירושו שלא היו לו כלל מידות טובות בטבע, וחסר אצלו הטבע הזה, ואם כן מהיכן יבואו המידות

ואמנם זהו גם כן דבר שצריך ביאור, וכי עד עכשיו לא היה לאברהם יראת הרוממות, וכיצד זה יכול להיות? אלא כנראה יש הרבה מדרגות ביראת הרוממות, ובעקידה הוא השיג מדרגה גדולה של יראת הרוממות, לגבי ניסיון העקידה, שהוא ניסיון קשה נגד הטבע, לשחוט בן יחיד, ועל כך אמר לו הקב"ה עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה, עם מדרגה גדולה כזו ביראת הרוממות.

וכבר דיברנו (דרכי החיזוק פרשת נח) שיש להבין מהו שאמר עתה ידעתי, וכי קודם לפני ניסיון העקידה לא ידע זאת הקב"ה, הרי הוא יודע את העתידות והכל גלוי וידוע לפניו? וביאור המפרשים שאמר 'עתה' כלפי אברהם, שרק עכשיו בעקידה הגיע אברהם אבינו למדרגה זו, על ידי עמידתו בניסיון בפועל, כי העמידה בניסיון נותנת מדרגה, וכל ניסיון מוסיף עוד מדרגה, ועתה שעמד בניסיון העקידה שהוא הניסיון העשירי, בזה קיבל את המדרגה הגדולה ביראת הרוממות שעליה אמר לו הקב"ה עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה!

### מדוע לא רצה אברהם שאליעזר יירשנו

והנה יש עוד דבר באברהם אבינו, שאמר להקב"ה (שם טו, ב-ג) מה תיתן לי ואנכי הולך ערירי ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר וגוי' הן לי לא נתתה זרע והנה בן ביתי יורש אותי, היינו שהצטער על מה שאליעזר עבדו יירש אותו. וצריך ביאור, כי נחא מה שהצטער על מה שאין לו בן, זה מובן, אבל שאליעזר יירש אותו, מה אכפת לו, וכי זו הבעיה, שאליעזר ייקח את רכושו, ומדוע הצטער על זה?

ובאמת יש להבין עוד למה אמר שאליעזר יירש אותו, הרי היה לו משפחה, לוט שהוא ממשפחת אביו, והוא היה צריך לרשת אותו. ויש לבאר לפי מה שכתב הרמב"ם (הלכות נחלות ו, ט) שבבני נח רק הבן יורש את אביו, וכן הבת, שהבן והבת שווים אצלם כמו שכתב רש"י ביבמות ס"ב, אבל שאר קרובים לא יורשים אצלם, ולכן לוט אינו יורש את אברהם [א"ה. עיין קובץ שיעורים להגרא"ו ב"בסימן שנה, וכן בקובץ הערות סד, ג, שכתב מקור לדברי הרמב"ם מהפסוק כאן].

ועל כל פנים צריך ביאור מדוע הצטער אברהם אבינו על מה שאליעזר יירש אותו, ומה אכפת לו מזה, בפרט לאחר שימות, וכי הוא צריך את כל הרכוש, ומה אכפת לו שזה ילך לאליעזר?

### אברהם אבינו קידש את רכושו

ונראה לבאר, כי באמת כל הרכוש שהיה לאבות הקדושים, צאן ובקר ועבדים ושפחות, לשם מה הם היו צריכים את זה, הרי בודאי שלא שייך אצלם חמדת הממון, אלא פשוט, וכמדומה שכן מפורש בראשונים, שהכל היה לצורך עבודת השם, שעל ידי זה היה עבודת השם, איני יודע כיצד ובאיזה אופן, אבל על כל פנים זה היה בשביל עבודת השם, והם לא היו צריכים את הרכוש, אלא רק כאמצעי לעבודת השם.

ומענה הרי כתב המסילת ישרים בפרק א' כי "עילוי גדול הוא לבריות כולם בהיותם משמשי האדם השלם המקודש בקדושתו יתברך", היינו שהבריאה מתקדשת בזה שהאדם השלם משתמש בה, והביא על זה מה שאמרו חז"ל (חולין צא, ב) ביעקב אבינו שכל האבנים נתקבצו למקום אחד והייתה כל אחת אומרת עלי ניחא צדיק ראשו, והיינו מפני שהאבן מתקדשת בזה שיעקב אבינו מניח את ראשו עליה, כי איש קדוש כל הצרכים הגשמיים שלו מתקדשים.

ומכיוון שהיה צורך לאברהם אבינו בכל הרכוש בשביל עבודת השם, הרי זה כמו האבנים של יעקב אבינו שהם לצורך עבודת השם, כי לשם כך הוא היה צריך את זה, והרי זה מתקדש על ידו.

### אם אליעזר יירש תיפסק הקדושה

ואם כן נמצא כי לאחר שימות אברהם אבינו אזי כל הקדושה הזו תיבטל ותיפסק, מפני שאליעזר אינו בעל מדרגה כמו אברהם אבינו, ואם הוא יירש את הרכוש תיפסק הקדושה, ועל זה דאג אברהם אבינו מה יהיה עם הקדושה, שהשפעת הקדושה תיפסק, ומה יהיה עם כבוד שמים! אבל אם יהיה לו בן, אזי גם הוא יהיה מחונך כמו אברהם, וימשיך את הכבוד שמים, וגם הוא יהיה יקדש את כל הרכוש.

ובאמת יש להבין מדוע אליעזר אינו כן, הרי על אליעזר כתוב "הוא דמשק אליעזר" ודרשו חז"ל (יומא כח, ב) שהוא היה דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים, היינו שאברהם היה מלמד תורה לאליעזר היה המסביר את כל התורה של אברהם אבינו, והוא למד תורה, והיה לו ישיבה, כמו שאמרו (ביומא שם) אליעזר עבד אברהם זקן ויושב בישיבה היה, וכן כל האבות היו להם ישיבות, כמו שם ועבר, והיו מלמדים תורה, וכאמור אברהם היה ראש הישיבה אבל המסביר הדולה ומשקה מתורתו

הטובות, הרי זה נגד הטבע ואין זה שייך, וכמו בעל חי שנשאר תמיד עם טבעו כפי שהוא, ואי אפשר לשנותו.

וידוע המעשה שהיה עם הרמב"ם (ויש מספרים זאת על רבי יהונתן אייבשיץ) שהיו אנשים שחינוכו חתול שיהיה מנומס, וכגון כשיש אוכל, שלא ייקח לאכול לבד, אלא רק את מה שמגישים לו, וחשבו שהצליחו לשנות את טבעו, אך הרמב"ם אמר שזה לא יכול להיות, ונשאר בו הטבע של חתול, ועשו סעודה והושיבו את החתול ליד השולחן כמו כל אחד, והוא ישב בנימוס ואכל רק ממה שהגישו לו, והרמב"ם הביא איתו עכבר בתוך קופסה קטנה, ובאמצע הסעודה פתח את הקופסה והעכבר יצא, ומיד קפץ החתול ממקומו ורדף אחר העכבר לתפוסו, והפך בדרכו את כל השולחן, כי זה הטבע שלו, והטבע לא משתנה.

ולכן אמר אברהם אליעזר שהוא ארור, כלומר שזהו הטבע האמיתי שלו ואין לו טבע אחר, ולא שייך שהטבע ישתנה, ואפשר רק להתרגל **בהנהגה** אחרת, אבל **הטבע** נשאר ארור, ולכן אי אפשר שישתדך עם יצחק שהוא ברוך ובעל מידות טובות בטבעו.

### אליעזר שרת באמונה את אברהם

והנה אחר כל זה מצינו בחז"ל על אליעזר עבד אברהם (ילקוט חיי שרה קט) שהוא נכנס חי לגן עדן ולא מת, והטעם לזה מפני ששרת את הצדיק באמונה (עיין מסכת כלה רבתי סוף פ"ג ובבראשית רבה ס, ז), היינו שעשה שירות באמונה לאברהם אבינו.

ומה היה השירות באמונה? – שאברהם אבינו שלח אותו לקחת את רבקה ליצחק, והוא היה צריך להתפלל על זה, והתפלל להקב"ה (כד, יב) הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדוני אברהם, והיינו תפילה ובקשה שמן השמים יתנו לו את רבקה ליצחק.

והרי זה נגד הטבע, כי הוא בעצמו רצה את יצחק לבתו, אבל ביטל את רצונותיו, והתפלל למצוא שידוך כרצונו של אברהם, ותפילתו נתקבלה, ואם כן בודאי זו הייתה תפילה אמיתית, שבאמת הוא רצה את זה בכל לבו, והלב השתנה, ויצא מלבו מה שרצה בשביל בתו, ומעכשיו רצה את רבקה ליצחק, והתפלל על זה בכל לבו!

### נס מיוחד שנהפך מארור לברוך

והיינו שהיה אצלו שינוי הטבע, שהוא היה קודם עם מידות רעות ופתאום נהיה בעל מידות טובות, שזה דבר לא מצוי, ואילו יהודי הטבע שלו הוא טבע עם מידות טובות, אבל אליעזר היה ארור עם מידות רעות בטבע, ואף על פי כן שינה את המידות.

וזה שינוי שהוא מעשה ניסים, וזכה לזה בסייעתא דשמיא מיוחדת, בזכות ששרת את הצדיק באמונה, ונעשה שינוי הטבע שנהיה כמו אדם

אחר, כקטן שנולד, ונוצר אדם חדש, אדם אחר, בדרך נס, על ידי ששרת את אברהם באמונה, ובזכות זה נכנס חי לגן עדן, עד כדי כך.

וכן מפורש במדרש (בראשית רבה ס, ז) שהוא יצא מכלל ארור לכלל ברוך, והיינו שהיה אצלו שינוי הטבע ממש, ונעשה ברוך, ולמדו כן ממה שאמר לו לבן (כד, לא) בוא ברוך השם.

והנה לבן בודאי לא היה לו השגה בדברים האלה, וכשאמר בוא ברוך השם לא נתכוון לכך, אבל הרי זה כתוב בתורה, ואם בתורה נכתב כן, וזהי האמת שהוא נעשה ברוך, ולכן נתכוון סתם לפי השגתו וכפי ההבנה שלו, אבל ממה שהתורה כתבה כן, רואים שכך האמת, שהוא כבר ברוך ולא ארור, והשתנה מארור לברוך, וכמו שנתבאר שנשתנה טבעו על ידי ששרת את הצדיק באמונה נגד הטבע.

### העצה בשבילנו לימוד המוסר

והנה באברהם אבינו ואליעזר שייך דברים כאלו, עם סייעתא דשמיא כזו, אבל בשבילנו, הרי אנו לא במדרגות כאלו, ומה אנו יכולים לעשות בשביל המדרגה שלנו, שגם אנו נתקדם במדרגות.

העצה היא אחת ואין בלתה, לעסוק בספרי מוסר, ואם עוסקים בספרי מוסר בקביעות אזי לאט-לאט זה משפיע על האדם, בכל יום משהו, ולבחורים יש סדר מוסר קבוע בשיבות בכל יום חצי שעה, אך לבעלי משפחה אפשר אפילו פחות מזה, ומרן הגרא"ל זצ"ל אמר פעם שאפילו חמש דקות ביום שלומדים מסילת ישרים, אם זה בקביעות בכל יום זה משפיע, וכמו שכתוב (עיין אדר"י פ"ו) אבנים שחקו מים, שכל טיפה וטיפה משפיעה ומשפיעה, וזוהי העצה בשבילנו.

וכבר סיפרתי את המעשה בבחור צעיר שהיה אנוס ולא היה יכול ללמוד, אבל הוא היה בא בכל יום לשיבה ללמוד חצי שעה מוסר לפני מעריב, ואמר לי שהוא מרגיש שזה מחיה אותו ונותן לו חיזוק לכל היום, כך היה 'בליטה' ובהאמת זכה לסייעתא דשמיא שנפסק האנוס, ונכנס ללמוד בשיבה, והיום הוא מרביץ תורה ומשפיע רוחני, שמשפיע תורה עם יראת שמים, בזכות החצי שעה מוסר, שהיה לו טעם בזה, וזכה לסייעתא דשמיא כמאמרם הבא ליטהר מסייעין אותו.

וכן כתב גם המשנה ברורה בסימן א' כי מה שאמרו חז"ל שלימוד התורה הוא תבלין ליצר הרע, היינו בפרט על ידי לימוד ספרי היראה, ואם זה דבר קבוע בכל יום זה משפיע ומשפיע הרבה דרגות. יהי רצון שנוזכר כולנו לסייעתא דשמיא בכל הדרגות.

## יפה שיחתן של עבדי אבות

בראשית כ"ד מ"ב. ואבוא היום אל העין. רש"י מביא מדרש: אמר רבי אחא, יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא ניתנו אלא ברמיזה.

'שיחתן של עבדי אבות' היינו כל מה שאליעזר דיבר, שאין שם הלכות ואין שם דינים, רק סיפור דברים איך שאליעזר דיבר, זה יפה יותר מתורתן של בנים – יותר מדברי תורה, שיש הרבה דברי תורה, הלכות גדולות מאד שלא ניתנו אלא ברמיזה, ונלמדים מדרשה של מילה אחת או אות אחת, וכגון מה שדם השרץ מטמא כבשרו, נלמד מייתור אות אחת במקרא, ואילו שיחתו של אליעזר עבד אברהם נכתבה בתורה באריכות גדולה, תחילה כשדיבר עם אברהם, ובשעת השליחות, ואחר כך כשחזר וסיפר הכל למשפחת רבקה, ורואים מזה שהשיחה של עבדי אבות היא יותר יפה, וכנראה גם חשובה, יותר מגופי תורה. ויש להתבונן בטעם הדבר מה המיוחד בשיחתו של אליעזר, ומפני מה זה חשוב יותר מדברי תורה.

וביארנו המפרשים, כי בשיחתו של אליעזר רואים הנהגה של מידות טובות מאד, שאף שהייתה לו נגיעה עצמית שלא להצליח בשליחותו, לא התחשב בנגיעות כלל, ועשה כל מה שהיה יכול למלא שליחותו לאברהם בנאמנות גמורה, והיינו משום שהרי מובא ברש"י על הפסוק (כד, לט) "ואומר אל אדוני אולי לא תלך האשה אחרי" שכתוב אלי חסר בלי ו"ו, לרמז שהייתה לו בת לאליעזר וביקש להשיאה ליצחק, אבל אברהם אמר לו: בני ברוך ואתה ארור ואין ארור מדבק בברוך, וכשהלך אליעזר למצוא שידוך ליצחק, הרי הייתה לו נגיעה, שאם לא ימצא שידוך אולי בלית ברירה יסכים אברהם להשתדך עמו ולהשיא את בתו ליצחק, ואף על פי כן הנגיעה לא השפיעה עליו כלל, ועשה כל מה שהיה יכול להצליח בשליחותו לאברהם.

והנהגה כזו היא נגד טבע האדם, כי בדרך הטבע נגיעה משחדת, ומעשה שהיה אצל מרן החזון איש זצ"ל שסיפרו לו על אדם בעל חסד ומזכה הרבים גדול שבא לידי ניסיון ונכשל בנגיעות, ושאלוהו כי מאחר שאינו שולט בעצמו ואינו עומד בנגיעותיו, כיצד הוא זוכה לסייעתא דשמיא כל כך בזיכוי הרבים, והשיב החזון איש: "די ביסלע אמת וואס ער האט, דאס גיט עם די סייעתא דשמיא", כלומר, מעט האמת שיש בו היא הנותנת לו סייעתא דשמיא, והיינו שבדורנו גם קצת אמת זה מעלה, וכיון שיש לו קצת אמת שהוא עושה גם דברים לשם שמים, בזכות זה יש לו סייעתא דשמיא ומצליח בפעולותיו.

ורואים כי בדרך הטבע אפילו אדם שהוא מזכה הרבים גדול עלול להיכשל בנגיעות, וזו הייתה מעלת אליעזר עבד אברהם, שלא התחשב כלל בנגיעות, ואדרבה השתדל ופעל בכל כוחו להצלחת השליחות לטובת אברהם ויצחק.

## בדרכי החינוך - מדברי רבינו של"ט"א בכנס ראשי הישיבות לצעירים בביתו

### קשר ידידות ואהבה לתלמידים

שלום עליכם, ברוכים הבאים. באמת הרי אתם עוסקים בחינוך של התלמידים, ואתם מצויים בתוך העניינים, וכבר יש לכם הרבה ניסיון. ונזכיר כמה דברים שחשוב לדעת.

ראשית, בתקופה הזו יש דבר מיוחד, שיש הרבה תלמידים שלא מגיעים בגלל המחלה, וחשוב מאד שהמלמד יתקשר בטלפון לדעת מה שלומו של הילד, לדבר עם ההורים ולדבר עם הילד, שיראה שמתעניינים בו וחושבים עליו. ובכלל, זה דבר כללי חשוב בחינוך, שהתלמיד ירגיש שהרב הוא ידיד שלו, שירגיש ידידות.

וכבר סיפרתי על אחד שמלמד בקיאות בישיבה קטנה בשיעור ב' אחרי הצהריים, וכידוע, הזמן הזה של שיעור בקיאות בישיבה קטנה זה זמן שקשה להחזיק משמעת, וקשה מאד להצליח עם התלמידים, והוא הצליח מאד, והוא אמר לי פעם מסיח לפי תומו כי הוא לא יכול לפגוע בתלמיד, וזה נגד טבעו לפגוע, גם אם תלמיד מתנהג שלא כראוי, הוא לא יכול לפגוע בו! ובאמת זו הסיבה שהצליח. האופי הזה של המלמד השפיע שהייתה לו משמעת עצומה, וכך התלמידים מעריכים את הרב, כי הם רואים שהוא משכמו ומעלה.

אבל זה צריך להיות כפי שהוא אמר, שהוא לא יכול לפגוע, וזה מתוך אהבת הבריות, כמו שאמרו בפרקי אבות (א, יב) אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, היינו שעל ידי אהבה מקרבים לתורה, וזה הסדר, אם יש אהבה – יש קירוב ויש השפעה.

### לא הקפדן מלמד

וזה דבר לא פשוט, וכבר אמרו (שם ב, ה) לא הקפדן מלמד, היינו שמי שהוא קפדן בטבעו, לא שייך שילמד, ומשמע שאפילו אם הוא יתנהג בצורה כאילו שאינו מקפיד, ויעשה את עצמו כמי שאינו מקפיד, אם הוא קפדן באופי שלו, לא שייך שישפיע!

ועל כל פנים חשוב מאד הדבר הזה, לתת יחס טוב לתלמיד, שירגיש יחס של ידידות ואהבה, וצריך שהתלמיד ירגיש את זה, ושכך יהיה באמת, שזה יהיה אמיתי.

### לשתף את התלמידים במהלך השיעור

ובנוגע לעצם הלימוד בישיבה קטנה, וגם בחדרים, צריכים ללמד באופן שהתלמיד ייחנה מהלימוד, והלימוד יהיה אהוב עליו. וכיצד עושים זאת? למשל אם הרב שואל שאלה שהתלמיד יודע לענות עליה, ומחכה שהתלמיד יענה את התשובה, והוא עונה תשובה נכונה, על ידי זה התלמיד מקבל עידוד, כי הוא רואה שהוא יכול, ומקבל אהבת תורה. אבל אם הוא ישמע שיעור שאינו יכול להשתתף בו, אפילו אם הוא מבין אבל הוא לא יכול להשתתף, והוא רק שומע, זה פחות נותן אהבת תורה.

לכן יש בישיבות קטנות, כמדומני שגם מרן הגאון רבי מיכל יהודה זצ"ל היה עושה כן, שנותנים לתלמיד לקרוא ולהסביר והרב עוזר לו. ולא כולם עושים כך, אבל בצורה כזו התלמיד מרגיש שהוא יודע ומקבל את העידוד.

ובכלל, כשהרב רוצה להוסיף משהו, דבר שלא מפורש, צריך שהיה דבר שהתלמיד יכול להבינו בקלות, או עם עוד קצת מאמץ. ושמעתי בזה פעם שיטה חינוכית, שהיא כנראה שיטה ידועה, שהרי בכל כיתה יש הרבה רמות של תלמידים, יותר כישורניים ופחות כישורניים, ואפשר לחלקם לשלושה סוגים: מצוינים, בינוניים, וחלשים, וצריכים שכל אחד ייצא עם סיפוק מהשיעור, ולכן צריך שהיה השיעור ברמה כזו, שהמצוין יבין את הכל בקלות, בלי מאמץ, ואינו צריך להתאמץ כלל, והבינוני אם הוא יתאמץ יבין את הכל, רק צריך להתאמץ, והחלש יבין חלק מהשיעור, שאז גם כן יש לו סיפוק, שהבין חלק לפי רמתו.

### פיתוח ההבנה לא בריבוי סברות

וחשוב מאד גם ההספק בכמות. בשביל פיתוח ההבנה של התלמיד, אין צורך לומר מפרשים הרבה, אלא מספיק סברה אחת ביום, שעל ידי זה הוא כבר מקבל הבנה, ובמשך הזמן נהיה בעל הבנה, ואין צורך להרבות

בסברות. וגם צריך שיהיו סברות פשוטות, שאצל התלמיד הם חידוש, אך הוא יכול להבינם בקלות.

### טעם בלימוד עצמי ובחזרה

וגם חשוב מאד שהתלמיד יוכל לבד להכין גמרא, גמרא עם רש"י בהתחלה, ואחר כך עם תוספות, קצת תוספות, ויותר, שיתרגל להכין לבד ויקבל טעם בלימוד עצמי ובחזרה, כידוע שיש טעם מיוחד בחזרה.

ובאמת כל דברי תורה מעניינים ומתוקים מדבש, ויש בהם מתקנות וגם סקרנות, כמו שכתב רש"י על הפסוק (דברים ו, ו) אשר אנכי מצווך היום על לבבך – כדיוטגמא חדשה, והיינו כמו חוק חדש מהמלך, שזה מעניין ויש סקרנות לדעת מהו החוק החדש, כך גם דברי תורה יש בהם סקרנות וזה מעניין, לדעת מה התירוץ על הקושיא, וגם מי אמר את ההלכה, האם התנא הזה או האמורא הזה.

ומצינו כן בגמרא (מנחות יח, א) שאחד מן התנאים היה מסופק על איזה הלכה מי אמרה, ואמרו לו מי הוא התנא שאמר את זה, ושמח מאד בזה, וצהבו פניו מרוב שמחה, ואמרו לו: אשריכם תלמידי חכמים שדברי תורה חביבין עליכם ביותר, שיש כל כך חביבות בדברי תורה, אפילו לדעת מי אמר! (עיין אמונה וביטחון למרן החו"א ג, כ).

וכאמור כמות ההספק חשובה מאד, אינני יודע אם אפשר במציאות כיום לתקן את זה, אך מסתבר שאפשר, וזה תלוי ברבנים, כי צעירים אוהבים ללמוד כמות, ונחנים מהכמות. והעיקר גם לחזור חזרות, שיקבלו טעם בחזרה, וייהנו מהחזרה, ובאמת יש בזה טעם, כי דברי תורה מעניינים ומתוקים, ויש מתקנות מיוחדות בחזרה.

### חינוך לחשיבות עסק התורה

ועוד דבר עיקרי, להחדיר בתלמידים את ההשקפה מה זה תורה, ומהו עסק התורה, שיבינו שעסק התורה זה העסק הכי טוב שעולם, והוא החיים הכי מאושרים, אשריך בעולם הזה, עסק התורה וידיעת התורה, שבוזה תהיה ההתעניינות, ויידעו את החשיבות של זה.

בעזרת השם יזכו כל הרבנים לסייעתא דשמיא בחינוך ילדי ישראל לתורה ולמידות טובות ויראת שמים, וזה גם כן דבר חשוב מאד, לחנך ליראת שמים, ולדבר דברי חיוק על אמונה ועל כל ההנהגה.

### הספק הלימוד בישיבות קטנות

שאלה: האם לא כדאי לומר יותר סברות על חשבון ההספק כדי לתת לתלמידים טעם בלימוד?

רבינו של"ט"א: יש טעם בגמרא עם רש"י! המלמד צריך לדעת איך לתת לתלמיד טעם בגמרא עם רש"י. זה תלוי במלמד. פגשתי פעם אדם מבוגר, משגיח, שלא הבין שגמרא עם רש"י זה גם לימוד. יש כאלה שלא מבינים את זה. רש"י מסביר את הגמרא, ובגמרא עם רש"י יש הבנה ויש טעם, הגמרא כפשוטה עם רש"י יש בזה טעם.

שאלה: כמה ההספק המומלץ בישיבה קטנה?

רבינו של"ט"א: כפי שפעם היו מספיקים שתי דפים לשבוע.

שאלה: והאם זה כולל גם את התוספות?

רבינו של"ט"א: כן, רבי יוסף רוזובסקי ורבי מיכל יהודה הספיקו שתי דפים לשבוע עם התוספות.

שאלה: כמה האחריות של הראש ישיבה על הרמ"ם בהספק?

רבינו של"ט"א: הר"מ אחראי על עצמו...

שאלה: אבל כמה ראש הישיבה צריך לעמוד על הרמ"ם שיספיקו כמו שצריך?

רבינו של"ט"א: זה צריך להיות בידידות. הכל בידידות, בהסברה בידידות. בכפייה זה לא שייך.

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת  
רבי חיים ב"ר יוסף זביב ז"ל  
נלב"ע כ"ח חשון תשס"ט  
תנצב"ה



'פיקודי ה' יורים מזמחי לך' – אימתי  
הן יורים כשיוצאין מפי יטר  
(מדברי מרן שליט"א ע"פ חז"ל בילקוט  
תהלים)

# ממגד

## גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול  
מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

פרשת תולדות תשפ"א (שנה ב') לפ"ק \* גליון 49 \* עיה"ק ירושת"ו \* כתבי תלמידים

ייעתר יצחק לה' לנוכח אשתו'

בכל קראנו אליו

פירש רש"י: ויעתר - הִרְבָּה והפציר בתפילה.

אמרו חז"ל (ירושלמי ברכות ט, א) רבי פנחס בשם רבי זעירא אמר, בשר ודם יש לו פטרון, אם הטריח עליו ביותר הוא אומר אשכח פלן דקא מטרחא לי, אבל הקב"ה אינו כן אלא כל מה שאת מטריח עליו הוא מקבל, הדא הוא דכתיב השלך על ה' יחבך והוא יכלכלך.

ובמדרש תהלים (פרק ד') אמר רבי זעירא אדם יש לו בן בית, פעם ראשונה הוא נכנס אצלו ומושיבו על המיטה, שנייה על הכיסא, שלישית על הספסל, רביעית הוא אומר כמה ספסל דחוק עלי פלוני מטריחני, אבל הקב"ה אינו כן, כל מה שישאל דוחקין אותו ובאין למקום תפילתו שמחה הוא לפניו, לכך נאמר כה' אלקינו בכל קראנו אליו.

היינו שבדרך הטבע, מלך בשר ודם, אם מבקשים ממנו בקשה פעם אחת והוא לא מסכים למלא את הבקשה, ומבקשים ממנו פעם שניה והוא שוב לא מסכים, וחוזרים ומבקשים פעם שלישית, זה מכעיס אותו, שהרי רואים שאינו מסכים, ומדוע מטריחים עליו ומבקשים ממנו שוב ושוב, וכל מה שיותר מבקשים הוא כועס, ואי אפשר לבקש הרבה, כך המציאות במלך בשר ודם, אבל הקב"ה אינו כן, אלא אדרבה כל מה שיותר מבקשים ומתפללים, זה יותר נחת רוח לפניו, והוא יותר מרוצה.

וככל שאדם מרבה לבקש, יש יותר תקווה שתתקבל תפילתו, ויתנו לו מן השמים את מבוקשו, [ובברכות דף ל"ב אמרו, אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל שנאמר קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה', ובירושלמי ברכות פ"ד למדו ממה שנאמר בחנה והיה כי הרבתה להתפלל לפני ה', מכאן שכל המרבה בתפילה נענה].

וכפי שנאמר כאן ביצחק אבינו 'ייעתר', ופירש"י הִרְבָּה והפציר בתפילה, וכן מצינו במשה רבינו, שהתפלל תקט"ו תפילות כמנין ואתחנן שיזכה להיכנס לארץ ישראל, ואם היה מוסיף להתפלל עוד תפילה אחת היה נענה בתפילתו, אלא שהקב"ה אמר לו (דברים ג, כו) "רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה", שלא ימשיך להתפלל עוד, כי אם היה ממשיך להתפלל היה מקבל את מה שביקש [ועיין עוד בקובץ שיעורים קידושין אות קל"ב מה שהביא בזה בשם מהר"ל דיסקין זצ"ל].

וכן מצינו כשפרעה ביקש ממשה רבינו שיתפלל אל השם שיסורו ממנו המכות, אמר לו משה (שמות ח, כה) הנה אנכי יוצא מעמך והעתרתי אל ה' וגו', ולהלן (שם כו) יוצא משה מעם פרעה ויעתר אל ה', ופירש רש"י: נתאמץ בתפילה וכו' וירבה להתפלל.

(משיחות רבינו שליט"א)

ייעקב איש תם יושב אהלים'

תורת אמת

היינו שהיו בו ביעקב שתי מעלות, האחד שהיה איש תם, ופירש"י: "כלבו כן פיו", היינו שהיה אומר את מה שהוא חושב, וחושב כמו שהוא אומר, והיו פיו ולבו שווים, ועוד מעלה שהיה יושב אהלים, ולמד תורה בבית מדרשו של שם ועבר.

ומסתבר שיש קשר בין הדברים, ושתי המעלות האלו תלויות זו בזו, כי התורה היא תורת אמת וכמו שכתוב (תהלים קיט, קמב) "ותורתך אמת", וכשאדם דבוק בתורה שהיא האמת נעשה גם הוא לאיש אמת, וכליבו כן פיו ואינו יכול להוציא שקר מפיו, וכן כשאמרה תורה על יעקב אבינו שהיה "איש תם יושב אהלים", היינו כי מפני שהיה איש אמת ממילא היה שייך לתורה, שהאמת מושכת לתורה, והתורה היא האמת.

(משיחות רבינו שליט"א)

וימצא בשנה ההיא מאה שערים ויברכהו ה'

מרבה נכסים - חמדת הממון

הנה ידוע שהעולם הזה הוא סכנה גדולה מאד, ריבוי הנאות העולם הזה ועשירות, זה דבר מסוכן, ומפסידים בו עולם הבא, ובאות (ב, ז) שנינו מרבה נכסים מרבה דאגה, ריבוי עולם הזה הוא דבר לא טוב, רק כפי הצורך, וכמו שאמר יעקב אבינו (בראשית כח, כ) ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, אבל יותר מזה לא כדאי.

ולכאורה הרי אנו רואים שהאבות הקדושים היה להם הרבה ממון, באברהם נאמר (שם יג, ב) ואברהם כבד מאד במקנה בכסף ובזהב, וביצחק נאמר (כב, יב) ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא מאה שערים ויברכהו ה', וביעקב גם כן נאמר (ל, מג) ויפרוץ האיש מאד מאד ויהי לו צאן רבות ושפחות ועבדים וגמלים וחמורים.

והענין, כי זה תלוי לפי המדרגה של האדם. ידוע שהיו עשירים גדולים בעלי מדרגה, כמו הרש"ש שהיה עשיר גדול, וכתב חידושים על כל הש"ס, על כל דף בש"ס יש חידושים ממנו, ועל המשניות, ועל המדרשים, וכן רבי אפרים זלמן מרגליות היה עשיר גדול, וחיבר את הבית אפרים, ויד אפרים, ספרים גדולים מאד, ולהם העשירות לא הזיקה מפני שהיו בעלי מדרגה, וניצלו את העשירות לדברים טובים מה שצריך לעשות.

לכן אין להתפלל על מה שהיו האבות הקדושים עשירים גדולים, כי הם עשו עם העשירות הרבה מעשים טובים, ולפי מדרגתם זה לא הזיק להם.

והנה התנא אמר מרבה נכסים מרבה דאגה, ולכאורה הרי זה תלוי במדרגת האדם, אם הוא צדיק או שאינו צדיק, והתנא לא חילק בזה. ויש לבאר, כי התנא אמר "מרבה" נכסים, היינו מי שטורח ומשתדל להרבות נכסים, מתוך חמדת הממון, ואין הכי נמי שאם הזדמנו לו נכסים בלי שהוצרך לטרוח עבורם, זה תלוי לפי המדרגה שלו, אבל מי שטורח ומשתדל להרבות נכסים מתוך חמדת הממון שיש לו, הוא מרבה דאגה.

ובאמת אדם שנזדמן לו כסף, ואינו "מרבה", צריך לדעת מה לעשות עם הכסף, ויש שמשקיעים "השקעות" להרוויח עוד כסף, אבל בזה שוב יש חשש של ריבוי עולם הזה.

(משיחות רבינו שליט"א)

ויקח את מחלת בת ישמעאל'

הנושא אשה מוחלין לו כל עוונותיו - עם התשובה

אמרו חז"ל (מדרש שמואל פ"ז) ששלשה מוחלין להן כל עוונותיהן, גר שנתגייר הנושא אשה והעולה לגדולה, והנה גר שנתגייר אפשר להבין, שקיבל קדושת ישראל, והוא כבר במדרגה אחרת ממה שהיה קודם. אבל עולה לגדולה, וכן חתן הנושא אשה, מדוע הם זוכים למחילת עוונות? וכי שייך כפרה בלא תשובה.

ובמאירי בסנהדרין כתב בענין העולה לגדולה כי "הוא הערה על התחדשות הנהגותיו ועילוי מידותיו על צד התכלית", והיינו שאם אדם עולה לגדולה זה סימן שנתנו לו מן השמים כוחות חדשים, "התחדשות הנהגותיו" - היינו שמקבל כוחות לעשות יותר מעשים טובים, "ועילוי מידותיו" - גם המידות בפנימיות הלב משתנות, שכל המידות משתפרות ונעשות טובות יותר. "על צד התכלית" - בשלמות.

והטעם בזה כי אדם שעולה לגדולה מקבל כוח של שליטה, ותלויים בידו הרבה דברים, לעשות טובות לאנשים או להיפך, ויש לו ניסיון גדול שעלול להיכשל ולעשות שלא כדין, לכן מן השמים נותנים לו כוחות חדשים ומידות טובות כדי שיוכל לעמוד בניסיונות, ומאחר שקיבל כוחות חדשים, הרי הוא כמו אדם חדש ובעל מדרגה גבוהה יותר, שכבר אינו שייך לכל מה שחטא קודם, ומה שנכשל בעבר לא יכשל בו שוב, מפני שהוא במדרגה אחרת, והרי זה כמו תשובה שיש בה עזיבת החטא וקבלה להבא, מפני שהוא עומד

במצב שלא יחטא עוד, ולכן זוכה למחילת עוונות.

**והנושא** אשה יש לבאר שעניינו כמו עולה לגדולה, כיון **שהוא צריך לנהל את כל ענייני הבית, ולצורך כך נותנים לו מן השמים כוחות חדשים**, ומקבל מדרגה חדשה של שלמות רוחנית, וממילא לא יכשל שוב במה שנכשל פעם, ונחשב כמו עזיבת החטא וקבלה להבא, ולכן זוכה למחילת עוונות.

**וזהו** הטעם גם במה שאמר (יבמות סב, ב) כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא תורה, היינו שעל ידי הנישואין זוכה גם לתורה, מפני שנעשה בעל מדרגה גדולה יותר ומקבל שלמות רוחנית, ועל ידי זה הוא מסוגל יותר לתורה.

**ושמעתי בשם מרן המשגיח בעל אור יחזקאל זצ"ל**, שאמר כי חתן זוכה למחילת עוונות **רק עם התשובה**, ומסתבר שזהו הטעם **שחתן אומר וידוי כמו ביום הכיפורים**, מפני שצריך גם לחזור בתשובה, ובכך זוכה למחילת עוונות.

(משיחות רבינו שליט"א)

### שידוכים (ב')

#### מה' אשה לאיש

לפעמים יש שמעריבים שיקולים שאינם נכונים, וכגון שמבקשים ללמוד דווקא בישיבה חשובה עם "שם טוב", וכסבורים שמי שלומד בישיבה פחות חשובה עלול לאבד את שמו הטוב, ופעמים שזה נובע מתוך שיקולים של כבוד, או שחושבים שבישיבה חשובה יעשו שידוכים טובים יותר, אבל שיקולים אלו הם טעות מעיקרם.

וצריכים לדעת שכל הצלחה היא מן השמים, וכל שם טוב שיש לאדם, או לישיבה, לא השם הטוב נותן את ההצלחה, אלא מן השמים נותנים את ההצלחה, וההצלחה תלויה לפי הזכויות של כל אחד ואחד, אם יש זכויות אזי יש שם טוב ויש הצלחה, ואם אין זכויות לא יעזור לזה שום דבר, וגם פרסומים לא יועילו, וכבר היו כאלו שחשבו שיצליחו על ידי השתדלות ופרסומים ולא הועיל להם, מפני שכל ההצלחה תלויה בזכויות, ואין שום עצה אחרת.

וכן גם שידוכים אינם תלויים לפי השם הטוב, אלא לפי הזכויות שיש לאדם, וכבר אמרו חז"ל (מועד קטן יח, ב) מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים מה' אשה לאיש, והיינו שכל אחד ואחד זוכה לשידוך מן השמים, והשידוך הוא לפי מעשיו של האדם, אם יש לו זכויות הרי הוא זוכה לאשה המתאימה לפי הזכויות שלו, ואם אין לו זכויות לא תועיל שום השתדלות אחרת שיעשה בזה, רק אם יעשה תשובה ויוסיף זכויות יזכה לסייעתא דשמיא, ואם לא יעשה תשובה לא תהיה לו סייעתא דשמיא.

#### קפידה עלולה לעכב את השידוך

ידוע כי אחי רבי יעקב שליט"א (זצ"ל) רגיל לומר שאם יש איזה קשיים ועיכובים בשידוכים, צריך לבדוק שאין עליו שום קפידא בין אדם לחברו, כי אם משהו מקפיד עליו זה עלול לעכב את השידוך, ושמא גרם פעם צער ועגמת נפש לאדם אחר ולא ביקש מחילה ממנו, ואם יש מי שנפגע ממנו ומקפיד עליו צריך לפייס אותו, ואפילו אם נראה לו שאין בכך סיבה להקפיד, אם השני מקפיד על זה צריך לבקש מחילה ממנו.

ובדרך כלל רגילים להרבות בתפילות בשביל שידוכים, אבל באמת תפילה מועילה רק בזמן שחסר רק התפילה ולא יותר, ואילו אם יש עוד דברים שמעכבים אין התפילה מועילה, וכמו שכתב הגר"ס באור ישראל (מכתב י"ד) שאם אדם מתפלל ומבקש על תיקון המידות ואינו לומד מוסר, הרי הוא כמי שמתפלל לראות בלי עיניים, וכשם שלא שייך לראות בלי עיניים כך לא שייך לתקן את המידות בלי לימוד המוסר, וכן גם בשידוכים כל זמן שיש קפידא בין אדם לחברו לא שייך שתועיל התפילה, ורק לאחר שיבקש מחילה ויפייס את חברו אז תוכל התפילה להועיל.

ולפעמים אדם אינו זוכר בכמה אנשים פגע ואת מי ציער, וכמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ג, רז) על בעל לשון הרע: "אם ישוב בעל הלשון בתשובה צריך לבקש מחילה לאשר מוצק לו מזעם לשונו, והוא לא יזכור מספר כולם, כי רבים מכאובים הכאיב וכמה נפשות הדאיב, גם רבים מאשר זכר, כי אותם עכר, והם לא ידעו כי הדיח עליהם את הרעה, יתבייש להודיעם ולגלות אוזנם על אשר גמלם רעה", ואם כן אדם שאינו יודע את מי ציער ובמי פגע, מה יעשה וכיצד יוכל לבקש מחילה ולפייס את חברו.

העצה לזה כתב בספר חובות הלבבות (שער התשובה פ"י) כי בעבירות שקשה לחזור בתשובה עליהן, יחזור בתשובה שלמה ויקיים את כל עיקרי התשובה ופרטיה מה שבכוחו לעשות, ובזכות זה הקב"ה יסייע בידו ויסיר ממנו את המפריעים לתשובה, ולמשל אם חברו אינו מסכים לסלוח לו, הקב"ה יכניס בלב חברו רגשי פיוס ואהבה אליו עד שיסכים לסלוח לו, וכמו שכתוב (משלי טז, ז) "ברצות השם דרכי איש גם אויביו ישלים איתו", וכך גם אדם שאינו יודע במי פגע, אם יחזור בתשובה שלמה, הקב"ה יכניס בלב מי שנפגע ממנו שימחל לו בלב שלם ולא יקפיד עליו.

#### דא ביה כולא ביה

שמעתי ששאלו פעם את החזון איש בדבר שתי הצעות בשידוכים, האחד היה ירא שמים ומתמיד ובעל מידות טובות, אבל לא היה לו שכל, והשני היה פחות ממנו, אבל היה בעל שכל, איזה שידוך עדיף? ולקח החזון איש עט וצייר עיגול ומסביב כתב את כל המעלות, התמדה, יראת שמים, מידות טובות וכו', ובאמצע העיגול כתב "הנ"ל", והראה החזון איש: אם אין לו שכל, אזי ההתמדה היא בלא שכל, והיראת שמים היא בלא שכל, והמידות הטובות הם בלא שכל...

ובאמת זוהי גמרא מפורשת (נדרים מא, א) דא ביה - כולא ביה, דלא דא ביה - מה ביה, דא קני - מה חסר, דא לא קני - מה קני, והיינו שאדם שאין בו דעה ושכל נחשב שאין לו כלום, כי הדעה זה השכל, וכשאדם מתנהג על פי השכל כל הנהגתו היא אחרת.

#### הוצאות הנישואין

כשהיה ויכוח בין שני מחותנים, וכל אחד מבקש שהשני ישלם את ההוצאות, אמר מרן החזון איש זצ"ל על מה הם מתווכחים, הרי בני הזוג יקבלו את מה שמגיע להם מן השמים, ומי שייתן את ההוצאות אינו אלא צינור שדרכו מעבירים את הכסף לבני הזוג מן השמים, ומה אכפת לו לתת, אדרבה כדאי לו שהוא יהיה הצינור, שהרי הוא יכול לתת, ולא מדובר כשאינו יכול, רק מצד חמדת הממון יש לו חשבונות שהשני יתן ולא הוא.

ניתן לקבל את הגיליון במייל : MIMEGED111@GMAIL.COM

כמו כן לתרומות והנצחות, ולשליחת ד"ת, עובדות והנהגות ממרן שליט"א ניתן לפנות לכתובת הנ"ל.

# ברכת מרדכי

חידושים וביאורים מפי מרן ראש הישיבה  
הגרב"מ אזרחי שליט"א בהלכה ובמוסר

בס"ד

פרשת תולדות תשפ"א

מופץ ע"י

מערכת "קובץ גליונות"

## בעומק הפרשה

### אלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את

יצחק (כה, יט)

וברש"י שם, דלחכי חזר וכתב שאברהם הוליד את יצחק, מפני ליצני הדור, שהיו אומרים מאבימלך נתעברה שרה. וצ"ע, הלא הקושיא במקומה. כלום ימנע הכתוב בפסוק את דברי הליצנים.

אך נראה, דהמשך הפסוקים כך הוא. אמנם ממאי דכתיב, אינה ראייה, שהיו הכחישו, אעפ"י שכבר לפני"כ מבואר שאברהם הוליד את יצחק, אלא שהלא "ספק ממזר לא חי", כדי שלא יתערבו עמו ויוולדו ולדות. ולכן נאמר בהמשך שיצחק נשא את רבקה, ואח"כ הוליד, וממילא מוכח שאינו ממזר.



### ויעתר יצחק לנוכח אשתו

(כה, כא)

ונראה, עפ"י המבואר בברכות דף לר, שהמתפלל על חבירו, אין צריך להזכיר את שמו. ומיהו [עיין בפוסקים וב"משנה ברורה" קט"ז], היינו דווקא בפניו, אבל שלא בפניו, דווקא אם מזכיר את שמו ושם אביו. והנה כאן, היה אביה של רבקה רשע (עיין רש"י כאן), ואסור להזכיר את שמו, לכן דווקא "לנוכח". ודו"ק.



### ויהי עשו איש יודע ציד

"לצוד ולרמות את אביו האריך מעשרין את המלח ואת התבן וכסבור אביו שהוא מוקדק במצוות" (רש"י)

### ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק (כה, יט)

"לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה וכו', מה עשה הקב"ה, צד קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק. וזהו שכתב וכו', שהרי עדות יש שאברהם הוליד את יצחק" (רש"י)

ואומרים חז"ל: "בשעה שהיה משה כותב את התורה היה כותב מעשה כל יום ויום, כיון שהגיע לפסוק נעשה אדם, אמר לפניו, רבש"ע, למה אתה נותן פתחון פה לאפיקורסים, א"ל, כתוב, והרוצה לטעות ישעה. א"ל הקב"ה למשה, האדם שאני בורא, גדולים וקטנים אני מעמיד ממנו, שאם לא יבא הגדול ליטול רשות מן הקטן, אמור לו, למוד מבוראך, כיון שבא לבראות אדם, נמלך במלאכי השרת" (ילקוט"ש בראשית, יג).

ומדוע לא נאמר גם כנגד ליצני הדור "הבא להתלוצץ יתלוצץ".

\*\*\*

לענ"ד נראה, כי ההבדל הוא, בין חשש אפיקורסות, לבין חשש פגיעה באברהם אבינו.

כי גם אם "פתחון פה לאפיקורסים" אינו מהווה סיבה לשינוי הכתוב, אבל לא כן כשלנגדנו חשש של פגיעה באברהם אבינו! גם אם אך ליצני הדור הם אלו המלעזים, גם אם לא יאמין להם איש, אף על פי כן, אם אפשר למנוע איזה אבק של עגמת נפש, כדאי הדבר לשנות צורה, לעשות ניסים, ולהוסיף דברים בתורה עצמה.

\*\*\*

ודאי כי יש להבדיל בין פגיעה באברהם אבינו, לכל פגיעה אחרת. אין להזכיר או להקיש, כי כל פגיעה אחרת דומה לזאת, יעשו לה ניסים ויתווספו מילים...

אך הזהירות מפני ה"בין אדם לחבירו", שזה היא לכל. והאדם במהלכיו, חייב לדעת זאת, כי חובה עליו לעשות הכל, לשנות תכניות, אף לסבול ח"ו הפסדים למיניהם, ובלבד שלא תפגע דמות חבירו.

אין דבר העומד בפני ה"בין אדם לחבירו".

כמאה שנים, עומד לו אברהם מן העבר האחד, יחיד, בודד, מול עולם שלם, ואינו "מתפעל". העתה יתפעל! עד כדי כך, ש"יאלצו" לצור צורה מיוחדת, כדי לסתום פיותיהם של מקטרגים ליצנים.

אתמהה:

- אבל האמת היא, כי לא לעלבנו של אברהם אבינו, או לבושתו, "דואגים" כאן. לא נעשה כאן הנס, כדי לסתום פיותיהם של מלעזים. קרוב לומר, כי אף בעלי החכמה הליצנותית המרושעת, ידעו אל נכון כי אין בדבריהם מאומה, פרט לליצנות מרוקנת מכל תוכן.

- לא את הליצנות כאב אברהם. כואב היה את הליצנים. ימים ולילות וללא הרף, מעת לידתו של יצחק אבינו, הטרידה את מנוחתו, עוברת קיומם של ליצנים, אשר נושא לליצנותם הם אבות האומה, אברהם ושרה ויצחק. מחשבות הכפידה במלכות השם יתברך, לא נתנו לו מנוח. מטבס היה עצה, כיצד למנוע מן הליצנים את ליצנותם. כדאי, איפוא, לחולל נס מיוחד. לצור מחדש את צורתו של יצחק, כדי להשמיט מתחת רגלם את בסיס ליצנותם.

- כדי שלא יתלוצצו.

- למנוע מאברהם אבינו את הצער הנורא שכירסם בו למשמע כל ליצנות ולמראה כל ליצן.

כדאי היה לצור צורתו של יצחק, ובלבד שתמנע על ידי כך, ליצנות אחת, מליצן אחד...

זו היתה דאגתו של אברהם אבינו. מדאגה זאת, הצילו הקב"ה, על ידי הנס הגדול.

\*\*\*

הנה, בשעת בריאת העולם, מעידה התורה, כי "ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו" (בראשית א, כו),



## בעומק הפרשה

וצ"ע, שהרי משמע, שלא שאל אם חייב או פטור, אלא כיצד מעשרין. ומדוע לא שאל, אם מחוייב או לא. ונראה, שאם היה שואל על עצם המצוה, לא היה משמע שהוא מדקדק במצוות. שהרי השאלה היא, אם חייב או פטור, ואם חייב, הוא חייב ממש. ומניין הראיה שהוא מדקדק במצוות. אבל כיון שהוא שאל, כיצד מעשרין, דהיינו, שאעפ"י שהוא פטור ממעשר, בכ"ז עשו הרהר שהוא מחמיר על עצמו, ודקדק לא לעשר מאומד, אעפ"י שמעיקר הדין כשר מאומד, ולכן שאל "כיצד". היינו, אם בחומרא זאת, ג"כ נאמר שלא יעשר מאומד. (בשם הט"ז).



## וישמור משמרתו מצוותי

### חוקותי ותורותי (כו, ה)

ובשם הח"ס, שמעתי לפרש, שהכוונה כאן ל"עירובי" תבשילין, היינו, ליבשר בחלב. והרבנות היא, שאע"פ שאמרו בכמה דוכתי, על "לא תבשל גדי" וכו', "דרך בישול אסרה תורה". ועיין בתוס' בסנהדרין ד' ע"ב, שהביאו מפרשים, שהכוונה היא, שרק על מה שהאיסור חל בשעת הבישול, ולא על מה שאסור היה גם לפני"כ. ולכן לא דרשין "בחלב", כיון ש"חלב" אסור גם לפני"כ. וא"כ מאחר שאברהם אבינו, אע"פ שהיה ישראל, אבל הלא רק לחומרא ולא לקולא. ובבכורות ו ע"ב מבואר, שחלב הותר רק לישראל ולא לבני, שנאסר להם "חלב" משום אבר מן החי. ואילו הוה על חלב איסור, הלא לפימ"ש, לא חייל עליה איסור של בשר בחלב. וזוהי הרבותא, שא"א נהג כאן לחומרא, ונזהר בבשר בחלב ודפח"ח. איברא דצ"ע, ואין מקור לזה לכאורה, שכן לכאורה, לאחר הגילוי מקרא ד"זבת חלב", שהחלב מותר, מדוע יאסר החלב לבני. ועוד, שמדברי הש"ס בבכורות בשם המדרש, שא"א האכיל חלב בבשר למלאכים, ג"כ צ"ע. ומלבד זאת, הלא בקרא מבואר "ויקח חמאה וחלב ובן הבקר". וצ"ע.

## ויאהב יצחק את עשו... ורבקה אוהבת את יעקב (כה, כח)

יעקב סומך תמיד על מי שצריך וכדאי לסמוך, על אבא, על אמא, על רבקה, על יצחק. - נתאר לעצמנו, אילו היתה באה הצעתה של רבקה, אל עשו... דבר זה לא היה יכול להעלות על דעתו, לקחת גדי עיזים, להפוך את מראהו, את עור ידיו, ולהעמיד פנים כאילו הוא יעקב. היתכן? הלא אין זה אלא איבוד לדעת. אין שום סיכוי להצליח. האפשר לשקר ועוד ליצחק...? כך עשו. אבל יעקב, אינו חושב כך, משום שהוא, אינו עושה או מבצע את מה שהוא עצמו מבין. הוא: "שמע בקולי לאשר אני מצוה אותך". יעקב - "עלי קללתך בני" (שם כז, ג). "ורבקה אוהבת את יעקב".



## ויעקב נתן לעשו לחם ומזיד עדשים ויאכל וישת וילך ויבז

### עשו את הבכורה (כה, לד).

"העיד הכתוב על רשעו שביזה עבודתו של מקום" (רש"י).

מה בכל זאת מעיד על מהותו של אדם? כיצד ועל פי מה יתכן לקבוע את איכות אישיותו? מנין יודע אם רשע הוא או צדיק? באה תורה והעידה, לאמור: מהותו של אדם נקבעת על פי הכרתו והערכתו. שכן הכרה והערכה, מקיפה את כולו ונובעת מכל מעמקי נפשו, הנסתרים והגלויים כאחד.

ללמדך, כי הזלזול והביזוי, ביטוי נאמן יש בהם להערכתו האמתית. ומשתרה תורה אחר עדות על רשעותו של עשו, אין לדלותה אלא מהכרותיו והערכותיו. כי זהו המוכיח הבלעדי, על מהותו העצמית.

אין להוכיח ממעשים או מעבירות. אלו אינם מורים על מהות רשעותית. אך משזהכרתו העלתה בועות של ביזוי, אין לך עדות גדולה מזו.

רק על פי עדות זו, "העיד הכתוב על רשעו". כך נקבעה אישיותו הרשעותית של עשו.

מה היה קסמו של עשו, אשר משך את אהבת אביו יצחק? מה היה קסמו של יעקב, אשר משך את אהבת אמו רבקה? מיהו עשו, מה אופיו? מיהו יעקב, מה אופיו? שניהם, גם יעקב וגם עשו, צועדים בעקבות יצחק ורבקה. אלא שעשו, מבין, לומר, יודע... ועושה ומקיים - "לבר". - יעקב, "שומע בקול". יעקב אינו זו בלי "לשמע בקול". "ועתה בני", כך אומרת רבקה, "שמע בקולי" (שם כז, ח). כך גם אומר יצחק ליעקב (שם כח, א), ויעקב צייתו. יעקב אינו מקיים רק מפני ש"הוא" מבין. יעקב מקיים, מפני שהוא מבין שכדאי להיות "ממושמע". עשו סומך, סוף כל סוף, על עצמו.

הפלא ופלא: "חמש עבירות עבר אותו רשע באותו היום, בא על נערה המאורסה, והרג את הנפש, וכפר בעיקר, וכפר בתחיית המתים, ושטם את הבכורה" (ב"ב טז).

ואילו בכתוב לא הוזכר אלא "ויבז את הבכורה". מדוע לא הוזכרו שאר תיעוביו? כלום ה"ויבז", הוא זה המעיד על רשעותו, יותר מאשר שאר מעללי תועבותיו?

באלה, עדיין אין עדות על רשעותו? על מה הסתמך הכתוב כשראה לנכון להעיד על רשעו, דווקא ב"ויבז". מה רשעות מצא הכתוב ב"ויבז"? כלום לא היתה העדות נאמנה יותר על ידי גילוי מעללי תיעוביו?

להודיעך, כי פעמים, שעבירות, גם אם חמורות שבחמורות הנה, אין בהן כדי להוכיח מהות. יתכן כי כל אלו, תולדה של מצב הן. צפונות ועמקים, עליות ומורדות קיימים במרחבי נפשו של אדם. יתכן כי איזו לבה התפרצה מלועו הגועש. שמא "רעידת אדמה" יצרה איזה שבר אישיותי. יתכן כי גיעוליו אינם אלא שחור לבתו הרתחת, אין בהם כדי להוכיח מהות ועצמיות.

## בעומק הפרשה

ויאמר יעקב מכרה כיום את בכורתך לי... ויעקב נתן לעשו לחם

וכיד עדשים ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו את הבכורה (כה, לד)

"אמרו, כשהיו יעקב ועשו במעי אמן, א"ל יעקב לעשו, אחי, שני עולמות לפנינו, העולם הזה ועולם הבא. העולם הזה יש בו אכילה ושתייה ומשא ומתן לישא אשה ולהוליד בנים ובנות, אבל העולם הבא אין בו כל המדות הללו, רצונך, שול אתה העולם הזה ואני אטול העולם הבא שנאמר מכרה כיום את בכורתך לי, כאותו היום שהיו בבטן אמם וכו'. אותה שעה נטל עשו חלקו העולם הזה ויעקב נטל חלקו העולם הבא" (ילק"ש, קיא. תרנב"א זוטא, יט)

של כוחו כי רב, להגשים כל אשר ישאל, מן העין אל המוח, אל הפה. רגע כמימרא אין להמתין. מהר, מיד, וב"שלימות"...

קבל עם ועדה, יכריז ויאמר: הצלחתי בשלימות להעפיל אל מרומי יעודי, במילוי נשואי תאוותי ובביצועם - הידד!

מולו ניצב, אח, ניגוד גמור. בז ל"גאוותיו" של העומד מולו. ולעומת זאת, מודה על העבר, ומתחנן על העתיד: אנא השם, אל תסיר חסדך מעמי, הושיעני למען חסדך, מן ה"הצלחות" האלה. היה נא בסעדי ביצירתם ובפעולתם של נוגדני התגברויותי, למען אוכל להמשיך להתגבר, שלא לרצות, שלא לבצע, להשאיר את עצמי "יעקב איש תם יושב אהלים"...

\*\*\*

משהגיעו לאזני יעקב גניחות ה"הלעיטני נא", תיאורי ה"אדום האדום הזה", הבין וידע מיד, מיהו הניצב מולו. ברי היה לו ליעקב, כי זוהי השעה הנכונה להביא לידי ישום מוחלט של ההסכם על חלוקת העולמות.

לא היה פקפוק בליבו, כי זה הניצב מולו, נתון ממש ברגע זה, במלחמותיה המפלצתיות של תאוותו הדוהרת אל הגשמתה. שום דבר לא יעמוד בדרכו של עשו. תאוותו בעיצומה, וסיפוקו חייב לבוא אל ביצועו.

ידוע ידע יעקב בברירות ובנחישות, כי אם תאב הוא עשו, תאווה "מושלמת" היא. מאומה לא יעמוד בדרכו. הקרב יקריב הכל, כדי לא להשאיר רודף ואינו משיג, דוהר ואינו מגיע.

וכשאין ברירה, כשאין הדבר בר השגה אלא במחיר כבד, כהרף עין תווצר האידיאולוגיה האינסטומנטלית, המחפה, המסלקת כל מעצור, אשר תכליתה היא "יבז את הבכורה"...

והדברים מאלפים מאד מאד.

הכל משתוממים, איך יתכן למכור בכורה בנזיד עדשים?!

בתורה עצמה, יש מעין הסבר לכך: "ויבז את הבכורה".

גם זה פלא פלאים.

עד כדי כך, ב"נזיד עדשים"?

דומה, כי הפלא הגדול יותר הוא, איך זה "העיד" יעקב להציע את העיסקה הזאת, של נזיד עדשים תמורת בכורה.

משמע, יעקב הכיר היטב את אחיו עשו. למד על נכון את כוחותיו ומדותיו. לא היה לו ספק בהסכמתו של עשו, לעיסקה מוזרה ומשונה זאת. כנראה, היה יעקב בטוח, כי בעיני עשו, הרי זו עיסקה לגיטימית ביותר. האמנם?!

נראה, כי לפנינו חדירה עמוקה מאד אל כוחות נפשו של אדם. המתבונן יזכה, כי בחובו המעופש של בעל התאווה, כלולים בעצם שני דברים. עצם התאווה, היינו כח שטני אדיר, המושך את המתאווה אל נשוא תאוותו החמרית. ובד בבד, הרתמות של כל ישותו, אל עבר הגשמת רצונו השטני הזה. ההרתמות הזאת של כל ישותו, כוללת בקרבה אין אונות כמעט מוחלטת, הכוללת שלילת כח ההתגברות והעמידה בפני שטן התאוות רב הראשים הזה.

זה מול זה יעמדו שנים. האחד, יטפח על כרסו בשביעות רצון ובסיפוק עצום, לאמור: מעולם לא עמד בפני דבר. תמיד הצלחתי להגשים את מאוויי. עוד יוסיף על כך, את ה"ברוך השם", ואולי גם "בעזרת השם".

מולו, ניצב אחד, שאף הוא שבע רצון, מלא תהילות, לא אל עצמו, אלא לבורא עולם. וכל כך למה? על כי מעולם לא הרשה למפלצת תאוותיו, לפרוש את טלפיה הדורבניים.

- מאז ומעולם, הצליח, בסייעתא דשמיא, להתגבר...

זה מול זה, עמדו יעקב ועשו. עשו, בעיצומי הזנת מאווי, בביצוע האידיאולוגיה

גם עי"ש בתוס', שדחו עצם הפירוש, שהרי אם "איסור חל על איסור", היה נאסר גם חלב בבשר, אעפ"י שחלב אסור. ומלבד זאת, נלענ"ד, ליישב דברי המפרשים, דס"ל, שבעיקר הפסוק, אילו היה מדובר בחלב ממש, זה לא יתכן, שא"כ, אין שום היכי תימצוי, שלפני הבישול יהא מותר. משא"כ עתה, כשדרשין על חלב, שוב לא איכפת לן, אם נמצא גוונא שיהא אסור. ודוק.

ובעל ה"אבני נזר" אמר בטעם הדבר שהזכירו עירובי תבשילין דווקא, דהנה, מטרת עירובי תבשילין, היא להתיר הכנה מיו"ט לשבת. אבל לכאורה, הלא שבת חמור מיו"ט, ומדוע לא תותר ההכנה. אמנם הרמב"ן פירש, משום שליו"ט, המעלה של "ישראל קדשוהו", וזאת מעלה שאין בשבת, שהיא קביעא וקיימא. ולפ"י, הדברים אמורים רק לאחר מ"ת. אבל א"א, שלפני מ"ת קיים מעצמו כל התורה, גם לשבת ידיה יש את המעלה של "ישראל קדשוהו", שהרי מעצמו קיים. ולכן יכול היה להבין מיו"ט לשבת, בלי עירוב תבשילין. וזוהי הרבותא, שא"א החמיר על עצמו וקיים את כל מה שנאמר גם לאחר מ"ת.



ועתה בני שמע בקולי

לאשר אני מצוה אותך (כז, ח)

ולהלן (כז, מג). נאמר רק "שמע בקולי". וצ"ע.

ונראה, דהנה כאן, היתה זאת שליחות של סכנה. ואולם "שלוחי מצוה אינם ניזוקין", כמבואר בפסחים ח ע"א.

אך עיין שם, שאם נאבדה לו מחט, ובשעת בדיקת חמץ כיוון גם למצוא את המחט, לא נאמר כלל זה, כמבואר שם.

ולכן, כיון שהיה כאן חשש, שיעקב יתכוון אף להנאת עצמו, ולא יחול עליו הכלל ד"שלוחי מצוה", דייקה רבקה ואמרה, "שמע בקולי", אבל רק "לאשר אני מצוה אותך".

והיינו, שתהיה כוונתו לכיבוד אם, ושלוחי מצוה אינם ניזוקין. ויש להדגיש,

## בעומק הפרשה

דע"כ לא הוי "שכיח הידיקא", שא"כ, צ"ע, אם היה מותר לו לשמוע בקולה.



### למה אשכל שניכם... (כז, מה)

הנה דאגה רבקה גם לעשו. וזה לכאורה צ"ע. אך נראה, ודנה לעיל (כה, כג) "שני גויים בבטנך". וברש"י: "אלו אנטונינוס ורבי שלא פסקו מעל שולחנם לא צנון ולא חזרת" וכו'. אי"כ, הלא גם מעשו יצאו בניו דמעלי. אלא שכ"ז, כשגם יעקב נמצא והוא מגייר, אבל אם תשכל את יעקב, גם עשו לא יהיה. ודפח"ת. בשם הגר"י.



### אם יעקב ועשו (כח, ה)

ובפירש"י: "איני יודע מה מלמדנו". ואמר מרן הגר"י זצוקלה"ה, עפ"י נדרים דף לא: "שאיני נהנה לזרע אברהם אסור בישראל ומותר בעכו"ם". ובגמ': "והאיכא ישמעאל, כי ביצחק יקרא לך זרע, והאיכא עשו, ביצחק ולא כל יצחק".

אך ברמב"ם פ"י ממלכים ה"ז, הביא את המקור, מהפסוק "ויתן לך את ברכת אברהם" וצ"ב, מדוע לא הביא הרמב"ם את הפסוק המובא בגמ'.

וביאר הגר"ח זצוקלה"ה, דמהקרא ד"ביצחק", עדיין לא היינו יודעים איזה בן. לכן, הביא את הפסוק "ויתן לך". היינו, להודיע, שה"ויתן" הוא "לך". ובברכה שנתן יצחק ליעקב (להלן כח, ד) יתבאר לפ"ז קרא (דיהושע כד) "ואקח את אביכם אברהם וכו' ואתן את יצחק וכו' ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו". והיינו, שהיתה בחירה מיוחדת על יעקב. ועיין בהפטרה כאן, "הלא אח עשוי ליעקב נאם ה' ואהב את יעקב ואת עשו שנאתי".

ולכן, יעויין בשו"ע תקצ"א, הנוסח: "ועקידת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור, והמקדקים לומר לזרעו יעקב טוענים". מבואר, שגם לגבי יצחק, התמעט עשו. ומעתה נראה לחקור, אם יהיה "מזרע רבקה", אם יאסר בעשו, או לא. והו שחידש כאן קרא, שלגבי רבקה, גם עשו מיקרי זרעה ודפח"ת.

## שו"ת בעניני הפרשה

### מתוך קובץ "עיון הפרשה"

## קבלת תפילת יצחק

ויעתר לו ה' (כה, כא) ויל"ע, מהא דאיתא ביבמות (סד ע"א) דיצחק עקור היה, וא"כ צ"ע מפני מה נתקבלה תפילת יצחק הרי היה עקור כרבקה ונימא גם לגבי דאין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים.

\*\*\*

אולי משום שעל יצחק נאמר "כי ביצחק יקרא לך זרע", אם בן קיימת לגבי הבטחה מהקב"ה לזרע. משא"כ רבקה אין לה הבטחה. ויצחק רצה שתהא ההבטחה מתקיימת מרבקה דווקא, לכן, היא זאת ה"חבוש" שיש להתירה, משא"כ יצחק כבר "הותר".



## יום טוב ששמרו האבות

\*\*\*

הכלל הוא, ש"אבות קיימו כל התורה כולה עד שלא ניתנה", ופירוש הדבר, שבוה כלול גם כל הכח שיש לאחר מתן תורה, שהוא ישנו אצל האבות גם לפני מתן תורה. וכמובן שלפ"ז האבות קידשו החודש, עם כל הכח של הסמוכין שלאחר מ"ת, לפי שכל זה היה אצל האבות גם לפני מ"ת.



## חטא מניעה מפריה ורביה

ותאמר אם בן למה זה אנכי (כה, כב) ויל"ע, מהא דאיתא במ"א, שהעונש לא בא בשל ביטול ועוד, מה עלה בדעתו של חזקיהו שלא ישא אשה, הא ראה ברוה"ק שיהיו לו בנים, ומשום זה לבר היה לו לישא אשה.

\*\*\*

כבר אמרנו במ"א, שהעונש לא בא בשל ביטול הפ"ו, אלא בשל ה"חשבון". כלומר, זה שמצוות התורה יהיו תלויות בצירופים ובחשבונות, זה בכלל אפיקורסות ומינות, וכבר אמרה המשנה שהאפיקורסין והמינין אין להם חלק לעולם הבא.

ויעתר לו ה' (כה, כא) ויל"ע, מהא דאיתא ביבמות (סד ע"א) דיצחק עקור היה, וא"כ צ"ע מפני מה נתקבלה תפילת יצחק הרי היה עקור כרבקה ונימא גם לגבי דאין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים.

בספר טור הארוך כתב טעם אחר שנעתר ה' לו ולא לה שאין דומה תפילת צדיק בן רשע לתפילת צדיק בן צדיק (ורש"י)

וישמר משמרת מצותי חקותי ותורתי (כו, ה) מהכא דרשינן (יומא כח ע"ב) דקיים אברהם אבינו כל התורה כולה, ואפילו עירובי תבשילין, עיי"ש. והנה מרשםר עירובי תבשילין על כרחך ששמר נמי יו"ט, ויש לתמוה, האיד היה בזמניהם יו"ט, הא יו"ט נקבע ע"י ב"ד סמוכים המקדשים את החודש.

ותאמר אם בן למה זה אנכי (כה, כב) ויל"ע, מהא דאיתא במ"א, שהעונש לא בא בשל ביטול ועוד, מה עלה בדעתו של חזקיהו שלא ישא אשה, הא ראה ברוה"ק שיהיו לו בנים, ומשום זה לבר היה לו לישא אשה.

בברכות י ע"א מצינו גבי חזקיהו שחלה ונטה למות, שנענש משום שלא עסק בפריה ורביה, וטעם שלא עסק הוא משום שראה ברוח הקודש שיוולדו לו בני דלא מעלי, ומחמת חטא זה ניבא לו ישעיהו שימות בעוה"ז ולא יחיה בעוה"ב, עיי"ש.

ויש להבין, מה טען חמיר ביטול עשה זה של פריה ורביה, עד שנגזר עליו מחמת כן למות



# מערכי תורה

תולדות

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

## בא אחיך במרמה ויקח ברכתך - לאום מלאום יאמץ

הנה האופן שקיבל יעקב את הברכות מיצחק היה באופן מיוחד שמלכתחילה רצה יצחק ליתנם לעשיו, ויעקב בא לבוש בבגדי עשיו ונטל את הברכות במרמה. ומבואר שהדרך והאופן שיעקב יקבל את הברכות היה דוקא באופן כזה של עקבה וחכמה. וצריך להבין הענין למה היה צריך שיהא הדבר נעשה דוקא באופן כזה, ולמה לא היה יכול לקבל הברכות בדרך הרגיל.

וביותר שהרי באמת הברכות מגיעים ליעקב בדין, שהרי קנה את הבכורה מעשיו, וכמו שמבואר בדברי רש"י (כ"ז, ל"ו) שיצחק אמר ששורת הדין שהברכות יהיו ליעקב, כיון שקנה את הבכורה. וא"כ למה היה צריך לקבל את המגיע לו בדין באופן של עקבה, ולמה לא יכול היה ליטול להדיא את חלקו המגיע לו.

והנה גם בענין קנין הבכורה שקנה יעקב את הבכורה מעשיו היה זה באופן של התחכמות כמו שכתוב (כ"ז, ל"ו) ויעקבני זה פעמים, ופירש רש"י שזהו מלשון שארב לו ליטול ממנו את הבכורה, ובתרגום פירש שהיה זה התחכמות של יעקב ליטול ממנו את הבכורה, ומבואר דגם את עצם הבכורה לא היה יכול לקנות מעשיו אלא באופן כזה של 'ויעקבני', וגם בזה צריך להבין הענין למה היה צריך להיות דוקא באופן כזה של אריבה והתחכמות, ולמה לא היה יכול להיות שיקנה הבכורה בלא התחכמות.

## 'ירושלים וקסרי' - אם זו מליאה זו חרבה'

והנה בגמ' במגילה דף ו' ע"א איתא על קסרי וירושלים, אם יאמר לך אדם חרבו שניהן אל תאמין, ישבו שתיהן אל תאמין, חרבה קסרי וישיבה ירושלים, חרבה ירושלים וישיבה קסרי תאמין, שנאמר 'אמלאה אחרבה' אם מליאה זו חרבה זו אם מליאה זו חרבה זו, ורב נחמן בר יצחק יליף ענין זה מהכתוב 'ולאום מלאום יאמץ'. הנה מבואר דהיחס בין אדום וישראל הוא דוקא באופן של 'לאום מלאום יאמץ', והיינו שהאחד מתאמץ ומתגבר על השני, ודבר מוכרח הוא הוא שיהיה האחד יושב והשני חרב, ולא יתכן כלל אופן שלא יהא האחד מתגבר על השני, ולא שייך שיהיו שניהם יושבים או שניהם חרבים, אלא לעולם בהכרח האחד יושבת והשניה חרבה.

והענין בזה הוא שהמלחמה בין עשיו וישראל הוא מלחמה על יסוד הקיום והברכה ובסיס החיים והשפע, למי הוא ינתן, ודבר זה אינו יכול לינתן כי אם לאחד, ואי אפשר ליתן את יסוד הקיום והברכה אלא לאחד מהם, ולכן מוכרח הדבר שאם האחד זוכה השני נופל וחרב.

ולפי זה יש לבאר הענין שהיה צריך ליטול את הברכות ואת הבכורה באופן מסוים זה של 'במרמה' ובאופן של 'ויעקבני', כי המהלך של המאבק של עשיו וישראל הוא באופן שהאחד מתאמץ על השני, והוא במהלך של 'לאום מלאום יאמץ', על כן כל התגברות של יעקב על עשיו צריך לבא באופן של נטילה מעשיו ובאופן שלוקח ומתגבר על עשיו, ובזה הוא מתאמץ ונוצח את עשיו, והוא במהלך שאם ירושלים ישיבה קסרי חריבה, ואין דרך שיקבל את הברכות ואת הבכורה שלא באופן של נטילה והתנצחות והתאמצות על עשיו.

[ואמנם בכל פעם יש אופן אחר של התאמצות, שבברכות היה זה באופן של במרמה, ובקנין הבכורה היה על ידי הנזיד עדשים, והדבר תלוי במה שנאמר להם בנבואה כמו שאמרה רבקה עלי איתאמר בנבואה].

## 'ברכני גם אני אבי'

והנה אחר שיצחק אמר לעשיו שיעקב הקדימו ונטל את הברכות אמר עשיו ליצחק 'ברכני גם אני אבי', ויצחק אמר לו 'בא אחיך במרמה ויקח ברכתך' וחזר עשיו ואמר 'הלא אצלת לי ברכה', והשיב לו יצחק 'הן גביר שמתיו לך'. ולפי דברינו יש לבאר הדין ודברים שהיה כאן, שעשיו שאל שיברך גם אותו, ומה הסתירה שגם עשיו יקבל ברכה, והשיב לו יצחק 'ויקח ברכתך', שאין אפשרות שיהיה ברכה לשניהם, כי יש רק ברכה אחת, והמלחמה היא מי הוא שיטול את אותן הברכות, ואמר לו יצחק שהברכות שנטל יעקב אלו הם אותן הברכות עצמן שיכול היה עשיו לקבל, והאחד הוא על חשבון השני, ולא יתכן אפשרות שיהיה ברכה לשניהם. ועל זה גופא שאל אותו עשיו 'הלא אצלת לי ברכה', וכי יש לך רק ברכה אחת, ואשר לכן לא יתכן שיהיה ברכות לשניהם, ולמה לא יתן גם ברכה אחרת לו, והשיב לו יצחק 'הן גביר שמתיו לך', ועיין ברש"י שכתב שאמר לו בזה שאין לו שום תועלת בברכה, כי שמתיו גביר לך, ומה שקנה עבד קנה רבו, ולדרכנו יש לפרש שיצחק השיב לו ששמו גביר על עשיו ר"ל שלעולם הסדר והיחס בין עשיו ליעקב הוא שהאחד מתגבר ומתאמץ על השני, וממילא ברכת האחד היא בהכרח באופן שלשני אין ברכה, וכיון שממתיו גביר עליך, ממילא ההכרח הוא שלא יהא לעשיו שום ברכה כלל.

והנה להלן בפרשת וישלח כתוב שיעקב פגש בשרו של עשיו ונאבקו ונלחמו זה עם זה, והמלאך שרו של עשיו ביקש מיעקב שישלחו, ואמר לו יעקב 'לא אשלחך כי אם ברכתני', וכתב ברש"י, שיעקב אמר למלאך שיודה לו על הברכות של יצחק שהיה עשיו מערער עליהן. ומבואר שמאבק זה היה מאבק על הברכות, והיה זה המשך ערעורו של עשיו על הברכות. הנה למדנו מזה שהדרך שיעקב זוכה בברכות, הוא על ידי מאבק עם עשיו, ופעמים הוא מלחמה עם אדום, ופעמים הוא מלחמה עם שרו של עשיו, וע"י התנצחות והתגברות שנאבקים זה עם זה והאחד מתגבר על השני, וזהו האופן של הכרעת הזכייה בברכות, הרי מבואר להדיא שהאופן של זכיית יעקב בברכות הוא דוקא באופן של התאמצות, וביאור הענין הוא כמו שביארנו שהיחס והמהלך של עשיו עם יעקב הוא מוכרח להיות באופן של 'לאום מלאום יאמץ', ובאופן שהאחד יושבת והשני החריבה, וזהו האופן של מאבק, שהאחד מתגבר על השני, ונצחנו של האחד כרוך הוא בהפסדו של השני.

### **חומץ האדומי**

והנה בגמ' בפסחים ריש פרק אלו עוברין תנן 'חומץ האדומי', ובגמ' שם מבואר שנקרא כן על שם אדום, כי בתחילה כשהיו מביאין נסכים מיהודה לא היה יינם מחמיץ עד שנותנין לתוכו שעורין, והיה נקרא חומץ סתם, ועכשיו אין יינם של אדומיים מחמיץ עד שנותנין לתוכן שעורין, ולכן נקרא חומץ האדומי, לקיים מה שנאמר 'אמלאה אחרבה' אם מלאה זו חריבה זו, ואם מלאה זו חריבה זו, ורב נחמן בר יצחק יליף לה מקרא דלאום מלאום יאמץ.

והנה כאן לא מדובר במלחמה על קיום האומה, אלא על שפע וברכה ביי, ומבואר דגם בעניינים אלו שהם עניינים של שפע וברכה במזון גם בהם יש את המהלך של לאום מלאום יאמץ ואם מליאה זו חריבה זו, והיינו כמו שביארנו דגם על הברכות של יצחק יש את המהלך של לאום מלאום יאמץ.

\*\*\*\*\*

### **'פקד עונך בת אדום'**

בסוף מגילת איכה כתוב 'שישי ושמיחי בת אדום יושבת בארץ עוץ גם עליך תעבור כוס תתשכרי ותתערי תם עונך בת ציון ולא יוסיף להגלותך פקד עונך בת אדום גלה על חטאתיך', והנה ירמיהו כתב את מגילת איכה, וזה היה בחורבן בית ראשון שהיה על ידי בבל, ומה ענין אדום לחורבן בית ראשון, וכתב רש"י שם שירמיהו נתנבא בזה על חורבן בית שני שהיה ע"י אדום.

ועדיין צריך ביאור דא"כ למה הזכיר הכתוב רק את אדום, שעתיד הקב"ה להענישם על חורבן הבית, ולא הזכיר כלל את בבל, שיענשו על מעשיהם הרעים, ובתהלים כתוב 'בת בבל השדודה אשרי שישלם לך את גמולך אשר גמלת וגו', ולמה כאן הזכיר רק את אדום ולא הזכיר את בבל.

ויש לבאר דבודאי שבבל יענשו על מעשיהם, אבל אין זה נוגע לגאולת ישראל, ואין גאולת ישראל וחורבן בבל תלויים זה בזה, אבל הכתוב כאן בא לומר שחורבנה של אדום יהא בעת גאולת ישראל, שבעת שיהיה תם עון בת ציון וישראל יגאלו, אז מיד יהא חורבן לאדום, וזה ענין בפני עצמו שהוא מיוחד אצל אדום ואינו אצל בבל, כי אצל אדום יש הענין של 'לאום מלאום יאמץ', ועל כן בהכרח בעת שיושבת ירושלים נחרבת קסרי, וזה בא הכתוב לומר שפקידת עון אדום יהיה מיד עם תום עון בת ציון, ודבר זה הוא מיוחד רק אצל אדום, ולכן לא הזכיר הכתוב כאן רק את אדום ולא הזכיר את עון בבל.

### **'ואשים עריו שממה ונחלתו לתנות מדבר'**

והנה בהפטרה כתוב 'הלא אח עשיו ליעקב נאום השם ואוהב את יעקב ואת עשיו שנאתי ואשים את עריו שממה ואת נחלתו לתנות מדבר'. ומבואר דאהבת יעקב ושנאת עשיו תלויים הם זה בזה, ובנין ירושלים וחורבן ערי אדום שייכים זה לזה. וביאור הדבר כי ישראל ואדום הוא לעולם באופן של 'לאם מלאום יאמץ' ובמהלך של אם זו מליאה זו חריבה, ועל כן בנין ירושלים מחייב את חורבן ערי אדום.

וכן יש לבאר את המשך הכתובים 'כי תאמר אדום רוששנו ונשוב ונבנה חרבות, כה אמר ה' צבקות המה יבנו ואני אהרוס וגו', ועיניכם תראינה ואתם תאמרו 'גדל ה' מעל גבול ישראל'. והיינו שבעת חורבן ירושלים אומרים אדום שיהיו נבנים ויבנו את חרבותיהם, והקב"ה אומר להם שלא יהיה בנינם עומד לעולם, אלא הם יבנו ואני יהרוס, שבעת גאולת ישראל כשיהיה גדול ה' מעל גבול ישראל, אז יהרסם ה'.

ונראה לבאר דבאמת חורבן ירושלים ובנין אדום תלויין הן זה בזה, כי רק כשחרבה ירושלים אז יושבת קסרי, ועל כן אמרו אדום שעכשיו שחרבה ירושלים, נשוב ונבנה החרבות, והם סוברים שיהיה כן לעולם, ואומר להם הקב"ה שעתיד לגאול את ישראל, והיינו דירושלים תהא יושבת, ואז ממילא בהכרח תהא קסרי חריבה, והקב"ה יהרוס ויחריב את אדום, וזהו שאומר הנביא כאן, שכל בניינים של אדום יהא רק בעת חורבן ירושלים, אבל בעת הגאולה העתידה יחזרו וישובו להיות חורבן ושממה.

מכתב ד' אדם ב' קר אמר - הרב ר' יוסי הלל לוי

שמות: רחל ח'סין הנכד שולחן יו קבל דת דרביק פאריזיס אנגליס נדרה  
משפחה (וייט) ג 90 פנינה המורה בה לתי.

אנני דעם מלחמה מקדוק  
בכחם נאמנה אלה בלחם  
אנני דעם מלחמה מקדוק  
בכחם נאמנה אלה בלחם

[illegible]

באר 1.26  
756 - 777 - 778  
756 - 778 - 779

## מכתב שכתב גאון ישראל מרן הגר"ד לנדו שליט"א

בס"ד

לשארי ומכובדי אדם ביקר מאוד נעלה הרב ר' יוסי הלוי לזין שליט"א

שוכס"ס

שמחתי לראות את חיבורך הנכבד ששלחת לי קובץ ד"ת דברים ערבים ומענגים לבבות לשומעיהם ורואיהם על סדר פרשיות התורה. כה לחי.

והנני בזה למלא מבוקשך לצרף ד"ת לחיבורך

בברכה נאמנה להצלחה ונחת מכא"ל מתוך בריאות ושלוה לאוי"ט

שארך דו"ש דוב לנדו.

על הכתוב בקובץ בס"פ תולדות היאך לקחה לאה את הבגדים של עשיו הרי"ז גזל, יש לדון בזה דהנה בשו"ע חו"מ סי' שפ"ח איתא דאסור לאבד ממון של מסור אע"פ שמותר לאבד גופו, שהרי ממונו ראוי ליורשיו, ולכ' כל זה לענין אבוד וגזל אבל להשתמש בלא רשות [דין שמוט שלא מדעת שהוא כגזל], באופן שאין השימוש מקלקל החפץ, יהא שרי, דראוי ליורשין.

ואם נאמר דמומר כמסור בזה, א"כ שרי נמי בממונו שאלה שלא מדעת, וכיון שעשיו כופר בעיקר ועע"ז ה', [ועי' קידושין י"ח א' עשוי ישראל מומר ה'], א"כ ה' **מותר להשתמש בבגדיו** שלא מדעתו ושלא ברשותו. [הדברים אינם פשוטים, ומכמה בחינות, ומכ"ד, ולא באתי אלא לפלפל ולסלסל במילי דאורייתא וכמבוקשך].

## עשיו

כופר בעיקר - ב"ב ט"ז ב'

עע"ז - רש"י בפיה"ת



**נאה דורש**  
**בראשית**

**אוצר הספרים**  
הבמה לסקירת ספרים  
ומחבריהם

**דורש טוב**  
**בראשית (ב"כ)**

פרשה זו יפה נדרשת

## נאה דורש

על חומש בראשית

המחבר הרב יעקב ישראל פוזן שליט"א

**פנינים ושיביבי מוסר, משולבים בסיפורים ומשלים  
באוצרותיהם של גדולי הדרשנים בדורנו.**

ימי הקורונה העלומים הביאו בכנפיהם ברכה מרובה, אף כי כיהודים  
מאמינים בני מאמינים אנו כמוזחים וסמוכים כי הכל לטובה, ואין רע יורד  
מלמעלה, אך ישנם טובות הניכרות, ועליהם חובתנו להודות.

אחד הברכות היא שעות של עמל בעריכת

**המדרה החדשה 'נאה דורש'.**

שעות של האזנה למיטב דרשותיהם של מגידי דורנו, שעות של עבודת  
דלייה מתוכם אוצר אחר אוצר, פנינה אחר פנינה, עד שזכינו למתנה  
'נאה' בדמות 'נאה דורש'

גם כאן כמו בסדרת הדרשות 'דורש טוב' השכיל המחבר להביא מעידי  
עידית של מגידי הזמן מכל הגוונים והחוגים, והתוצאה מרשימה ומדבר  
בעד עצמה.

ברכותנו להרב המחבר שליט"א שיוכה עוד רבות בשנים לישוב ספון  
באהלה של תורה ויתקבלו דבריו.

**להשיג ברשת חנויות הספרים 'יפה נוך'  
ובכל חנויות הספרים.**

דרשתי יראתך בכל ליבי קראתיך

## דורש טוב

על חומש בראשית ב' כרכים.

המחבר: הרב יעקב ישראל פוזן שליט"א

**דרשות ודברי הגות, משולבים בסיפורים ומשלים  
מאוצרותיהם של גדולי הדרשנים בדורנו.**

כבר איתמחי גברא ואיתמחי קמיעי ה"ה המחבר הרב יעקב ישראל פוזן  
שליט"א שידיו רב לו בחיבור ספרים מרתקים הנוגעים בלבו של בן דורנו.

סדרת הספרים דורש טוב יצאה עד עתה על המועדים ובזמן קצר הפכה  
לחלק אינטגרלי מארון הספרים בכל בית בישראל, והביאה עמה שלל רב  
מטובי הדרשנים מגידים ובעלי המוסר בדורנו, לא את כל דרשותיהם אלא  
את המיטב שבמיטב, עד שיצאה סולת מזוקקת עידית דעידי עידית.

וזה עתה הגיף המחבר שליט"א ידו ולבו שנית וקיבץ את מיטב דרשותיהם  
של מיטב המגידים על ענייני חומש בראשית ופרשיותיו, וכמלאכתו  
בראשונה כך גם בשניה זכה להעמיד סולת מזוקקת שבעתים בב' כרכים  
מלאים מזון אל זון, וכל הרואה אומר ברקאי.

ייחודו של ספר זה שהינו בלול משפע סגנונות וגוונים יחד שבטי ישראל  
נתקבצו ובאו מיטב המגידים שבכל תחום המעמידים דבריהם סביב  
הפרשה.

כמו כן מפאת שפע הסגנונות נמצא הספר מתאים לכל גיל גם לנערים או  
ילדים שזה עתה מתחילים דרכם באמירת דרשות על התורה, כל אחד  
ימצא בו את חפצו, מי במשל ונמשל, מי בסיפור ותוכנתו, מי במהלך  
מחודש בפרשה, ומי בהבנת המקראות באור חדש ומחודד.

אין ספק שיתקבל הספר בחיבה בבתי המדרשות.

**להשיג ברשת חנויות הספרים 'יפה נוך'  
ובכל חנויות הספרים.**

# רשימות תלמידים

## משיעורי מרן הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א

פרשת תולדות תשפ"א

### ראש ישיבת בית יהודא

#### ויתרוצצו הבנים בקרבה וגו' [כ"ה, כ"ב]

עיי' בפירוש רש"י, שהיו מתרוצצים זה עם זה, ומריבים בנחלת שני עולמות, עכ"ל. ומבואר, שגם יעקב אבינו לא היה די לו בנחלת העולם הבא, אלא רצה גם לנחול נחלת העולם הזה.

ויש לומר הביאור בזה, על פי דברי הרמב"ם בפ"ט מתשובה ה"א, שהבטיחנו הקדוש ברוך הוא בתורה, שאם נעשה כל הכתוב בה בשמחה ובטובת נפש, ונהגה בחכמתה תמיד, ישפיע לנו כל טובות העולם הזה, כדי שנשב פנויים להתחכם בתורה ולעסוק בה, ולעשות המצוה, כדי שנזכה לחיי העולם הבא, ונמצינו זוכין לשני העולמות, לחיים טובים בעולם הזה המביאין לחיי העולם הבא. ועיי' שם בדברי הרמב"ם שסיים, שמפני זה נתאו נביאי ישראל וחכמיהם ימות המשיח, לפי שאז ימצאו מרגוע וירבו בחכמה, ויזכו לחיי העולם הבא, ע"ש. ואם כן שפיר מובן הא דהתרוצץ יעקב עם עשו ורב עמו בנחלת שני העולמות, כי נחלת העולם הבא מיתלא תליא בנחלת העולם הזה.

והנה ב'תנא דבי אליהו' זוטא פרק י"ט איתא - אמרו רבותינו, בעוד כשהיו יעקב ועשו במעי אמן, אמר יעקב לעשו, עשו אחי, שני אחים אנחנו לאבינו, ושני עולמות יש לפנינו, העולם הזה והעולם הבא, העולם הזה יש בו אכילה ושתייה ומשא ומתן ולשאת אשה ולהוליד בנים ובנות, אבל העולם הבא אינו כן בכל המידות הללו, ואם הוא רצונך טול אתה העולם הזה, ואני אטול העולם הבא. וכו'. באותה שעה נטל עשו בחלקו העולם הזה, ויעקב נטל בחלקו העולם הבא. וכשבא יעקב מבית לבן, וראה עשו שיש ליעקב נשים ובנים ועבדים ושפחות ובהמות וכסף וזהב, מיד אמר עשו ליעקב, יעקב אחי, לא כך אמרת לי שתטול אתה העולם הבא, ואני אטול העולם הזה, ומנין לך כל העולם הזה, נשים ובנים וממון עבדים ושפחות, למה אתה משתמש ונהנה מן הדברים שבעולם הזה כמותי. ואמר לו יעקב לעשו, זה מעט הרכוש שנתן לי הקדוש ברוך הוא להשתמש בו לפי הצורך שלי בעולם הזה וכו'. באותה שעה האמיד עשו בדעתו ואמר, ומה העולם הזה, שאין ליעקב חלק בו, כך נתן לו הקדוש ברוך הוא, העולם הבא שהוא חלקו של יעקב, על אחת כמה וכמה, ע"כ. (ועיי' בפירוש 'בעל הטורים' פרשת וישלח [ל"ג, ח'] שהזכיר מדרש זה).

והביאור בזה כמו שכתבנו, דבאמת חלקו של יעקב הוא רק העולם הבא, אלא שכדי שיזכה בעולם הבא צריך הוא 'מעט רכוש' מהעולם הזה, כפי הנצרך לו לזכות על ידו בעולם הבא.

#### ויאמר אל תרד מצרימה וגו' [כ"ו, ב']

עיי' בפירוש רש"י, וזה לשונו - 'אל תרד מצרימה', שהיה דעתו לרדת מצרימה כמו שירד אביו בימי הרעב, אמר לו, אל תרד מצרימה, שאתה עולה תמימה, ואין חוצה לארץ כדאי לך, עכ"ל.

והנה בפירוש הרמב"ן לעיל פסוק א' כתב, וזה לשונו - 'מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם וכו', להגיד כי היו זוכרים אותו הרעב הראשון, ומספרים עליו, שבעברו ירד אברהם למצרים, ושם עשה לו השם כבוד גדול, ולכן היה יצחק חפץ ללכת בדרך אבותיו לירד שם, עד שנאמר לו 'אל תרד מצרימה', עכ"ל. והמבואר מדברי הרמב"ן, שיצחק אבינו היה חפץ ללכת בדרך אבותיו, ומכיון שאברהם אביו ירד למצרים בימי הרעב הראשון, ועשה לו השם כבוד גדול שם, סבר שיצליח גם הוא בירידתו למצרים (על דרך מה שאמרו בערכין דף ט"ז ע"ב שלא ישנה אדם מאומנות אבותיו).

וכעין זה שמעתי בשם דודי הגאון רבי מאיר זצ"ל שאמר, שזהו ביאור דברי רש"י כאן שהיה דעתו של יצחק לרדת למצרים 'כמו שירד אביו בימי הרעב', והיינו שיצחק רצה ללכת בדרכי אבותיו, ומכיון שאברהם אביו ירד למצרים בימי הרעב, רצה גם הוא לנהוג כמותו בזה.

והוקשה לי, דהא בפשוטו יש לומר, דמה שכתב רש"י כאן שהיה דעתו של יצחק לרדת למצרים 'כמו שירד אביו בימי הרעב', היינו שיצחק למד את ה'היתר' לרדת למצרים מחמת הרעב, מזה שאברהם ירד לשם בימי הרעב הראשון (וכפי שביאר אא"ז הגרי"ז זצ"ל את הכתוב 'וירד אברהם מצרימה לגור שם כי כבד

הרעב בארץ', על פי דברי הרמב"ם בפ"ה ממלכים ה"ט שאסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ, אלא אם כן חזק שם הרעב, עד שנעשה שוה דינר חיטים בשני דינרים, וזהו דכתיב 'כי כבד הרעב בארץ', כי אילו לא היה הרעב כבד, לא היה אברהם יוצא לחוצה לארץ), והיכי שמעינן מינה שהיה חפצו של יצחק ללכת בדרכי אבותיו.

ושאלו אחר כך את דודי הגאון זצ"ל שאלתי זו, והשיב שלשון רש"י הוא - שהיה דעתו לרדת 'למצרים'. והבנתי כוונתו, שאילו היתה כוונת רש"י שיצחק למד מאברהם את 'היתר' היציאה לחוץ לארץ מחמת הרעב, היה צריך לומר שהיה דעתו לצאת לחוץ לארץ, כמו שיצא אביו בימי הרעב, ומדנקט רש"י הלשון שהיה דעתו לרדת 'למצרים', על כרחך הביאור בזה, שהיה חפץ ללכת בדרכי אביו, ומכיון שאביו ירד בימי הרעב למצרים, רצה גם הוא לנהוג כמוהו ולרדת למצרים דוקא.

#### ויזרע יצחק בארץ ההיא מאה שערים ויברכהו ה' [כ"ו, י"ב]

עיי' בפירוש רש"י, וזה לשונו - 'מאה שערים', שאמדה כמה ראויה לעשות, ועשתה על אחת שאמדה, מאה. ורבותינו אמרו, אומדן זה למעשרות היה, עכ"ל. והנה מדכתיב 'ויברכהו השם', משמע דמלבד מה שעשתה פי מאה ממה שהיתה ראויה לעשות, עוד ברכהו השם ברכה נוספת, אלא שלא נתפרש מה טיבה של ברכה נוספת זו.

והנראה לומר בזה, דהנה בבבא מציעא דף מ"ב ע"א תנו רבנן, ההולך למוד את גורנו, אומר 'יהי רצון מלפניך השם אלקינו שתשלח ברכה במעשה ידינו'. התחיל למוד, אומר 'ברוך השולח ברכה בכרי הזה', ע"כ. ומבואר, דגם אחר אסיפת הגורן, אכתי אפשר שיתברך הכרי ויתרבה מאליו, ונקבעה תפילה מיוחדת על זה שישלח בו השם ברכה. ואם כן יש לומר, דזהו שאמר הכתוב כאן, דמלבד מה שנתברכה זריעתו של יצחק, שעשתה על אחת שאמדה מאה, עוד ברכהו השם שאותם מאה שערים הוסיפו ונתברכו עוד מאליהן.

אלא דצ"ע בזה, דהא בגמ' שם איתא, שלאחר שמדד את הכרי אי אפשר שתחול בו עוד ברכה, לפי שאין הברכה מצויה לא בדבר השקול, ולא בדבר המדוד, ולא בדבר המנוי, אלא בדבר הסמוי מן העין. ומכיון שמדד יצחק את תבואתו, ומצא בה מאה שערים, שוב אינה סמויה מן העין, ואיך נתברכה אחר כך. והראו שב'אור החיים' כאן כתב, דזהו גופא חידוש הכתוב כאן, דאף על פי שנמדד ונודע שיעור מאה שערים, דבעלמא אין הברכה מצויה בו, מכל מקום כאן ברכהו ה'. [ועיי' במדרש רבינו בחיי ריש פרשת תשא שביאר הטעם שאין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין, כי אם היתה הברכה חלה במנוי, לא היה נס נסתר, אלא מפורסם, ואין כל אדם זוכה לנס מפורסם, עכ"ד. ומבואר דבאמת אפשר שתחול הברכה גם בדבר המדוד, ורק שאין כל אדם זוכה לזה. ולפי זה אתו שפיר דברי ה'אור החיים' בזה, דזהו גופא חידוש הכתוב כאן שיצחק זכה שיתברך אסמו אחר שנמדד, אף על פי שהוא נס מפורסם].

#### בעבור תִּבְרַךְ נַפְשִׁי וגו' [כ"ז, ד']

ב'בית הלוי' כאן כתב בתוך דבריו, שהברכות שרצה יצחק אבינו לברך בהם את עשו היו מעניני העולם הזה, ולא רצה לברך בהם את יעקב אבינו, כי ידע שהוא צדיק גמור, ואם ינתנו לו ברכות העולם הזה, יתכן שעל ידי זה יקלקלו בניו מעשיהם, ולכן כששלח את יעקב לפדן ארם, וידע שמברך את יעקב, אמר לו - 'אל שדי יברך אותך וְיִפְקֹד וְיִבְרָךְ' וגו', 'ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך לְרִשְׁתָּךְ את ארץ מגוריך', ולא בירכו לא ביין ותירוש, ולא בדגן, אלא רק ברכות אברהם וארץ ישראל, שהם חלקו של יעקב, ע"ש.

והמבואר מדברי ה'בית הלוי' אלו, דהנך ברכות שרצה יצחק לברך בהם את עשו, שיתן לו האלקים מטל השמים ומשמני הארץ וגו', לא שייכי כלל ל'ברכת אברהם', ועל כן אף על פי שאת 'ברכת אברהם' רצה ליתן ליעקב, מכל מקום היה בדעתו ליתן ברכות אלו שהם מעניני העולם הזה לעשו.

אולם בפירוש הרמב"ן כאן כתב, וזה לשונו - היה בדעתו לברך אותו שיזכה הוא בברכת אברהם לנחול את הארץ, ולהיות הוא בעל הברית לאלקים, כי הוא

הבכור ע"כ. וזה דלא כדברי ה'בית הלוי' שהברכות שרצה יצחק אבינו לברך בהם את עשו, היו מעניני העולם הזה, אבל את 'ברכת אברהם' הועיד יצחק מתחילה לחלקו של יעקב.

ונראה דהרמב"ן אויל בזה לשיטתו להלן, על הפסוק 'אָשָׁה נָא וְאֶמְשָׁךְ בְּנִי', שלא היה עשו רשע בעיני אביו, ומה שאמר 'אין דרך עשו להיות שם שמים שגור בפיו', היינו מפחדו שלא יזכרנו במקום שאינו טהור ומבלי כוונה, ונחשב לו זה בעיני אביו ליראת שמים, ואם כן לדידה שפיר יש לומר דהיה בדעתו של יצחק לברך את עשו שיוכה הוא בברכת אברהם לנחול את הארץ, שהרי לשיטתו היה יצחק אבינו סבור שעשו הוא צדיק וירא שמים, ושפיר ראוי הוא להיות בעל הברית לאלקים, אולם בדברי ה'בית הלוי' מבואר שיצחק אבינו ידע שיעקב הוא הצדיק, ולכן פירש שכל הברכות שרצה לברך את עשו בהם, אינם אלא מעניני העולם הזה, שהם שייכים רק לעשו, ולא ליעקב, אבל 'ברכת אברהם' היתה מעיקרה חלקו של יעקב.

\*\*\*

והנה במדרש בראשית רבה פס"ז סימן י"ב איתא, 'ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו', רבי אבהו אמר, לפי שהיו הברכות מפוקפקות בידו, והיכן נתאושו בידו, כאן. 'ויקרא יצחק אל יעקב', אמר רבי אלעזר, אין קיום הגט אלא בחותמיו, שלא תאמר אולי שרימה יעקב באביו לא נטל ברכותיו, תלמוד לומר 'ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו'. אמר רבי ברכיה, משל לבן מלכים שהיה חותר לאביו ליטול ליטרא אחת של זהב, אמר לו - למה במטמוניות, בא וטול לך בפרהסיא, ע"כ. הרי להדיא דברכה זו שבירך יצחק את יעקב בלכתו לפדן ארם - שהיא 'ברכת אברהם' - היה 'קיום חותמיו' של הברכות שלקח מעשו, וזה לכאורה ראייה לשיטת הרמב"ן דברכות אלו מישך שייכי אהדדי (אם לא שנאמר דתרי מילי בכללו בהך פרשתא, דמתחילה חזרובירכו את אותם הברכות שלקח מעשו במטמוניות, וזהו דכתיב 'ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו', ואחר כך הוסיף עוד לברכו ברכת אברהם, וזהו המשך הכתוב - וַיִּצְנֶה ויאמר לו לא תקח אשה מבנות כנען וגו' ואל שדי יברך אותך וַיִּקְרָךְ וַיִּבְרָךְ והיית לקהל עמים, ויתן לך את ברכת אברהם וגו' לְרִשְׁתָּךְ את ארץ מגוריד אשר נתן אלקים לאברהם).

ועיין בפירוש רש"י בפרשת וישלח, על הפסוק 'לא יעקב נֶאֱמַר עוד שְׁמֶךָ כי אם ישראל' (בראשית ל"ב), שכתב וזה לשונו - לא יאמר עוד שהברכות באו לך בעקבה וברמיה, כי אם בשררה ובגלוי פנים, וסופך שהקדוש ברוך הוא נגלה אליך בבית אל, ומחליף את שמך, ושם הוא מברכך, ואני שם אהיה ואודה לך עליהן, עכ"ל. וכן הוא לשון רש"י בהושע י"ב על הפסוק 'וַיִּשָּׂר אֶל מֵלָאךְ ויוכל, ככה ויתחנן לו, בית אל ימצאנו ושם ידבר עמנו' - כשאמר לו 'לא אֶשְׁלַחְךָ כי אם בְּרִכְתָּנִי', המלאך היה מבקש ממנו 'הנה לי עכשיו, סופו של הקדוש ברוך הוא ליגלות עליך בבית אל, ושם ימצאנו, ושם ידבר עמנו, והוא ואני נסכים על הברכות ש'בירכך יצחק', עכ"ל.

והנה הברכות שבירך האלקים את יעקב בבית אל הם - 'פָּרָה וְרָבָה גוֹי וקהל גוים יהיה ממך וגו' ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתננה' וגו', דהיינו 'ברכת אברהם', ומדחשיבא הודאתו והסכמתו של עשו בבית אל על ברכות אלו, הודאה והסכמה על הברכות הראשונות שנתנוכח אודותם עם יעקב, הרי מבואר דאף על גב דשתי ברכות חלוקות הן, מכל מקום תלויות הן אלו באלו, ושפיר הויא ההודאה וההסכמה של עשו על ברכת אברהם, הודאה והסכמה על הברכות שלקח יעקב ממנו, ומזה גם כן ראייה לשיטת הרמב"ן דהנך ברכות מישך שייכי אהדדי, וצ"ע.

**ויתן לך את ברכת אברהם, לך ולזרעך אתך, לְרִשְׁתָּךְ את ארץ מגוריד, אשר נתן אלקים לאברהם [כ"ח, ד']**

בחדושי מרן רי"ז הלוי כאן האריך לבאר, דמתחילה היה גם עשו ראוי ליחשב זרעו של אברהם, לקיים עמו הברית ד'גר יהיה זרעך' שכרת השם עם אברהם, ולרשת את ברכתו, כי גם הוא היה בנו של יצחק, ורק אחר כך נבחר יעקב שהוא לבדו יהיה נחשב 'זרע אברהם', לפי שהוא היה מחזיק בדתו ובדרכו הישרה, ואז הופקע עשו מליחשב 'זרע אברהם'. וזהו ביאור הכתוב כאן - 'ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו וַיִּצְנֶה ויאמר לו לא תקח אשה מבנות כנען' וגו', 'ואל שדי יברך אותך וַיִּקְרָךְ וַיִּבְרָךְ והיית לקהל עמים', 'ויתן לך את ברכת אברהם' וגו', דעד שעה זו היה הדבר תלוי ועומד מי יהיה נחשב זרע אברהם, ורק עתה בשעת הברכות הוא שהוכרע הדבר כי יעקב בחר לו השם, והוא הוא זרע אברהם שנאמר עליו 'כי ביצחק יקרא לך זרע' לגבי כל הדברים, ומשום

הכי ציוה עליי באותה שעה 'לא תקח אשה מבנות כנען', ומסיים אחר כך 'והיית לקהל עמים', והיינו כמו שמתרגם בתרגום אונקלוס - 'ותהא לכנשת שבטין', דממנו יצאו השבטים, 'ויתן לך את ברכת אברהם' וגו', ע"ש.

והנה בנבואת ישעיה כתיב - 'וְכָר אֶלֶף יַעֲקֹב וגו'', כה אמר השם אֶלֶף וַיִּצְרָךְ מבטן' וגו' (ישעיה מ"ד). ופירש רש"י שם, וזה לשונו - 'וַיִּצְרָךְ מבטן', מאז 'ויתרוצצו הבנים בקרבה' (בראשית כ"ה) הייתי לך לעזרה ובחירתך, עכ"ל. ואשר לכאורה מבואר מדברי רש"י, דבחירת יעקב היתה בעודו בבטן אמו, וזה לכאורה דלא כדברי אא"ז צ"ל שרק בשעת הברכות הוא שהוכרע הדבר כי יעקב בחר לו השם.

אכן בפירוש הרמב"ן לעיל על הפסוק 'בעבור תברכני נפשך' כתב, דהא דהיה בדעתו של יצחק לברך את עשו שיוכה הוא בברכת אברהם, היה זה מפני שלא הגידה לו רבקה מעולם הנבואה אשר אמר השם לה 'ורב יעבוד צעיר', ועיין שם בדברי הרמב"ן שכתב טעמים למה לא רצתה לאמר לו 'כך הוגד לי מאת השם טרם לךתי'. והמבואר מדברי הרמב"ן, דבנבואת 'ורב יעבוד צעיר' נכלל שיעקב הוא זה שיוכה בברכת אברהם.

ואשר לפי זה יתכן ליישב דברי אא"ז צ"ל, דאף על גב דבחירתו של יעקב בפועל היתה באמת רק בשעה שבירכו יצחק ושלחו לפדן ארם, מכל מקום מכיון שכבר היתה נבואה על זה טרם לךתו, חשיב שפיר שנבחר בעודו בבטן אמו, וזו היא כוונת רש"י בישעיה שם, שמאז 'ויתרוצצו הבנים בקרבה' נבחר יעקב.

**והיה כאשר תריד ופרקת עֲלֶיךָ מעל ציארך [כ"ז, מ']**

עיין בפירוש רש"י, וזה לשונו - 'והיה כאשר תריד' - לשון צער, כמו 'אָרִיד בשיחי' (תהלים נ"ה), כלומר, כשיעברו ישראל על התורה, ויהיה לך פתחון פה להצטער על הברכות שנטל, ופרקת עֲלֶיךָ וגו', עכ"ל.

והנה לעיל הבאנו שיטת הרמב"ן, שהברכה שלקח יעקב מעשו במרמה היתה ברכת אברהם לנחול את הארץ, והבאנו שכן הוא מבואר במדרש להלן על הפסוק 'ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו', שהברכה שבירך יצחק את יעקב בלכתו לפדן ארם - שהיא 'ברכת אברהם' - היתה 'קיום חותמיו' של הברכות שלקח מעשו, ע"ש.

ואשר לפי זה יתבאר היטב מה שאמר יצחק לעשו כאן, שכאשר יעברו ישראל על התורה, יהיה לו פתחון פה להצטער על הברכות שנטל יעקב, שהרי כל זכותו של יעקב בברכת אברהם הינה מחמת היותו מחזיק בדתו ודרכו הישרה (וכלשון הרמב"ם בפ"י ממלכים ה"ז - ויצא עשו, שהרי יצחק אמר ליעקב 'ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך', מכלל שהוא לבדו זרעו של אברהם המחזיק בדתו ובדרכו הישרה, עכ"ל), ואם כן הרי אם חלילה יעברו ישראל על התורה, יהיה לעשו פתחון פה להצטער על הברכות שנטל יעקב, שהרי גם הוא אינו מחזיק בדתו ודרכו הישרה של אברהם.

**והיה כאשר תריד ופרקת עֲלֶיךָ מעל ציארך [כ"ז, מ']**

עיין בפירוש רש"י, וזה לשונו - 'והיה כאשר תריד' - לשון צער, כמו 'אָרִיד בשיחי' (תהלים נ"ה), כלומר, כשיעברו ישראל על התורה, ויהיה לך פתחון פה להצטער על הברכות שנטל, ופרקת עֲלֶיךָ וגו', עכ"ל.

והנה במדרש דברים רבה פ"ג סימן ד' איתא, אמר רבי שמואל בר נחמן, כל מה שישאל אוכלים בעולם הזה, מכה הברכות שברכם בלעם הרשע, אבל ברכות שברכו אותם האבות, משומרין הן לעתיד לבא, שנאמר 'ושמר השם אלקיך' וגו', ע"כ.

ויש לומר הביאור בזה, דהנה בפירוש הרמב"ן בפרשת בחוקותי כתב, שאותן הברכות האמורות בפרשה שם, שהן ברכות כלליות בעם, לא תהיינה בתשלומיהן רק בהיות כל ישראל עושין רצון אביהם, ולכן לא השיגו ישראל מעולם לברכות האלה בשלימותן, לא הרבים ולא היחידים מהם, לפי שלא עלתה זכותם לכך, ועל כן תמצא לרבותינו ז"ל שיוזכרו בפסוקים האלה לעתיד לבוא, כי לא נתקיים, אבל יתקיים עמנו בזמן השלימות, ע"ש. ואם כן יש לומר דמהאי טעמא נמי אין ישראל אוכלים בעולם הזה מכה הברכות שברכו אותם האבות, אלא רק מכה הברכות שברכם בלעם הרשע, שהרי בדברי רש"י כאן מבואר שכאשר עוברים ישראל על התורה, יש לעשו פתחון פה להצטער על אותן הברכות, באופן דלקיום הברכות שברכו אותנו האבות, צריך שיהיו כל עמנו כולם צדיקים, בעשותינו החוקים והמצוות, וזה לא יתקיים רק בזמן השלימות לעתיד לבוא, וכמבואר בדברי הרמב"ן הנ"ל.



## הלכת בדרכיו - היתכן?

בשבועיים האחרונים דיברנו על 'מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי' שזו דרגה גבוהה, אברהם יצחק ויעקב! כעת אנחנו רוצים להמשיך את זה ולהתקדם לשלב נוסף, יותר מזה.

הגמרא אומרת בסוטה (דף יד, א) מאי דכתיב 'אחרי ה' אלוקיכם תלכו' וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכניה! והלא כבר נאמר 'כי ה' אלוקיך אש אוכלה הוא!' אלא להלך אחר מידותיו של הקב"ה. ובמקום נוסף אומרים חז"ל הוה דומה לו מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הוא חנון אף אתה חנון, כאן אנחנו מגיעים לדרגה גבוהה יותר, לא רק כמו האבות הקדושים, אלא כביכול הקב"ה בעצמו!

ולכאורה היינו אומרים שהכוונה לאיזה אחיזה קטנה, נגיעה קטנה, אבל הבית מדרש הסלבדקאי לא כ"כ שמח עם זה... כיון שהמדרש (וויק"ר כד, ט ועיי"ש עוד כד, ד) מביא בתחילת פרשת קדושים, קדושים תהיו, יכול כמוני, תלמוד לומר כי קדוש אני, קדושתו למעלה מקדושתכם. זאת אומרת שיש הוא אמינא שאדם יכול להגיע שיהיה יכול כמוני! ובתלמידי סלבדקא אוהבים להוסיף שהקמ"ל לא הפשט שלא צריך מה שאתה מבין שזה יכול כמוני, אלא מה שאתה הבנת, יכול כמוני – אתה תעשה! אלא שגם אחרי שתעשה את היכול כמוני, אני עדיין יותר גדול, רק שאתה לא יכול להבין מה שזה, ומה הפשט בזה? [וכמובן שאנחנו רק נוגעים בקצה המטה].

הגר"ש שקופ בהקדמה לספרו שערי ישר מסביר מהו המושג של 'קדושים תהיו'. היסוד של הדברים אומר ר' שמעון, אני לא קיים! כל המהות שלי – זה השני. הקדושים תהיו – פרושים תהיו, הכוונה היא שאין חשבונות פרטיים שלי, ואין נגיעות אישיות, אלא הכל זה לחשוב מה הקב"ה רוצה.

וזה כביכול הקב"ה. הקב"ה בכל מצב חושב רק עד כמה אפשר להיטיב לבריות. ואין לו שום חשבונות ושום שיקולים אם מגיע להם או לא, אם יכול או לא יכול, אלא כל מה שהקב"ה מסובב – זה רק לטובה. והחיוב של בן אדם להיות יכול כמוני, זה לא לחשוב על עצמו. וכמו שאומר בהקדמה לנפש החיים, כמה פעמים הזהיר אותי אבא **כי כל מה שהאדם נברא – לא נברא אלא להועיל לאחריו**! כל מה שהבן אדם נברא! זה לא שבעצם נבראתי לצורך עצמי, רק שמוטל עלי גם להועיל לאחריו. לא ככה! אלא כל מה שאדם נברא לא נברא אלא להועיל לאחריו.

והגרש"ש מאריך בזה עם נחום איש גמזו, ומסביר זאת בצורה נפלאה עיי"ש].

## להתחסד עם השני בלי שיקולים אישיים

ברגע ואנחנו מגיעים לדרגה של להיטיב לשני מבלי שיקולים אישיים, אנחנו מתקדמים לשלב נוסף גם בכיוון ההפוך. מה שהיה אומר הרב"ה שלנו. כתוב בחז"ל אמר לו הקב"ה לאברהם אתה תפסת אומנותי אף אני אתן לך ברכתי. אתה תפסת אומנותי: מה אני גומל חסדים אף אתה גומל חסדים, שנאמר "ואברהם קבר את שרה אשתו" אף אני אתן לך את ברכתי, אני עתיד יומין, ואברהם זקן בא בימים. ושואל המשגיח ר' מאיר חדש: וכי מכל החסד הגדול של אברהם רק זה מה שמצאת, שהוא קבר

את אשתו!! הרי בדרך כלל בעל נורמלי, אם אשתו לא קוברת אותו אז הוא קובר אותה... וכי זה החסד לאברהם!! הרי בעלה חייב בקבורתה! ולאברהם היה חסד גדול של הכנסת אורחים במדבר, ואהל עם ארבעה פתחים, ורק זה מה שזוכרים לו!! אלא אומר ר' מאיר חדש, החסד לאברהם זה ה'הוה דומה לו' והלך אחר מידותיו. הוה דומה לו בלי שום שיקולים. אני לא חושב על עצמי.

וזה יכול להיות אפילו אצלך בבית! אברהם אבינו הגיע לשיא של דרגה שהוא לא חשב כלום על עצמו וגם כאשר הוא קבר את שרה הוא חשב רק איך לדאוג לשרה ולא בגלל שהיא אשתו. אז הוא הגיע לשלימות הכי גדולה בהוה דומה לו - ואברהם קבר את שרה אשתו. וזה החסד הכי גדול שיש בנמצא כיון שזה ההוה דומה לו הכי גדול. וברגע ואנחנו מגיעים ליסוד שכל המעלה הגדולה בהוה דומה לו זה לא לחשוב על עצמי, ולחשוב רק מה טוב לשני ואין שום נפק"מ אם זה על חשבוני או לא – אז זה יכול להיות גם אצלך בבית. עם אשתך, עם הילדים, או עם האחים זה לא משנה. ולא רק בגלל שהוא אח שלי, או שהיא אשתי, אלא אני חושב רק להיטיב!

וידוע הסיפור שהיה מספר ר' שלום שבדרון. שפעם הוא הלך עם הבן שלו הקטן לרופא. ובדרך, פגש אותו הנסיך הסלבדקאי ר' אייזיק שר, ושאל אותו: ר' שלום, לאן אתה הולך? ואמר לו, לקופת חולים. ר' שלום! לאן אתה הולך? אז ר' שלום הבין שהוא שואל אותו למה אתה הולך כעת, הרי יש 'סדר'! והצטדק: פשוט יש לי שני ילדים חולים בבית, ואשתי לקחה ילד אחד, ואני כעת לוקח את הילד השני, פשוט לא היתה ברירה, צריך לדאוג להם. ר' שלום! לאן אתה הולך?!! והוא כבר לא הבין מה הוא רוצה, אז הוא שאל, למה הרה"י מתכוין? אמר לו ר' אייזיק, זה נקרא, שהבהמה הגדולה לוקחת את הבהמה הקטנה... גם בבהמות זה ככה, האמא דואגת לילדים שלה, וכן האבא דואג לילדים שלו (חוץ מהעורב בשעה שהם נולדים) אז גם אתה דואג לילד שלך, זה כמו בהמה! אתה צריך לענות לי, שאתה הולך לעשות חסד!!! וכי בגלל שהוא ילד שלי אז זה כבר לא גמילות חסדים! מה הקשר, גם לילד שלי זה חסד! בן אדם יכול להתעלות במידת החסד, שהוה דומה לו, גם בילד שלו וגם באשה שלו, רק שאנחנו לא חושבים על זה.

ויותר מזה, אנחנו מוצאים בגמרא בתענית (יא, ב) גומל נפשו איש חסד, ותוספות שם כותב אדם שאוכל ולא מתענה הוא איש חסד! למי הוא עושה חסד? יש פה גוף, והגוף רעב אז הוא נותן לו לאכול, אני לא חושב על עצמי, אלא יש פה גוף מסכן שצריך לתת לו לאכול, אז הוא עושה חסד, ולא סתם חסד אלא הוא איש חסד!

המושגים הללו של הוה דומה לו, מושגים עד כמה בן אדם לא חושב על עצמו כלום, זה מתחיל מהכי קטן עד האדם הכי גדול. סיפרנו כמה פעמים, שסיפר לי הרה"ג ר' אהרן בכרך (ר"י בגבעת רוקח) שחותנו שלו הג"ר אליעזר פלצינסקי אמר פעם לחזו"א על מישוה מסוים שהוא אדם גדול עד למאוד, רק שהוא נופל בנגיעות, היכן שיש לו נגיעות פרטיות – הוא נופל שמה. אמר לו החזו"א אילו היית אומר לי שהוא בן אדם גדול מאוד, רק שפעם הוא נפל באיזה חטא – קשה להאמין, אבל עדיין זה לא סתירה לאדם גדול, שהרי הגמרא אומרת אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום, שבודאי עשה תשובה, אבל

כשאתה אומר לי אדם גדול שנופל בנגיעות! אז הוא עשרים וארבע שעות ביממה אדם קטן! אם כל העולם הוא סביב עצמו – אז הוא קטן. המושגים האלו, לא לחשוב על עצמי, לחשוב רק על השני, זה ההוי דומה לו וזה החסד לאברהם. ואם אני רוצה להגיע להוי דומה לו, זה אומר לתת, ולתת, ולתת מבלי שום שיקולים וחשבונות. וזה מה שראינו אצל רבקה.

#### אהבת חסד מסייעת לקיימו אפי' על חשבון המקיים

כתוב 'והאיש משתאה לה'. הרוקח אומר שהמשמעות שעמד המום ממה שראה ומסביר שהוא ראה שאחרי שהשקתה לכולם היא עומדת ומביטה לצדדים. ומוזה הוא התפעל. ויש מסבירים, שאחרי שהיא נתנה לכולם לשתות, נתנה לאליעזר, נתנה לגמלים, היא חיפשה אולי יש פה עוד מישהו שצריך לשתות! אותה הוכחת לעבדך ליצחק! האהבת חסד שהייתה לרבקה זה בלי שיעור ובלי גבול. כי באור פניך נתת לנו תורת חיים ואהבת חסד! הרי ע"פ דין היא בודאי לא היתה חייבת. כתוב "עזוב תעזוב עמו" ואם הוא לא עושה כלום אז לא חייבים לעזור, ואליעזר הרי נשאר בצד ולא עזר לה. אבל לא זו האשה אשר אותה הוכחת לעבדך ליצחק. זה – חסד של כולם, אבל אצל רבקה – היא נהנתה, היא שמחה בעשיית החסד, הרי אין איסור לעזור, וכשאני נהנה ושמח ומאושר מזה, אדרבא לא מפריע לי בכלל שגם השני נהנה.

מספרים על אחד מהגדולים (אני לא זוכר על מי, ואני לא אחראי שזה נכון...) שהיה מבובז את כל הכסף שלו לצדקה. ושאלו אותו הרי כתוב המבובז אל יבובז יותר מחומש! ואמר להם, כל זה מדובר על מי שנותן בשביל מצוות הצדקה, אבל אני נותן כי אני נהנה לתת. וכי יש גבול להנאות! אין גבול למה שמותר לי ליהנות, וזה היה האהבת חסד של רבקה.

ואם כך, בואו ונעזיז ללכת קצת הלאה. זה מהלך חדש, אבל במשנת החסד של סלבדוקא יש לזה מקום גדול.

לא מכבר היה היארצייט של רחל אמנו. וישנה שאלה מפורסמת: הרי יעקב נתן לרחל סימנים, הוא ידע שלבן נוכח ורמאי, והוא ידע שהוא יכול לשקר אותו, ולכן הוא נותן לה סימנים. ורחל רואה שאחותה הולכת להתבייש אז היא מסרה לה את הסימנים. רחל! כל מה שנוגע על חשבונך – נחא. אבל כאן יעקב הוא הבעה"ב. הוא זה שהולך להתחתן, והוא נתן לך סימנים כי הוא לא רוצה אשה אחרת. אז איך את הולכת ומוסרת את הסימנים לאחותך?

והתירוץ הפשוט הוא שגם יעקב לא התכוון לאפקי את לאה, כי הוא ידע שהיא ראויה לו, רק שלבן יכל לתת לו אשה הרבה יותר פחותה שאינה ראויה ליעקב, ולכן הוא נתן לה סימנים, כי הרי ודאי גם הווא לא היה רוצה לבייש.

אבל אפשר להסביר במהלך יותר עמוק: רחל הבינה שזה גופא הבחינה שיעקב בוחן אותה. הרי יעקב בודאי לא התכוון לבייש את אחותה, והיא לא צדקת יותר מיעקב. לא היתה לה כזו הוה אמינא. רק שרחל הבינה שבמסירת הסימנים יעקב רוצה לנסות אותה, איך תתנהגי כשזה יהיה על חשבונך? מה יהיה כאשר לבן יתן את אחותך במקומך האם תביישי אותה, או שתמסרי לה את הסימנים? וזה היה המבחן שלה. והיא עמדה בזה בהצלחה! ובאמת היא זכתה להקים את ביתה – בגלל זה! מרן הרה"י היה רגיל לומר שרחל לכאן יכלה לחשוב לעצמה, הפסדתי. יכלתי לקבל את כל השנים עשר שבטים. אבל בחז"ל כתוב "ויזכור אלוקים את רחל ויפתח את רחמה" ואומר רש"י (בא' מהפשטים), מה זכר? סימנים שמסרה לאחותה. דהיינו שבלי זה – לא היה לך כלום. ועם זה – את

קיבלת, ואת מה קיבלת את יוסף שהוא התעלה מעל כל מה שאחיו עשו לו ולא ביישם רק נהג בהם כבוד בלי סוף, ואת בנימין עם ביהמ"ק שבחלקו, ובהקשר לכך, נספר, פעם היה בחור בישיבה שהיו להם בבית כמה בנות מבוגרות בבית וביקש ממני ללכת איתו לרה"י שיתן איוו סגולה. אמר לו הרה"י אני יודע סגולה מן התורה, ויתור. הנה רחל ויתרה וקיבלה. אמנם זה לא כ"כ קל, אבל זה סגולה של התורה. עכ"פ זה הכלל תמיד, מי שחושב על השני זה החסד לאברהם, לא לחשוב על עצמי.

#### ממעשי החסד האדם נבנה ומרויח

ופה יש לנו חידוש בתוך חידוש: אחד שבאמת חושב על השני ולא חושב על עצמו – הוא בונה את עצמו! וכמו שהיה אומר הפחד יצחק, לעמוד בנסיון – זה לוקח כוחות. אבל אחרי שעמדת בזה – זה מוסיף לך כוחות! לותר לשני – קשה. אבל אחרי שויתרת – אתה קיבלת. וזה מה שמצינו אצל רחל. וכן מצינו בעוד מקום, חז"ל (מדרש רבה רות ב, יד) אומרים למה נאמרה מגילת רות! להודיעך מתן שכרן של גומלי חסדים. שהרי נעמי ויתרה על הכל, על המלכות, היו לה בזיונות גדולים שכולם ראו איך הגבירה שברחה מפני העניים, אמנם בגלל אלימלך בעלה כעת היא בעצמה עניה וצריכה ללקט עם כל העניים. ואת כל הבושות האלו היא לקחה על עצמה אפילו שהיא לא אשמה. אבל דוקא משם צמחה הישועה, למי הנערה הזאת, והחזירו אותה ישירות לבית המלכות. אמה של מלכות – זה הולך על רות. כאשר אדם חושב על השני – דוקא מזה הוא נבנה. שהרי הגמ' אומרת (שבת קיג, ב) ויאמר בועז לנעריו למי הנערה הזאת וכי דרכו של של בועז לשאול בנערה אלא דבר חכמה ראה בה או דבר צניעות ראה בה ודוקא מאותו מקום שהלכה לבנות עצמה למען גמול חסד עם חמותה, משם התחילה הישועה שהסתיימה ב'אמא של מלכות'. וכן כתוב על כלב ותמת עזובה ויקח לו כלב את אפרת (ד"ה א - ב, יט) ואחז"ל בסוטה (יא, ב בסוף ותחילת יב) שעזובה היא מרים, ולמה נקרא שמה עזובה שהכל עזובה מתחילתה, ופרש"י שהיתה חולנית ועזובה כל בחורי ישראל מלישא אותה, ולקחה כלב לש"ש, ונולד להם חור, וגם דוד המלך מזרעם.

והנה לפני כמה ימים נפטר הבן יחיד של הגר"י וויס בעל המנחת יצחק. ויש סיפור מאוד מפורסם שסיפר המנחת יצחק בעצמו, שקשור לדברים שאנחנו מדברים כעת. המנחת יצחק בברורו היה עילוי גדול וגם מיוחס גדול. ובזמנם, היה מקובל (אצל העולם החסידי) שהחתן נפגש עם הכלה פעם אחת, ואם הוא רוצה את השידוך אז הוא מדבר עם ההורים שלפעמים היו גרים בריחוק מקום, ורק אז באו אל מקום הכלה, וכך היו גומרים את השידוך. והוא דיבר עם הכלה. וכנראה שאצלו היופי לא כ"כ תפס מקום, והוא שלח לאמא שלו שהיא יכולה לבוא לגמור את השידוך. אמא שלו באה וראתה שהכלה מאוד מכוערת. אז היא אמרה לו שהיא לא מסכימה לשידוך בשום אופן. אז הוא ביקש ממנה, אמא, תרשי לי לראות אותה עוד פעם, אני רוצה להיפגש איתה פעם נוספת! אז אמא שלו הבינה שכנראה בפעם הראשונה הוא לא כ"כ שם לב, ולכן הוא רוצה לראותה שוב. אח"כ הוא חוזר הביתה ואומר לה, אמא, אני רוצה להתארס! שאלה האמא, למה? האם ראית אותה? אמר לה, כן. אז למה אתה רוצה להתארס? כי אני לא אבייש בת ישראל! אז תמהה האמא, למה לא אמרת את זה כבר בהתחלה, בשביל מה הלכת להיפגש? אז אמר לה המנחת יצחק, אני רציתי לראות, אם היא לא כל כך מכוערת – אז לא נורא שנבטל את השידוך כי את לא מסכימה. היא תמצא בסוף שידוך אחר. אבל אם היא כל כך מכוערת, אז גם לבטל את השידוך, וגם היא כל כך מכוערת – אף אחד לא יקח אותה! אני לא יכול לעשות את זה. ובאמת הוא גמר את השידוך. ומה היה לבסוף? למנחת יצחק היו שלש נשים. אמר המנחת יצחק, רק מהאשה הזו יש לי בן. היא נפטרה צעירה

והשאירה בן אחד. זה כל מה שיש לי. ומהילד הזה כבר יש שושלת גדולה. וזה הבן שנפטר לאחרונה. הבן יחיד שלו. הוא חשב על השני – ומה הגיעה כל המשפחה שלו. וזה מה שעשתה גם רחל. החידוש שרות חידשה לנו, זה **כוחו של גומלי חסדים, כמה שאתה יותר חושב על השני ולא על עצמך – ככה אתה יותר בונה את עצמך.**

#### מי שחושב על עצמו – מפסיד את הכל

ומאידך מי שחושב על עצמו – מפסיד את הכל. חס, הוא היה ההיפך הגמור, הוא חשב רק על עצמו. כתוב על חס שהוא שימוש בתיבה, אחד מהשלשה ששימשו בתיבה. לא איכפת לו שכולם ירעבו הוא דואג לעצמו. ועוד כתוב עליו שהוא סירס את נח אביו. ולמה, כי לא רצה שהירושה תתחלק לארבעה. מספיק שלשה בנים. ומה הוא קיבל? עבד עבדים יהיה לאחיו, וכל מה שקנה עבד קנה רבו. לא נשאר לו כלום. רצית לדאוג לעצמך – כלום לא תקבל.

וכן זו היתה סדום. וסדום זה לא רק שיעוון שהיה, זה קיים גם היום. היום בהרבה מדינות כאשר באים ראשי ישיבות להתרים, אי אפשר להוציא משם את הכסף. כסף של המדינה נועד לצורך המדינה, אנחנו צריכים לדאוג למדינה שלנו. למה לדאוג לאנשים אחרים? וצריך למצוא כל מיני פטנטים איך להוציא מהם את הכסף. (וכן יש סיפור עם אלכסנדר מוקדון ויק"ר כז, א), אותה מדיניות. ומה היה בסוף? מהפכת סדום! אם אתם דואגים רק לעצמכם – שום דבר לא ישאר ממכם.

וזהו הכלל בחיים אדם שדואג לעצמו – הוא מפסיד את הכל. ואדם שחושב על השני – מרויח את הכל. "כל המתפלל על חברו נענה תחילה". נענה תחילה! ולמה? כי חשבתי על השני.

[דרך אגב, היום מקובל סגולה למי שלא הולך בשידוכים, שאומרים לו תתפלל על החבר שלך ואז יהיה נענה תחילה. אבל צריך לשים לב, מי שמתפלל על חברו רק בגלל שהוא רוצה להיענות תחילה – אז הוא לא מתפלל על החבר שלו, הוא מתפלל על עצמו... צריך להיות מתפלל על חברו!]

והנה כשאנחנו מדברים כעת על תפילה, יש לנו פה בחור חשוב ביישיבה משיעור ב' שנחלה ל"ע, ('אלעזר מנחם בן הדסה' לרפ"ש) ואחינו בשרינו הוא, אחד מבני החבורה. וזה מחלות שלא יודעים מתי גומרים איתם, והטיפול – הם לא קלים, טיפולים מחלישים.

הגר"י אורי ויסבלום שליט"א מביא בספרו ספורנו מבהיל. כתוב בפרשת וירא שהמלאכים ברכו את אברהם ושרה ששנה הבאה יהיה להם בן. ושרה צחקת. ונתבעה, למה היא לא האמינה. ומסביר הספורנו, למה באמת היא לא האמינה – כי היא חשבה שהמלאכים אומרים את זה בשם עצמם, וברכה (אפי' של מלאכים!) לא תעזור פה, בשביל ללדת בגיל תשעים לא תעזור ברכה, אלא רק אם הקב"ה היה אומר, **או על ידי תפילה כשמוצאים חן בעיני ה'.** והרב ויסבלום מאד התפעל מזה, כולם מבקשים ברכות של צדיקים, וכ"ש ברכה של מלאכים ושרפים אבל זה לא בשביל לשנות טבע. של אחרי בלותי היתה לי עדנה. ומה כן יכול לעזור? או שהקב"ה אומר, או תפילה. רואים כמה גדול כוחה של תפילה, זה אין לתאר ואין לשער!

ובשביל לראות עד היכן מגיע הכח של לחשוב על השני, נספר, בעיר חברון בשנת תרפ"ט כשהיתה השחיטה הגדולה שביצעו הערבים ימח שמם, היו בחורים שהרגישו שזה כבר הסוף שלהם, ועוד כמה דקות הם עוברים לעולם שכולו טוב. והרי זרקו שם את כולם, ובין הגוססים היו גם בחורים בריאים שנפלו בין כולם, אבל הערבים ימח שמם הסתכלו על כ"א לראות אם הוא חי או לא, אז אותם הבחורים שנטו למות הלכו

בשארית כוחותם לכסות את הבריאים בשביל שיוזל עליהם הרבה דם ויהיו בטוחים שהם הרוגים ויעזבו אותם. וככה ניצלו כמה וכמה בחורים.

וכשסיפרו את זה לר' ירוחם הוא יצא בהתפעלות. אדם שהוא נוטה למות, ברגעים האחרונים, על מה הוא חושב? הוא חושב על השני. זה גדלות האדם אמיתית! לא גדלות האדם שלי, אלא גדלות של האדם, גם אצל השני! אי אפשר לחשוב רק על עצמי. זה דבר פשוט.

#### מלחשוב על השני ולשמוח בשמחתו גם כשזה קשה רק מרויחים

ונתקדם עוד יותר. יש סיפור ידוע שהגה"צ ר' הירש קופשיץ שאל פעם בביתו מה זה אגוטע מענטש (אדם טוב)? וכל אחד ענה משהו. ובסוף שאלו אותו מה זה, ואמר להם אדם שיכול לשמוח בשמחה של השני. אבל לא סתם לשמוח, לשמוח באמת! ומספרים, שפעם לאחת מבנותיו (של ר' הערש) היה קשה קצת בשידוכים. ויום אחד, אחד מן המתפללים עשה שידוך טוב. ור' הירש בא הביתה מאושר, שמח וטוב לב, ברוך ה'! ואפילו שלו בעצמו היתה בעיה עם זה, הוא היה כ"כ מאושר בשמחה של השני, זה – אדם טוב.

אליעזר עבד אברהם! בואו ונראה לאן הוא העפיל. הרי הוא היה ארוך כנען, והוא רצה את השידוך של יצחק לבת שלו, דבר שלא היה מופקע. הרי אם ישאלו אחד מאיתנו יש לפניך שתי אפשרויות, או לקבל שווער שנקרא אליעזר, או (שווער שנקרא בתואל) וגיס שנקרא לבן, את מה אתה מעדיף? מי שיציעו לו את האחות של לבן – הוא יפגע, גם אם זה אחות כמו רבקה, הרי זה לא לבן, זה שחור משחור, הוא רמאי, נוכל.

ואליעזר מקבל כזו סטירת לחי, אתה ארוך, ואני ברוך, ואין ארוך מתדבק בברוך. ואחרי זה, כאשר נגמר השידוך עם לבן – ויקוד האיש וישתחו לה! הוא הולך להגיד תודה רבה! הרי זה שידוך שהוא רוצה, והוא קיבל כזו סטירת לחי, אבל ברגע שזה נגמר כמו שאברהם רצה – וישתחו לה!, הוא מודה לקב"ה שלאברהם טוב. ואז, כתוב בחז"ל שיצא מכלל ארוך ובא לכלל ברוך. ובחז"ל יש הרי הפלגות יתירות על אליעזר. כתוב שהוא נכנס חי לגן עדן! ועוד דברים מופלאים, זה אדם טוב. לחשוב על השני. לשמוח עם השני. תפסיק כל הזמן לחשוב רק על עצמך, תתחיל לחשוב שהרי יש עולם גדול, ונבראת לא רק בשביל לחשוב על עצמך, והרי כל מה שחם נענש כי חשב רק על עצמו, ולכן היה ארוך... עבד עבדים אבל ברגע ואליעזר העפיל לצד השני לחשוב רק על השניגם אם זה על חשבוני יצא מכלל ארוך ובא לכלל ברוך.

הרבה פעמים מגיע נסיון לבן אדם והוא לא מבין עד כמה הנסיון הזה יכול לקבוע לו את כל החיים, והגר"י חיים קמיל מאריך בזה בצורה נפלאה, ומביא את הסיפור המפורסם על השדי חמד, שהרי לשד"ח היה קשה מאוד בכישרון, ואיך הוא זכה לחבר את כל השדי חמד, (שהחפץ חיים כבר הפליג בשבחו) היום בשביל לחבר כזה ספר, עם כל המחשבים וההתפתחות שיש, עוד יצטרכו כמה מכונים, והרבה אברכים שישבו על זה, והשד"ח עשה את כל זה לבד, בכוחות עצמו. ויש ע"ז סיפור שלם שע"י שנותר לשני על אף שזה היה הרבה על חשבונו האישי זכה ונהפך לבן לרום המעלה.

אבל עכ"פ קורה שמגיע לאדם נסיון בחיים שקובע לו את החיים, והנה לפנינו, אליעזר עבד אברהם, היה לו נסיון, הוא רוצה את יצחק לבת שלו. והוא מקבל כזו סטירת לחי, אבל כשאברהם מקבל, אתה תשמח או לא? וישתחו לה! הוא לא חלם שהנסיון הזה בא להוציא אותו מכלל ארוך לכלל ברוך. מבהיל!



הג"ר חיים קמיל מביא שמצינו עוד אצל עפרון. כתוב בחז"ל למה כתוב עשר פעמים 'בני חת'! אלא כל מה שמברר מקחו של צדיק – כאילו קיים את כל עשרת הדברות.

עפרון עמד בהתחלה בדרגה מאוד גבוהה, כאילו קיים את עשרת הדברות! ואח"כ כתוב בחז"ל "נבהל להון איש רע עין ולא ידע כי חסר יבואנו" שזה הולך על עפרון שהפסיד את האות וא"ו משמו, והוא כתוב עפרון כתיב חסר. נתנו לך נסיון כדי להרויח הרבה. לא עמדת – תראה לאן נפלת.

[והגר"א מבהיל עוד יותר, למה חסר לו דוקא את האות ו'! ומסביר, אילו עפרון היה ממשיך בשלו שהוא לא רוצה לקחת כסף, אז אברהם התכוון לתת לו את כל האלף כסף שהוא קיבל מאבימלך (כמשי"כ הנה נתתי אלף כסף לאחיק הננה הוא לך כסות עיניים) ואברהם לא רצה ליהנות מאבימלך ורצה לתת לעפרון את כל האלף. אבל כשהוא ביקש ארבע מאות – עפרון הפסיד את השש מאות, הם נשארו אצל אברהם והוא יתן את זה למישהו אחר. ולזה רומזת האות ו', שהוא הפסיד את השש מאות.]

לפעמים בא לבן אדם נסיון. אם הוא עומד בו – הוא מרויח גם בעולם הבא, וגם בעולם הזה. אבל ברגע שהוא לא עומד בזה – הוא נופל ומפסיד.

מרן הרה"י ר' גרשון אדלשטיין שליט"א הביא פעם, איך שהקב"ה אמר לירבעם בן נבט, חזור בד, ואני ואתה ובן ישי – נטייל בגן עדן. הדבר הראשון ששואל ירבעם – מי בראש? הרי כעת אני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן. אבל הראש שלו כעת בניסיון, הוא בעל גאווה גדול וקשה לו לותר על הכבוד. הוא בכלל לא חושב על המחיר שיש. והוא לא עמד בזה ונמנה בין אחד מן המלכים שאין להם חלק לעולם הבא. לפעמים מגיע נסיון לבן אדם, וקשה לו, והוא לא יודע שאם הוא יעמוד בזה הוא יזכה לרגעים של גדלות. וכן מסבירים גם את הגמרא בעבודה זרה דף י"ז על ר' אליעזר בן דורדיא, בכה רבי, יש קונה עולמו בשעה אחת ולא עוד אלא שקוראים לו רבי.

והתמיהה עצומה, על מה רבי בכה? אלא אם זה מה שאפשר לזכות בשעה אחת – כמה שעות כאלו יש לבני אדם שמתבזזים! מעמידים אותך בתוך נסיון, רוצים לגדל אותך ולרומם אותך – אל תפסיד הכל ברגע אחד.

וזה הרי מה שכתבנו על הנסיון של רחל [והשדי חמד] – אם יחשבו על עצמם או על השני, וכאשר עמדו בניסיון – השתנה כל עולמם, וכן הרבה פעמים יש רב המלמד ברמה גבוהה והתלמידים לא ברמה זו, התומר דבורה בתחילת פ"ה ופ"ז מזהיר שיש לתת רק לפי כח המקבל וזה גם כמה פעמים שידק אצל חברותא, ודי למבין.

#### להתמסר למען השני

סיפר לי הנכד של מרן הרה"י הגרמ"י ליפקוביץ, שהיה פעם ראש ישיבה שהיה צריך גם למסור שיעורים, והיה טרוד הרבה מזמנו באסיפת כספים ובצרכי הישיבה ולא היה לו זמן מספיק בשביל להכין שיעור. אז הוא החליט שבישיבה שלו ילמדו שלושה מסכתות, וכל מחזור יעבור את כל השלש מסכתות. וכך יש לו כבר שיעורים מוכנים, רק צריך קצת להסתכל. וכך הוא יכל לעשות הכל. ובאו המגידי שיעורים האחרים לר' מיכל יהודה בטענות, וכי נעבור את כל החיים שלנו רק עם שלש מסכתות!! ובאו בהצעה, שהם יאמרו לראש ישיבה או שתכניס עוד כמה מסכתות, ואם לא או שנעזוב לגמרי או שניקח חופשה לזמן מה ונלמד מסכתות לעצמנו. ואמר להם ר' מיכל יהודה, אומר לכם את האמת, אני לא יכול לענות לכם על השאלה הזו, אני לא מבין בשאלות הללו. אז הם חזרו שוב על השאלה. אמר להם – שמעתי, אבל אני לא מבין בכאלו שאלות. ותמהו, למה הרה"י מתכוון? והסביר, אני מהרגע שנהייתי מגיד שיעור לתלמידים – מעולם לא חשבתי מה איתי. חשבתי רק מה טוב לתלמידים. אני לא רגיל לשאלות הללו.

וסיפור נוסף שמאוד ריגש אותי, על הגאון ר' שלום שפירא, (חותנו זקינו של מורינו הרה"ק ר' יצחק שרייבר שליט"א) הוא היה יהודי גאון, ומתמיד גדול

והיה משגיח בישיבת אור התורה (כיום היא כבר לא קיימת) והוא היה מתאים ראש ישיבה חשוב. ולאחמ"כ הציעו לו להיות ראש ישיבה בישיבת חדרה (אחרי שהרב אוליפנד עזב ורצו לשקם את הישיבה עם בחורים טובים) ושלחו אותי לדבר איתו. ואני זוכר כמו עכשיו, הוא אמר לי "תשמע, זה לא מעניין אותי, ואני לא רוצה. אתה לא יודע איזו הנאה יש לי כאן כשאני רואה בחור שלא קם לתפילה ואני משכנע אותו לקום, ולמחרת אני רואה אותו בשחרית בישיבה, אני לא מוכן לותר על ההנאה הזו, אני רואה בזה תפקיד, אני רואה בזה אידיאל. אני רואה שאני תורם בזה, אני לא מחפש שיקראו לי 'ראש ישיבה', אני לא צריך את זה... פה, אני יודע שאני תורם!"

אלו מושגים חדשים, וזה נוגע גם למה שדיברנו. תפסיק לרגע לחשוב על עצמך. בחור יכול לעשות חשבון בשבילי יותר טוב לעשות כך וכך. ייתכן, אבל בישיבה אתה מזיק. אם אתה רוצה להצליח – צריך להיות אחרת, צריך לחשוב על הישיבה והבחורים, מה טוב להם ולא להיות מזיק, וכמו בחור שילמד כל בלילה וישן ביום וכל כיוצ"ב, אתה רוצה להצליח ולהבנות – חשוב גם על השני.

#### אם נותנים לכלל מקבלים מהכלל

בהפטרה של פרשת השבוע כתוב על המלך דוד "ויכסוהו בבגדים ולא יחס לו", ואומרים חז"ל, למה, כי הוא קרע את כנף מעילו של שאול. ובפשטות לומדים שזה עונש. אבל הזכרנו פעם בשם הג"ר חיים פנחס שיינברג זצ"ל (ר"י תורה אור) שזה לא עונש. רק שאי אפשר לגשת לבן אדם ולבנות אותו, ואח"כ לבקש ממנו תרומה... הבריה כולה תורמת. וגם הבגד תורם את התרומה שלו, שהוא מכסה ומחמם. אבל דוד המלך ביזה את הבגד, וזה לא משנה למה, אפילו שהוא צדק, אבל סוכ"ס הבגד התבזה והתבייש. ולכן הוא כבר לא נותן את תרומתו והוא לא חיים את זה.

אמר לי מרן הרה"י: [מרן הרה"י לא אהב את מה שמדברים על הדור הזה שהוא דור ירוד וכדומה, הוא לא אחז ככה. זה דור שיש בו הרבה בני עליה. והרבה לומדים תורה מתוך הדחק. הוא לא רצה לזלזל בדור הזה נכון שיש הרבה מה לתקן ויש כאלו שירדו אבל יש גם צד שני של מטבע וכאמור] ואם כן, למה באמת לא מקבלים את התפילות שלנו? הנה כעת אנו צועקים כ"כ הרבה על המחלה, למה לא מקבלים את תפילותינו?

ואמר לי מרן הרה"י, בגלל שאנחנו מזלזלים בתפילה, וממילא היא לא יכולה לעזור לנו. מזלזלים בתפילה, ומזלזלים בקדושת בית הכנסת. אתה בא לתפילה מאוחר ולפעמים גם יוצא מוקדם... אז אם אנחנו לבד לא מאמינים בכח התפילה אז מה הפלא. כאשר מזלזלים בקדושת ביהמ"ד או התפילה לא עולה לרצון. והרב שיינברג דיבר על כך שכתוב פיקודי ה' ישרים משמחי לב, תורת ה' תמימה משיבת נפש, ומחכימת פתי. ולמה לא מרגישים את זה? אומרים חז"ל כי דבר ה' בזה – זה מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק. ואם בן אדם מתבטל שמבזה את התורה או התורה לא נותנת את התרומות שלה.

זה רגעים למחשבה. אדם יכול ברגע קטן לצאת מאפילה לאור גדול. אדם מתחזק בתפילה, ופתאום התפילה שלו נשמעת. וכשהוא מתחזק בלימוד התורה, הוא מרגיש לפתע את המשמחי לב. את המשיבת נפש, והוא חי חיים אחרים! יש קונה עולמו בשעה אחת. אף בן אדם לא יודע מתי הנסיון שלו בא אליו. והנסיון מגיע אליך כדי שתתרום! וכמו שהבאנו בשבת שעברה את דברי השפת אמת עשרה נסיונות נתנה אברהם אבינו **כדי להודיע חיבתו של אברהם אצל הקב"ה**! כי מכל נסיון הוא רק גדל ועלה ופרח יותר! והיינו שהקב"ה אהב אותו ולכן הוא נתן לו הרבה נסיונות כדי שרק עיניו זכה למעלה ראש ולהיות אבי האומה.

כאשר בא נסיון לבן אדם, צריך לדעת שנותנים לך כעת סולם לרומם אותך, ולפעמים זה גם יכול לשנות את כל החיים, ואתה מתרומם ונהיה אדם אחר. חבל לא לעמוד בניסיון.

יש קונה עולמו בשעה אחת ויש שמפסיד את עולמו בשעה אחת. אשרי מי שזוכה ומתרום ע"י הנסיון ומרויח לא רק שעה אחת, אלא משעה אחת הוא מרויח חיים שלמים!

לע"נ

הר"ר מרדכי יהודה לייב בן הר"ר צבי הערש אלדאק זצ"ל

נלב"ע י"ב חשוון

וזוגתו מרת פרומט בת הר"ר יוסף ע"ה

זכו לתת מפיתם ולחמם למען עניי א"י ולמען לומדי התורה

נלב"ע כ"ז חשוון תשע"ג

תנצב"ה

**ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר בקו השיחות שמספרו 074-740-3629**

ע"מ שנוכל להמשיך בהפצת תורתו של מורינו המשגיח שליט"א, אנו זקוקים לעזרת הציבור

לתרומות והנצחות: 054-843-6282

לקבלת הגיליון במייל: 4166058@gmail.com



## אכילה - עבודה קדושה ונשגבה עד מאד

"כל טעמים שביקשתי לטעום טעמתי"

(רש"י בראשית כו, לג)

הלכות דרך ארץ מהווים אבן יסוד באורח חיי האדם השלם, ואין הן כהנהגות נימוס גרידא. בשולחן ערוך הוקדש סימן שלם להלכות דרך ארץ (קע) "דברי מוסר שינהג האדם בהם בסעודה ובו כ"ב סעיפים". אף הרמב"ם הרחיב בהן (הלכות דעות פרק ה). קיבלתי ממורי ורבי המשיגה הגר"ש וולבה שלימוד מסכת דרך ארץ לא פחות חשוב מספרי המוסר מסילת ישרים, שערי תשובה וארחות צדיקים.

בפרשתנו נראה כי הדרך הראויה לגשת לעבודה האכילה, מעניקה לאוכל עצמו יחס אחר הן כלפי המאכלים והן כלפי כל הנאותיו מהעולם הזה. "ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד, ויאמר מי איפה הוא הצד ציד, ויבא לו ואכל מכל" (בראשית כו, ג). מביא רש"י כי כל טעמים שביקשתי לטעום טעמתי בו. הגמ' בבא בתרא (יז, טו) אומרת "שלשה הטעיונות הקב"ה טעם גן עדן בעולם הזה, אברהם יצחק ויעקב. אברהם דכתיב וה' ברח את אברהם בכל. יצחק דכתיב ואכל מכל. יעקב דכתיב יש לי כל". לשונות הפסוק 'בכל מכל כל' פירושה שהטעיון מעין עולם הבא בעולם הזה, ויש אומרים שלא שלט בהם יצר הרע. לפי זה נראה שהבקשה בברכת המזון הרחמן הוא יברך אותנו ואת כל אשר לנו "בכל מכל כל" היא שלא ישלוט בנו יצר הרע, ונזכה לטעום טעם העולם הבא כבר כאן בעולם הזה.

לכאורה דרשת חז"ל שטעמו כאן טעם העולם הבא מובנת במה שטעם יצחק כל טעמים שביקש, והיה להם לאבות כל צורכיהם, אך יש להבין כיצד נלמד מפסוקים אלו, שלא שלט בהם יצר הרע. מבואר באבן עזרא כי היחידים שנהנים מהעולם הזה, הם הצדיקים, וטעות היא לחשוב כי הרחוקים מבית המדרש ומבליים זמנם וכוחם בתענוג, נהנים מהעולם הזה, ואילו יושבי בית המדרש אמנם יזכו לעולם הבא, אך לא נהנים מהעולם הזה.

אך האמת היא כי ההיפך הוא הנכון! יושבי בית המדרש והעובדים על תיקון מידותיהם, הם הנהנים מהעולם הזה, אך הרחוקים מבית המדרש השקועים ורדופים אחר תאוותיהם, לא נהנים אף מהעולם הזה.

וכבר התבאר הגר"י סלנטר ואמר כי עד שלא למדתי מוסר, חשבתי שהנהנים מהעולם הזה, הם אלו שאינם אוחזים במוסר. ומשלמדתי מוסר הבנתי, כי ללומדי המוסר יש עולם הזה, ואולי אף עולם הבא. אך אלו שלא לומדים מוסר אין להם

כלל הנאות, אף לא בעולם הזה.

והדברים פשוטים, שהרי התאוה לעולם לא באה על סיפוקה. וכפי שרואים בבעלי התאוות שאינם מסתפקים במילוי משאלתם, ורק עסוקים בכל עת אחר המרדף לתאוה הבאה.

### גדולי ישראל נהנו יותר מהעולם הזה

תמוהים דברי המדרש "אין אדם מת וחצי תאוותו בידו, יש לו מנה רוצה מאתיים, יש לו מאתיים רוצה ארבע מאות" (קהלת רבה א). מדוע נאמר שלא השיג אף חצי תאוותו, והלא לכאורה השיג את חציה, ורק לא הצליח למלא את משאלתו להכפילה.

מהאמור נראה שכיון שעסוק ברדיפה, לא מצליח ליהנות מהמנה שבידו כלל, והוא רק גורם להגביר את צימאונו ותשוקתו לעוד מאתיים נוספים, וממילא אין לו אף חצי תאוותו בידו. אך בעלי העבודה השולטים על יצרם ועובדים על תאוותיהם ומידותיהם הרעות, נהנים מכל אשר בידם.

ואכן גדולי ישראל נהנו מהעולם הזה יותר מאלו שאינם שייכים לעבודה. משום שבזה שאדם קונה לעצמו את השלווה, הרגוע והסבלנות ואינו רדוף על ידי תאוותיו, הוא נהנה בעולם הזה. מעתה מתבאר הטיב דרשת חז"ל שהאבות נהנו "בכל מכל כל", מכוח מה שלא שלט באברהם יצחק ויעקב יצר הרע, לכן יכלו ליהנות מחיי העולם הזה בשלמות, ולטעום בו מעין העולם הבא.

### יהודי נכבד ממלא פיו בשולחן ה'מזרח'

אף תלמידי חכמים גדולים מחויבים לעסוק בהלכות דרך ארץ כאבן יסוד לכל אורחותיהם. המשיגה הגר"ש וולבה סיפר בזעזוע שהשתתף בחתונה וישב עם נכבדי עם ב'מזרח', והשתומם לראות יהודי נכבד, הממלא פיו בנגיסת עוף, ומוסיף על כך תפוחי אדמה, ולעם כל זאת יחד בפה עמום לעיפה.

ומלבד הביזיון שהיה לאותו רב כשמילא פיו קבל עם ועדה, עבר בזה על הנפסק בשו"ע (קע, ז) לא לאכול בדרך ראוותנות "לא יאכל אדם פרוסה כביצה, ואם אכל הרי זה גרגר". מכוח הלכה זו ביקר ראש הישיבה הגרמ"ש שפירא את האוחזים בידם פיתה פלאפל ואוכלים, שהרי יש בזה יותר מכביצה ועוברים על ההלכה הנ"ל.

במסכת דרך ארץ מסופר שרבי עקיבא רצה לבחון את תלמידיו אם נוהגים בהלכות דרך ארץ

(משום שכנראה ראה צורך ללמד את תלמידיו ולא ראה זאת רק כעין 'נימוסים' בעלמא) והניח לפניהם תבשיל שאינו מבושל

## שו"ת הלכה למעשה

### משולחן ראש בית ההוראה

במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

### חופה ברחובה של עיר

**שאלה**

בימים אלו כשאלומות האירועים סגורים, יש העורכים את החופה ברחובה של עיר. האם אין בעיה בזה שמקום החופה הוא רשות הרבים, ואינו שייך לחתן.

**תשובה**

אין שום צורך לשכור את מקום החופה. והרי בשנים קדמוניות היו עורכים את החופה בחצר בית הכנסת שהיא רשות הרבים. ואף שהעיר מקדש (אבן העזר נח) סובר שחצר בית הכנסת נבנתה מכספי הרבים על דעת להקנותו לחתנים, וממילא צריך שיהיה מקום החופה קנוי לחתן, אך החזון איש דייק מהגר"א (שם ט) שאין לחתן שום קניין בחצר בית הכנסת.

ואמנם שונה חדר הייחוד שנהגו להשכירו לחתן. משום שייחוד פירושו "שיביא אותה לתוך ביתו וייתיהד עמה" (שולחן ערוך שם א), אך חופה שפורסין יריעה על כלונסאות, אינה מטעם הכנסה לרשותו, אלא שכך נוהגים איש ואשה כשנישאים זה לזה.

את השכירות לחדר ייחוד יש לעשות דווקא בכסף ולא בסודר, משום שסודר אינו קונה בשכירות (שו"ע ח"מ קצה, ט), והרי אין צד שבעל האולם מקנה לחתן את חדר הייחוד לצמיתות. אכן כיון שהמחותנים שכרו את האולם לליל החתונה, ושוב לא יכול בעל המקום להכניס אנשים זרים לשם, לכן יש לתת הפרוטה ולערוך השכירות מהמחותנים ולא מבעל האולם. אמנם אם שכחו ולא עשו קניין, אינו מעכב משום שהוא רק כהידור בעלמא (ציוני הלכה - נישואין מה). ואף בשו"ת אבן ישראל (ט, קלא) תמה על מנהג זה "חדשים מקרוב באו והביאו מנהג זה לקנות מקום החופה וחדר הייחוד".

### תפילה בבית הכנסת או בחצר

**שאלה**

האם קיימת עדיפות לתפילה בבית הכנסת כאשר הכל מתנהל על פי



## שו"ת הלכה למעשה

הנחיות הבריות בלא חשש סכנה, או שניתן להמשיך ולהתפלל בחצר הבניין, כאשר מניין זה מנוהל בצורה מסודרת ובתפילה ביישוב הדעת.

**תשובה** בברכות (א, ה) תניא "אבא בנימין אומר אין תפילתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת". וכך נפסק בשלחן ערוך (ט, ט) "ישתדל אדם להתפלל בבית הכנסת עם הצבור" וכתב המשנה ברורה "ואפילו אם יש לו עשרה בביתו ישתדל להתפלל בבית הכנסת".

זאת ועוד מבואר בברכות (א, ה) "מי שיש בית הכנסת בעירו ואינו נכנס שם להתפלל נקרא שכן רע, שנאמר כה אמר ה' על כל שכני הרעים... שכני הרעים הם שכני בית הכנסת שלא נכנסים לתוכו להתפלל - ולא עוד אלא שגורם גלות לו ולבניו". אכן במשנה ברורה כתב (ט, ט) "שדברי הגמרא נאמרו על המתפלל ביחידות, אך המתפלל בביתו בעשרה אינו נקרא שכן רע".

ומדברי רש"י על הרי"ף (א, ה) משמע שנקרא שכן רע, אף כאשר מתפלל במניין מחוץ לבית הכנסת "כיון שאינו בא להשרות שכניו בבית הכנסת". הרי שחובה לדאוג שלא יישארו שערי בית הכנסת נעולים, אלא תשרה שכניו בבית הכנסת. והגר"ח קרייטוויטזה גאב"ד אנטוורפן התבטא שיש 'לפייס' את בית הכנסת כאשר לא באים להתפלל בתוכו. אשר על כן חובה קדושה היא לדאוג שלא יישארו שערי בית הכנסת נעולים חלילה אלא יתקיים שם מניין, ואם יזכה להיות בין המתפללים שם, תפילתו מתקבלת יותר.

### חתן וכלה לא שמעו ברכות החופה

**שאלה** המברך בחופה בירך את הברכות בשקט, עד שלא שמעוהו הסובבים כלל ואף לא החתן והכלה, האם צריך לחזור ולברך.

**תשובה** אף שלכתחילה צריך שישמעוהו עשרה, אין צורך שיהיו אלו דווקא החתן והכלה. ואף אינם צריכים לכוון לצאת בברכה משום שאינה חובתם, אלא העיקר שייברכו את הברכות במעמד עשרה כשהחתן ביניהם (ציוני הלכה - נישואין טו). וכן כתב בהר צבי (אורח חיים מד) "שבע ברכות של נישואין היא מצווה על הנועדים, ולא להוציא ידי חובה של מי שהוא, והמצוה היא שאחד יברך ולא שכל העשרה מחויבים לברך והוא מוציאם".

אכן בדיעבד אם לא שמעוהו כלל, אין צורך לחזור ולברך, שהרי לא גרע מחזרת הש"ץ שכתב המחבר (שו"ע אורח חיים קכד, ד) שאם בירך כשלא כיוונו עשרה לברכותיו "קרוב להיות ברכותיו לבטלה". וכתב הדר"ש (א) "קרוב - אבל לא ממש". כלומר שאין צריך לחזור ולברך.

מספיקים ליהנות מנגינה אחת, עד שכבר נוגסים שוב במאכל, עד שכריסם מתמלאת לעייפה. כל נגינה היתה באיטיות, והיה נראה כי מקיים בזה בהדור "חציו לכס" המחייב הנאת הגוף בחג השבועות. לימוד גדול הוא, למי יש את תענוגי העולם הזה.

בעת שגלתה ישיבת מיר לשנחא, התקיימה חתונה לאחד מבני הישיבה. באותה עת לא התקיימו שמחות רבות, וממילא הפכה השמחה לשיחת היום. המשגיח הגר"י לווינשטיין עורר את הבחורים לגדלות בני התורה והנאתם מהעולם הזה. ואמר להם: הבחנתי אתמול בחתונה, כי אלו שנהנו מהאוכל, היו רק הבחורים בני העליה, אשר אכלו במתינות ובדרך ארץ. ולא אותם בעלי הבתים אשר היו עסוקים במדרג אחר האכילה. ולא נתנו ליבם ליהנות כראוי מהאכילה.

מובן כי הדברים אמורים כלפי אכילה, וכלפי כל תענוגי העולם הזה, משום שהלכות דרך ארץ לא באים למעט את ההנאה, אלא להוסיף בהנאה.

אדם מן השוק מיד כשחפץ בפת המדיפה ניחוח טרי, קופץ ואוכלה, אך לנו ההולכים בדרך ה', ישנם כמה חסמים שעלינו להסיר קודם האכילה. לבדוק כשרות המזון, נקיות הידיים, ליטול ידיים, לברך כוונה ובמתינות, לנגבם בשלמות, לשבת ולברך על הפת, לטבול במלה, ורק אחר כך לאכול.

וחלילה אין פירוש הדבר שחז"ל אסרו לנו את הנאות העולם, או שרצו להקשות עלינו בדרכנו אליהם. ההיפך הוא הנכון, אם נתכונן קודם, נדע להעריך יותר את אשר לפנינו, ונבחין מה אנו טועמים, וממילא נהנה יותר.

### מה עם ה'עולם הזה' שלך?

ההנאה היא הנותנת לנפש חיות, כמבואר בתוספות (ברכות לו, א) שפירוש ברכת 'בורא נפשות רבות וחסרונן' הוא שממציא הקב"ה לאדם את חסרונו כמו לחם ומים שאי אפשר בלעדיהם בכדי לקיים את גוף האדם לאורך ימים ושנים. ובכדי "להחיות נפש כל חי" מוסיף עוד הנאות ותענוגים נוספים, שעל ידם מחיה את הנפש. אכן כמובן שההנאה המושלמת היא, כשנוהג בהם כראוי, וממילא נהנית הנפש מהם בשלמות.

אברך כישרוני ניגש להגר"א קוטלר ושאלתו בפיו: שמא יעזוב את ספסל הלימודים, ויפנה לעסוק במסחר, ומרווחיו יפרנס תלמידי חכמים, ואף יערוך עמהם הסכמי יששכר ויבולון, וממילא יגדל חלקו בעולם הבא.

השיבו ראש הישיבה: יתכן כי אם יצליח ה' דרכך במסחר ותנהג כן, יהיה לך עולם הבא, אך מה עם העולם הזה שלך?! הרי ההנאות האמתיות והמושלמות ניתנות לבני התורה, לומדי המוסר ועובדי ה'. הם השמחים האמתיים בעולם הזה, ולמה לך לאבד את העונג הזה.

ה' יזכנו ויאיר את עינינו לשבוע משוב ה' ולהתענג אף מהגשמיות בכל מכל כל.

כל צרכו, אך הדיף ניחוח משובח. אחד התלמידים ניסה לחתוך את המאכל, אך כיון שלא היה מבושל כיאות, הניחו והסתפק בשאר מאכלי הסעודה. ואילו תלמיד אחר משנוכח שלא מצליח לחתוך את המאכל הטוב כיאות, אחזו ביד אחת ומשך בידו השנייה, בכדי לאפשר לו לחתכו ולאכלו. משהבחין רבי עקיבא בכך, אמר לו, אני אייעץ לך דרך מועילה יותר, תרים את הרגל על השולחן, הנח עקבך בתוך הצלחת, ובידך תתלוש נתח מהתבשיל...

**הפרישה** (שם י) מבאר שרמזו לו בזה כיון "כבר יצאת מדרך ארץ, לאכול דרך ראוותנות ככלב". כל חריגה מהלכות דרך ארץ, דומה להנחת הרגל בתוך הצלחת על הבשר, ולהידמות בזה לכלב.

### סעודה של חול כסעודת מצוה

בפדיון הבן אנשים נדחקים לקבל חתיכה מהשום, ופרוסת חלה או עוגה מסעודת מצוה אחרת בכדי לזכות להיות שותפים לסעודת מצוה. המשנה ברורה (שם מה) מביא כי האריך השל"ה הק' להזהר מריבוי אכילה ושתייה, ומי שיאכל וישתה רק להעמיד ולהברות גופו לעבודת הנפש, "בזה יהיו כל סעודותיו, סעודת מצווה".

כל סעודותיו בבית פנימה, יכולות להיחשב לסעודות מצווה, ללא הוצאות כספיות מרובות, וללא טרחה בכיתות רגליו לאולמות השמחה. כל איש פשוט, אם רק יאכל כיאות בהנהגות ובמידה הראויה כמובא בהלכות דרך ארץ, יחשבו כל סעודותיו כסעודת מצווה ממש.

מלבד מה שאדם האוכל בצורה מתונה שכזו, נהנה ביותר מהמאכלים, משום שכאמור הנהגות והלכות דרך ארץ, הם המתווים את הדרך האמתית להנאה מושלמת מדרך הארץ בהנהגות העולם הזה.

### 'קידוש' בציבור - פעם בשנה

מרן הגר"ש אלישיב הקפיד לא לאכול בפני אנשים, כמובא ברמב"ם (הלכות דעות ה, א) "כשהחכם אוכל מעט זה הראוי לו לא יאכלנו אלא בביתו על שולחנו, ולא ירבה סעודותיו בכל מקום ואפילו עם החכמים ולא יאכל בסעודות שיש בהן קיבוץ הרבה". ואכן אף בשמחות צאצאיו לא אכל בציבור. לעתים לגם שם כוס שתיה קלה, ואם היה זה מחוץ לעיר הגישו לפניו כוס תה.

שונה היה חג השבועות. פעם בשנה, לאחר תפילת מוסף, קיבל הנהגה מאביו כרב קהילת תפארת בחורים קיבל את ההנהגה מאביו, לערוך קידוש בביתו לכל מתפללי בית מדרשו. בשנים המאוחרות יותר, התקיים הקידוש בבית הכנסת, שם קידש ואכל בפני הציבור בלינצ'ס.

היה זה מחזה מופעים, אשר למדנו ממנו רבות בהלכות דרך ארץ. כל בים נגס במתינות עד תומו, ולא כאותם האוכלים במרוצה, ולא



מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

# יֵאִיר בִּזְרִי

## מאת מורנו הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א מראשי ישיבות אור ישראל וראשון לציון

גליון 31 – תולדות תשפ"א

### עדיפות יחוס לבעל תפילה

שלום לרחוק לקיים קרוב לרחוקים, ובזכות כך יענו בתפילה, היינו לא עצם המתפלל שעדיף אלא הוא זכות הצבור עיני ששולחים כזה בעל תפילה לקיים קרוב לרחוקים, וא"כ לפי לא קשה מידי מיצחק שהרי שניהם התפללו ולא כשליח צבור א"כ שוב הוא עדיפות לצדיק בן צדיק.

#### בתפילת ימים נוראים צריך ש"ץ בשלימות הכל

הנה כתב הפמ"ג שאף שבכל השנה שולחים אף צדיק בן רשע אבל ברי"ה ויוה"כ ישלחו רק צדיק בן צדיק, וכן מצינו שכתבו הפוסקים שסומא כשר להיות ש"ץ, אבל לא בימים נוראים, וצריך באור חילוק הדברים.

ובאמת מצינו שבשו"ע איתא בג' מקומות מיהו הבעל התפילה הראוי להיות, (הא) הוזכר בסי' נ"ג לגבי תפילות כל השנה, (ב) ועוד גדרים אחרים בהל' בתעניות ששם הוא מדין לב נשבר ותפילת תחנונים, (ג) ועוד מצינו בשו"ע בהל' ר"ה עם שינויים רבים, מיהו הראוי להיות ש"ץ בימים נוראים, ומשמע שיש הלכה מיוחדת בימים נוראים מיהו הראוי לשמש כשליח ציבור.

ונראה הגדר בזה מה שחלוק גדרי בעלי התפילה בכל יום מתפילות הימים הנוראים, דהגדר שבכל השנה הש"ץ הוא כנציג הצבור - אחד מן הצבור שעומד לבקש עבור כולם, אבל ברי"ה שהם בחפצא ימי תפילה ויסודם להניח כתר מלוכה בתפילות, הוא התפילה של הש"ץ כנבחר הצבור לעמוד לפני המלך, ובה נבחר הטוב והמטיב לעמוד על נפשם שהוא ראש להם בתפילה. א"כ ראוי שיהיה הנבחר מהצבור צדיק בן צדיק ושלם בכל דבר בגופו ונפשו הנבחר לבא אל המלך להניח כתר מלוכה ולבקש רחמים לשנה טובה.

#### לעמוד לבד על מצוה

"ויהי יצחק אל בנו מה זה מהרת למצא בני" (תולדות כ"ז, כ')

הרבותא של יצחק במהירות שמצא הצידי, נראה ע"פ מה שכתבנו כמה פעמים שענין מצוה הוא תכלית הבריה, בא בקשיים ובאורך זמן, שבזה חשובה מעשה האדם, ולזה אין סיעתא דשמיא, הכל בידי שמים אבל מצות ויראת שמים זה כל האדם, וא"כ כאן המציאה מהר היא פלא בעיני יצחק, (והנה עשו שדבק במצות כאו"א ג"כ בפעם הזאת לא הולך לצוד ציד עם בגדיו החמודות אע"פ שהוזכר בחז"ל שע"י היה מיד צד חיות, רק כאן צריך למצוה וברכה ע"י עמל ויגיעה), וכמו שהארכנו בענין נח ששבעה שבעה הכניס נח לבדו, שזה היה למצוה וכן ברבקה להשקות הגמלים כבר שאבה לבדה ובעוד מקומות.

### פלוגתת המהרש"ל והט"ז - ביחוס לבעל תפילה

בגמ' ביבמות סד' ע"א הביאו רש"י עה"ת, "ויעתר לו ה'" לו ולא לה שאין דומה תפילת צדיק בן צדיק לתפילת צדיק בן רשע. מבואר שעדיף תפילת צדיק בן צדיק על תפילת צדיק בן רשע.

והנה בשו"ת הרא"ש נשאל על כך שעשו ש"ץ אנשים מבזוים, וכתב ע"י הרא"ש למחות בהם, אבל הוסיף שאם הוא בן צדיק או לא מיוחס, עדיף מתפלל יותר טוב מאשר יחוס שאמר ה' שלום שלום לרחוק ולקרוב.

והישי"ש בחולין (פ"ק סי' מ') ובשו"ת (סי' כ') הבין מדבריו שיש מעלותא לצדיק בן צדיק, ורק בגונא שתפילת בן הרשע עדיפה בכונתו בזה יש עדיפות, אבל בשווין עדיף צדיק בן צדיק.

והט"ז (או"ח סי' נ"ג) חלק עליו, וכתב שאין מעלה לצדיק בן צדיק וכן דייק מהרא"ש שכתב שלום לרחוק שיש מעלה לרחוק שהתקרב, וסיים הט"ז ורחמנא ליבא בעי.

והנה לדברי הט"ז תיקשי דברי הגמ' ביבמות שמצינו שעדיף תפילת צדיק בן צדיק מתפילת צדיק בן רשע, ולהט"ז עדיף צדיק בן רשע.

#### אימתי עדיף תפילת צדיק בן צדיק

אכן כבר רמז המהרש"ל שאפשר שתפילת אדם על עצמו דין אחר הוא, והיינו מה שהכא בתפילת יצחק ורבקה שהיה תפילה על עצמם בזה עדיף יחוס, אבל כשליח צבור עדיף רחוק ונתקרב שמברכו ה' לקרבו לעבודת ה', וביותר נראה שלא רק תפילה לעצמו אלא הכא היה התפילה שיהיה ליצחק בנים הנה ברכה זו וצורך זה היה גם לאבי יצחק לאברהם, וא"כ כאן הצדיק בן צדיק היא סיבה לקבלת התפילה, שהרי עבורם ג"כ היה הבקשה ובזכותם יוושעו, ועיין במהרש"א ביבמות שם שכתב שכל מאי דעדיף צדיק בן צדיק היינו רק בעקרות, וצ"ב הטעם שרק בזה עדיף, אכן לפמשני"ב אתי שפיר שהוי גם עבור אברהם שיהיה המשך לזרעו.

ע"ל דהנה כתב הט"ז שעדיף הרחוק שרחמנא ליבא בעי, ובפשטות שמתפלל יותר בלב נשבר, וא"כ עדיפות לא בעצם הש"ץ רק בזה שמסתמא יתפלל טוב יותר, ולפי"ז ודאי כל זה בתפילה שבכל יום, אבל כאשר אדם מתפלל על עצמו, א"כ שווין הם הצדיק והבעל תשובה, וביותר שהכא כתיב בקרא "ויעתר יצחק לנוכח אשתו שניהם התפללו מקירות לבם א"כ שוב הדר שתפילת צדיק בן צדיק עדיף.

ועי"ל דעיין שם בלבושי שרד שפירש בדברי הט"ז שרחמנא ליבא בעי, היינו שהצבור ששלחו אחד שלא יחסן, בזה הראו שמקיימים

### טנא מלא ברכה

למורנו הרב שליט"א ולהרבנית תילט"א לרגל השמחת בר מצוה לנכדם הבחור היקר דוב אריה גולדברג נ"י בן בנם הרב ישראל שליט"א ונ"ב תחי' ישא ברכה מאת ה' לראותו גדל לאילנא רבבא לתפארת בית ישראל

## מכירת הבכורה

וימכר את בכרתו ליעקב (תולדות כ"ו ל"ג)

הנה מכר עשו ליעקב את הזכות במערת המכפלה ואת דין הבכורה לענין עבודת המקדש, שזכות עשו היה לעבוד במקדש שעבודה בבכורות וזכות זו מכר עשו. והנה הזכות במערת המכפלה שהייתה זכות ממון על זה לכאורה היה שייך מכירה ולכתוב ע"י שטר אבל דיני קדושה ובכורה איך יהי ע"י מכירה.

והנראה בזה הנה יסד לן הרמב"ן עה"ת והאריך בזה בפרשת דרכים, שלאברהם וזרעו היה דין ישראל אף קודם מתן תורה... ולכאורה א"כ צריך באור מהו הגירות שהיה בשעת מתן תורה וכתבנו והארכנו במקו"א שהיה גרות אבל לא היה ברית בין הקב"ה לאברהם על חלות דין ישראל (ברית הארץ היה) וע"י נוסף במ"ת שהיה קיום הגירות בברית וע"י חייל דין ישראל לגמרי וכלשון הרמב"ם בפ"א מאסוי"ב בג' דברים נכנסו ישראל לברית ע"י.

ונראה עוד בזה דהנה יסד לנו הגר"ט ביבמות ששני דיני ישראל הם חדא משפחת ישראל ובה כל אחד מישראל אף שימיר דתו יסא לעולם ממשפחת ישראל, עוד דין קדושת ישראל, עם קדוש אתה לה' אלוהיך, ובה ביאר שהמומר ע"י נתקו מעם ישראל אפשר להפקיע מעצמו קדושת ישראל ולכן מצינו שבמומר צריך גירות אבל כל זה הוא לקדושת ישראל ע"י.

ונראה לפי דבריו שבאברהם שכתב הרמב"ן שהיה לו דין ישראל כל זה הוי לדין קדושת ישראל, אבל כעם ישראל בזה היה חלות שם עם ישראל במתן תורה. בזה באה בברית עם ישראל להיות העם הנבחר ממלכת כהנים וגוי קדוש. וכן בכמה פסוקים ששם עם ישראל הוא במ"ת, ובשעת מ"ת קנה הקב"ה את עם ישראל להיות לו לעם.

וא"כ אם כנים אנחנו כמשי"כ שקודם מ"ת היה רק קדושת ישראל ולא עם ישראל א"כ הרי יסד לן הגר"ט שלענין קדושת ישראל שייך שיפקע קדושתו בהוציא עצמו מן הכלל הכופרים והמומרים, וא"כ כל הגרים וישראל קודם מתן תורה אף ששם ישראל עליהם לקדושת ישראל אכן שייך שיפקע מהם שם ישראל וקדושתו, ע"י שחזור לסורו ועוזב דרך ה'.

ובזה מבואר שכל הגרים שגיייר אברהם ושרה לא מצינו היכן הם כהיום שיחשבו כישראלים והתפזרו בין האומות אכן כמשנ"ב ע"י שהפקיעו עצמם מאביהם וחזרו לסורם חזרו להיות כעכו"ם לכל דבר.

ולפ"י עשו בשעה שבזה את הבכורה והעבודה ואיתא בחז"ל שיצא ביום זה לתרבות רעה וכפר בעיקר א"כ יצא מכלל קדושת ישראל וא"כ ממילא חייל ביה שנפקע מזרעו של יצחק ויעקב בדין יורש הבכורה וקדושת הבכורה (וע"י בגמ' בסוטה ובמהרש"א שם) וקצ"ע לשון הגמ' עשו ישראל מומר הוי וי"ל.

חז"ל דרשו מקרא דויבז את הבכורה שיצא לתרבות רעה וביזה המצות ונעשה כופר בעיקר (מבזה המצות נקרא כופר בעיקר וכן ברשע בהגדה מה העבודה הזאת לכן בזיון המצות נקרא כופר בעיקר שעי"ק עבודת האדם הוא לעבודה ולשומרה ובה נחשב ככופר בעיקר) הנה עשו מבקש מיעקב הלעיטני מן האדום, מבקש רק אכילה ויעקב נותן לו גם שתיה ויאכל וישת ואח"כ וילך. התורה מעידה לא אכילה של חולה בבולמוס של רעב ביום מיתת אברהם, אלא כבר אוכל ושותה ואף שאורו ענינו לא שת לזה ויקם וילך הולך לדרכו. מבזה הכל לא שימת לב על הדבר, ויקם וילך בזה חתם ככופר בעיקר להוציא עצמו

מן הכלל, מה העבודה הזאת לכם אינו צריך הבכורה ולא העבודה, א"כ באמת בדברים אלו הוציא עצמו מהכלל מקדושת ישראל.

(התורה מעידה שעשו מבזה את הבכורה ומוכרה בעד נזיד עדשים אכן סדרם של דברים לכאורה היה צריך להיות להפך ממה שכתוב שקודם ביזה הבכורה ולכן מכר בעד נזיד עדשים את הבכורה והתורה אמרה קודם את המכירה ורק אח"כ את הערך הבזי שהיה לעשו לבכורה. אכן באורם של דברים ידע עשו את ערכו הנשגב של הבכורה אבל מעד ונפל ומכר הבכורה ברגע של תאוה בעבור פת לחם ונזיד עדשים, אבל אחר שהתפקח וחזר לעצמו, עשו כבר לא טועה וכדי להצדיק מעשיו מכאן ואילך גמלה החלטה ברורה הבכורה אין בה כל, המצות סם המות בהם והינו ויבז באמת היה אחר המכירה ולא קודם אחר מעשה יצדיק האדם את מעשיו בקן טעמים וכך היה ויבז את הבכורה ואת המצות וכפר בעיקר).

## ב) אמאי אין זה משטה

וימכר את בכרתו ליעקב (תולדות כ"ה, ל"ג)

בשו"ע חו"מ סי' רס"ד נפסק מי שהיה בורח מבית האסורין והיתה מעבורת לפניו ואמר העברני ואני נותן לך דינר והעבירו אין לו אלא שכרו, והוא מגמ' ב"ק קט"ז וא"כ קשה מעשו שמכר הבכורה ליעקב, הרי היה יכול לטעון אח"כ משטה אני כך ותתבטל המכירה.

ובפשיטות צ"ל הינו דמסיים קרא ויבז עשו את הבכורה שבוה, ואח"כ ויקם וילך, א"כ כל שלא טען מיד, ש"מ לאו משטה היה ואין יכול לחזור בו דלאו השטאה הוא, וע"י ע"פ הקצוה"ח שם שאם נשבע לו אין יכול לטעון השטאה וא"כ שפיר השביע יעקב את עשו כדי שלא יטען משטה אני כך. אכן כל מאי דמהני שבועה לבטל טענה השטאה כל דברנו להרא"ש שטעם הפטור הוא שחסר גמ"ד א"כ ע"י שבועה חייב, אבל לשיטת המרדכי שהוי מדין השבת אבידה, א"כ לא יוסיף תת כוחה השבועה אכן להמרדכי יש לדון שלא שיד השבת אבידה לעכו"ם, וכן להשיב בכורה ולהחזיר העבודה לרשע.

ויש שרוצים לתרץ ע"פ השו"ע שם שפסק שאם כבר נתן לו מה שפסק ליתן לא יכול לטעון השטאה, אכן עיין בהגר"א שנראה שסבר שהטעם שעצם זה שנתן מראה שלא התכוון להשתאה, ולא מצד שא"א להוציא ממנו שהוי כתפוס, וא"כ הכא לא היה ממש נתינה, רק חייל נתינה וזכיה מיד, א"כ יוכל לטעון השטאה, ובאמת גם אם בגדר תפיסה צ"ע אם הכא שהוי ענין של זכויות אם שייך בזה תפיסה.

והנה בשו"ע שם שאם היה ציד ואמר לו בטל מצודתך ועברני חייב ליתן לו כל שכרו, וצ"ב ההבדל בין אם היה צייד או שבסתם ביקש להעבירו בנהר, ובסמ"ע פירש שבצייד שאין ידוע מה יעלה מצודתו אפשר שזה יהיה שכרו כל הדינר לכן חייב, אכן הקצוה"ח פירש דצייד כיון שיש פסיקא הוי כשחרוריתא דאישתא שמגלגלין עליו את הכל, ובאבהא"י הוכיח שעי"ק ההבדל הוא בין מכירה לשכירות.

והביאור נראה שמכירה כל הקציצה הוא ע"י המוכר הוא מעריך החפץ של עצמו, וא"כ כך שווי לעצמו, ולא שייך משטא, אבל שכירות הקציצה היא ע"י שניהם שהרי אין את החפץ הנמכר רק שניהם קצצו שכן שכרו עבור פעולתו, ובזה שייך השטאה. וא"כ הכא לפ"י היה מכירה א"כ שפיר לא שייך השטאה.

ובשם הביה"ל אומרים שלכן יעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים אע"פ שלא ביקש לחם כדי שלא יטעון השטאה שכבר שבע מהלחם וא"כ העדשים הוי מכירה גמורה לפי מה שקצצו.



## **ליום היארציט של מרן רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל – ה' כסלו ת"ש**

אבי רבי דוב אריה גולדברג זצ"ל זכה ללמוד בקמניץ כמה שנים, והעביר לנו בחרדת קודש דברים שראה שם.

### **בישיבת קמניץ**

רבי אלחנן המליץ לאבי זצ"ל על ישיבת קמניץ להרבי ברוך בער ליבוביץ רבי אלחנן היה מכוון את הבחורים לפי הבנתו אם לישיבות קלצק מיר או לקמניץ להמשיך ולגדול בתורה.

בשנת תרצ"ד מגיע אבא לקמניץ הישיבה המהוללה, האריות שבחבורה עמלים ויגיעים על כל קוצו של יוד ברשב"א על הבנה עמוקה יותר בדברי הרמב"ן עוד חריש ועוד חריש בסוגיה עוד רובד שלא נראה קודם אש שלהבת י-ה של עמל בלא הפסקה כך היא קמניץ של הימים ההם מאות בחורים שכל כולם שקועים בעולמה של תורה בכל רמ"ח אבריהם ועל כולם מנצח מרן רבי ברוך בער שכל ביאור וכל הסבר שלו מצריך מחשבה מעמיקה האש של כבודה של תורה בוער בכל עוזו בקמניץ.

### **מחברות מלאות**

בשנה הראשונה בישיבה, אבא מתאר היה מאוד קשה לא הבינו את השיעורים העמוקים של רבי ברוך בער וכך כל הבחורים החדשים לא הבינו אכן אבא לא מוותר שואל ומתעניין וחוזר חלילה עד שהדברים ברורים כשלאחר מכן אז כותב סבא את שיעוריו של רבי ברוך בער עשרות מחברות מתמלאות משעורי הגרב"ד סבא סיפר איך ציפו בכיליון עינים לשעורי הגרב"ד לפעמים היו שנים או שלשה שיעורים בשבוע ולפעמים שיעור אף בליל שבת סבא הזכיר את שיעורו המפורסם של רבי ברוך בער ביבמות על צרת ערוה שנאמר בכמה חלקים וכמה הוספות ואיך שהגיע רבי ברוך בער לפתע לישיבה בליל שבת ואמר את ההמשך שהתחדש לו בסוגיא במשך היום. ממשיך במסורת לכתוב הכל. וכך עוד עשרות מחברות מרבי ברוך בער ועוד חידושי תורה העוברים בעולם הישיבות.

### **השיעורים של רבי ברוך בער**

אבא מתעלה בין מאות תלמידי הישיבה ומתבלט בכישרונותיו ובהתמדתו כל ידידיו תלמידי קמניץ זוכרים את סבא בהערצה מתקופה זו תמיד היה מציין שנים אלו כעליה עצומה בתורה שיגיעה והנאה לאין שיעור סבא מספר על שיעור של רבי ברוך בער בהתלהבות גדולה הנה בליל שבת בשעה מאוחרת מגיע הגרב"ד זצ"ל לישיבה השיעור הקודם נמשך יש עוד הוספה עוד קנייטש בסוגיה איזה עונג שבת איזה כבוד התורה איזה גן עדן עלי אדמות.

### **הגשמיות בקמניץ**

היה אומר אבא הגשמיות בקמניץ הייתה טובה יותר לאין ערוך מבירנוביץ כך אמר סבא בכל ארוחת צהרים היה בשר תפוז"א ודייסה כאשר שאלנו את סבא אם התפריט הזה היה ביום ראשון איזה תפריט היה ביום שני מחייד סבא ומביט בנו בעיניים שואלות ולא מבינות ואומר בשש שנותי בקמניץ היה אותו אוכל כל יום אף אחד לא התעניין מה יהיה האוכל רק אם היינו שבעים ויכולנו ללמוד שלא ברעב כל מה שצריך זה להיות שבע כדי ללמוד כך חלפו שנים של התעלות בתורה ויר"ש תענוג עלי אדמות.

### **עמל התורה**

כשהיה אבא מספר על רבי ברוך בער תמיד היה מתרגש ומתאר בהתפעלות את גודל עמלו בתורה אבא סיפר שהיה בכוונה עובר מפעם לפעם ליד ביתו של רבי ברוך בער בשעת לילה מאוחרת לראות איך מתייגע בתורה עם תלמידי הישיבה.

### **לא נגע בעיתון**

כך תיאר אבא את גודל צדקתו של הגרב"ד אבא ראה שהניחו עיתון חרדי על השולחן בחדרו של רבי ברוך בער וכאשר יצאו דחף את העיתון במרפקו כלאחר יד כיוון שלא רצה לנגוע בעיתון אפילו בימות החול אבא כל ימיו ראה בעיתונים ביטול זמן ומעולם לא נגע בעיתון לשם קריאה.

### **פחד מראיה אסורה**

עוד סיפר אבא שהיה נוכח בחתונה בקמניץ שרבי ברוך בער השתתף בה לפתע נכנסה אישה זקנה למקום הגברים כדי לאסוף צדקה ורבי ברוך בער כנראה בטעות הסתכל עליה וסגר את עיניו ביקש שייקחו אותו חזרה לביתו ולא הועילו כל תירוצים שכבר הוציאו אותה רבי ברוך בער לא ויתר וכך לקחו אותו בעיניים סגורות עד הבית.

### **אצל רבי שמעון שקופ**

מכתב בהול הגיע מהבית אל הישיבה בקמניץ בו מודיעים לו כי הוא נקרא להתייצב לגיוס לצבא פולין בלשכת הגיוס בעיר גרודנא זאת לאחר שעלה בגורל בין החייבים בשירות צבאי בגלל עודף צעירים על פני צורכי הצבא הפולני נערכה הגרלה מי גיוס סבא שעלה בגורל נקרא לבדיקות רפואיות שלפני הגיוס ובשלב זה היה מאוד קשה להיפטר מגזרת הגיוס בהדרת חברים ניסה סבא לטעון על ראייה לקויה ועל הפרעות בלב בגלל תמימותו ויושרו הטבעי לא עלה הדבר. סבא קיבל צו התייצבות לעוד חודש ימים ביחידת תותחנים באזור שלזיה שבור ורצוף חזר סבא לקמניץ לרבי ברוך בער להתייעץ ולהתברך מפיו רבי ברוך בער שולח את סבא חזרה לגרודנא עם מכתב לרבי שמעון שקופ שישתדלו לעזור כמיטב יכולתם סבא סיפר שהיה פעם בשליחות של הגרב"ד להרב מבריסק זצ"ל. [על נס הצלתו כתבנו שבוע שעבר]

### **קפץ מהעגלה**

שמעתי מהגאון הגדול רבי ליב בראון זצ"ל שהיה אצלם בעירה תלמיד לשעבר של הגרב"ב ששנה ופירש והיה מורה בבית ספר שם, יום אחד הגרב"ב הגיע לעיירה שלהם, והמורה עלה על הכרכרה לדבר איתו, ואיך שהוא פתח את הפה, מיד קפץ הגרב"ב מהעגלה כדי שלא יכניס לאזנו אפי' שמץ של אפיקרסות.

**להארות הערות והוספות: 0527680034@okmail.co.il**

## יצחק ירנן

### מדברי חמי רב יצחק אלחנן גיברלטר זצ"ל נלב"ע ב' תשרי תשפ"א

עקב היותנו בשנת האבל לפטירתו של היקר באדם – חמי זצ"ל נביא אי"ה מידי שבוע דברים ועובדות הקשורות לפרשה לזכרו

#### בר מצווה בגטו, סיון תש"ב

ויגדלו הנערים ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה ויעקב איש תם ישב אהלים. (תולדות כה, כז)

לאחר כשנה מאז פרוץ המלחמה זכיתי ברחמי שמים הגדולים והגעתי לגיל בר מצווה. לא ידענו היכן אעלה לתורה: בגטו היה בית כנסת מרכזי יחיד שבו היו רוב האנשים מתפללים ושם היו מנינים במשך כל היום. את אולם היכל ישיבת כנסת ישראל הפכה הנהלת הגטו למחסן לבגדי הקדושים שנרצחו באקציות. מול היכל ישיבת כנסת ישראל ניצב הבנין של הישיבה קטנה "אהל משה", שם היו מקיימים מנינים בעיקר בימים הנוראים. היה עוד אולם גדול שהפך למקום תפילה שלוש פעמים ביום, וכמו כן היו מנינים קטנים בתוך בתי מגורים.

אבא סבר שאסור להתפלל בבית הכנסת המרכזי בגלל סכנה ופיקוח נפש מפני שהגרמנים הנאצים התאוו עד מאד לתפוס יהודים עטופים בטלית ותפילין ולרצוח אותם. אנו היינו מתפללים בימים הנוראים במנין קטן מפני הסכנה. כשעברנו לגור ליד שער הגטו עדיין לא הכרנו את המנינים הפרטיים. אבא בעצמו היה מסתכן ומתפלל בבית הכנסת המרכזי, אבל לגבי היה אבא נתון בדילמה גדולה – האם מותר לער בר מצווה לסכן את חייו בגלל עלייה לתורה? בשל כך הוא לא לימד אותי עדיין לקרוא את ההפטרות מתוך נביא, כיוון שאם אדע הוא יהיה מוכרח לקחת אותי לעליה לתורה.

הספק של אבא היה מהי ההרגשה של נער בר המצווה בעליה לתורה. החיוב והמצווה לבדם אינם מתירים לו לסכן אותי, אך יתכן שעליה לתורה בפעם הראשונה מעניקה לער הבר מצווה הרגשה ופתח לקיום כל התורה כשער ליהדות, הוא מרגיש את יומו הגדול וחש שהוא נכלל בכלל ישראל וההרגשה מתבטאת כשעולה לתורה בשבת הראשונה בהגיעו לגיל מצוות. הרגשה זו לא ניתן להרגיש ביום אחר בחיים, רק בשבת הראשונה בה הנער מגיע לגיל מצוות. כיוון שאבא עדיין לא החליט, הוא לא לימד אותי את הקריאה בנביא ואפילו לא את הניגון של הברכות בתורה ובנביא. זכרתי את הניגון מבר המצווה של אחי היקר רפאל שקדם לי, והייתי לומד ומשנן אותו בעצמי. כמובן הייתי שבור ורצוף, כל כך חיכיתי ליום המאושר שלי בחיים. הרגשתי שזו הדרך להודות לבורא העולם על כל הניסים הגדולים בהם זכיתי ועל כך שנשארת בחיים בכל האקציות.

שום בגד חדש לא היה לי, הלכתי בחול ובשבת עם הבגד היחיד עימו יצאתי מהבית שבגטו הקטן. אמא הצדקנית היתה מכבסת את הבגדים שלי לכבוד שבת. לא הכינו סעודה ולא כיבוד, שמחנו שיש לנו חתיכת לחם. זה היה אצלנו מעדני מלכים, על שובע לא חשבנו.

בשבת בבוקר אבא החליט בלב כבד לקחת אותי לבית הכנסת המרכזי לעליה לתורה מפני שחשב שאסור להחסיר את ההרגשה הזאת בשבת הראשונה. אבא התחיל ללמד אותי לפני התפילה לכל הפחות את מנגינת הברכות, ואז אחי היקר רפאל ביקש מאבא רשות להצטרף אלינו לתפילה כדי להיות בבית הכנסת בעליה לתורה שלי. אבא הזדעזע ואמר – מספיק שאני מסכן את חייו של ילד אחד, ואתה מבקש ממני שאסכן גם את חייו של ילד שני? זה איסור גמור מהתורה. אחי היקר רפאל לא ויתר, הרי גם הוא כל כך חיכה ליום זה. רפאל הציע לאבא שהיות ומקום התפילה הוא מקום סכנה מחשש ביקורת הגרמנים, הוא יעמוד ברחוב מחוץ לבית הכנסת, ואם יראה גרמנים – הוא ירוץ ויודיע לנו בבית הכנסת וכך כולם יוכלו לברוח מהסכנה דרך החלונות. אם יראה שהכל שקט – הוא יכנס לכמה רגעים לשמוע אותי עולה למפטיר וישתתף בשמחתי. אבא הסכים להצעתו.

הלכתי עם אבא, שבור ורצוף מכך שלא הספקתי ללמוד לקרוא את הנביא. צעדנו שלושתנו לבית הכנסת, ורפאל נשאר בחוץ לבדוק ולבלוש אחר נוכחות גרמניות. בבית הכנסת היו כמה עשרות מתפללים, בעיקר זקנים הפטורים מהעבודה.

במזרח ישב הג"ר משה סקארוטי, חתנו הגדול של הג"ר משה מרדכי אפשטיין ראש ישיבת סלבודקה כנסת ישראל ולאחמ"כ ראש ישיבת חברון בארץ ישראל. הג"ר משה מרדכי אפשטיין היה ג"כ רבה הראשי של העיר סלבודקה, ואחריו מילא את מקום רבנותו חתנו הג"ר זוסמנוביץ המכונה בעולם התורה "הירושלמי". כשהג"ר זוסמנוביץ עזב את רבנות העיר סלבודקה וקיבל את הרבנות בעיר וילקומיר, מילא את מקומו גיסו הגדול הג"ר סקארוטי. הוא היה הרב היחיד בבית הכנסת באותו זמן.

אני עומד בבית הכנסת ביום הבר מצווה שלי מלא בוש וכלימה. לפני המלחמה היינו עשירים, וכיום בגטו אין לי אפילו חולצה לשבת. בעיקר התביישתי מכך שאני לא יודע אפילו לקרוא את ההפטרות בנביא למרות שכל ימי חיי חיכיתי לרגע המאושר הזה.

כשקראו לי לעלות למפטיר אחזתי את עצמי בכל כוחי שלא אפרוץ בבכי מרוב צער, וכשהתחלתי להגיד את ברכות ההפטרות הייתי נרגש ביותר. זו היתה תחינה, תפילה ובקשה. ברכתי בקול צלול וברור וקירות הבית בכו איתי כשגמרתי את הברכות.

כאשר ברכתי "רחם... ולעלות נפש תושע במהרה בימינו" – חיכיתי עם כל הלב לישועה, ובברכת "שמחנו באלהינו הנביא" חיכיתי שתקיים בנו הברכה. כשגמרתי את הברכות חיפשתי היכן להתחבא מרוב בוש. כל המתפללים קמו ממקומם ובאו לברך אותי, וכך קבלתי ברכה מהג"ר סקארוטי.

כנראה שגם בבית הכנסת המרכזי היה זה דבר נדיר לראות נער בר מצווה בגטו עולה לתורה. כולם ברכו אותי שאזכה להינצל ולהישאר בחיים. עדיין לא נרגעתי, ולפתע אני מבחין באדם מבוגר עם זקן לבן – דבר נדיר בגטו מפני הסכנה הגדולה במראה מזוקן. הוא בקש ממני לגשת אליו ואמר לי באידיש בזה הלשון: "ינגאלע, ינגאלע, בוא אלי לקבל ברכתי". הוא כנראה הרגיש בשברון ליבי וכך אמר לי: "אתה לא קראת בנביא, ואילו נערים אחרים כן קוראים את ההפטרות בנביא כפי שנהוג. תדע לך, השם בשמים אוהב אותך יותר מכל שאר הנערים שקראו בנביא!". הוא חזר כמה פעמים על המילים "ד" אוהב אותך". הוא כל כך הרגיע אותי וכל כך הבין את רגשותי ביום בר המצווה שלי.

אחי רפאל ראה שהרחוב שקט ונכנס גם הוא לבית הכנסת כדי לחזק אותי, לשמוח עימי והעיקר – לשמוע איך אני אומר את הברכות. חזרנו הביתה בשמחה. אמא רצתה לשמח אותי במאכל מיוחד, לאפות עוגה קטנה לכבוד הבר מצווה, אבל לא היתה לנו אפשרות. שמחנו שיש לנו לחם לאכול, בפרט בשבתות הקיץ בהן כמעט כל היום רעבנו מפני שלא היו לנו תנור ועצים לשים בהם את החמין. אפילו מעט תפוחי אדמה לא היו לנו. כל שבת היינו מקדשים על פרוסת לחם עם תפוחי אדמה קרים מבושלים בקליפתם במים. אמא אפתה לכבודי בערב שבת פשטידה של קליפות תפוחי אדמה מעורבות במעט קמח. הפשטידה היתה קרה, אבל ראיתי את הרצון של אמא לשמח אותי והרגשתי שזה מעדן ממש. אמא נהנתה שעלה בידה לשמח את בן הזקונים שלה.

#### יעקב אבינו בבית שם ועבר

יעקב אבינו לפני שהלך להתעסק בחיי עולם הזה הלך 14 שנים לישיבת שם ועבר. שיוצאים לחיי העולם הזה מוכרחים להיות תנור עצים אש להבה ביראת השם ולימוד התורה וזה אפשרי רק בהתעמקות התורה ותפילה תחנונים רצינות התמדה ושמחת החיים.

## תולדות תשפ"א

## מישפטי התורה

## הליכות חיים

בס"ד

## העשיר מסרב לתת לשדכן מה שהבטיח

## שאלה

לעשיר מופלג שגר בארה"ב, כאב המצב שישנם הרבה בנים ובנות מבוגרים בציבור החרדי שעדיין לא זכו להקים בית נאמן בישראל. לפיכך כדי לעודד ולהמריץ אנשים שיהיו שדכנים למקרים אלו, פירסם הנ"ל ברבים, שכל מי שישדך בן או בת שהינו מעל גיל שלושים שנה הוא יתן לו מענק בסך עשרת אלפים דולר, וזאת מלבד דמי השידוך שישלמו הורי הצדדים לשדכן.

שדכן מסוים שראה את הפרסומת הנ"ל, הפגיש מספר פגישות בחור שהיה חודשיים לפני גיל שלושים עם בת שצעירה ממנו, ואכן חודש לפני שהבחור הנ"ל נהיה בן שלושים, הזוג רצה לסגור את השידוך בשעה טובה, אולם מכיון שהשדכן הנ"ל לא רצה להפסיד את המענק מהעשיר, לפיכך הוא משך את הצדדים חודש נוסף באמתלאות שונות שלא היו נכונות, עד שהגיע היום שבו הבחור נעשה בן שלושים, ואז הודיע השדכן לצדדים שכעת שני הצדדים מוכנים לעשיית השידוך, שאכן נסגר בו ביום בשעה טובה ומוצלחת.

כשפנה השדכן לעשיר לקבל את המענק שהבטיח, הנ"ל בירר אצל הצדדים על מהלך השידוך, והעשיר הבין מה שעשה השדכן, ולכן הוא טוען שלא מגיע לו את המענק, מאחר שהשידוך היה צריך להעשות חודש לפני כן שאז לא היה מקבל את המענק, והשדכן הוא זה שמנע מהשידוך מלהעשות, ובמקרה כזה לא התכוון לתת את המענק. מה הדין?

## תשובה

לעניות דעתי נראה, שמגיע לשדכן מהעשיר את המענק בסך עשרת אלפים דולר כפי שהתחייב לשלם.

## מקורות

ראשית נקדים, שחייב התשלום שמגיע לשדכן עבור עבודתו חל לאחר שנעשה השידוך בפועל, ואינו תלוי כלל במספר הפגישות שמפגיש את הצדדים והוריהם. כלומר, רק התוצאה הסופית מחייבת את התשלום. לפיכך לגבי נידון השאלה דנן, מאחר ובפועל השידוך נעשה כשהבחור היה בגיל שלושים, מגיע לו את התשלום שהובטח לו ע"י אותו עשיר.

כמו כן יתכן, שאם לא הותנה מראש אחרת, דרך בני אדם כשאומרים למשל בחור בגיל שלושים כוונתם גם סמוך ונראה לשלושים, ולכן בנידון דנן יתכן שגם אם השידוך היה נעשה חודש לפני שהגיע החתן לגיל שלושים גם באופן זה היה מגיע לשדכן את שכרו מהעשיר ועדיין צ"ע בזה. אולם עכ"פ בנידון השאלה, מכיון שהשידוך נגמר כשהחתן היה בן שלושים צריך העשיר לשלם לו את עשרת אלפים דולר שהתחייב להם.

## הגדר של התחייבות העשיר

ונסיף עוד, שההתחייבות של העשיר לשלם איננה מדין נדרי צדקה וכדו', אלא זהו חיוב מדין שכירות פועלים. מאחר והוא התחייב לשלם עשרת אלפים דולר לכל אדם שיעשה עבודת שידוך, נמצא שהשדכן נחשב כפועל שלו. ולכן גם אם השדכן היה עשיר שאסור לו לקבל צדקה, בכל זאת חייב העשיר לשלם לו את שכרו. ומבואר בשו"ת הרא"ש (כלל א', סי' ה') וכן בקצות (סי' שטו, ב)

ששכירות פועלים ותנאיו אינם צריכים קנין, אלא לאחר שבצע הפועל את המלאכה שנאמר לו לעשותה, מגיע לו את השכר שהותנה.

כמו כן מצאנו בגמ' שיכול אדם להתחייב כסף ברבים באופן כללי לכל מי שיעשה עבורו מלאכה מסוימת, למרות שהמתחייב לא דיבר מראש עם אדם מסוים שיעבוד עבורו. כמו מי שאמר ברבים, שהראשון שיבשר לי שאשתי המעוברת ילדה בן זכר יקבל סכום כסף מסוים, שחייב לשלם לראשון שבשרו. וכן שאול המלך התחייב, שמי שילחם עם גולית וינצחו, הוא יעשיר אותו בעושר גדול ויתן לו את בתו לאשה כמבואר בשמואל א (פ' יז, כה). וגם שם החיוב חל מדין שכירות פועלים ולא מדיני המלכות או מחמת נדרי מצווה או נדרי צדקה.

כמו כן מה שטוען העשיר, שלא התחייב לאופן שבו שדכן יעשה בערמה וידחה את גמר השידוך בחודש נוסף כדי לקבל את השכר שהובטח לו - אין בטענתו ממש. ראשית, כי דבר זה לא הותנה מראש בעת התחייבותו לשלם את הכסף. ושנית, מטרת העשיר היתה התוצאה הסופית שהיא - שיתרבו העוסקים בשידוכי המבוגרים כדי לחתנם, וזה מה שנעשה בנידון דנן ובהצלחה מרובה שהביאה לעשיית השידוך.

## החילוק בין עונשו של יהושע בן נון לנידון השאלה

כמו כן אין לדמות נידון דנן למה שאמרו חז"ל לגבי יהושע בן נון, שהקב"ה אמר לו לכבוש את ארץ ישראל משבעת האומות שגרו בה, אבל הוא התעצל במלחמתו עמם, מאחר וחשב שלאחר שילחם עם כולם ויוציאם מהארץ, הוא ימות כמו שקרה למשה רבינו שמת לאחר שגלחם עם מדין, ולכן נענש יהושע ונפטר עשר שנים מוקדם יותר. ולכאורה לפי"ז היה מקום לטעון גם בנידון דנן, שבגלל שהשדכן השהה את גמר השידוך בחודש נוסף, לא מגיע לו את שכרו מהעשיר. אמנם ודאי שהדברים לא דומים. כי לגבי יהושע, שם הקב"ה דיבר עמו וציווהו להלחם מיד לאחר כניסתו לארץ עם העמים שיושבים בה, כדי לסלקם מהארץ שהובטחה לאבותינו, ולכן נענש יהושע כשהתעכב מלקיים מה שנצטווה לעשות ע"י הקב"ה. משא"כ בנידון דנן, השדכן לא התחייב לעשיר לשדך מבוגרים, וכן לא הותנה עמו כיצד יעשה את השידוך, ובתוך כמה זמן וכו', אלא העשיר אמר דבר אחד, שכל מי שיעשה שידוך לזוג שאחד מביניהם מעל גיל שלושים, יקבל ממנו עשרת אלפים דולר, ותנאי זה התקיים בנידון דנן עם גמר השידוך, לפיכך חייב העשיר לשלם לשדכן את העשרת אלפים דולר.

## מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

## המלחמה הנצחית שבין יעקב לעשו

"שני גויים בבטן ושני לאומים ממעיך יפרדו" (פ' כה, כג)

סיבבה ההשגחה העליונה, שיעקב אבינו ועשו הרשע נולדו מאותם הורים צדיקים ובאותה לידה. ומבואר במדרש רבה ובילקוט שמעוני על הפסוק "ויתרוצצו הבנים בקרבה" (פ' כה, כג) בשם ר' יוחנן: זה רץ להרוג את זה, וזה רץ להרוג את זה" פירוש אחד - יעקב ועשו רבו ביניהם וכל אחד רצה להרוג את השני. ופירוש שני - סמאל שהוא שרו של עשו רצה להרוג את יעקב עוד במעי אמו, אלא שעמד מיכאל שהוא שרו של ישראל, ורצה לשרוף את סמאל, עד שהושיב הקב"ה בית דין ביניהם, ע"כ.



## כח הקדושה מול הטומאה

וננסה בס"ד להבין מעט מכוונת המדרש שיסודו הוא - הנהגת הקב"ה את עולמו, לפי מה שמבואר בתורה הקדושה לאור דברי חז"ל.

הקב"ה ברא את האדם הראשון מושלם בכל המעלות, ואם הוא לא היה חוטא - אז גם כל צאצאיו היו עובדי ה' ולומדי תורה באופן המושלם ביותר. אלא שרצה הקב"ה שאדם הראשון יעמוד בנסיון האמונה בקב"ה כדי שלא יחיה כל ימיו ממתנת חסד, וכן, כדי להוסיף לו על שכרו אם יעמוד בנסיון כראוי. לפיכך ברא הקב"ה בעולם גם את כח הטומאה, ונתן לטומאה את הכח והיכולת להחטיא את האדם. המלאך הממונה על הטומאה נקרא - "סמאל", והשליח שלו בבריאת העולם היה - הנחש הקדמוני. ולצערינו "הצליח" אותו נחש להחטיא את אדם וחוה, והם אכלו מחמתו מעץ הדעת בניגוד לציווי הקב"ה. מיום זה ואילך, נקבע חוק יסודי בבריאה, שישנם שני כוחות הקדושה והטומאה, שבכל זמן ובכל מצב הם נלחמים אחד עם השני, ומלחמה זו היתה ותהיה נצחית, עד היום שבו הקב"ה יהרוג את המלאך סמאל הממונה על הטומאה.

לפיכך תמיד כשרוצה הקב"ה להגדיל את הקדושה בעולם כמו - להוריד נשמות גדולות לעולם, הוא צריך מחמת החוק שקבע בבריאה, להביא במקביל כח לטומאה באותו סדר גודל, כדי שיוכל להתמודד עם הקדושה. אא"כ הוספת הקדושה תעשה באופן נסתר ובערמה, כדי שהטומאה לא תבחין בדבר, וכפי שיתבאר בס"ד להלן.

לאור האמור, כשרצה הקב"ה להוריד לעולם באופן גלוי את נשמת יעקב אבינו שהינו עמוד התורה, ושיוולדו ממנו שנים עשר שבטים קדושים שמהם יקום עם ישראל, שיעבדו את הקב"ה ויפיצו את האמונה בעולם ע"י התורה וקיום מצוותיה, היה צריך להביא במקביל כח טומאה באותו סדר גודל שיוכל להלחם עם הקדושה, ולכן נולדו יעקב ועשו ביחד ובאותו הזמן ומאותם הורים. ואמרו חז"ל: שלעולם לא יוכלו שני כוחות אלו להיות שווים, אלא תמיד אחד מהם יהיה למעלה והשני תחתיו ונכנע לו. יסוד זה כלול בדברי חז"ל שקראו לכח הקדושה בשם "ירושלים", ולכח הטומאה קראו בשם "קסריה" או "רומי". וכך כתוב בילקוט שמעוני בבראשית (פ' כה, כד): אם יאמר לך אדם חרבו שניהם או ישבו שניהם - אל תאמין. חרבה קסריה וישבה ירושלים - תאמין. או הפוך ר"ל, קסריה בנויה וירושלים חרבה [כמו שהיה בחורבן הבית השני] תאמין, וזה מה שאמר הפסוק "ולאום מלאום יאמין", עכת"ד.

נמצאנו למדים, שלא יתכן מצב בעולם שלא תהיה מלחמה בין הטומאה לקדושה, הן במישור שבין האומות לעם ישראל, והן באופן הפרטי אצל כל יהודי ויהודי, שהינו חלק בלתי נפרד מהקדושה וממקום זה נחצבה נשמתו, וזהו גם יעודו בעולם, להפיץ את הקדושה הכלולה מאמונה בקב"ה ומקיום התורה ומצוותיה.

לפיכך מובן למה עוד בבטנה של רבקה אמנו היתה מלחמת קיום בין המלאכים ההמונים על הקדושה והטומאה ובין העוברים יעקב ועשו, שכל אחד מהם רצה להרוג כפשוטו את השני, כי כך היא המציאות שקבע הקב"ה בחוקי הנהגת הבריאה. והנה המלחמה של הקדושה עם הטומאה חייבת להיות רק באופן נסתר, בערמה, בתחבולות וכדו', כי במלחמה חזיתית - תמיד הטומאה שהינה חזקה יותר תנצח. [למעט במלחמת יעקב עם שרו של עשו שמבואר בפ' וישלח (לב, כו)]. ומבואר בגמ' בקידושין (פא.) שאפילו התנאים הקדושים כמו רבי עקיבא, רבי מאיר, ופלימו לא יכלו להלחם ישירות עם המלאך הממונה על הטומאה ואפילו לא בדיבור או בתפילה. והצלחתם במלחמה עמו היתה, רק באופן שלא התגרו עמו ישירות, אלא התפללו באופן כללי לקב"ה שייסעם להנצל ממנו, וע"ש בגמ' את העובדות. ואכן באופן הזה קבעו לנו חז"ל את תפילתנו בסוף שמו"ע בתפילת אלוים נצור וכו'.

## כיצד נלחמים עם הטומאה

לפיכך מאז לידת יעקב אבינו, הוא לא נלחם ישירות עם עשו כי ידע שבאופן זה ודאי יפסיד, אלא עשה זאת רק בערמה או שייראה כאילו נכנע לו. לכן באופן הזה הוא קנה את הבכורה מעשו בניזיד עדישים, וכך גם קיבל את הברכות מיצחק, וגם כשנפגש עמו בחזרתו מלבן, הוא השתחוה לו יחד עם כל משפחתו כדי להראות לעשו, שכאילו הקדושה נכנעת לפני הטומאה, וכתוצאה מכך למרות שעשו ייצג את הטומאה בעולם, הוא איפשר ליעקב להמשיך עם כל משפחתו לעבוד את הקב"ה ללא הפסקה, ובכך התרבתה הקדושה בעולם.

ומסיבה זו גם ביום הכפור למרות קדושתו הנוראה וכו', חייבים להביא לפני הכהן הגדול שני שעירי עזים ששוים בכל, כדי שהטומאה לא תקטרג, והשעיר שנועד לטומאה שבו נמצאים כל עוונות ישראל, הוא ניתן ראשון לטומאה כדי להראות לה, שכאילו היא חשובה יותר ומקבלת את ההתייחסות הראשונה, ולכן היא לא מפריעה אח"כ לקדושה להתנהל כרצונה. לפיכך לאחר מכן יכול הכהן הגדול להמשיך בעבודת ה', והקב"ה מכפר על עוונות בני ישראל מבלי שהטומאה תקטרג ותתנגד לכך. וכך אנו נוהגים גם בסוף הסעודה ליטול מים אחרונים, כדי לתת לטומאה בתחילה את חלקה שהוא הלכלוך שבידיים, ולאחר שהיא רואה שכביכול נכנעים לה היא לא תקטרג על הסועד, ותאפשר לו לברך ולהודות לקב"ה ע"י ברכת המזון שחיובה הינו מהתורה.

ולכן גם בימי המן הרשע שהיה צאצאו של עשו וייצג בדורו את הטומאה, כל זמן שהיהודיים השתחוו ונכנעו לו הוא הרגיש שהקדושה נכנעת לטומאה, ולכן לא מנע מהם לחיות ולקיים את המצוות, אולם כאשר מרדכי הצדיק שהיה גדול הדור ובכוונה עבר לידו ולא השתחוה לו, ואדרבה אמר לו בפירוש: שהוא אדוני, והמן הוא עבדו שנמכר לו בתמורה ללחם כמבואר במדרשים, לדבר זה הטומאה לא הסכימה, ולכן ביקש המן לעקור את כל הקדושה, מהעולם שהיא מתגלמת בבני ישראל. ולבסוף מבואר במדרש רבה אסתר (פ"ד, ד') כשגברה הקדושה, לפני שהמן הרכיב את מרדכי על הסוס, עלה מרדכי על גבו של המן ובעט בו כדי להמחיש את מאמר חז"ל - שירושלים למעלה, וקסריה למטה.

וכך גם קרה בפן החיובי, כפי שמבואר בגמ' עבודה זרה (י'): שאנטונינוס שהיה קיסר רומי ומצאצאי עשו הרשע, נכנע מרצונו לרבי שהיה נשיא ישראל, ומצאצאי יעקב אבינו, והוא ידע והבין - שלעולם הוא לא יוכל ללמוד תורה מרבי כשווה בין שווים, אא"כ הוא ישים את רבי מעליו. ולכן כשרבי רצה לעלות למיטתו לנוח, כרע אנטונינוס לפניו על ברכיו כדי שרבי ידרוך עליו כמדרגה ויעלה על מיטתו. כלומר, רק באופן שירושלים תהיה למעלה וקסריה למטה, רק כך הוא יוכל להתדבק בתורת ישראל.

## הלימוד המעשי עבורינו

נמצאנו למדים מהאמור לעיל, שמיום בריאת העולם, קבע הקב"ה בבריאה, שכל הקדושה וכח הטומאה לעולם לא יהיו ביחד, ותמיד אחד יהיה למעלה והשני מתחתיו. והמלחמה הזאת קיימת לא רק בין האומות עם בני ישראל, אלא גם כל יהודי ויהודי נמצא כל חייו במלחמה מתמדת בין הקדושה שממריצה אותו לגדול ולעמול בעבודת ה' ולימוד התורה, לבין הטומאה שמונעת ממנו לקיים את המצוות וכל דבר שבקדושה. ואדרבה היא דוחפת אותו בפיתויים שונים לעשיית עבירות, ולהמנע מללמוד תורה ומוסר. ולכן זוהי המלחמה הנצחית שיש לכל אחד במשך חייו. והנה כפי שהתבאר, המלחמה שנלחמים עם הטומאה אינה באופן ישיר, אלא כלשון חז"ל: "בתחבולות תעשה לך מלחמה" וכפי שהרחיב בספר חובת הלבבות בנושא זה. ומאחר ולכל אדם צורת התחבולות כנגד יצרו היא שונה, ותלויה באופיו ובמצבו הרוחני, לכן תפילה בכוונה ומעומק הלב לקב"ה שינחנו בדרך המועילה, והתייעצות עם רבותיו - חזקתם שיועילו. והבא להטהר - מסייעים בידו מהשמים.

העלון יוצא לע"נ: הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה



# הפרשה המחנכת

תולדות 41

חינוך והגות על פי משנתו של הרש"ד הירש

עורך הרב שלמה רוזנשטיין

הסדיר, תפקודם המלא, עומד בראש סדרי העדיפויות, וללא כל סייג או פחד.

## מוכנים לשלם את המחיר

החרדים מוכנים לשלם מחיר תדמיתי מול כלל הציבור בישראל בדברים הנוגעים לנפש ולרוח, בדיוק כפי שאבותינו היו מוכנים לשלם מחירים כבדים הכוללים מסירות נפש על דברים הנוגעים לנשמת אפה של היהדות.

במלחמת התרבות על נושא זה, אין מנצחים או מפסידים. כולם מנצחים וכולם מפסידים. השאלה היא רק במה? החרדים מנצחים באדיקותם ברוח היהדות והחינוך התורני אך מפסידים בתדמית שחשובה אמנם בעיתות שלום מסיבות של קידוש ה' ואהבת כלל ישראל. מובילי מלחמת התרבות מקרב הציבור הכללי מנצחים בתודעה הציבורית להצגת החרדים כבלתי אחראים ומוזיקים, אך נכשלים במהות – המשך קיומם של מוסדות החינוך והדביקות הבלתי מתפשרת של החרדים במוסדות אלו.

זו לא הפעם הראשונה וגם לא הנושא היחיד שבו מציב הציבור החרדי את סוגיית הרוח והנפש מעל לכל שיקול כלכלי או תדמיתי, החרדים דבקים כתפיסה היסטורית בשיטה זו ומציבים את תיעדוף הרוח והנפש על פני השיקול הגשמי כהבדל מהותי בין עם ישראל לאומות העולם, ובשל כך, החרדים, חרדים גם לאחיהם מהציבור הכללי שנסתרת מעיניהם כרגע תפיסה היסטורית זו.

## נקודת זמן היסטורית

אכן, הרוח והנפש, החינוך התורני, לימוד התורה, הם מעל לכל שיקול אחר, שיטה זו טבועה בליבו של כל ילד שהתחנך בחינוך התורני. אמנם, לעיתים רחוקות מזדמנת האפשרות להוכיח זאת ציבורית קבל עם

## חרדים לא ממושמעים

החרדים שוב לא ממושמעים, פותחים את מוסדות הלימוד בניגוד להנחיות ולמרות מגיפת הקורונה.

טענה זו נשמעת שוב. בתקשורת – היא מלווה כרגיל בפומפוזיות שנועדה להשחיר את פני הציבור החרדי, שכן מלחמת התרבות עודנה כאן, קיימת כנראה לתקופה עוד ארוכה, מלחמה בין 2 תרבויות שונות של אחים יהודים כאן בארץ ישראל.

בין שלל הטענות, בולטת הטענה שאוהבים מובילי מלחמת התרבות יותר מכל, וזו הטענה על הנטל הכלכלי שהחרדים מטילים על אחיהם החילונים, בגלל הפרת ההנחיות של החרדים העסקים סגורים, נגרם נזק כלכלי, הם לא יכולים לטוס לגרמניה לבילוי חורף או לחופשת סקי באוסטריה.

## מה באמת רוצים החרדים? מדוע הם לא ממושמעים.

הבה נניח רגע בצד את השמירה על הנחיות הזהירות – עטיית המסכה, הרחקה, היגיינה. בנושאים אלו איננו מכירים הנחיה של גורם רוחני בכיר או מורה הוראה שסובר שיש צד להקל בזה באופן גורף. אדרבה, 'קול קורא' ברור של כלל גדולי ישראל מכל העדות והחוגים פורסם בעבר שיש לשמור על הנחיות הבריאות, ומסתבר שמעבר להנחיות הבריאות יש בשמירה על הנחיות אלו משום קידוש ה' ולהפך מכך ח"ו למזלזלים.

אולם באשר למוסדות החינוך, בנקודה זו עולה בתקופה האחרונה – לאחר שנבדקו כלל ההיבטים – עמדה ברורה של רצון לחזור למסגרות הלימוד ללא דיחוי, למרות שהנגיף עדיין לא נעלם, ולמרות ה'מחירים' שמשלם הציבור החרדי בעקבות החלטה זו.

והדבר נכון לגבי בני הישיבות כמובן בראש ובראשונה, תלמידי התנ"ך וגם בנות הסמינרים ובנות בית יעקב. מוסדות הלימוד והחינוך, קיומם

ועולם, בדבר שיש בו הוכחה ברורה על 'ויתור' שנעשה מרצון על דברים אחרים שלכאורה חשובים.

**נקודת הזמן הנוכחית, מביאה לידי ביטוי באופן היסטורי – שוב – את הכרזת הנאמנות לתורה, והצבת התורה מעל כל רצון אישי או ציבורי, זו הכרזה פומבית שהיא חלק מהמבחן שעלינו לעבור מדי תקופה, כדי לוודא שהחינוך התיאורטי – בא לידי ביטוי גם מבחינה מעשית, בפועל.**

ושוב וליתר בטחון, חשוב להדגיש שבמבחן זה לא נכללת חובת לבישת המסכה או מעשים קלים אחרים נדרשים – שאינם סותרים את מהות הענין, כי ההתרסה אינה בדווקא חלק מהמהות, ובוודאי שנצטוונו מדאורייתא על שמירת הגוף ושלמותו בבריאות.

### רבקה מובילה את השיטה

התפיסה ההיסטורית היהודית, נעוצה בפרשתינו, ברצונה העז של רבקה לחדד וללבן את הברכה שיקבל יעקב מאביו יצחק. וכך מבאר זאת הרש"ד הירש.

**השאלה הגדולה הייתה, האם הרוח והגשם יכולים לעבוד יחדיו באחוות אחים, או שמא הגשם חייב להיות ככלי שרת ביד הרוח, ברצותו יעשה בו שימוש לטובת פריחתו הרוחנית, וברצונו ינטוש אותו כליל עבור אותה מטרה בדיוק.**

שני בניו של יצחק יצגו שני יסודות בביתו. עשיו – את הכוח החומרי, יעקב – את הכוח הרוחני. יודע היה יצחק, כי האומה זקוקה לשני הכיוונים. אף הוא כנראה ידע את הנבואה, כי 'הרב בכוחו החומרי' יעבוד לצעיר ולחלש ממנו – 'ורב יעבד צעיר'.

אך כסבור היה יצחק, שעשיו ויעקב יקיימו את תעודת אברהם בכוחות משותפים, בלב אחים ומתוך השלמה הדדית. לפיכך הועיד לעשיו ברכה בעלת תוכן חומרי, והברכה הרוחנית היתה שמורה עמו ליעקב. ברכה זו, שנועדה ליעקב היתה חסרת כל ערך לעשיו, שכן מטבעו לא היתה לו כל הבנה לצד הרוחני של בית אברהם.

**אולם, מהיכרותה את בית לבן, ידעה רבקה את הקללה שבפיצול זה. היא ידעה מניסיונה, שהחומר יהיה לברכה וישועה רק בבית שרוח אברהם מפעמת בו, רק בידו של זה שרוחו של אברהם מדריכה אותו. היא היטיבה לראות, החומר שאין עמו רוח, היה בעינה קללה. את הברכה ראתה רק בלתי מחולקת, יורדת על ראשו של אחד. שיקולים אלה יסבירו לנו את מעשי שניהם.**

לא לחנם הוא מדגיש, עשו בנה הגדול, יעקב בנה הקטן, וכן בסוף הסיפור "אחי רבקה אם יעקב ועשו", אחרי כל המאורעות האלה נשאר עשו הבכור, יעקב – הצעיר, ורבקה – אם יעקב ועשו. כל זה מגלה את רוחם הטהורה של רבקה ויעקב, ומאשר את כל תפיסתנו.

### להשליך הכל עבור הנאמנות לתורה

בנוהג של אנשים שפלים שהעושה עוול לחברו, כועס אחר כך עוד יותר, ומבקש טענות ואמתלות כדי להצדיק את העוול למפרע. אדם שפל נעשה חסר התחשבות, דוקא אחרי שעשה עוול. ורבקה ויעקב, כשעשיו כעס אחרי כל מה שאירע, רואה זאת רבקה כדבר טבעי בהחלט. הן עשיו לא יכול להבין את נימוקיה, קל וחומר שלא יכול להצדיקם. ויעקב, כלום ניצל במאומה את הברכה והבכורה? לא מניה ולא מקצתה, נהפוך הוא, יעקב יצא מקופח כולו.

אחים תאומים הם היו, אך עשו מתחתן בן ארבעים שנה, מביא אל הבית שתי כלות, ואחר כך שלש, ונוטל חלק במשק הבית. ואילו יעקב, יוצא בעירום ובחוסר כל, ונשכר לעבד כדי להקים לו משפחה, "ויעבד באשה ובאשה שמר" (הושע יב, ג).

**רבים תמחו על יצחק, שהיה עשיר מופלג, הן מחמת ירושה והן מחמת הברכה שרכש בידינו, מה ראה הוא לשלוח את בנו כך, במקלו ובחוסר כל, אך דבר זה מושרש עמוק במניעים שפעלו במאורעות אלה. אחרי שהשיג יעקב את הברכה והבכורה, צריך היה להבהיר היטב, שאף צל של חמדת ממון לא הניע אותו למעשהו. עם זאת יעקב, אל יחסר לעשו מחוט ועד שרוך הנעל.**

יעקב לא מבקש את העושר ואת הגשם, הוא מבקש להקים בית נאמן לתורה, ולצורך הקמת הבית, הוא אינו זקוק למאומה אלא לברכה ה' עליו כפי שתבוא בפרשה הבאה והיה ה' לי לאלוקים, העדפת הרוח על הגשם מיוסדת ומושרשת בבחיר האבות שממנו הוקמו שבטי ישראל.

הגשם והרוח ניתנו לו בברכת יצחק, כי כאמור – הגשם אמור לשרת את הרוח, אולם בשעת מבחן, יושלך הגשם לטובת הרוח, ורק דביקות מוחלטת בה' במפגשו של יעקב עם השכינה בבית אל, היא זו אשר תנחנו בדרך להקימו את שבטי ישראל.

# פנינים משולחן רבינו הגאון

## רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

### פרשת תולדות תשפ"א • גליון ת"ד

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

#### מכירת הבכורה שלא בא לעולם

וימכר את בכרתו ליעקב (כ"ה ל"ג)

הנה איתא בקרא מכירת הבכורה, שעשו מכר ליעקב פי שנים בהירושה שעתיד לירש מיצחק.

והקשו קמאי היאך עשו היה יכול למכור את הבכורה, הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, וכמו דאיתא בגמרא בבא מציעא (ט"ז א') דהאומר 'מה שאירש מאבא מכור לך' לא אמר כלום, דבחי אביו אכתי לא ירשו, ואין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. והכי נמי הבכורה לא היתה של עשו עד שיצחק ימות.

והנה בעיקר הדין דהקנאה בדבר שלא בא לעולם, הוא פלוגתא דתנאים, ולדעת רבי מאיר באמת אדם יכול להקנות דבר שלא בא לעולם. ואם כן יש לדון דעכ"פ לשיטת רבי מאיר אתי שפיר קושיין.

#### א. כסף בקנין כסף

אך אכתי תיקשי, היאך יעקב קנה הכסף שהיה ליצחק, הרי הקנין היה על ידי שוה כסף של נזיד עדשים, והא כתב הגרע"א (קמא ס"י קל"ב לענין סוגיא דכיר, עוד עיין בחידושו בבא מציעא מ"ד ב' על תוספות ד"ה נעשה) דכסף לא נקנה בקנין כסף.

#### ב. מטלטלין בקנין כסף

תו קשה, לריש לקיש דמעות אינם קונות מטלטלין, היאך יקנה פי שנים במטלטלין שהיה ליצחק. אמנם הרי איתא במרדכי דמהני להקנות דבר שלא בא לעולם היכא דחייל הקנין גם על דבר שיש בעולם. [עיין תשובות הגרע"א תניינא ס"י צ"ז].

#### ג. עבידי דאתי

תו קשה, דהרי גם לרבי מאיר יכול להקנות דבר שלא בא לעולם רק אם עבידי דאתי.

אך יש לומר דהא כתבו תוספות (בבא בתרא ע"ט ב' ד"ה אימור) דבמקדש נכרית לאחר שתתגייר, אע"פ דלא עבידי שתתגייר, מכל מקום מהני לרבי מאיר כיון דהגוף ישנו בעולם אלא שאינו ראוי לקנין חשיב כמו עבידי דאתי. ואם כן הכי נמי הירושה ישנה בעולם אצל יצחק.

אך אכתי תיקשי מהו בדברים שאינם עדיין בעולם ורק אחר כך יהיו אצל יצחק, דבכהאי גוונא הגוף לא היה בעולם.

#### תירוצים על הקושיא הנ"ל

הנה בקושיא הנ"ל היאך הקנה דבר שלא בא לעולם, מצאנו כמה תירוצים:

#### תירוצ' א' - שבועה

הנה תירץ בבעל הטורים (הארוך) בשם הרא"ש, דכיון דעשו נשבע, מהני מדין מקח.

ומוכיח מכאן שמי שמוכר לחבירו דבר שאין הקנין חל עליו, כגון מה שאירש מאבא שהוא דבר שלא בא לעולם, ונשבע עליו, המכר חל מכח השבועה.

אך בתשובות ריב"ש (סי' שכ"ח) כתב דלא יתכן, וכתב דאינו ראיה מהמכירה של עשו, מכיון שזה היה לפני מתן תורה ומאן לימא לן דאז לא היה אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, אלא ביאר שהשבועה היתה רק לרווחא דמלתא, שלא יערער עשו בדבר, כי הכירו יעקב בוד יחיר ואיש זרוע, לפיכך השביעו.

ויש להעיר, דלפי זה בנדר ליתן דבר שלא בא לעולם לצדקה או להקדש, יחול גוף ההקדש מחמת בל יחל, וברמב"ם (פ"ו מהל' ערכין ה"ג) משמע דאיכא רק חיוב על גופו לקיים השבועה אבל הקנין לא חל.

תו תיקשי מסוגיא דכיר (קידושין ע"ה ב') דאמרינן דבעינן קרא דהאב נאמן על הבכור לתת לו פי שנים, ומקשינן גם בלא קרא דייאמן במיגו דיקנה לו הנכסים, ומשני דבעינן קרא לנכסים שנפלו לו לאחר מכן, שהם דבר שלא בא לעולם ואינו יכול להקנותם, ותיקשי הרי אכתי בידו להשבע על המקח וכך יכול להקנות לבנו גם דבר שלא בא לעולם.

#### תירוצ' ב' - קודם מתן תורה

הנה תירץ בריב"ש הנ"ל דקודם מתן תורה מהני מכירה על דבר שלא בא לעולם.

והקשה על זה בשואל ומשיב (תליתא, ח"ב סי' קס"ג) מהא דכתב ברמב"ם (פ"ו מהל' ערכין ה"ג) הנ"ל, דאע"פ דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, מכל מקום יכול להתחייב להקדיש, ויליף מקרא דיעקב כל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך, ולהריב"ש מאי ראיא הא הוה קודם מתן תורה, אלא על כרחך דרמב"ם לית ליה הך דריב"ש. [ועיין בפרדס יוסף כאן].

תו תיקשי דהא אמרינן (יומא כ"ח ב') שהאבות קיימו כל התורה כולה.

#### תירוצ' ג' - בדיניהם

הנה אמרינן בגמרא בבא קמא (ק"ג א') דישאל ועכו"ם שבאו לדין, אם אתה יכול לזכות הישראל בדיני העכו"ם, זכה ואמור לו כך דינכם. מעתה יש ליישב דהרי בדיניהם מהני מכר על דבר שלא בא לעולם, ואם כן שוב זכה יעקב.

אך באמת זה אינו, דהא אמרינן בגמרא קידושין (י"ח א') דנכרי יורש אביו דבר תורה, מקרא דירושה לעשו נתתי את הר שער, ודחינן ישראל מומר שאני, חזינן דעשו לא היה דינו כנכרי אלא כישראל מומר. [ובתוספות בקידושין (ל"ט ב' ד"ה מחשבה) כתבו דאצל נכרי מחשבה רעה מצרפה למעשה ויליף מהך דעשו דאמרינן דמחשבתו להרוג ליעקב מצרפה למעשה, וצריך עיון הא היה ישראל מומר].

תו יש לדון, דכיון דאם ירצה יעקב יוכל לבטל המקח מפאת דינו, אם כן כיון דאיהו יכול לבטל, גם עשו יוכל לבטל.

[ויש לעיין בדברי נתיבות המשפט באונאה אמאי רק אחד יכול לבטל. ולפי זה בכל מקח שחל בדיניהם או להיפוך נימא הכי. ועיין בתוספות בגיטין (י"ג ב' ד"ה במעמד) לענין מעמד שלשתן שכתבו לענין האי מקח טענת דינו ודינכם].

#### תירוצ' ד' - לך חזק וקני

יש לדון ליישב, אם נימא דבדבר שלא בא לעולם מהני הקנין אחר כך מפאת לך חזק וקני, אם כן נימא דכך הוה בעשו שהסכים שיעקב יקנה הנכסים לאחר מיתת יצחק, ונהי דיוכל לחזור בו, מכל מקום אהני אם לא יחזור.

אך בתשובות הגרע"א (ח"י ס"י פ') דן אם מהני לך חזק וקני בדבר שלא בא לעולם, ואייתי דמדברי הרמ"ה המובא בטור איכא למילף דלא מהני. ועיין קצות החושן (סי' קכ"ג סק"א) ובחזון איש (אה"ע נשים סי' נ"ח סק"א).

#### תירוץ ה' – פסיקה

יש ליישב דעבור הלחם ונזיד עדשים התחייב עשו ליתן חלק הבכורה מדין פסיקה כשיבוא לעולם.

אך תליא אם מהני פסיקה להתחייב על דבר מסויים. ובקצות החושן (סי' של"ב סק"ו) כתב שאם הבטיח לשכיר בשכרו דבר שלא בא לעולם כגון פירות דקל, ולא אמר דקל לפירות, נמי מחוייב ליתן שכרו, דלא גרע מהבטיח לו חפץ דלא קנה החפץ ואפילו הכי בדמיו מיהו נתחייב, ואם כן הוא הדין בדבר שלא בא לעולם בדמיו מיהא נתחייב. [ועיין בחזון איש אה"ע נשים].

#### תירוץ ו' – מהני בכדי חייו

באור החיים תירץ דהא מבואר בגמרא בבא מציעא (שם ט"ז א') דמהני מכירה בדבר שלא בא לעולם לכדי חייו, והכי נמי עשו מכר הבכורה כדי שיהא לו לאכול.

#### תירוץ ז' – שם בכור לענין העבודה

יש ליישב דהמכירה לא היתה על הירושה אלא על שם בכור לענין העבודה וזה הוה בעולם.

וכעין זה תירץ בברטנורא (ע"ה"ת) דהכא לא איירי כלפי ירושת פי שנים בנכסים, אלא איירי בדברים רוחניים ועבודת בית המקדש, ובוה נהיה כבר בחיי אבא בכור במציאות והוה דבר שבא לעולם.

#### תירוץ ח' – באמת יעקה היה הבכור

בעלי התוספות תירצו דבאמת גם בלא המכירה היה יעקב הבכור, דהרי הוא נוצר ראשון, והמכירה היתה רק כדי שעשיו לא יערער. ועיין לקמן מה שהקשינו על דבריהם מהסוגיא ביבמות.

#### תירוץ ט' – עשו הסתלק מהבכורה

הנה מבואר בגמרא בבא בתרא (קכ"ד א') דאע"ג דירש אינו יכול להסתלק מירושתו, מכל מקום בכור יכול להסתלק מחלק הבכורה קודם החלוקה, דכיון דאומר אינו נוטל דבריו קיימים ולא מצי הדר ביה, [וטעמא, דמתנה קרייה רחמנא, דכתיב 'לתת לו פי שנים'].

ומוכיח בקצות החושן (סי' תע"ח סק"ג) דמהני הסילוק גם בחיי האב. ולפי זה מיישב קושיין, דלא היתה כאן מכירה בהבכורה, אלא בהא דאמר עשו 'למה זה לי בכורה', סילוק עצמו מהבכורה.

והקשה בני רפאל יונה ז"ל, היאך יעקב קיבל פי שנים, נהי דעשו יכול להסתלק מחלק הבכורה, מכל מקום אינו יכול להסתלק מחלק הפשוט, אלא שניהם הוה פשוטים, ויטלו כל אחד מחצה, והרי משמע דלאחר המכירה הוה יעקב הבכור ועשו הפשוט.

ויש לדון ליישב דעת קצות החושן, דאהני מכירת עשו דנעשה פשוט, ואחר כך כיון דיצחק הסכים חיילא הנחלה דר' יוחנן בן ברוקה, שהתורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה, וזכה יעקב ב' החלקים דעשו. [אמנם לפני שעשו הסתלק לא מצי להנחיל, דחלק בכורה לא מצי להנחיל, דכתיב לא יוכל לבכר. ועיין מה שהבאנו בזה ביתר ביאור בגליון פרשת תולדות תשע"ה].

### תירוץ י' – מה שאירש היום

הנה תירץ הבעל הטורים בפירוש הטורים הארוך על התורה, דהנה איתא בגמרא בבא מציעא (שם ט"ז א') דאע"פ שהאומר מה שאירש מאבא מכור לך, לא קנה מכיון דהוה דבר שלא בא לעולם, אבל האומר מה שאירש מן אבא היום מכור לך, קנה, שזה תקנת חכמים משום כבוד אביו, [פירש רש"י, דצריך מעות לקבורתו ולתכריכו, ומוהר בכבוד אביו שלא לשהותו בבזיון].

מעתה פירש בבעל הטורים, שיעקב אבינו לא קנה ממנו אלא מה שאירש מאבא היום, רק עשו בבזותו את הבכורה אמר אני מוכרה לך לעולם, וכיון דחל הקנין לענין כדי חייו של היום, דזה מהני מתקנת חכמים, שוב חייל על הכל.

#### א. עבודה היתה בחייו

כעין זה תירץ בפנים יפות, דהבכורה היתה גם על הנחלה, וגם על העבודה, והעבודה היתה לו כבר בחיי אביו, והשתא הוה כמוכר דבר

שבא לעולם ביחד עם דבר שלא בא לעולם, דמכיון שקנה מה שהוא בעולם היום, קנה גם מה שעדיין לא בא לעולם.

אמנם יש לחלק, דלא דמי, דגם העבודה אינו בעולם אלא דמהני ויתור, ואין זה בגדר הקטאה. וצריך תלמוד.

#### ב. כשחל על דבר שיש בעולם

הנה בשולחן ערוך (ח"מ סי' ר"ט סעי' ד') איכא דעת המרדכי דבמקנה דבר שלא בא לעולם ביחד עם דבר שבא לעולם, תליא בקני את וחמור. אמנם כתב הגרע"א (תניינא סי' צ"ז) דליכא למאן דאמר דקנה הכל, והא דמבואר בשולחן ערוך הני"ל היינו דקנה רק מחצה.

והביא ראיה מסוגיא דיכיר (קידושין ע"ה ב') שהבאנו לעיל בתירוץ א', דאמרינן דנכסים שנפלו לו לאחר מכן, הוי דבר שלא בא לעולם והאב אינו יכול להקנותם לבנו, ותיקשי דאכתי גם דבר שלא בא לעולם יכול להקנות, דיקנה אותו ביחד עם דבר שבא לעולם.

#### ג. יקנה דבר שבא לעולם באודיותא

וכי תימא דבסוגיא דיכיר איירי באופן דלית ליה להקנות גם דבר שבא לעולם, אך כתב הגרע"א דדוחק לאוקמה בגבא ערטילאי דלית ליה כלום.

אמנם לכאורה אף בגבא ערטילאי יודה שיש לו ויועיל משום אודיותא, וכמו שכתב הגרע"א במקום אחר (בתשו"י שהוציא הגר"ד גרינמן סי' כ"ה).

#### ד. הוה כשדה זו

הנה העירו על פירוש הטור, הא בטור (ח"מ סי' ר"א) מביא שיטת רבינו תם, דאע"פ דאין אדם מקנה דבר שלא בא לרשותו, כגון מה שאירש מאבא מכור לך, מכל מקום היינו דוקא בסתם אבל אם פירש ואמר שדה זו שאירש מאבא מכור לך, קנה. וכתב בנתיבות המשפט (שם ביאורים סק"ב) דחלק הבכורה חשיבא כשדה זו, דהא רבינו תם הביא ראיה מהא (בבא בתרא קנ"ט א') דבכור שמוכר בנכסי אביו, ואם כן מאי הוקשה מהך דעשו.

## ראשון ליצירה או לרחם

הנה הבאנו לעיל שתירצו בבעלי התוספות, דבאמת גם בלא המכירה היה יעקב הבכור, דהרי הוא נוצר ראשון, והמכירה היתה רק כדי שעשיו לא יערער. ויש לעיין בדבריהם מהסוגיא ביבמות:

#### א. ראשון ליצירה או להרחם

הנה דבריו תליא בהא דיש לדון אי בכור היינו הראשון ליצירה או הראשון שיצא מהרחם, כגון שהיו לאדם ב' נשים אחת ילדה לז' חדשים ואחת ילדה אחר כך לט' חדשים וזה שנולד אחר כך נוצר ראשון, מי הבכור.

ובבעלי התוספות על התורה (מושב זקנים) סברי דאזלינן בתר היצירה שהוא ראשית אונו, ובתאומים הא הוי כשפופרת ואם כן היוצא שני הוא הראשון ליצירה. ולפי זה תירצו בבעלי התוספות הני"ל דבאמת גם בלא המכירה היה יעקב הבכור, דהרי הוא נוצר ראשון.

וזה חידוש גדול למעשה דבתאומים השני הוא הבכור לנחלה. ומכל מקום לענין הלכה כתב בחכמת שלמה (למהרש"ק, ח"מ סי' תע"ח) דשמע דיש סוברים כן אך אינו למעשה.

#### ב. רק אח בכור מייבם

הנה מקשינן בסוגיא ביבמות (כ"ד א') אימא שרק האח הבכור מייבם אבל אח פשוט לא מייבם כלל, ומשנינן, אם כן אשת אחיו שלא היה בעולמו [והיינו שנולד אחר שמת האח], לא משכחת לה, דהרי האח הנולד אחר מיתת אחיו הראשון, ודאי אינו בכור שהרי הוא נולד אחר האח המת. אלא מוכח שגם אח פשוט שייך במצות יבום.

אמנם אם איתא לדברי בעלי התוספות, הרי משכחת לה שהאח שנולד אחר כך הוא הבכור, והוא שהבכור שנוצר ראשון נולד אחר כך והפשוט שנולד קודם יש לו אשה ומת.

#### ג. זיכו לו אשה

וכי תימא הרי אין קטן יכול לקדש אשה, ואם כן היאך היה להפשוט אשה כשהיה תינוק, אך נימא דזיכו לו אשה, וכדינא דהר"י ברוזילי (המובא באבני מילואים סי' א'), ובתשובות הגרע"א דבסוף שאגת אריה השלם, ואע"ג דיכול למחות, מכל מקום כל שאינו מוחה שפיר דמי.



קידושין גבורים, ולכן אין בהם כרת משום אשה אח, ולפי האבני מלואים יש בזה משום אשה אח, שהקידושין הם קידושין רגילים לכל דבר ולכל דיני התורה אין בהם שום קולא ורק לענין איסור לשוק הקילה התורה שלא יהיה בו חיוב מיתה מגזירת הכתוב. מעתה הכי נמי לענין אשת קטן, לדעת הפני יהושע מכיון דגלי קרא דאינו חייב משום אשת איש, אם כן אף אם לא ימחה וחל קדושי הקטן, מכל מקום תפסי קדושין לאחר וחייב משום אשת איש של השני, משא"כ לאבני מלואים הוה מיעוט רק לענין אשת איש, ולא תפסי קדושי השני).

#### ד. נתקדשה לאחיו של הקטן

תו, דאף אם נימא כהפני יהושע דקדושי אחר תופסין, מכל מקום נימא דנתקדשה לאחיו של הקטן, דאם לא ימחה לא תפסי קדושין מפאת איסור אשת אח, דהרי לענין האיסור אשת אח חייב כרת, דיש לומר דחידושא דקרא "אשת איש" פרט לאשת קטן דפטור ממיתה היינו רק לענין אשת איש ולא לענין אשת אח. [א"ה. אמנם תיקשי דהרי כתב בפני יהושע דמשכחת לה אשת שני מתים, מבואר דסבר שגם ליכא איסורא דאשת אח של הקטן].

#### ה. מיושב קושיין מסימן הקודם

הנה אם נימא דממעטינן אשת קטן גם לענין אשת אח, [א"ה. כמבואר לפני יהושע ה"ט], אם כן נחא קושיין דנוקי קרא דאשת אחיו שלא היה בעולמו, ביעוד או בגוונא דהר"י ברזילי, דהרי אם ליכא מיתה דאשת אח אם כן גם ליכא יבום.

## חל הקנין בהולדות

הנה כתב בתרומת הדשן (פסקים וכתבים ס"י ק"ל) בישראל שיש לו בהמה, ואמר לפועל נכרי שיטפל בהמהות ותמורת עבודתו יהא לו הולדות ונולד זכר, הפועל קנה הולד, וממילא הולד פטור מהבכורה כדין בהמת נכרי, אע"פ דאחר כך הבעלים פייסוהו בכסף. [והקנין הוא בכסף מכה הא דהנכרי עובד עבורו. וצ"ח זאת להא שהבהמה היתה חולבת]. ודברי התרומת הדשן נפסקו ברמ"א (ו"ד ס"י ש"ב סע' ז').

והוכיח הכי מהא שלבן התנה עם יעקב אבינו שיקנה הוולדות, בשכר דמטפל וטורח בהבהמות, וחל הקנין אע"פ דהולדות לא היו בעולם.

והקשה בתרומת הדשן היאך באמת קנה, הא הוה דבר שלא בא לעולם.

#### א. דקל לפירותיו

כתב בתרומת הדשן דהקנין הוה כדקל לפירותיו, דמתקנינן הלשון, ונעשה כאומר לו קנה בהמה לולדותיה. ותיקשי אם כן בכל פירות דקל נימא הכי.

#### ב. בקצות החושן

הנה בקצות החושן (סי' של"ב סק"ו) כתב דלמה שכתב דקודם מתן תורה שאני, אתי שפיר. תו כתב בקצות החושן, דהוה ליה פסיקה עבור המקח, שהמבטיח לשכיר בשכרו דבר שלא בא לעולם, נתחייב גם בדבר שלא בא לעולם. [וכעין הא שכתבנו לעיל בתירוץ ג'].]

#### ג. בדיניהם

הנה לכאורה אפשר לומר הכא הא דאמרין בגמרא בבא קמא (ק"י"ד א') דנכרי וישראל שבאו לדין, מצי ישראל לומר לנכרי כך דינכם, דבדיניהם דיינינן, ולבן היה בן נח. והלכך שפיר זכה יעקב בעקודים ונקודים וברודים.

אך יעקב הא יכול לחזור בו, ותליא במה שכתבנו לעיל בתירוץ ג', [והבאנו מתוספות דמעמד שלשת].]

אך אם הקנין על דבר שלא בא לעולם, הא כסף לר' יוחנן אינו קונה בבני נח ובזה לא מהני דיניהם, ומשיכה לא שייך. אך בתרומת הדשן אתי עלה מפאת דבר שלא בא לעולם. [ויעין בתשובות חתם סופר ו"ד ס"י ש"י"א מה שכתב על האי פסקי מהרא"י].

והשתא יש לעיין נמי בעובדא דתרומת הדשן דיפקע קודשה בכורה דיאמר ישראל לנכרי שקנה, מפאת כך דינכם.

ואולי נימא דכיון דאם ירצה ישראל יכול לבטל המקח מפאת כך דיינינו, אין כאן בעלות כולי האי לפטור מן הבכורה.

תו העירוני דאם יחול קנין הנכרי רק בעת שבא לעולם, לא תפקע קדושת בכורה דאמרין עלה דברי הרב דברי התלמיד דברי מי שומעין.

אך לפי זה אם כן מה יועיל דהיה דקל לפירותיו דאכתי קנינו בפירות רק כד נולדו.

[והנה שאר פוסקים פליגי על הר"י ברזילי, וצריך לומר דסברת המחלוקת אם חשיבא זכות שיהא לו אשה, ואע"ג דכתב הרא"ש (קידושין פ"ב ס"י ז') דבגילה דעתו לשדכן מהני לקדש לו אשה מדין זכות, התם גילה דעתו אבל בלא גלוי דעת יש לומר דסברי הפוסקים דלא הוה זכות, אבל דעת הר"י ברזילי דהוי זכות].

#### ד. מיעד אדם לבנו קטן

הנה לכאורה משכחת לה אף להחולקים על הר"י ברזילי, דהנה איתא בסוגיא בקידושין (י"ט א') בעי ריש לקיש האם מיעד אדם לבנו קטן, ודייקנן מדקתני אשת איש פרט לאשת קטן דפטור ממיתה, ועל כרחך משכחת לה אשה לקטן רק על ידי יעוד, ודחינן דמשכחת לה על ידי יבום. ומסקינן מדר' ינאי דאין יעוד לקטן.

[ולרש"י (שם) באמת קנאה מן התורה ביבום, ולתוספות (שם) לא קנאה וקא משמע לן קרא דלא קנאה, ואם תאמר ביעוד נמי אימא דקא משמע לן קרא דלא מהני, יש לומר דביבום סלקא דעתך שיקנה דלא בעינן דעת, אבל ביעוד לא סבירא לן דקרא חדית לן דלא קנאה].

מעתה אם לענין בכור אזלינן בתר יצירה, אם כן אם נימא כחד גיסא דריש לקיש דיש יעוד לקטן, אכתי אימא שרק בכור מייבם, ומכל מקום משכחת לה אשת אחיו שלא היה בעולמו, באופן שיעד לבנו קטן שנוול קודם ומת קודם לידת הבכור.

## קושיא על ר"י ברזילי

הנה הבאנו לעיל הסוגיא בקידושין (י"ט א') דילפינן מקרא "אשת איש" פרט לאשת קטן, ומקשינן בגמרא היאך משכחת אשה לקטן, הרי קטן לא יכול לקדש אשה, ואמרין דמשכחת לה או במיעד לבנו קטן, [אם נימא דמיעד בנו קטן], או ביבום בן תשע שנים ויום אחד הבא על יבמתו.

ותיקשי על שיטת ר"י ברזילי הנ"ל, דנוקי לה בכהאי גוונא שזיכו לקטן.

ומיישב בשאגת אריה (הוספות ס"י א') דבכהאי גוונא בלאו הכי פטור ממיתה מפאת דהוה התראת ספק, דהרי אם הגדילו יכולין למחות, נמצא הקידושין שקידש לו אביו תלויים ועומדים משעה שקידשה עד שעה שיגדיל שמא ימחה, ואם לא ימחה משהגדיל הוה קידושין למפרע, ואם כן הוי ליה אשה זו שקידשה לו אביו ספק אשת איש, דספק ימחה משיגדיל ספק לא ימחה, ואם כן לא בעינן קרא למעוטי אשת קטן בכהאי גוונא, דבלא קרא נמי ידענא דפטור דספק נפשות להקל שמא ימחה משיגדיל. [וכתב דגם למאן דאמר התראת ספק שמיה התראה מכל מקום היכי שהעובר עברה בעצמו אינו יודע, ודאי אינו חייב].

ולכאורה תיקשי דאכתי משכחת לה בכמה גווני דהוה ודאי מיתה.

#### א. היה גוסס

הנה לענ"ד אכתי משכחת לה שזינתה כשהיה גוסס דרוב גוססין למיתה וידעינן שלא ימחה.

#### ב. אחר כך נשתטה

אי נמי שקידשה כשהיה קטן ואחר כך נשתטה, ואם כן אין מחאתו מחאה ולא הוה התראת ספק לומר שמא ישתפה.

[אולי כיון דלשמא ימות חיישין ולא אזלינן בתר חזקה, הכי נמי חיישין שמא ישתפה, אם נימא דשמא ימות חשש דאורייתא, וברשב"א בריש נדרים (סוף ג' ב') כתב דשמא ימות רק חשש דרבנן].

#### ג. נתקדשה גם לגדול

אי נמי בעינן קרא דאשת איש פרט לאשת קטן, באופן שנתקדשה אחר כך לגדול וזינתה, דודאי חייב מיתה, דממה נפשך אם לא ימחה הוה אשת הקטן, ואם ימחה הוה אשת איש של השני, אך לבתר קרא דפרט לאשת קטן פטור ממיתה.

וכי תימא דבכהאי גוונא גם לאחר קרא חייב מיתה, דקדושי אחר תופסין על אשת קטן. [א"ה. והרי בסוגיא משמע דקא חדית לן קרא דפטור ממיתה, דילפינן אשת איש ולא אשת קטן].

אך הא תליא בפלוגתא פני יהושע (מ"ג א' ד"ה אמר רב חסדא) ואבני מלואים (ס"י מ"ד סק"ד ד"ה ולפמ"ש) בחצי שפחה חצי בת חורין דאין מיתה מצד אשת איש, אי קדושי אחר תופסין.

[א"ה. היינו דפליגי בגדר הקידושין האלו של חצי שפחה, שלפי הפני יהושע אין אלו

## ברכה רביעית יהא בלילה

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' קפ"ח סעי' י') היה אוכל סעודתו בשבת, והגיע צאת הכוכבים, מזכיר של שבת בברכת המזון, אע"פ דעכשיו הוה מוצאי שבת, דאזלינן בתר תחילת הסעודה.

וכתב במגן אברהם (סי' רע"א ס"ק י"ד) דאע"פ שפסק המחבר דאזלינן בתר התחלת הסעודה, מכל מקום ספוקי מספקא ליה.

ולפי זה כתב בביאור הלכה (שם סעי' י') בבירך לאחר צאת הכוכבים ושכח להזכיר רצה או יעלה ויבא ונזכר קודם שפתח בהטוב והמטיב, אינו מברך אשר נתן וכו'. דמספק אין לברך שום ברכה בשם ומלכות. [ונפקא מינה להכרעת הביאור הלכה דבעלמא בשכח בראש חודש ובסעודה שלישית אומר אשר נתן בשם ומלכות].

מעתה יש לעיין כשיכול לומר הברכה של "אשר נתן" עוד לפני השקיעה, אבל ברכה רביעית יספיק לומר רק לאחר השקיעה, האם יאמר "אשר נתן" בשם ומלכות.

### א. צדדי הספק

צדדי הספק, מי אמרינן דלא יאמר אשר נתן, דהרי נהי דיאמר הברכה דאשר נתן בשבת, אבל גמר ברכת המזון לא יהא בשבת, ובעינן דכל הברכה המזון תהא בשבת, או דילמא יאמר, דקפדינן רק בזמן הברכה שיהא בשבת.

ובהשפעה הראשונה היה יותר נראה כהצד השני, דלא בעינן שיהא כל ברכת המזון בשבת וסגי בזמן ההזכרה.

### ב. על הניסים

כמו כן יש לעיין לענין על הניסים ביום האחרון של חנוכה, למאן דלא אזיל בתר תחילת הסעודה, וברכה השניה של ברכת המזון עדיין יאמר בחנוכה, אבל ברכה שלישית תהא כבר במוצאי חנוכה.

### ג. לענין רצה

כמו כן יש לעיין לענין רצה, אם יאמר רצה כאשר סיום ברכה השלישית יהא אחר השקיעה, אך בזה אין נפקותא למאי דקיימא לן דאזלינן בתר תחילת סעודה, וכל הנידון באשר נתן.

### ד. יום טוב שני של גלויות

הנה יש לומר דתליא בזה בבן חוץ לארץ שהתפלל מנחה של יום טוב שני של גלויות בארץ ישראל, ובהיותו באמצע שמונה עשרה במודים, החליט בדעתו לגור בארץ ישראל, ועכשיו אינו נוהג יום טוב שני.

והנה אם עדיין לא התפלל מנחה כלל, יש לומר דיתפלל מנחה של חול, אבל השתא דבסוף התפילה נתחלף לחול, יש לדון האם תעלה לו התפילה של יום טוב מכיון דבשעה שהתחיל להתפלל היה יום טוב, או דילמא לא תעלה לו, דבעינן שיהא כל התפילה ביום טוב למיהוי תפילת יום טוב, אלא צריך לחזור ולהתפלל מנחה של חול. ותליא בנידון הנ"ל.

## הרביעית אינו לעיכובא

הנה יש לדון דאם אינו יודע לברך ברכה הרביעית דברכת המזון, מכל מקום יברך ג' הראשונות, כיון דברכה רביעית הוה רק מדרבנן.

מעתה בנידון דידן ודאי יאמר אשר נתן, דהרי הברכה רביעית אינו לעיכובא, ויצא ידי חובתו בג' ברכות הראשונות, ואם כן לא איכפת לן שהברכה הרביעית הוה במוצאי שבת.

### א. בדרבנן אינם מעכבים

הנה דברינו הם לפי מה שכתב במשנה ברורה (סי' קצ"ד ס"ק י"ג) דאיכא פלוגתא אם ג' ברכות מעכבות זה את זה, וכתב לדינא דאם אכל כדי שביעה, יברך אף ביוזע רק ברכה אחת, דספק דאורייתא לחומרא, אבל אם אכל רק כזית וחייב לברך רק מדרבנן, יאמר רק ביוזע שלשתם, כיון דהוי ספיקא, ואזלינן בדיני דרבנן לקולא.

והרי ברכה רביעית הוה רק מדרבנן, ואם כן באינו יודע לברך אותה, נימא ספק דרבנן לקולא ואינו מעכב ויברך רק הג' ברכות.

### ב. כעקר רגליו

אמנם עדיין יש לדון לענין נידון דידן אם באמת יברך אשר נתן, דהרי אם אמרינן דבג' ברכות סגי, אם כן לאחר ברכה השלישית כבר גמר ברכת

המזון והוה כעקר רגליו, ובכהאי גוונא ודאי אינו מברך אשר נתן. אך יש לומר דמכל מקום הרי דעתו לומר ברכה רביעית ואם כן לא הוה כעקר רגליו אף לענין ברכת המזון של שבת. וצריך עיון בזה.

### ג. כל המצוה דרבנן רק כך

תו יש לדון לדחות עיקר הדין, דבלא אכל כדי שביעה דכל חיובו מדרבנן, יש לומר דאם אינו יודע הטוב והמטיב לא יברך כלל, דהרי מדאורייתא אין כאן שום מצוה, ומדרבנן הרי לא מצי לקיימו כתקנת חז"ל שתיקנו גם ברכה רביעית.

אך יש לומר דדילמא הכא שאני, וכמו דחזינן דאומר בעצמו אמר אחר בונה ירושלים כיון שגמר ברכות דאורייתא, וזה קאמר אף בלא אכל כדי שביעה, ולא אמרינן דעכשיו כל חיובו רק בכל הד' ברכות.

### ד. נידון דערוגת הבשם

הנה מצאנו כעין נידון הנ"ל בתשובות ערוגת הבשם, דהנה קיימא לן (סוכה י"ד ב') דאף היכא דחכמים הוסיפו פרטים על צורת המצוה דאורייתא, מכל מקום היכא דאנוס מלקיים הפרטים, יקיים מיהת הדאורייתא, כגון שיישב בסוכת נסרים כשאין לו סוכה אחרת.

ודן בערוגת הבשם (או"ח סי' ב') מהו בכגון שמיני של סוכות בחוץ לארץ, שמצוות סוכה רק מדרבנן, ויש לו רק סוכת נסרים הכשירה מן התורה ופסולה מדרבנן, האם חייב לשבת בהאי סוכה. [וכמו כן הנידון בחול המועד ויש אתרוג הכשר מן התורה ופסול מדרבנן האם יטלנו].

דבשלמא כשחייב במצוה מדאורייתא, אם כן כשאנו יכול לקיימו באופן שייצא מדרבנן, עכ"פ יקיימו באופן שייצא מדאורייתא, אמנם הכא דבין כך אינו חייב אלא מדרבנן, אם כן נימא דאינו חייב, דהרי מדאורייתא אין כאן מצוה, ומדרבנן הרי לא מצי לקיימו כתקנת חז"ל. ואסיק דבאמת אינו חייב. אך אחד מגדולי הדור שליט"א קאמר דחייב. [נבערוגת הבשם הביא ראה מריטב"א בסוכה (י"ד ב') דאינו חייב. ויש לדחות].

מעתה יש לעיין אם גם לענין הטוב והמטיב נימא הכי, דמכיון דבלא אכל כדי שביעה כל חיובו לברך הוא רק מדרבנן, אם כן נימא דחיובו הוא רק אם יודע גם הטוב והמטיב, שכך מברך כתקנת חכמים. [או שיש לחלק כמו שכתבנו באות הקודם].

## סעודת שבת בתוספת

הנה יש לדון באכל סעודה הראשונה בשבת בתוספת שבת מבעוד יום, ושכח להזכיר רצה, האם חוזר ומברך.

### א. סעודת שבת בתוספת

הנה נחלקו קמאי אם יכול לקיים סעודה ראשונה בתוספת שבת לפניה, דעת תוספות בריש ערבי פסחים (צ"ט ב' ד"ה עד שתחשך) בשם הר"י מקורביל דמהני, ודעת רבינו יהודה בתוספות (שם) דיש לומר דלא מהני. [ועיין תוספות כתובות (מ"ז א' ד"ה דמסר לה) דכתבו דליכא מצות שמחה בתוספת שבת ואם כן יש לומר דאינו מקיים סעודת שבת].

ואייתי במשנה ברורה (סי' רס"ו סק"ה) בסתמא דאפשר לאכול הסעודה מבעוד יום, והוסיף דיש אומרים שיוהר למשוך סעודתו עד הלילה ויאכל כזית בלילה, וכתב דלכתחילה נכון לחוש לדבריהם.

### ב. לחשוש לסוברים שלא יצא

מעתה יש לעיין בנידון דידן בגמר מבעוד יום ושכח רצה, האם נימא דאינו חוזר ומברך, לחוש להסוברים שלא יצא, וכמו דחזינן בסעודה שלישית דחיישינן להסוברים דיצא במיני תרגימא ובשכח רצה אינו חוזר.

### ג. מספק יצא ידי חובתו

אך יש לדון לא כך, דאף אם האי פלוגתא הוה ספיקא, הא אמרינן דספיקא דרבנן לקולא, ונמצא דיצא ידי חובתו.

והרי כעין זה חזינן בספירת העומר (משנה ברורה סי' תפ"ט ס"ק י"ד) דמברכין בין השמשות כיון דיצא ידי חובתו מחמת דהוה ספק דרבנן, ואם כן הכי נמי הכא חשיבא סעודה חיובית.

ועדיין צריך תלמוד. ושאלתי את הגי"ר רבי יחזקאל ראטה שליט"א ואמר דודאי חוזר ומברך.

# וידבר משה

דרשות הגאון ר' משה נתן יונגרייז זצוק"ל

## פנינים לפרשת תולדות

על כן קרא הבאר עשק כי התעשקו עמו, כי יש הבדל בין שניים המתקוטטים על דבר איזה עסק שביניהם, לבין שניים המתקוטטים בחינם על לא דבר כמנהג דורנו, וזה ההבדל בין בית ראשון לשני כי השנאה שהיתה בין רועי ישראל בבית ראשון היתה על עסק המלכות, כי נחלקה מלכות ישראל.

אבל השנאת חנם של בית שני, הייתה בחינם על לא דבר, כי אפילו הפחותים היו שונאים זה לזה על לא דבר, כי על כן נקראת שנאתם שנאת חנם אע"פ שלא היה לאחד שום עסק עם חבירו, ואין זה כי אם רוע לב והשטן היה מרקד ביניהם להכשילם זה בזה וכו'. לכך ויחפרו באר אחרת ויריבו גם עליה ויקרא שמה 'שטנה' לא הזכיר במריבה זו הרועים, רמז למריבת בית שני.

ובבאר השלישי לא רבו עליה, כי בית המקדש השלישי יבנה על ידי מלך המשיח. בזמן ששלום על ישראל אף על פי שפרינו בארץ, ויהיו הדרים עליה רבים עד מאד, מ"מ רחבת ידים להם ואין צר להם על כן נאמר כי הרחיב ה' לנו, עכ"ל.

### לקלקל מצווה - רק מעשה שטן

במדרש תנחומא (ס' י"א) איתא ש'כיון שיצא עשו לצוד שלח הקב"ה עליו 'שטן' ולא הניחו לצוד עד שיבא יעקב ויטול את הברכות, ועל עשו נאמר (תהלים קט) הפקד עליו רשע ושטן יעמוד על ימינו, כיצד היה עשו רץ וצד צבי וקושרו ומניחו ורץ ותופס אחר וקושרו ומניחו והשטן מתירן ומבריחן והיה עשו בא ולא היה מוצא אחד מהן, וכך עשה ב' או ג' פעמים וכו', והיה מגלגל בשעות עד שבא יעקב ונטל את הברכות.

ולכאורה צ"ב מדוע דווקא השטן נשלח לעכב את עשיו ולמנוע ממנו לחזור לבית אביו, הלא העיכוב הזה היה למטרה טובה כדי שע"י כך יזכה יעקב בברכות, וא"כ מדוע נשלח השטן ולא איזה מלאך טוב. ואפשר לומר שלמעשה עשיו היה עסוק במצות 'כיבוד אב', ולקלקל מצוה יכול רק השטן - כי אין מציאות אחרת לקלקל מצוה אלא ע"י מעשה שטן, ודו"ק!.

### העניין בקבלת הברכות - שעשיו ייקח את השפע מיעקב

"לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים טובים" (כז ט) במדרש רבה (סה, יד) איתא 'טובים לך וטובים לבניך. טובים לך - שעל ידן אתה נוטל הברכות, וטובים לבניך - שעל ידן מתכפר להם ביום הכפורים, אחד לה' ואחד לעזאזל'. ובבית הלוי (כז, ט) הקשה מה כוונת המדרש ולאיה ענין נרמז כאן המעשה של שני שעירי יוה"כ.

### מעשה אבות - סימן לבנים

בדעת זקנים מבעלי התוס' (כה, כו) כתב 'ויקרא שמו יעקב - אותיות יעקב ד', כנגד ד' עטרת שעתידין בניו לעטר הקב"ה, " כנגד י' הדברות, ע' כנגד שבעים זקנים, ק' כנגד היכל שבנו להקב"ה שנאמר בו והיכל מאה אמה, ב' כנגד ב' לוחות, ע"ש.

על דברי רבקה ליצחק 'קצתי בחיי מפני בנות חת' כתב בעל הטורים (כז, מז) 'קצתי בחיי - קו"ף קטנה, שראתה שעתיד להחרב הבית שגובהו ק' אמה [כלומר שמזרען של בנות חת, נשות עשו, יחריבו הבית]. וקו"ף של ודרור קן לה (תהלים פד, ד) גדולה, שבקש דוד על ההיכל שגובהו ק' אמה שלא יחרב, ובספר אור דוד (ח"ב עמ' ריג) ביאר דבריו שדיברה רבקה על בית שני שהיה גבוה ק' אמה, כי יצחק קראו שדה כמבואר בפסחים (פת, ב), וזה מרמז על בית שני שהוא כנגד יצחק ולכן בדברה אל יצחק נרמז ענין החורבן ב'ק' ד'קצתי'.

### שמות הבארות - רמז לבית מקדשות

והנה התורה האריכה בענין הבארות שחפרו אברהם ויצחק, וברמב"ן (כו, כ) העיר שאין בפשוטי הספור תועלת ולא כבוד גדול ליצחק, והוא ואביו עשו אותם בשווה ולמה סיפרה לנו התורה ענין זה. וביאר, ש'יש בדבר ענין נסתר בתוכו, כי בא להודיע דבר עתיד. כי "באר מים חיים" ירמוז לבית אלוקים אשר יעשו בניו של יצחק, ולכן הזכיר באר מים חיים, כמו שאמר (ירמיה יז יג) מקור מים חיים את ה'.

וקרא הראשון עשק, ירמוז לבית הראשון אשר התעשקו עמנו ועשו אותנו כמה מחלוקות וכמה מלחמות עד שהחריבוהו. והשני קרא שמה שטנה, שם קשה מן הראשון וכו', ובמלכות אחרונה בתחילת מלכותו כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלם וכו'. והשלישי קרא רחובות, הוא הבית העתיד שיבנה במהרה בימינו והוא יעשה בלא ריב ומצה, והקל ירחיב את גבולו, כמו שנאמר (דברים יט ח) ואם ירחיב ה' וגו' שהוא לעתיד.

ובבבלי יקר (שם) הביא דברי הרמב"ן וציין שכ"ה גם בספר תולדות יצחק ובמנורת המאור, לפי שכל מה שאירע לאבות היה סימן לבנים על כן מצאו מקום לדרוש כל עניני בארות אלו על שלושה בתי מקדשים שנקראו באר מים חיים.

והוסיף לבאר ע"פ דרכם שענין השמות הוא גם כנגד החטאים שהביאו את חורבן הבית, כי ידוע מה שאמרו חז"ל (יומא ט, ב) שבבית ראשון היה מצה ומריבה ושנאת חנם בין נשיאי ישראל שנקראו רועים, ונחרב הבית בסיבת המריבה שהיתה בין מלכי ישראל ומלכי יהודה. ובבית שני היתה מידת השנאת חנם בין כל ישראל כי פשה הנגע בכולם עד לאין מרפא.

וע"כ כתיב בבאר ראשון 'ויריבו' רועי גרר, לרמוז גם לעתיד שתהיה מריבה בין רועי ישראל, ואגב גררא רבו גם רועי האומות עם ישראל.

מהם הוא לכפר על עוונותיהם, ולכן זה נחשב להם לצדקה ולהשלמת ייעוד ממונם שיתכפרו להם עוונותיהם, ודו"ק.



## ואני אתנהלה לאטי - שמירה על חינוך הבנים

**בספר צפנת פנח למהרי"ט** כתב לבאר כמה טעמים מדוע רצה יעקב שעשיו לא יהיה בכור, חדא ע"פ המבואר בב"ב (טז, ב) שעשיו בא על נערה המאורסה, ואע"פ שכתבו תוס' שאע"פ שלא הצטוו בני נח על נערה המאורסה, מ"מ מכוער הדבר, כמו ושט את הבכורה אף על פי שאינו מצווה על כך.

והכוונה בזה שלא רצה יעקב שאדם העושה דברים מבזים יעבוד בבית המקדש, ולמדנו א"כ כמה צריך להיזהר שלא לעשות דבר מבזא אף שאינו סתירה להלכה. ודו"ק.

**ועוד כתב המהרי"ט** לבאר שיעקב ראה שעשיו משפיע עליו שלא לטובה, שמכיון שהוא היה הבכור רדה בו בפרך ובנוסף השפיע עליו לרעה, והגם שהיה יעקב קדוש ופרוש ואיש תם יושב אוהלים, בכל זאת חשש מהשפעת עשו הרעה עליו ולכן רצה לקחת ממנו הבכורה כדי שלא ילמד ממעשיו הרעים ע"י ש בנוראות הדברים.

ולמדנו מזה שהגם שיעקב היה יושב אוהלים, והרי אם פגע בך מנוול זה משכחו לביהמ"ד (ל, ב) וזו העצה היחידה כנגד היצר, אבל לפעמים היצר נכנס גם לתוך ביהמ"ד כדי להפריע. ולזה עשה יעקב השתדלות שהוא ייהפך להיות בכור, ובכך תפחת השפעת עשיו עליו ולו במעט.

**ונראה להוסיף להתבונן**, שהרי יעקב אבינו לקח סיכון שע"י זה עשיו בסוף יהרגו והיה בכך חשש פיקוח נפש, אבל הלא ג'דול המחטיא יוטר מההורגו (ע"י רש"י דברים כג, ט), ולכן נכנס יעקב לחשש סכנה זו כדי להינצל מהשפעותיו הרעות של עשיו.

**ונראה שמטעם זה** אע"פ שבסוף ברח יעקב ללבן, דאג קודם לכן להסתתר בבית שם ועבר י"ד שנים, והיינו כדי שלא ישפיע עליו שום דבר, [וע"י במשלי (ב, ז) 'יצפון לישראל תושיה מגן להולכי תום' ועיי"ש בביאור הגר"א].

**ולפ"ז** אפשר לפרש מה שאמר יעקב כשחזר מבית לבן ושלח מסר לעשיו 'עם לבן גרתי ותר"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים', והכוונה בזה לרמוז לו שע"י שברח ממנו ללבן [אחר י"ד שנה בבית שם ועבר] זכה לשמור על תר"ג המצוות ולא ללמוד מדרכיו הרעים.

**והמשיך ואמר לו**, ואם תאמר א"כ נוכל שוב ללכת ולהיות ביחד, לזה אמר יעקב לעשיו כשנפגשו 'הילדים רכים', היינו שיש לי תפקיד של 'חינוך הבנים', ולכן 'ואני אתנהלה לאטי לרגל הילדים וגו' עד אשר וגו', היינו עד ביאת משיח כשנוכה ל'ונשגב ה' לבדו', כשיעלו מושיעים לשפוט את הר עשיו והיתה לה' המלוכה, אך עד לאותו זמן צריך אני לשמור מרחק ממך כדי שלא נלמד אני וביתי מדרכיך המקולקלות, ודו"ק.



לע"נ

מרן הר"ר אשר אנשיל ב"ר שמואל הלוי ז"ע

ת.נ.צ.ב.ה.

ידידבר משה 050-4177313

לקבלת הקובץ במייל ניתן לשלוח הודעה ל: S2007095@gmail.com

על ענין זה שהשתדלה רבקה אמנו שיגיעו הברכות ליעקב ועשתה כמה מאמצים לזה במאכלים ומטעמים ועורות גדיי העזים, הקשה הביה"ל הרי כל הברכות הם רק ענייני עוה"ז משמני הארץ ודגן ותירוש, ולא מצינו לצדיקי עולם שירבו להשתדל כל כך בטובתו של עוה"ז. שנית, קשה עוד יותר שהרי אנחנו רואים שגם עתה לאחר שנתברך יעקב, מ"מ הרי רוב ברכות וטובות עוה"ז הם רק לעשו ולמצער היו ביד בני יעקב שנים מועטות, וא"כ לכאורה היתה כל יגיעת רבקה לחינם ורק נגרם ליעקב סבל רב מזה כי הוצרך לברוח ולירא מעשו.

**וביאר** שבאמת הברכות שמהותן ענייני עוה"ז שייכות רק לעשו ולא ליעקב, וזהו עיקר טעמו של יצחק שרצה לברך דוקא את עשו כי רצונו היה שעוה"ז יינתן לעשו, כי יצחק ידע שיעקב צדיק גמור, ועל כן לא רצה ליתן לו ברכות עוה"ז שעל ידן יתכן שיקלקלו בניו מעשיהם, ובאמת שגם רבקה אמנו ידעה מזה ועומק כוונתה היה שרצתה שהעולם הזה יהיה שייך ליעקב, ואע"פ שההנאה מטובת העולם הזה תהיה לעשו והוא יאכל וישתה, מ"מ יאכל את של יעקב וכל מה שעשו אוכל בעוה"ז לא יהיה של עצמו רק יטלם מיעקב.

**ומציאות** זו שכל הטוב הוא בעצם של יעקב ועשו נוטל ממנו בזרוע ובחזקה וישראל נשארים ריקנים מכל טוב, ושורם טבוח לעיניהם ושונאיהם מלאים מכל טובם של ישראל הרי זה החסרון שנחסר מהם הוא להם נכיון גדול על עוונותיהם, וכמו שאמר הכתוב (ישעיה ה) 'ונוגשיך צדקה' ודרשו במסכת ב"ב (דף ט) דגם מה שעכו"ם נוטלים מהם בזרוע מכפר עליהם כצדקה, ואילו היה עשו מתברך לא היתה לישראל כפרה זו.

**וביאר** שעל דרך זו הוא עניין שליחת השעיר לעזאזל שמטרתו לתת את השפע של העולם הזה לחיצונים וע"י זה מתכפרים לנו עוונותינו, ולהלן ביאר ע"פ זה את ברכת יצחק לעשו שנראה שחזר יצחק וברך את עשיו במה שכבר בירך את יעקב ש'משמני הארץ' יהיה מושבו, שהכוונה בזה שבפועל עשיו ייהנה מהעולם הזה כיון שיקח את העולם הזה מיעקב וא"כ מה אכפת לעשיו בברכת יעקב, ועיי"ש בכל דבריו היסודיים והנפלאים.

**והנה בב"ב (ט, א)** איתא, 'וא"ר אלעזר בזמן שבהמ"ק קיים אדם שוקל שקלו ומתכפר לו עכשיו שאין בהמ"ק קיים אם עושין צדקה מוטב ואם לאו באין עובדי עובדים ונוטלין בזרוע ואעפ"כ נחשב להן לצדקה שנא' ונוגשיך צדקה'.

**וביאר** בחידושי החתם סופר (שם) שזהו שפירש רש"י (לג, יח) 'ויבוא יעקב שלם בגופו ובממונו ובתורתו', והכוונה שלם בממונו שלא חסר כלום מכל אותו הדורון, ולכאורה צ"ב איך אפשר שלא חסר כלום הרי נתן לעשיו, והשיב, שאפשר שלא קיים יעקב או שלא יכול היה לקיים מצות צדקה בבית לבן, ועתה ע"י הדורון שנתן לעשיו התקיים מה שכתוב 'ונוגשיך צדקה' השלים ממונו שלא היה עוד ממונו חסר את מצות הצדקה, וגם השלים תורתו שקיים המצוה של צדקה שהיתה חסרה לו מתורתו.

**ובפשוטו** אינו מבואר היאך ע"י כך מתקיימת מצוות צדקה ושלמות בממונו של יעקב, אכן לפמשנ"ת מדברי הבית הלוי מתוקים הדברים, שהרי בעצם היה ראוי שכל שפע הטובה יהיה לישראל, וכל מה שניטל





# תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 264  
חשוון תשפ"א



הפתרון שעושים בעירובים השכונתיים הוא, שמעמידים לחיים לפני העמוד, והלחי הזה אינו לחי של הגמרא שעושים בפתח של מבוי, אלא הוא כמו עמוד קטן שגובהו י' טפחים, ומכוונים אותו תחת החוט, וכותב השו"ע (סי' שס"ב סי"א) שהוא נחשב כמו עמוד שמגיע עד החוט, וממילא העמוד הגבוה משמש רק לחלק הטכני להחזיק את החוט, אבל מצד ההלכה הלחי הוא העמוד של צורת הפתח. ולכן לא יפריע לנו שהעמוד עקום, רק צריך לדעת לכוון את הלחי תחת החוט. במקרה זה לא ניתן לעשות גם את הפתרון הזה, כיון שהעמוד נוטה כלפי הרחוב יותר מחצי מטר, וא"כ אם נעמיד לחי קרוב לעמוד, הוא לא יהיה מתחת החוט, אלא הלחי צריך להיות רחוק מהעמוד באמצע המדרכה, במקום שבו מתחיל החוט, ואי אפשר להעמיד את הלחי שם, לחסום את דרך הרבים, [בפרט שצריך לסתום את הפירצה בין הלחי לעמוד ולגדר]. במקרה זה הפתרון הוא רק להחליף את העמוד הדק, לעמוד חדש רחב ויציב.

## החוט מחליק כשאין מסמר בראש העמוד

במקביל לעמוד הנ"ל, היה עמוד נוסף שעמד יחסית ישר, אבל היתה בו בעיה אחרת, שגם היא נובעת מחמת ההשתמשות בחומרים שאינם מתאימים. העמוד היה מברזל גבוה כנ"ל, ולא היה מעל הברזל מקום



מסודר לקשירת החוט, עם וי או מסמר, אלא סיבבו את החוט סביב לעמוד, ותפסו אותו כדי שיעמוד מעליו, אך זה היה בזמן ההתקנה של העירוב, כעת שהגענו לבדוק את העירוב, שמנו לב שהחוט החליק לצד של העמוד, וזה דבר שמעכב את העירוב. בהרבה מקרים כאלו, האחראי שרואה את הדבר אומר לנו, מה הבעיה אני ירים את החוט בחזרה למעלה מעל העמוד. אבל זה לא פתרון כלל, כי יעבור מעט זמן, הרוח תנדנד את החוט והוא שוב יחליק לצד, ולא ישימו לב אם העירוב ייפסל. כמו כן אם יקרע החוט ויבואו לקשור חוט חדש, לא יהיו עירניים לכך, לשים לסטיה כל כך קטנה, שבעצם הכשרות כולה תלויה בה [ובנוסף עדיין ישאר הבעיה של נטיית העמוד מתחת החוט, והנדנדו של החוט].

הפתרון לדבר זה, לעשות את העמוד בצורה מקצועית בהתקנת עירוב. דבר ראשון שיהיה מעל העמוד מקום לקשירת החוט, ע"י שני ברזלים כצורת V, כדרך שעושים בזמנינו בכל העמודים החדשים במקומות המקצועיים. אבל יותר מכך נכון להחליף את העמוד, שלא יהיה ברזל דק שטבעו להתעקם, אלא עמוד רחב (3 צול) כפי שמקובל אצל העוסקים המומחים, ולחבר אותו בצורה ישרה.

## תיקון עירוב שכונתי בעיר של אברהם אבינו

בהמשך לפעילות הארצית לחיזוק העירובים השכונתיים, בקהילות של בני התורה ברחבי ארץ הקודש, הגענו בשבוע זה לעיר הדרומית "באר שבע", שבשבעות אלו אנו קוראים עליה בתורה, שאברהם אבינו גר בה, וקרא את שמה באר שבע, בעת שכרת ברית שלום עם אבימלך, ונתן לו שבע כבשות צאן. בודאי יש בענין הזה דברים עמוקים וגבוהים, מה הענין בשבע כבשות, ומדוע זה הסמל של הברית שכרתו ביניהם, עד כדי שעל זה נקרא שם העיר, ולא על שם הברית עצמה. ואכ"מ.



בעיר זו שוכנת שכונה חרדית וותיקה, הכוללת מאות משפחות יקות, עם כמה בתי כנסת, וכולל אברכים, וכמובן גם עירוב של הקהילה, שרבים מבני המקום אינם מטלטלים בעירוב של העיר, וסומכים רק על העירוב המצומצם שבקהילה.

בשכונה זו, כמו בהרבה שכונות, הציבור אינו יודע להעריך את חשיבות העירוב השכונתי, ויותר מכך אינו יודע שהוא דורש תחזוקה, הרי עשו אותו וזהו. ובאמת יש דבר מענין בעירוב הזה, שיש לחיים שעשויים בצורה מאסיבית וחזקה מאוד, ויש מקומות שהלחי עשוי מאבן, או מיציקת בטון חזקה, ובכל זאת לצערינו יש בו הרבה דברים שדורשים תיקון דחוף. האחראי על העירוב הרב מיכאל שליט"א, בעל משרה תורנית, מקדיש מזמנו היקר לטפל כשצריך, אבל אין לו אמצעים ותקציבים לעשות את העירוב עם עמודים טובים כנהוג היום, ולכן נתן את העבודה לבעל מלאכה שהתנדב לעשות אותה כמעט בחינם, והוא עבד עם כל הרצון הטוב והמסירות, ועשה כאמור לחיים חזקים, אך היה חסר את הידע המקצועי של עירובין, שבזה תלוי כל הכשרות. הדבר הזה חוזר ומלמד אותנו על החשיבות וההכרח לעשות את העירובים ע"י מומחים לעירוב, ולא רק בעלי מקצוע, כי לפעמים שינוי מסוים יכול לגרום הפסד גדול.

## עמוד דק מתעקם, ולא מועיל לחי

נביא כאן דוגמא, כדי ללמוד ממנה לתועלת למקומות אחרים. באחד מהמקומות עשו צורת הפתח ארוכה, עם עמודים גבוהים במיוחד, כדי שהחוט לא יקרע ממשאיות ומנופים וכדומה, וכך העירוב יחזיק יותר מעמד. אבל העמוד נעשה מברזל דק מאוד, [פרופיל 40 מ"מ], שתוך זמן קצר העמוד התעקם הרבה מאוד, עד שניכר לכל שצריך לתקנו, אך אין להם את האפשרות לכך. והנה בענין שיעור העקמימות של עמוד עקום, כיודע שבעירובי השכונות מקפידים אפילו על עקמימות קטנה, שלפעמים אינה ניכרת לעין רגילה, והטעם הוא על פי מה שמבואר בחכמת שלמה (להגר"ש קלוגר זצ"ל, הנדפס בגליון השו"ע סי' שס"ב סי"א) שצריך שהחוט יהיה מכון כנגד החלק התחתון של העמוד, ולא מספיק שמחבור על ראש העמוד, כי עיקר העמוד הוא הי' טפחים התחתונים, [שממנו אומרים גוד אסיק עד החוט]. ולכן צריך שהחוט שהוא המשקוף יהיה כנגד החלק התחתון, ולפי"ז ככל שהעמוד יותר דק, הרי כל נטיה קטנה בעמוד, יוצא שהחוט אינו כנגד החלק התחתון.



השבוע לא רק נספר לך  
השבוע נשתף אותך,  
או בעצם אתה תשתף אותנו!

התקנת עמוד חדש בבאר שבע 700 ש"ח

התקנת לחי 250 ש"ח

שיפוץ כל העירוב 18,000 ש"ח

לא כל יום מזדמנת זכות כזו

פנה עכשיו למוקד 054-8483320

בתרומת עמוד בעירוב, ניתן לקבל פירוט התכנית

## האפשרויות שלך לצבור זכויות של קהילה שלימה

מוקד העירוב פנה בימים אלו אל האחראי המסור, והציע לו את תיקון העירוב. האחראי שמח מאוד ואמר, "כל דבר שאפשר לשפר ולהוסיף, המסייע יבורך משמים". הפעם אנו לא שומרים לעצמינו את הזכויות האלה, הרבה אנשים רוצים להשתתף בזכות העצומה של העירוב, לחזק את שמירת השבת, אבל זו עבודה קשה, לחפור באדמה, לצקת בטון ואפילו רק לשאת את העמוד הגדול למקומו. הפעם יש לך אפשרות לתרום למקום שאין מי שישלם את השיפוץ החשוב הזה, **העירוב שיעמוד שם בשנים הבאות, יזדקף לזכותך! בהצלחה.**

## חיוזוק מדברי בעל תשובה בקיבוץ על חוף הים

בשבועות אלו ממשיכים בס"ד צוות מוקד העירוב, לסייע ולפעול רבות למען העירובים ברחבי הארץ. אחד מהמקומות שהגענו בשבוע האחרון, הוא קיבוץ חילוני שנמצא על חוף הים, ויש בו בעל תשובה איתן בדרכו, שגר שם כבר שנים רבות, וכעת הוסיף לקרב מבני המקום, וחשקה נפשו לעשות עירוב לכל הקיבוץ.

יש לציין שמדובר בבקשה שב"ה מגיעה בהרבה מקומות, וחלקם אף הצליחו לעשות עירוב טוב. שאלנו את האדם שבקיבוץ, האם יש עוד מישהו בקיבוץ שומר שבת. והוא השיב שיש מעט דתיים, אבל לצערנו מהטלטול אינם נזהרים, אבל הוא רוצה לזכות אותם ואת כולם.

דבר זה הוא חיוזוק עבור כל אדם, גם אנו שואבים חיוזוק מאנשים אלו, כיצד הם מצליחים לשמור על עצמם במקומות כאלו, ועוד להוסיף לשאוף להמשיך את הקדושה על כולם. איננו שואפים להיות בכזה מקום וכזה מצב, אבל ללמוד מכך למצב שלנו, שאנו גרים במקומות שיש קהילה חרדית, ונקודת הבחירה שלנו גבוהה, נדרש מאיתנו להתקדם במצב שלנו, לדאוג שיהדור את העירוב במקום שאנו גרים, להשתתף מעט בתרומה חודשית, ולשים לב כשאנו נוסעים מרוצנו על מנת לנפוש או לשמחת חברינו, שלא נרד מההרגל הטוב בשביל שבת אחת של נוחות. יכול להיות שנצטרך להישאר כל השבת בבית עם הילדים הקטנים, נתחלף ונצא בתורנות ולא כל המשפחה יחד, יהיה קצת קשה, אבל אנחנו נתעלה.

## קשירת חוט העירוב מעל הבנין שיהיה בעמוד

כשהגענו לקיבוץ הוא קרא לנו אל ביתו, והראה לנו בשמחה איך עשה עירוב לחצר הבית, כדי שיוכל לטלטל אליה בשבת. אולם כאן היה דבר שצריך לחזור ולהשריש אותו, כדי שאנשים לא יטעו בו. בצד אחד העמיד קרש צמוד לגדר, חיבר עליו מסמרים, והחוט מעל העמוד, הכל כשורה, אבל בצד השני שמתחבר לבנין הוא קשר את החוט על הגג, וכך הבין שעשה עירוב כשר, כי החוט נמצא צד אחד על הקרש וצד שני על הבנין.

אבל הצורה הזו אינה כשרה, והבנין אינו במקום עמוד של צורת הפתח.

והמקור הוא מדברי המשנה הראשונה במסכת עירובין, שאם המבוי רחב יותר מ"אמות, לא מועיל לו קורה לבד, אלא צריך לעשות צורת הפתח. והקשה המגן אברהם (סי' שס"ג ס"ק כ"ח) מדוע הקורה לבד לא נחשבת צורת הפתח, הרי זה כמו משקוף שיושב מעל שני הבנינים שבראש המבוי. ותיירץ המג"א שמוכח מכאן שהכותל אינו כשר לעמוד של צורת הפתח, אלא צריך להוסיף משהו, או שהקיר באותו מקום יבלוט משאר הקיר. יש אחרונים (מקור חיים) שלמדו שהטעם משום שהכותל שהוא ארוך, הוא מחיצה ולא עמוד, ושיעור אורכו אם הוא ד' אמות או יותר פסול. ויש אחרונים (חזו"א) שנתנו טעם אחר משום שהעמוד צריך לבלוט ולסתום מקצת מהפתח, כעין פצימין, ורק ע"ז צוה"פ נחשבת מחיצה לגדור את הפתח. ויש נפק"מ ביניהם בהעמיד עמוד שווה עם עובי הקיר, ואכמ"ל. ועכ"פ במצב הנ"ל שקשר את החוט מעל הבנין, אין לחוט דין צורת הפתח, אלא צריך להוסיף עמוד לפני הקיר, או לחי שיהיה מכוון תחת החוט.



תמונה עירוב לבנין תשובה בקיבוץ



החוט שקושר מעל הבנין צריך עמוד תחתיו

## עירוב שעשה לחיים רחבות כדי להדר

יש להוסיף על הדין הנ"ל, שמבואר בדברי המקור חיים (במאמר תיקון עירובין) שלחי רחב בשיעור מסוים, אינו לחי אלא כותל. וכתב המקור חיים שהשיעור הוא ד' אמות, כמבואר בגמ' (עירובין דף ת.) לענין לחי של מבוי, אבל החזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח) חולק וסובר שאם אינו לכל אורך המבוי, ניתן להחשיב אותו ללחי דהיינו עמוד, [ומצד הענין שעמוד צריך לבלוט ולסתום, ניתן להתחשב בתחילתו של הקיר ששם הוא מתחיל את הסתימה של המבוי]. אבל כתב החזו"א שמטעם אחר יש להקפיד שהלחי לא יהיה רחב מידי, מחמת דאפשר דהוי פתחי שימאי, דהיינו שאינו כדרך הפתחים שעושים עמוד רחב ומשקוף צר. ושיעור רוחב הלחי, כתב החזו"א שלא יבלוט מכנגד החוט ולפנים, ג' או ד' טפחים. וכך מקפידים בעירובים השכונתיים, שהלחיים יהיו באופן שהלחי לא יבלוט מכנגד החוט ולפנים יותר מג' טפחים 24 ס"מ, או 28 ס"מ. [אבל אם הלחי ממשיך יותר בצד שמחוץ לעירוב אין בזה חיסרון, כי החלק שבחוץ אינו חלק מצורת הפתח].

בשבוע זה היינו בעירוב שכונתי, שרצו להדר ולעשות לחיים רחבות, ולפעמים יש בזה מעלה חשובה, כאשר מסתמכים על חוט גבוה או ככל חשמל, ואין את המכשיר המיוחד למדוד את מקום החוט, אז אם הלחי רחב, יש יותר סיכוי שהוא יהיה מתחת החוט. אבל כאמור מפסידים את הדין שכתב החזו"א, דאפשר דהוי פתחי שימאי.

## לחיים רחבות מקרשים שנמצאו זרוקים

לעומת זאת עסקנו השבוע בעירוב עירוני באחת הערים, שהיתה צורת הפתח שעברה מעל מתחם סגור שמשמש את חברת החשמל, וכיון שהמתחם סגור מד' רוחות, הוא רשות בפני עצמו, והוא מחלק את הפתח ולדעת כמה פוסקים הוא פוסל אותו כי בכל צד נותר רק חצי פתח הפתרון



לחיים רחבות לפני הגדרות שתחת החוט

לכך הוא להוסיף לחיים על הגדרות של המתחם מהצד החיצוני, ושהיו מכוונים תחת החוט, ואז נעשה לשני פתחים נפרדים, אחד לפני המתחם ואחד לאחריו. כדי לתקן את הדבר חיפסנו קרשים שהיו זרוקים באזור, ומצאנו רק שני קרשים מתאימים בגובהם, אלא שהרוחב שלהם הוא יותר משמונה טפחים. מדדנו את המקום המדויק של החוט בעזרת מכשיר המדידה (הבקבוק), ועשינו סימן עם קשירת סרט, והעמדנו את הקרשים באופן שרוב הקרש מחוץ לעירוב, ומהחוט ולפנים יש פחות מג' טפחים.

## צורת הפתח מקירות התעלה שתחת הגשר

נסיים את הנושא בשאלה שהתעוררה לנו בהלכה זו בימים אלו בעיר דימונה, שנתבקשנו לתכנן פתרון לעירוב, ובאחד מהמקומות היתה גדר טובה וארוכה, שהיה כדאי להשתמש בה לעירוב, אבל מתחת הקרקע עברה תעלת מים שיש מעליה כמו גשר, שמתחת הגשר התעלה פתוחה מהחלק שבתוך העירוב, למקום שמחוץ לעירוב, וזה פירצה שצריכים לעשות בה צורת הפתח. ואע"פ שמעל הגשר יש מחיצה, זה לא עוזר לסגור את התעלה שהיא כביכול קומה מתחתיה. אך הסתפקנו אולי ניתן להחשיב את הקירות של התעלה לצורת הפתח, כיון שיש קירות ותקרה, ויש בתעלה גובה י' טפחים.



ראם תעלת מים תחת גשר קטן מחשב צו"פ

והנה היו שם כמה שבילים, ויש חילוק ביניהם. בצד הימני והשמאלי, היו קירות שממשיכות מחוץ לגשר, ודינם ככותל שאינו נחשב עמוד, וצריך להוסיף שם עמוד. אבל השבילים שבאמצע לכאורה הם צורת הפתח כשורה, קיר מכאן וקיר מכאן ותקרה מעליהם. ואע"פ שהקירות שתחת הגשר בתוך השביל, אורכם יותר מד' אמות, וכתב המק"ח שכותל ד' אמות אינו כשר ללחי. יש לחלק שזה דוקא כאשר החוט נמצא לא בתחילת הכותל [ואז יש בקיר שיעור מבוי לפני החוט]. או כמו במבוי שבמשנה, שהכתלים שבצדדים הם שטח העירוב, אבל במקרה זה אפשר לומר שכל התעלה והשביל כולו הוא פתח ארוך, ובתחילת הכניסה לתעלה זה כמו פתח. והדבר דומה לחומה רחבה שיש בה שער, כמו שער האשפות בכניסה לעיר העתיקה בירושלים, שגם אם יש בו ד' אמות, הרי זה פתח רחב, ויש לעיין בזה.

מבצע לשבוע שמסיימים דף היומי: הקרנה חנים של מצגת נחלת משה, לקבוצות ושיעורי דף היומי שלמדו עירובין בלבד, ולאחר הרשמה אצל הנציגים. ב"ב 0548483320, ירושלים 0583248468.

לשיעורי הדרכה דיגיטליים - מכון הלכה למעשה - A532534735@GMAIL.COM





# פתח העירוב

גליון שבועי להלכות עירובין האקטואליות בזמנינו, הנוגעות לכל אדם.  
מסודר על סדר המסכת. מותאם להספק של לומדי הדף היומי

כלל לא נשברים בנפילתם, אסור להניח, משא"כ כלים כמו צלחות וכוסות זכוכית שנשברים בנפילתם, מותר להניחם.

ויש להסתפק האם איסור זה הוא גם כשמניח בחלון עצמו, באדן החלון שבעובי הכותל ואינה בולטת לחוץ. לכאורה החשש שהזכר בגמ' דילמא נפיל ואתי לאתויי שייך באותה דרגה גם באופן זה, ומ"מ נראה שמותר, כי לא גזרו אלא ביזוי שאדם מניח דבר מחוץ לביתו, אבל כשמניח בתוך ביתו לא אסרו. ודוגמא לסברא זו מציינו בגמ' (ביצה דף ל.) שאסרו להשתמש במבוי בין הלחיים, שמא יפול חוץ למבוי ויבוא להרימו [ואמרו בנשים העושות כן מוטב שיהיו שוגגין], וכתב החזו"א (סי' ס"ז ס"ק כ"ד) שבזמנינו שעושים צורת הפתח ע"י חוט העובר באמצע הלח, לא נוהגת גזירה זו, כיון שמהחוט ולפנים [אפילו בין הלחיים] הוא בתוך המחיצה, כי רק מקום החוט הוא המחיצה. הנה אע"פ שהחשש שייך בזמנינו באותה דרגה, לא גזרו על תוך דה"י והכא נמי לא גזרו בחלון עצמו. [אמנם תלוי בשאלה אם עובי הכתלים כלפנים].

ולפ"ז נראה עוד דבר מצוי יותר, שיש סורגים לחלון ומניחים על הסורגים את הכלים באויר שמעל הרחוב, ורק הברזלים הדקים מחזיקים את הכלי, ויש כלים שיכולים ליפול ביניהם אם יחליקו ויעמדו על צידם, לכא' יש לאסור מחשש שיפלו לרה"ר. מ"מ י"ל שמותר להניח גם כלים שאינם נשברים בנפילתם, כיון שהסורגים היו כמו תוך הבית, דע"י לבדו הרי הם כמחיצה, וע"ז לא גזרו, וצ"ע לדניא.

עוד יש לחון בדבר המצוי שמניחים בחלון כריות ושמיכות, שחצי מהם בפנים וחצי בחוץ תולים באויר אפילו שלא אפילו שלא על גבי זי. האם כיון שחצים בפנים מותר, או שמא אין החצי שבחוץ נגרר אחר הפנימי והחלק שבחוץ אסור, [והרי שייך בו החשש שיפול אם יניח רוב הכרית נוטה לחוץ]. אבל אין לומר שכריות הן ככלים הנשברים כיון שאם יפלו יתלכלכו, ואדם מקפיד ע"ז ולא יניח באופן שיכול ליפול. דאין ההיתר בכלים הנשברים מצד שיזרזר שלא יפול, אלא מחמת שאם יפול לא יבוא להרים אחרי שנשאר רק שברים, משא"כ בכריות.

עוד מצוי שיש מנוע של מזגן המותקן מחוץ לקיר קרוב לחלון, ואינו סמוך ממש לחלון. הנה אם החלק העליון הוא תוך ג' טפחים לחלון, הרי חורי רה"י ומותר להניח כלים הנשברים, אבל אם רחוק ג' טפחים לכיוון מטה או לצד, לדעת השו"ע דינו ככרמלית כאשר יש על גבי ד' על ד' טפחים, ואסור להניח עליו גם כלים הנשברים משום שמוציא מרה"י לכרמלית. ולדעת הגר"א הוי מקום פטור ומותר. [בזמנינו בדרך כלל רחוב המנוע ד' טפחים רק לשיעור הגר"ח נאה, ולא לשיעור חזו"א].

## משחק שנפל לרחוב האם מותר להזיזו לצד

**עומד אדם ברה"י ומטלטל ברה"ר.** דין זה מצוי בזמנינו כשילד זרק מהחלון משחק ונפל לרחוב, ואין סומכים על העירוב שברחוב להחזיר לטלטלו לפנים, לכן ניתן רק להזיזו לצדי הרחוב כדי שלא יסלקו אותו עד מוצאי שבת. מעשה זה מותר רק כאשר אינו מטלטל ד' אמות, וגם לא יכניסו מתחת הגדר [או תחת הצמחיה של הגדר] שהוא כרשות היחיד [מדין חורי רה"י].

והנה כאשר עומד בחצר ומושך את החפץ לצד, אין בזה איסור כמבואר במשנתנו, עומד אדם ברה"י ומטלטל ברה"ר. אבל במשנה הבאה מבואר שכאשר צריך את החפץ ורוצה שהוא יהיה במקום שעומד בו ברה"י, אע"פ שמחמת איסור שבת נוהר שלא להכניסו מ"מ אסור מדרבנן שמא יבוא להכניסו. ולפ"ז במקרה דנן אסור לטלטל את החפץ כיון שמעונין להכניסו.

## ילד ששילשל חבל מהבית לרחוב, האם מותר למושכו חזרה

**דף צו: היה קורא בספר על האיסוקפה ונתגלגל הספר מיזו.** פירש רש"י שכל הספרים שלהם היו עשויים בגלילה כספר תורה שלנו, ולפ"ז סוגנת המשנה שצד אחד נפל [והגיע לקרקע של רה"ר או שהוא תולה באויר], וצד שני הוא אוחד ביזו. ובשו"ע (סי' שנ"ב) הביא דינים אלו. הרמ"א והמשנ"ב כתבו שדין המשנה הוא דוקא בכתבי הקודש, אבל בספרי חול הדין יותר חמור, ולפ"ז יוצא הדין למעשה כך. אם נתגלגל לרה"ר ולא הגיע ל' טפחים הסמוכים לקרקע רה"ר [שלא הגיע לאויר שהוא רה"ר], מותר להחזיר את החפץ לתוך רה"ר, אבל נחלקו הראשונים אם מותר להוציא לסתחילה באופן שלא ירד למטה (בה"ל סי' שנ"ח). ואם הגיע לאויר רה"ר למטה מ' רק לא נח, יש אוסרים להחזיר, ויש מקילים (משנ"ב ס"ק ט"ו). ואם הגיע לארץ או נח בסתל משופע או על גבי זי, אסור להחזירו (שם).

ובאופן שהתגלגל לכרמלית, אם הגיע לארץ ונח צד אחד של החפץ בכרמלית, אסור להחזיר (רמ"א בסעיף א'), ויש חולקים, אבל ברחובות שלנו יש להחמיר (משנ"ב ס"ק). ואם לא הגיע לארץ אלא תלוי ביזו, מותר להחזיר (משנ"ב ס"ק ט"ו) [דיש כאן ג' דברים להקל, לא נח, איגודו ביזו, וכרמלית].

דין זה מצוי כאשר ילד משלשל חבל עם בובה למטה, אם נחשוש לשיטות שהרחוב רה"ר, א"כ אם הבובה עדיין לא הגיע למטה ל' טפחים מהקרקע מותר להחזיר [ומחלוקת אם מותר להוציא לסתחילה], אבל אם הגיע ל' טפחים של רה"ר, מחלוקת אם מותר להחזיר בדיעבד. ואם נסמוך להקל על פי השיטות שהרחוב כרמלית [ואין בו עירוב כשר שיעשה את הרחוב רה"י], א"כ כל זמן שלא נח קצה החבל על הרחוב מותר להחזיר. ואם נח בארץ, למרות שאוחד צד אחד של החבל ביזו אסור להחזיר. וכן הדין כששילשל את החבל לחצר שאינה מוקפת כהלכה. ואם שילשל לחצר המוקפת כהלכה אלא שאינה מעורבת, לכא' ג"כ דינה ככרמלית שאם לא נח מותר להעלות בחזרה.

כמו"כ להוריד בגדים מחבלי כביסה, מותר להוריד בשבת [באופן שהיו יבשים בכניסת שבת, ואינו מטלטל את האטבים אלא כדין כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומן]. בין אם הם באויר כרמלית ובין אם הם באויר רה"ר, מלבד באופן שהם באויר רה"ר בתוך י' טפחים לקרקע אך זה לא מצוי. [ולכא' גם אם רק קצה קטן מהבגד מגיע לאויר י' טפחים, אסור להעלותו]. ויש לחון כאשר נמצא באויר חצר שאינה מעורבת ואכמ"ל.

## להניח כלים על אדן החלון, ובסורגים ועל מזגנים

**דף צו: זיז שלפני החלון, נותנים עליו ונותלים ממנו בשבת.** הגמרא שואלת מדוע לא חוששים שהחפצים יפלו לרשות הרבים ויבוא להרימם, ונמצא מטלטל מרה"ר לרה"י. ולכן מעמידה הגמ' שמותר להניח רק כלים שאם יפלו ישרו אבל שאר כלים אסור.

השו"ע (סי' שנ"ג ס"א) מוסיף עוד תנאי שצריך הזיז לא יהיה כרמלית, כגון שאין בו רוחב ד' טפחים דהוי מקום פטור, או שהוא סמוך תוך ג' טפחים לחלון דהוי חורי רה"י כרה"י. אבל אם אינו סמוך לחלון ויש על גבי מקום ד' על ד' טפחים, דינו ככרמלית ואסור להוציא מהבית לזיז אפילו כלים הנשברים.

דין זה נוהג בזמנינו, כשיש אדנית לפני החלון והילדים מניחים בה משחקים, כמו"כ יש משפחות שלאחר שטיפת הכלים בשבת מניחים אותם על אדן החלון הבולטת לחוץ. ולפי המבואר בסוגייתנו, משחקים שבדרך

[ומה שהותר במשנתנו היינו כדוגמת מפתח שצריך לפתוח את הדלת ומחביאו בחור בחוץ כמ"ש התוס' והשו"ע].

**האם מותר להשתמש בספר המונח על הגדר הסמוכה לרחוב**  
מקרה נוסף שתלוי בד"ן זה, והוא באופן הפוך שעומד ברה"ר ומטלטל ברה"ר. דהנה כתלים של רה"ר על גבן רה"ר, ולכן הגדרות שלפני הבנינים שיש בגובהן י' טפחים דינם כרה"ר, ואסור להרים מהרחוב להניח על גבן. אבל כאשר יש ספר על גבי הגדר מותר לעיין בו, ואף מותר להזיזו על גבי הגדר כדין משנתנו. ולפי מש"כ השו"ע הנ"ל שבחפצים הצריכים לו אסור, א"כ אסור לעיין בו אלא רק לטלטלו, [ואף מותר באופן זה לדחפו לתוך החצר אם רוצה להצניעו למוצאי שבת, כיון שהגדר היא רשות היחיד]. אמנם כשעומד בכרמלית ומעיין ברה"ר מותר, ולפ"ז הדבר תלוי במחלוקת הפוסקים האם הרחובות שלנו הם רה"ר. כמ"כ ילד שיושב על הגדר, אסור להורידו לרחוב, אבל מותר להזיזו על גבי הגדר.

### האם מותר לשתות מברזיה בשבת

**דף צט, לא יעמוד אדם ברה"ר וישתה ברה"ר וכו',** מקרה זה מצוי בזמנינו בברזיות שאדם עומד ברחוב ושותה מהמים שבברזיה, ואם הרחוב הוא רה"ר, הרי מוציא מרה"ר לרה"ר ואסור. אבל בזמנינו אין מצוי ברזיות ברחובות אלא רק בגינות, וא"כ מכיון שהגינה אינה רה"ר אלא רק כרמלית [כשאינה מוקפת כהלכה], דין זה תלוי במחלוקת אב"י ורבא, וק"ל כרבא שבכרמלית לא גזרו. אמנם יש אופנים שיש איסור.

אם הברזיה היא רשות היחיד, כגון שעשויה מעמוד אבן, שגובהה י' טפחים ורחבה ד' על ד', ויש לה דפנות [ולא שוקת שתחתיה עמוד דק], אסור לקחת מים בכוס ולהוריד ממנה לשטח שסביבה, מפני שמוציא מרה"ר לכרמלית. משא"כ אם הברזיה היא רק כרמלית והשטח שסביבה ג"כ כרמלית, מותר אף להוריד סוס ולשתות, ובלבד שלא יטלטל ד' אמות.

מה יעשה אדם שכובעו עף על מכונית או מתחתיה  
אלא אם כן הכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה. מבואר שאם מכניס ראשו ורובו לאויר רשות היחיד נחשב שעומד ברה"ר, ואין את הגזירה שמה ימשוך את החפץ למקום שעומד בו.

לפ"ז כתב בספר נתיבות שבת (פ"ו הערה ט"ז) שאדם שהרוח העיפה את כובעו על גבי מכונית שדינה כרה"ר [תלוי בגובה ובשיפוע שבצדדים שלה], אסור לעמוד ברחוב ולהביא את הכובע לראשו. כמ"כ לא מספיק אם יטה ראשו על המכונית, שמה יביא את הכובע אליו [כגזירה המוזכרת בדף הקודם], אבל אם מטה ראשו ורובו על גבי המכונית, מותר לחבוש את כובעו בעודו מוטה, ולא חוששים שיביא אותו למקום עמידתו ברשות הרבים. ואם עף אל תחת המכונית, יש להסתפק מה דינו של מקום זה. לכאורה תחת המכונית נחשב רה"ר מקורה כמ"ש בגמ' (שבת דף צד.) לגבי העגלות שהיו במדבר, שתחתיהן כרמלית [אפילו שזה קירי ערבי ואכמ"ל], וא"כ אם הרחוב רה"ר ותחת המכונית כרמלית אסור להוציאו מתחת המכונית. ואם הרחוב כרמלית [כשיטות שאין בו שישים ריבוא], אין איסור להוציאו מכרמלית לכרמלית, אלא שיש לדון שמה גם באופן שהרחוב רה"ר מותר להוציאו, כי המקום שתחת המכונית אין בגבהו ג' או ד' טפחים [בדרך כלל], ויתכן שאין דין כרמלית במקום שאין גובהו ג' טפחים, והוא מקום פטור. וצ"ע.

### האם מותר לרוק בשבת מהמרפסת לחצר

**מהו בתר עקירה אולינן או בתר יציאה אולינן, תיקו.** השו"ע (סי' ש"ג ס"ב) פוסק לחומרא, וכתב לא יעמוד אדם ברשות הרבים, וישתין או ירוק ברשות היחיד או בכרמלית, או איפכא, אפילו אם הוציא פיו ואמנתו לחוץ. וכתב המשנ"ב (ס"ק י"א) דמלשון השו"ע משמע שגם בכרמלית אסור אף כשהוציא פיו ואמנתו לחוץ, אבל בביאור הגר"א כתב דכיון שדין זה אסור רק מספק משום שהגמ' נשארה בתיקו, יש להקל בזה בכרמלית דהוי ספק דרבנן, ע"ש.

לפ"ז אדם שיושב במרפסת ועלתה ליחה בגרונו, ובא להשליכה לחצר שאינה מוקפת מחיצות כהלכה, הנה אם ישליך את הרוק בהיותו בתוך המרפסת הרי זה איסור שמוציא מרה"ר לכרמלית, ואם יתכופף ויוציא ראשו לחוץ, לשו"ע אסור ולהגר"א מותר.

ואם החצר מוקפת מחיצות כהלכה, אלא שאינה מעורבת מחמת שיש שכנים גוים או מומרים שלא שכרו מהם, דהוי רה"ר ולא כרמלית, אלא

שהיא רה"ר שאינה מעורבת. לכא"י יש לחלק ולומר שאם יושב במרפסת מותר אף כשאינו מוציא ראשו, כיון שמרפסת שאינה מקורה דינה כחצר ולא כבית, ומותר לטלטל מחצר לחצר דבר שלא קנה שבתה בבית, והרי האדם ובגדיו אינם קונים שבתה (כמ"ש הבה"ל רס"י שע"ב ד"ה לחצר), וה"ה הרוק הבלוע בו לא קונה שבתה. ולפ"ז מהמרפסת יחא מותר, ומחדרי הבית יחא אסור (לד' המשנ"ב דכל החדרים כבית). אמנם צ"ע מדין צואה דכל המג"א (ס"ס שע"ג, לפמש"כ בשעה"צ שם) דהוי ככלים ששבתו בבית, וכבר הקשה ע"ז החזו"א (סי' צ"ד ס"ה) שם, וצ"ע.

### האם מותר לזרוק מרה"ר לפחי האשפה שאינם קבועים במקומם

**דף צט: אשפה ברה"ר גבוה י' טפחים, חלון שעל גביו שופכין לתוכה בשבת.** מבואר בגמרא שאם האשפה גבוהה י' והחלון גבוה י', דנמצא זורק מרה"ר לרה"ר דרך רה"ר באויר שלמעלה מ' שהוא מקום פטור, מותר. אבל דוקא באשפה של רבים שקבועה ואינה עומדת להיפנות ממקומה ומגובהה. בזמנינו כל אשפה עומדת להיפנות, ואין את המצב הזה שהיה בזמן חז"ל ערימת זבל שנשארת במקומה. ומ"מ כיון שאנו מניחים בתוך פחי אשפה [המצויים בזמנינו שגובהם י' טפחים ודינם כרה"ר], נראה שאין את האיסור של אשפה שעומדת להיפנות, כיון שלא גזרו על כלי שיש לו מחיצות ודינו כרשות גמורה. ועוד שלא שייך שיתמעט מגובה י', וגם אם יזיזוהו למק"א אין חשש שיזרוק למקום שעמד הפח לפניו כן, ואדם יודע שההיתר מחמת הפח ולא מחמת המקום, משא"כ בזמן חז"ל. אבל במקרים שהזבל ממלא את הפח וזורקים ליד הפח, ודאי אסור לזרוק מהבית למקום שסביבות הפח, בין אם הוא רה"ר ובין אם הוא כרמלית, ובדרך כלל אינו גבוה י' באופן שיהיה רה"ר. [אמנם יש שדנו בפחי האשפה מחשש איסור קרפף שהוא פחות מבית סאתים, ואי"ה יבואר במק"א].

### החובה להסביר מדוע מקילים בעירוב ובאיזה עירוב

**דף קד: רבי שמעון אומר, מקום שהתירו לך חכמים, משלך נתנו לך.** מבאר הגמרא (דף קה.) שרבי שמעון בא לפרש מדוע מתיר ליוצא חוץ לתחום פחות מחמש עשרה אמות, לחזור לתחומו, מפני שהמשווחות המודדים את התחום לא ממצים את התחום עד הסוף, ובאמת יש עוד חמש עשרה אמה. וכתב רש"י (ד"ה יכנס) וז"ל, והכא אתא רבי שמעון למיתב טעמא למילתיה, דלא תימא מיילל אני באיסור שבת, אלא משלו נתתי לו, עכ"ל.

מסכת עירובין מסיימת במסר חשוב, גם במקום שמצינו קולא, והיה מקום לומר שמותר לעשות הנחה ולהקל בעירובין או תחומין דרבנן, אין הדבר כן, הדין נשאר במקומו, אין קולא בלי הכרעה הלכתית ישירה ובחירה, "לא תימא מיילל אני באיסור שבת".

בעשיית העירובים בזמנינו, שמקיפים שטחים גדולים עם חוטים דקים ולחיים מפוזרים, אין כמעט מקום שלא מסתמכים על קולות, ואפילו בנושא רשות הרבים לבד, שנחלקו בו גדולי הראשונים, אילו היתה מחלוקת זו בהלכות ביטול בשבת בד"ן דרבנן, או אילו הטלטול ברחוב לא היה כ"כ נצרך, לא היינו מקילים בזה. אלא שעת הדחק גורמת שמוכרחים להקל למי שרוצה לסמוך על המקילים, והשאלה היא עד כמה.

באיזה שהוא מקום מקוננת לאדם מחשבה שמותר להקל בעירוב, לסמוך על כשרויות שאיננו סומכים בשאר דברים, על רב דתי במושב שאינו חרדי, או על שמועה שיש מישוה שדואג לעירובי בלי לדעת מי הוא ואם הוא אכן מהדר כראוי לבני תורה. אין זה נכון ע"פ הלכה לסמוך על כך, והרי זה בבחינת "מיקל באיסור שבת".

גם אברכים שנמנעים מלטלטל אפילו בעירוב השכונתי ונותנים לנשותיהם לטלטל בו, מוטל עליהם להבהיר להם את הסיבה שמתירים להם, "דלא תימא מיילל אני באיסור שבת", שלא תחשובנה שאינן צריכות להקפיד באיסור טלטול. אם לא מסבירים להן, הן לומדות מכך לטלטל גם במקומות שאין עירוב שכונתי, מקום שהעירוב בחזקת פסול לרוב הפוסקים. אלא כמו שר' שמעון שהיקל בא והסביר דבריו, כך גם אנו נעיין ונלמד לדעת ולהסביר, במה ועד כמה מותר להקל.

### כלל הלומדים והמסיימים

#### מסכת עירובין

יהי רצון שתזכו לקיים טוב את כל מה שלמדתם

ולחוסף עוד ועוד בדיעת התורה וההלכה



# קדושת בתי מקדש מעט

בהמונת הגרמ"מ לזבין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

## דבר המערכת

ולפי מה שהבאנו לעיל מובן הדבר בעומק, כי אותו המדבר מפריע ומעכב מלהתקבל - לא רק את תפילתו שלו, כי אם את התפילות של כל המתפללים באותו בית מדרש - שח"ו לא יעלו לשמים - ולכן מובן למה הדבר חמור כ"כ שגם אפשר לסטור לו על פניו. ואם כנים דברינו, יתכן לומר יותר, שאפילו אם הוא אינו מפריע לאחרים בפועל, כגון שהוא מדבר רק בשקט, והאנשים אינם מופרעים מלהתפלל - מכל מקום לפי מה שנתבאר שעצם השיחה בעת התפילה מעכב את התפילות מלעלות למרום, יש לומר שמכל מקום יתכן שאפשר לתת לו סטירה - אם הוא אינו מפסיק מלדבר - שהרי הוא מפריע לתפילותיו להתקבל לרחמים ורצון...

**ובפרשת** מקץ תשע"ח כותב: אנו אומרים בכל שבת קודש קודם תפילת מוסף תפילה חשובה ומיוחדת: ומי שמיוחדים בתי כנסיות לתפילה ומי שבאים בתוכם להתפלל ומי שנותנים נר למאור ויין לקידוש ולהבדלה וכו' הקב"ה ישלם שכרם וכו'.

ולכאורה צריכים להבין, בשלמא 'ברכה' לאלו הנותנים "נר למאור", מובן הדבר היטב, כי לא כל אחד זוכה לתת מהונו "נר למאור" לביהמ"ד, כי רק יחיד סגולה זוכים להבין את נחיצות וחשיבות הדבר לתרום "נר למאור" כדי שהבית המדרש יוכל להתקיים בהרחבה גדולה ולהנאות את המתפללים בתוכו - ולהם באמת מגיע ברכה גדולה - אמנם "ומי שבאים בתוכם להתפלל", איזו ברכה מגיע להם? - וכי יעלה על דעתנו שיהודי שומר תורה ומצוות ישאר בביתו ולא ילך לבית הכנסת להתפלל?? - איזה "יישר כח" מגיע לו על זה?

ברם ביאור הדבר הוא כך, דהנה ישנם כאלו הבאים באמת לבית הכנסת בכדי להתפלל, אבל הם באים לשם לשוחח עם חבריהם, להעביר את הזמן, והלא לא זאת היא המטרה של הבית הכנסת, הבית הכנסת נועד כדי שיבואו לשם "להתפלל" להקב"ה, וזהו מה שאומרים "ומי שבאים בתוכם להתפלל" - הם באים לבית הכנסת כדי להתפלל, וכלשון המשנ"ב בריש סימן קנ"א: ע"כ הירא וחדל לדבר ה' ישם תמיד עיניו ולבו לזה שלא לדבר שום דברים בטלים בביהמ"ד וביהמ"ד והמקום הזה יהיה מיוחד אצלו רק לתורה ולתפילה. והם בודאי יזכו לברכה גדולה, וכל תפילתם יתקבלו ברחמים וברצון לפני אדון כל אמן כן יהי רצון...

## בירורי הלכה

המקום שכירות המקום מחילה קדושת ביהמ"ד למשך זמן השכירות? 2. מה הדין אם קובעים שם גם זמן לימוד? **תשובה:** מקום השכור לתפילה [ואין חשש מהשלטונות שיסגורו] נחלקו בזה הלבוש והעולת תמיד, ללבוש אין בו קדושה ולעולת תמיד יש בו קדושה. וכתב הביה"ל שנוכח לד"נא כעולת תמיד ואין להקל בזה. (ס' קנ"ד ס"ב, משנ"ב סק"ד וביה"ל ד"ה השוכרים). ואם המקום גם ביהמ"ד יש בו קדושה לכו"ע (שם סק"ה).

ויש לדון האם קביעות של דרשה בין קבלת שבת למעריב מחשיב את המקום לביהמ"ד, והאם קביעות של לימוד 'אבות ובנים' בכל שבת מחשיב לביהמ"ד? אבל למעשה כבר הכריע הביה"ל שגם בלא ביהמ"ד אין להקל וכו'.

**ד** חצר שסידרו בו מקום להתפלל ומגיעים לשם גם שכנים מהבנינים הסמוכים. ראובן שהוא אחד מבני החצר יש לו איזה סכסוך עם שמעון מהבנין הסמוך, וכמגיע שמעון להתפלל בחצר מוחה בו ראובן שיסתלק. האם יש לראובן זכות לסלקו לשמעון? **תשובה:** יכול לסלקו, אע"פ שהמשאיל את ביתו לביהמ"ד אין יכול לסלק לבעל ריבו, אך זהו דוקא כשמשאיל שיהיה על ביתו 'שם ביהמ"ד' משא"כ בנידון דידן שמשאיל רק בכדי שיבואו להתפלל (ס' קנ"ג סט"ז וביה"ל מי שהשאיל).

**ה** חצר שמתקיים שם מנין ימים רבים, יום א' שמו-לב כמה אנשים מהמנין שרוב הציבור הם תושבי קצה הרחוב, ולכן ביקשו להעביר את

בשבוע שעבר הבאנו מהחת"ס והיערות דבש ועבודת ישראל בענין המדבר בביהמ"ד שגורם נזק גם לשאר המתפללים שתפילתם לא תתקבל והוי כקודח חור בספינה כולה,

**והראונו** שבספר 'נועם שיח' (קורח תשע"ד) מביא את דברי החת"ס והעב"י ואח"כ כותב: בדברים נוראים אלו אפשר להבין בעומק את מה שהזכרתי לפני כמה שבועות מה ששמעתי מידידנו המשפיע המפורסם הרה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א, שפעם אחת הגיע יהודי אל הגאון האדיר רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל ושאל שאלה: בבית המדרש שהוא מתפלל, מתפלל גם יהודי מבוגר, אמנם בעת התפילה מדבר אותו יהודי מבוגר עם מתפללים אחרים, והוא מפריע מאוד לסדר התפילה - היהודי אמר לרבי שלמה זלמן - שהוא הוכיח אותו כמה פעמים שיחדל ממנהגו הרע, אמנם הלה לא שת לבו לדבריו, והוא ממשיך במנהגו הרע לשוחח בעת התפילה - ועל כן - אומר אותו יהודי - נפשי בשאלתי - האם מותר לי ליתן לאותו יהודי סטירה (שכן רק כך יתכן שהלה יעמוד על חומרת המצב). השיב לו הגאון רבי שלמה זלמן זצ"ל: כן! - מותר לך ליתן לו סטירה! נורא נוראות! - הגאון רבי שלמה זלמן זצ"ל שהיה 'גאון גדול במדות', פסק כאן שמותר ליתן לאותו יהודי ששח בעת התפילה סטירה! אלא מאי, רבי שלמה זלמן בהבחנתו הדקה והעמוקה הבין, שאותו יהודי ששח בעת התפילה, כמוהו כמחבל! - שכן כמו שכל בר דעת מבין, שאם מחבל יכנס לבית המדרש ויאיים על כל באי הבית הכנסת, ויתחיל לעשות צרות ל"ע, אז הדבר מובן מאיליו שמותר ליתן לו סטירה - אם יש סברא שבכך יסתלק משם - אז למה שכאן יהיו פני הדברים שונים...

בדרך אגב - שלחתי (-מחבר הספר 'נועם שיח') לאחרונה להגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א את השאלה הנ"ל - לא כתבתי לו את הפסק של הגאון רבי שלמה זלמן זצ"ל - אלא כתבתי שאני רוצה לדעת מהו דעתו - דעת תורה - במקרה שכזה שיש יהודי מבוגר שמפריע לתפילה, ועל אף ההפצרות וההוכחות הוא עדיין ממשיך לדבר ולהפריע למתפללים, האם מותר ליתן לו סטירה, בתקוה שבכך יעמוד על חומר הדבר ויפסיק לדבר. והשיב לי רבי חיים - ש"כן" - אפשר ליתן לו סטירה! -דעת תורה ברורה להלכה ולמעשה.

## דינים והנהגות ב'בתי הכנסת' שבחצרות

**א** [שכני הבנין מתפללים בקביעות בחצר ג' תפילות ביום. הן בחול הן בשבת ויו"ט. נסתפקו השכנים האם הילדים יכולים לאכול ארוחת ערב בחצר או שמא חל איזה קדושה במקום?]

**תשובה:** מותר, שאין בחצר שום קדושה כיון שמשמש לחניה ולמשחקי ילדים [שו"ע קנ"ד, משנ"ב סק"ב שכתב אפילו מתפללים שם תדיר כיון שאין מיוחד לתפילה בלבד]

**ב** [במושב ד. ישנו ביהמ"ד מרכזי מפואר ובשטח שסביבו ישנם עצים וספסלים, ועתה בתקופת ה'קורונה' הועתק מקום התפילה לחצר ביהמ"ד ומתפללים בין העצים (עיין ס' צ' משנ"ב סק"א דעדיף להתפלל בין האילנות מאשר במקום פתוח). שואלים תושבי המושב האם ישנה איזה קדושה או הנהגות מיוחדות במקום זה?]

**תשובה:** אין קדושה במקום זה, אבל בצד מערב שהוא כנגד ההיכל יש להחמיר שלא לנהוג שם קלות ראש הואיל והוא מכונן כנגד הקודש ואיכא זילותא (ס' קנ"ד, משנ"ב סק"ג) [עיין במהרי"ט יו"ד ח"ב ד'] והאמת שדין זה נאמר בכל צד מערב של ביהמ"ד בכל מקום שרואה את הפתח גם אם אין מתפללים שם כלל.

**ג** [מתפללי ביהמ"ד שכרו מקום רחב ידיים בכדי שיוכל להכיל את עשרות המתפללים ברווח [בשכירות גמורה שאין רשות למשכיר להשתמש לצרכיו ללא רשות]. ונתעוררה השאלה 1. האם שכירות

שכתב דלאו דווקא בביהכ"נ גמור אלא ה"ה מי שהיה אצלו מנין קבוע ימים רבים]. ואפילו המנין רק לשבתות דינא הכי (משנ"ב סקצ"ב). ואם גם לאחר שיעזבו רוב המנין ישאר בחצר הראשונה 'מנין' מותרים לעזוב (מ"ב סקצ"א).  
[הדברים נכתבו ע"י הרה"ג ר' דוד היימן שליט"א מגיד שיעור משנ"ב במסגרת 'דרשו']

## קוראים כותבים

תדיר אם אינו מיוחד רק לתפילה אלא עושין בו שאר תשמישים אין בו שם ביהכ"נ, וממילא ה"ה לכא' כל מנייני החצירות דודאי עושין שם גם שאר תשמישים. (ויל"ע בחצרות בתי הכנסת כשנקבעו שם מניינים ע"י שם במ"ב סק"ג). וא"כ פשוט דבחצירות אין מקיימין מצות תפילה בביהכ"נ. **ובמעלת ביהכ"נ** יש להעיר דבאמת כל בי עשרה שכינתא שריא, אבל **בביהכ"נ משמע דאיכא שכינה בקביעות**, ואמרינן בברכות דכשהקב"ה בא לביהכ"נ ואין שם י' מיד כועס, וחזינן דהקב"ה בא אף כשאין מנין, ובמדרש רבה ריש פרשת וירא אמרינן דביקש אברהם לעמוד מפני הקב"ה כשבא לבקרו, וא"ל הקב"ה שב, ואתה סימן לבניך כשנכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות לקרוא ק"ש הם יושבין ואני עומד. עי"ש. וחזינן דנקט המדרש בדוקא כשנכנסין לבתי כנסיות וכו', ומה"ט אמרינן דכשאינו נכנס להתפלל בביהכ"נ הוי שכן רע דביהכ"נ הוא ביתו של הקב"ה והו"ל כשכן ממש. ויש לצייר אם היה הולך להתפלל בקבר רשב"י או שאר צדיקים והיה מציע לו אדם להתפלל במקום מזדמן דודאי לא היה שומע לו דהא הולך למקומו של רשב"י, והשתא כשהולך לביהכ"נ הא הולך למקומו של הקב"ה.  
**וצ"ע** אם שייך חיוב גמילות חסד להשלים מנין בחצירות כשמפסיד עי"ז תפילה בביהכ"נ דלכא' א"צ לוותר על מצוה דיד' וחי"ך קודמין. **וכמובן שאין הדברים אמורים כשנצרך מחשש סכנה**, רק למי שאינו חושש לסכנה כשניחא ל' בביהכ"נ, ורק נעשה הדבר קל בעיניו להתפלל במקום שמזדמן לו. ונזכה למה שאחז"ל כל המתפלל בביהכ"נ תפילתו נשמעת ויסור במהרה האונס, ונזכה להתפלל בבית המקדש בב"א. י"י. ב. ב"ב

\*\*\*\*\*

בס"ד הספר 'בית ה' נלך' - ספר המיועד לילדים להלכות ביהכ"נ עם ציורים מרהיבי עין, חזר למדף וניתן להשיגו בחנויות 'יפה נוף'

## חיזוקים בבתי הכנסת

אין להכניס עלונים וכדו' כלל, ובזכות זה נזכה להשראת השכינה. וכו"כ עוד מודעות בענין כבוד ביהכ"נ, ובאחת המודעות ישנו סיפור שסיפר אחד המתפללים הרב דוד הכהן גליק זצ"ל, שבעירה נייטרא בצ'קוסלובקיה היתה ישיבה הקרויה 'נייטרא ישיבה' בראשות ראש הישיבה הגאון רבי מיכאל דב וויסמנדל זצוק"ל. ובישיבה זו הקפידו מאוד על קדושת ביהמ"ד ושלא ידברו בזמן התפילה והלימוד שיחת חולין כלל וכלל. ובפרוץ מלחמת עולם השניה כשהנאצים התקרבו לאזור אמר הראש ישיבה לבחורים שכל אחד יעזוב ויברח לדרכו, ובס"ד לאחרי המלחמה נחזור כולנו לישיבה. וכשנגמרה המלחמה (שחורבו רוב הבתי כנסיות באירופה ונשארו 'אחד מעיר ושנים ממשפחה') **בס"ד חזרו כל הבחורים לישיבה, היו כמה שנפצעו אבל ב"ה כולם היו בחיים**, פתח ראש הישיבה ואמר לתלמידים שבזכות שלא דיברו בזמן התפילה והלימוד שיחת חולין זכו בנס להינצל.

## סיפור השבוע

אל הבימה בבית הכנסת, ודפק עליה כדי להודיע הודעה. הוא לא היה גבאי, ובגרמניה שום אדם מלבד הגבאי לא העז לדפוק על הבימה. הוא הכריז, "אני צריך אתכם לעדות", אבל הם לא הבינו בכלל מה הוא רוצה. הוא ניגש לארון הקודש, ואמר: **"ריבונו של עולם, כל האנשים כאן בבית הכנסת עדים, שאני אף פעם לא דיברתי בתפילה, ואני מבטיח שאני לא אדבר אף פעם בתפילה**. אני לא צריך כסף ולא כבוד, רק דבר אחד אני מבקש מריבונו של עולם - אנא, זכה אותי בילדים צדיקים שעוסקים בתורה". (כבוד בית ה')

המנין לחצר שבתחילת הרחוב, בטענה שמדוע יטרחו רוב המנין להגיע ממקום רחוק, מאידך טוענים בעלי החצר שהם מוחזקים במנים, עם מי הצדק? **תשובה:** בני החצר צודקים ואין להעביר את המנין עבור קצת טירחה, משום דרכי שלום שלא יאמרו על בני חצר הראשונה שאינם הגונים ולכן הלכו מהם [סי' קנ"ג סי"ז, ומשנ"ב סקי"ט שכתב ואפילו יש לציבור קצת טעם לשנות מקום, וביה"ל ד"ה מי שהיה וכו']

ה' זיכנו לחזור ולהתפלל בבתי הכנסיות אחרי שכחדשיים (ניסן-אייר) היו סגורים. ובאותם זמנים נוצרו 'מנייני חצירות' בשטח פתוח, ולמעשה עד היום ממשיכים מנינים אלו, ויש בהם תועלת לאלו החוששים לבריאותם, אבל לצערנו זה גרם להחלשת הענין החשוב והמעלה הגדולה להתפלל בביהכ"נ דוקא, **שהו בית ה'** ולא רק ענין של נוחות ומקום ממוזג וכדו'!

והנה מבלי להיכנס לכל השאלות ההלכתיות הרבות מספור הכרוכות במניינים אלו (צנורות ביוב ופחים, טלטול ס"ת, ברכה מעין שבע, עובר לפני המתפלל וכו', ועוד נידונים בחו"מ כשמפריע לאחד השכנים ולפעמים מתביישים להעיר). יש לברר את עיקר הענין אם יוצאים בזה מצות תפילה בביהכ"נ, דהנה מבואר בברכות ח' ע"א והובא להלכה בשו"ע סי' צ' ס"ט **דמצוה להתפלל בביהכ"נ ולא בביתו** ואפי' יש לו מנין י' שם, וכן אם מתפלל ביחידות מצוה להתפלל בביהכ"נ כמבואר שם. וכתב המשנ"ב בס"ק ל"ט דאף שכשמתפלל בעשרה בביתו אינו בכלל שכן רע (המבואר שם בגמ' ובשו"ע על מי שאינו נכנס לביהכ"נ). **"מ"מ ידי חובת ביהכ"נ לא נפיק אא"כ המקום מיוחד לקדושה**. (ולשון "חובת" ביהכ"נ יל"ע אם הוא בדוקא או דהכונה למצות ביהכ"נ כדמשמע לכא' בס"ט דאינו חיוב גמור). (והיה אולי מקום לומר דכוונת המשנ"ב במש"כ דמיוחד לקדושה, הוא שמתפללין שם בקביעות אף שאין לו גדר ביהכ"נ, אמנם לשונו משמע דמיוחד לקדושה דוקא והיינו קדושת ביהכ"נ וכן מסתבר דמצות תפילה בביהכ"נ כשמה כן היא במקום שיש לו דין ביהכ"נ).

**ולענין קדושת ביהכ"נ**, מקום שמתפללין בו באופן עראי אין בו קדושה כמבואר בשו"ע סי' קנ"ד ס"א לענין רחבה של עיר. ובשוכרים בית באופן קבוע לתפילה כתב השו"ע שם בס"ב דאין בו קדושה וביה"ל שם כתב דהיכא ששוכרים בגלוי את הבית (ולא משום גזירה) איכא קדושה, אבל כבר כתב שם המשנ"ב בסק"ב דאפי' מקום שמתפללין בו

**בית הכנסת אליהו הנביא - נוסח אשכנז, רח' קאליש בני ברק**

את המכתב קיבלנו מאת המרא דאתרא הרה"ג ר' אלעזר מרק שליט"א בבית הכנסת אליהו הנביא נהוג מקדמא דנא שבבית הכנסת **לא מדברים כלל דברים בטלים** בכל זמן התפילה מראשיתה ועד סופה ואפילו בזמן 'מי שברך' ולא רק בקריאת התורה וקדיש. ולא זו בלבד אלא מפאת קדושת המקום **לא מכניסים כלל אוכל ושתייה לבית הכנסת ואף לא לקידושים ושלוש זכר וכד'**. כמו"כ לא מכניסים עלונים למיניהם ללא יוצא מן הכלל בשום פנים ואופן. **וראו לשבח הגבאי המסור** שללא פחד וללא מורא מאף אדם ולא מוותר על קדושת בית הכנסת. כט"ס אלעזר מרק

**וברצוננו להוסיף:** שבביהכ"נ זה, לוח המודעות של ביהכ"נ מוצב על הקיר שמחוץ לביהכ"נ, וליד פתח ביהכ"נ מופיע מודעה 'במקום מקדש מעט זה: אין להכניס אוכל ושתייה כלל, אין לדבר בשעת התפילה כלל,

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והרה"ג רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

להשתתפות בהוצאות העלון 052-7101970 | לקבלת העלון ולשליחת חומר למערכת מייל: y0527176420@gmail.com



# שנה להגר"ח

גליון תורת רבנו מרן רבי חיים מוולאזין זצ"ל

לרגל שנת המאתיים להסתלקותו • תקפ"א - תשפ"א



## תורת חיים

### קול התחתון מעורר קול עליון

'הקל קול יעקב' (כו, כב)

קול התפילה מעורר בקולו דלתתא, את הקול העליון, קול גדול הידוע בזוהר, וז"ש 'הקל קול יעקב', שלקול תפילת האדם מתעורר לעומתו הקול העליון. ולכן דרשו חז"ל (תענית טז, ב) עה"פ: 'נְתַנָּה עָלֵי בְקוּלָהּ עַל כֵּן שֶׁנֶּאֱתִיבָהּ, ואמרו: זה שליח ציבור שאינו הגון, רצה לומר, שאין נמצא רק קולו לבד, ולא גרם קולו לעורר גם הקול העליון עמו, וזהו שנאמר: 'נְתַנָּה עָלֵי בְקוּלָהּ' לבד, 'עַל כֵּן שֶׁנֶּאֱתִיבָהּ' (נפש החיים שער ב פ"י).

וזהו ביאור הכתוב (יואל ב, יא): 'וְהָיָה קוֹלוֹ לְפָנַי חִילוֹ', רצה לומר, מי שמחזיק את עצמו כאיש חיל, ללחום מלחמת המלך ומסכן את עצמו כדי שיתווסף כבוד למלכו בנצחו את המלחמה, כן אם האדם מוסר עצמו גם למיתה משום כפרת עונותיו ולכבודו יתברך, בזה חוזר להתקשר בשרשו, ולעורר בקולו קול העליון, ונשמע קולו בבואו אל הקודש (דרשת רבינו בימי הסליחות).

## ברכת 'שעשה נס במקום הזה' - על נס של אמו של רבו

"אברהם יצא דינו מלפני נמרוד להישרף, וצפה הקב"ה שיעקב עתיד לעמוד ממנו, אמר: **כדאי הוא אברהם להינצל בזכותו של יעקב**, הדא הוא דכתיב: 'לֹכֵן כֹּה אָמַר ה' אֶל בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אֲבֹרָהֶם' - **יעקב פדה את אברהם**" (ב"ר סג, ב).

בספר 'עליות אליהו' (הערה ד) כתב רבי יהושע העשיל לוי זצ"ל: "סיפר לי הרה"ג מ' זלמן זאב נ"י מ"מ בפה, **אשר הגאון חמי זקני, מו"ה חיים מוולאזין נ"ע אמר**, כי בבואו לגשר העובר על נהר סמוך 'ראמנאווע' הסמוכה ל'סלוצק', צריך לברך 'ברוך שעשה לי נס במקום הזה'. כי שמה עברה זקנתו של הגאון [הגר"א] עם בתה, היא גם הגאון אשר היתה אז ילדה, מוטלת בכר עריסה, ונפלו למים. וברוב עמל הצילו דרך נס אך את הכר עם התינוקת אשר צפה למעלה, ולחממה ולנגבה שמו אותה בתנור הוסק, ונכחה רגליה מכוות אש, ובאתה באש ובמים. והקורא הדורות מראש וידע כי מאת הילדה הזאת יצא פרי צדיק גאון עולם, בזכותו נצלה, **כמו שאמרו חז"ל על יעקב: 'אשר פדה את אברהם'**, ולא עבד רחמנא ניסא למגנא. **ואמר הגאון מוה"ר ח"י נ"ע** כי הנס הזה נעשה גם לו במקום הזה, כי אם היתה נטבעה, מאין היה לו רב גדול ונורא כהגאון רבו".

וכתב על זה **הגאון רבי דוד לוריא זצ"ל**: "והוא כמו שכתב בשו"ע (סי' ריח ס"ו) על פי הירושלמי לברך על נס **רבו**, ולא הוצרך לדברים אלו, רק לבאר, שאף על נסי **אבותיו** של רבו, צריך לברך מפני טעם זה".

והנה לגבי נס שנעשה לאביו, דכל יוצאי ירכו מברכים, כתב המג"א (סק"ו): 'אפילו אותן שנולדו קודם לכן, וכמו שכתוב בסעיף ו'. ופירש במחצה"ש: "דלא תימא דוקא הנולדים אחר כן דהם שותפים בנס האב, דלולי שניצל האב הם לא באו לעולם, משא"כ הנולדים קודם לכן, קמ"ל דאפילו הכי צריכים לברך, דזהו מכלל כיבוד אב. ואייתי ראייה ממה שכתוב בסעיף ו' דעל נס רבו צריך לברך, ועל כרחך משום דזהו מכלל **כיבוד ומורא רבו**, והוא הדין באביו. ואפילו בן בנו הנולד קודם לכן יש לברך, דהא חייב גם בכבוד אבי אביו". אבל בא"ר כתב דרק בנו ובן בנו מברכים, דעד כאן רחמי האב על הבן, אבל שאר יוצאי ירכו מברכים רק **בנולדו לאחר הנס**, שאז הם שותפים לנס. והנה לפי"ד המחצה"ש דברכת התלמיד על רבו הוא משום כיבוד ומורא רבו, לכאוי זה שייך רק בנס שנעשה לרבו בעצמו, ולא בנס שנעשה **לאביו או לאמו** של רבו. וגם סברת הא"ר דעד כאן רחמי האב על הבן, לכאוי ל"ש באביו של רבו. אמנם באופן שרבו נולד אחר הנס שנעשה לאביו ולאמו, ולולי הנס לא היה לו רב שילמדו תורה, י"ל דבכה"ג הוא שותף לנס ויכול לברך על נס זה.

והנה ב'הליכות שלמה' (תפילה פכ"ג ס"ט) כתב, שגם באופן שלולי הנס לא היה הבן בעולם, מברך 'שעשה נס **לאביו** ולא 'שעשה לי', משום שלולי הנס לא היה כלל בעולם ולא שייך לומר 'שעשה לי נס'. אמנם כתב על עובדא דרבינו הגר"ח, שהיה יכול לברך 'שעשה לי נס', משום שלולי הנס לא היה באותה דרגה רוחנית שזכה לה ע"י רבו הגר"א, עיי"ש. ולכאוי זה דלא כהמשנ"ב שכתב שתלמיד מברך 'שעשה נס לרבי', ואולי יש לחלק בין היכא שהנס נעשה לרבו לאחר שכבר למד ממנו התלמיד דאז מברך 'שעשה נס לרבי', להיכא שלולי הנס לא היה לו רב דאז מברך 'שעשה לי נס', שהרי הנס נעשה גם לו בעצמו, וכ"מ בעליות אליהו הנ"ל, שרבינו אמר שהיה מברך משום שהנס **נעשה גם לו** [ולא משום נס רבו], כי אם היתה נטבעה מאין היה לו רב גדול ונורא כהגר"א.

### מחמס אחיך יעקב תכסך בושָה (עובדיה א, י).

**ראיתי בשם הגאון רבי חיים מוולאזין זצ"ל**: משל לאב שהיו לנו שני בנים, אחד ישר הולך, ואחד שובב, והישר סבל הרבה מאחיו השובב. פעם אחת בא השובב לאביו עם פצעים שהוכה אחיו, והנה האב, במקום להעניש את הבן הטוב והישר על שהיכה את אחיו השובב, עוד נתן האב מתנת-יד לבנו השובב. הביטו אנשי הבית בתמהון על מעשה האב. השיב להם האב: יודע ומכיר אני את מזגו של בני הטוב, שאינו מוכשר להכות באגרוף רשע על לא-דבר, ואם קרה כזאת, אני מתאר עד היכן לחץ אותו השובב, עד שהוצרך להניף ידיו עליו ולהכותו כדי להציל את עצמו.

זה פירוש הפסוק: 'מִחְמָס אֶחִיךָ יַעֲקֹב תִּכְסֶּךָ בּוֹשָׁה', אם יעקב התם והישר, הוצרך לשלוח יד בחמס ידו, זה אות וסימן על הלחץ הגדול שסובל מאחיו עשיו, שחמס ממונו וכל מקורות פרנסתו, ואין לו עצה אחרת, ומוכרח להיכשל במעשים לא ראויים. וכך אנו יכולים גם לומר על אותם ההולכים בדרך שאינה נכונה וראויה כל כך, כי קושי הגלות ותנאי החיים המרים - המה בעוכריהם (**פרדס יוסף פר' תולדות**).

## אם תדון חברך לזכות – יתהפך לבו לאהוב

**וְיִשְׁבֹּת עִמּוֹ יָמִים אֶחָדִים עַד אֲשֶׁר תָּשׁוּב חֲמַת אֶחֶיד,**

**עַד שׁוּב אַף אֶחֶיד מִמֶּךָ' (כז, מד-מה).**

בהנהגות רבינו שבכתב-יד תלמידו הצדיק רבי יוסף זונדל מסלאנט זצ"ל (בנדמ"ח עמ' קיז) כתוב: "אמר מורי, **ששמע מגדול אחד, דבר בדוק ומנוסה**, כשיהיה לאיש שונאים, אזי אם יפעל אצל עצמו שהם צדיקים בזה, ויאמר מסתמא דיבר אחד לשון הרע עלי לפניהם או כדומה, ותיכף כשידונו לזכות ויפעל אצל עצמו שהדין עמם **יתהפך לבנם לו לאוהבים**". (וכע"ז בכת"ר אות קיט ובע"ז).

והוסיף על זה תלמיד רבינו, **הגאון רבי אשר הכהן אב"ד טיקטין ושערשאב זצ"ל**: "ומקרא מלא הוא: 'כמים הפנים לפנים' – כשם שהוא מלמד זכות, כן ילמד זכות מי שכנגדו".

וכך לשון רש"י ביבמות (ק"ז, א): 'כמים הפנים לפנים' – כמים הללו שאדם צופה בהן ורואה בהם פנים כפניו, אם הוא שוחק הם שוחקות, ואם הוא עוקס הם עקומות, כן לב האדם לאדם האחר, אם הוא אוהב את זה, גם זה הוא אוהב, ואם הוא שונא את זה, גם הוא שונאו".

**והגר"א** במשלי שם כתב: "כמו המים שמראים פני האדם כפי שמראה עצמו למים, אם יעקס פניו גם המים יראו כן, 'כן לב האדם לאדם', אם לבו טוב לאדם, אותו אדם הוא גם כן טוב עמו, **אף שאינו יודע לבו**".

\*\*\*

ב'הנהגות ישרות' (אות פו) הביא תוספת על זה מבנו של רבינו, **מוהרי"ץ זצ"ל**: "ובזה פירש בנו הרב **המאור הגדול רי"צ ז"ל** את הפסוק: 'וְיִשְׁבֹּת עִמּוֹ יָמִים אֶחָדִים עַד אֲשֶׁר תָּשׁוּב חֲמַת אֶחֶיד, עַד שׁוּב אַף אֶחֶיד מִמֶּךָ', פירוש, ישוב מלבבך שהוא חטא נגדך, ואז ישכח את אשר עשית לו".

וכך הובא בספרו על התורה 'פה קדוש': 'וְיִשְׁבֹּת עִמּוֹ יָמִים אֶחָדִים עַד אֲשֶׁר תָּשׁוּב חֲמַת אֶחֶיד, עַד שׁוּב אַף אֶחֶיד מִמֶּךָ', מהו כפל הלשון. ובדרך דרוש נוכל לומר, **שזהו כלל גדול**, אם אדם רוצה לדעת אם יש לחברו כעס עליו, יבדוק בעצמו, **אם לבו שלם עם חברו, גם חברו שלם עמו**. על כן אמרה, מהיכן תדע שתשוב חמת אחיך, והשיבה: 'עַד שׁוּב אַף אֶחֶיד מִמֶּךָ', בעצמך, פירוש, אם לא יהיה לך אצלך שום כעס עליו, אז תדע שגם הוא עמך בלב שלם".

**נא"ה**: כע"ז מצאנו באוה"ח בראשית מד, יח: 'ויגש אליו יהודה', על דרך אומרו: 'כמים הפנים לפנים' כן לב האדם לאדם, ולזה נתחכם יהודה להטות את לב יוסף עליו לרחמים, וקירב דעתו ורצונו אליו לאהבו ולחבבו, כדי שתתקרב דעתו של יוסף אליו לקבל דבריו. וע"ע פנים יפות בפרשתנו כז, מה].

\*\*\*

**בפירושו של רבינו על שיר השירים** עה"פ 'סמכוני באשיות' כתב: "כי האהבה דמיונה כאש, כאומר, 'מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה'. והידוע לכל, **כי ההתקרבות האוהב אל האהוב לו, הוא כהתקרבות אוהבו לו**, כן באתערותא דלתתא כן אתערותא דלעילא. ואם אש האהבה היה בוער בתוכנו כאש תמיד אשר לא תכבה, ממילא היתה אהבת ה' נגלית לנו", עי"ש.

**הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל** היה רגיל לייצץ את עצת רבינו זו, היאך יסיר האדם קפידה מלב חברו עליו, יכניס בלבו אהבה חזקה אל חברו ולהבין מצבו ולדונו לכף זכות, וכך יהפוך את לב חברו לאהוב אותו, והיה אומר שזו עצה בדוקה ומנוסה.

והביא סמך לזה ממסכת כלה רבתי (פ"ד ה"י): "אם חפץ אתה להדבק באהבת חברך, הוי נושא ונותן בטובתו, דכתיב: 'ואהבת לרעך כמוך', מתוך שאהבת לרעך, הרי הוא כמוך". ויש שפירשו הכוונה, שאם אתה חפץ שחברך יאהב אותך, הוי נושא ונותן בטובתו ותדון אותו לכף זכות, ומתוך שאתה משתדל ומטיב לו יתהפך לבבו להיות 'כמוך'.

והנה הגאון הנ"ל היה מוסיף, שסגולה זו מועלת רק כשאוהב את חברו **באהבה אמיתית** שאינה תלויה בדבר, אבל אם אוהב חברו מחמת סיבה שהטיב עמו, אי"ז אלא אהבת עצמו, ולא אהבת חברו, ועל אהבה כזו לא נאמר 'כמים הפנים לפנים', והוכיח זאת מהא דמצינו בקידושין (כב, א): 'רבו אוהבו והוא אינו אוהב את רבו אינו נרצע', והיאך יתכן כן, והא כתיב: 'כמים הפנים לפנים', ועל כרחך שמצינו אהבה שאינה הופכת את חברו לאהוב אותו, והיינו כנ"ל שרבו אוהבו מחמת שעובד לו וכדומה.

### הופיע הספר "הכתר והכבוד" –

**העוסק ברוממות ונכבדות של כל יחיד ויחיד בדורנו.**

**מדברי הגאון רבי דוד כהן ר"י חברון בהסכמתו**: "עברתי כמעט על כל הספר ונוכחתי לראות כי תועלת רבה יש בו, לרומם ולגדל את המושגים של בן תורה! ובדורנו שנתמעטו המושגים של כבוד ורוממות "בן תורה" אין לך דבר גדול מזה להביא הרוממות לעולמם של בני התורה!".

**להשיג: 'קולמוס' – 072-2441660**

החל מהשבוע הבא לא  
נוכל להמשיך בהפצת  
העלון – עקב העדר  
מימון.

נשמח לקבל תרומות  
[כל תרומה תתקבל בברכה]  
כדי שנוכל להמשיך  
בהפצת העלון הנכבד.



# לענין הלכה

הערות מעשיות בהל' ועניני מס' פסחים

גליון 292

גליון זה מודפס לעורר לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה

חז"ל, ולכאורה ע"י תפילת מעריב בזמן מפסידים את תקנת חז"ל לבדוק מיד בצאת הכוכבים, ולבדוק כשיש עדיין קצת אור היום (וכשיטת הראב"ד והרמב"ם).

**תשובה:** מצינו בזה כמה תשובות –

(א) **איחור זמן מועט נחשב תחילת הלילה.**

מנהג העולם שמתפללין ערבית בצה"כ ומזדרזין לבדוק מיד, וכן נהג **החזון איש זצ"ל** וגדולי עולם, ועי' **בהל' חג בחג** עמ' מז (בהע"י) ששאל **הגרמ"מ קארפ שליט"א** את **הגר"ח קניבסקי שליט"א** והשיב **דהגר"א** לשיטתו שהבדיקה קודם צה"כ, ולדידן דנקטינן שזמן בדיקה בצה"כ מתפללים מיד ומשום זמן מועט כזה עדיין חשיב תחילת הלילה. (אך לשון הראשונים והמ"ב שיהא קצת אור מבחוץ).

(ב) עי' **מ"ב ס' תלא ס"ק ח** בשם **החק יעקב** כשיש תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם, ולכן ק"ש קודם. (אך יש שתי דעות במ"ב שם וע"ש עוד שהמתפלל בביתו בזמן לכתחילה ימנה שליח לבדוק כדי לקיים שניהם בזמן) ועוד העיר **בהל' חג בחג** (שם) שלכאורה לא שייך תדיר היכא שתקנו חז"ל לבדוק מיד ודין ק"ש מוקדם הוא רק מדין זריזון. וכן פסק **בשו"ע הגר"ז ס' תלא**.

(ג) כיון שעלולים לשכוח מעריב וק"ש עקב טרדת הבדיקה.

ועי' **מ"ב** (שם) דקשה לאסוף את הציבור לאחר הבדיקה.

## לאחר מעריב להזדרז לבדוק מיד

### דמי לחנוכה

מבואר **בשו"ע ומ"ב** דיש חיוב להזדרז כמה שאפשר לבדוק בתחילת הלילה עכ"פ מיד אחרי מעריב – ויש לזה כמה השלכות מעשיות:

**(1)** יש להזהיר את בני הבית להיות מוכנים בבית בזמן בתחילת ליל י"ד, כדי לא לעכב תחילת הבדיקה. ויש לעיין אם מותר להמתין לבני הבית דהרי מתבטל תקנת חז"ל להתחיל לבדוק מיד בתחילת הזמן.

(ומצינו כעין נידון זה בנרות חנוכה, עד כמה זמן אפשר לאחר ההדלקה כדי להמתין לבני הבית, ודעת **הגר"ש אלישיב זצ"ל** שיש להמתין עד כשעה לאחר שקיעה כדי להדליק תוך חצי שעה של צאת הכוכבים אכן בנרות חנוכה גם נשים חייבות להדליק ועוד יש משום פירסומי ניסא לבני הבית).

## עם סיום מסכת עירובין

סיום מסכת עירובין לרבבות אלפי ישראל הלומדים דף היומי הוא עת רצון והזדמנות גדולה לעורר על תיקוני עירובין, לשפץ ולהוסיף ברמת העירובין הקיימים, וע"י זה להוסיף בשמירת שבת לאלפי שומרי שבת מידי שבת בשבתו.

**ביום ב' ז' כסלו בעזה"ת מתחילים מסכת פסחים ומסיימים בעזה"ת כמה ימים לפני חג הפסח ט' ניסן**

**נביא קצת מהל' ועניני מס' פסחים,**

[עוד ניתן להשיג במייל בגליון 'ללמוד ולקיים']

## מנהג להתפלל מעריב בזמנו בליל

### בדיקת חמץ

**('אור' לי"ד מלשון שיש עדיין אור בחוץ)**

**שאלה:** עי' **שו"ע ס' תלא בתחילת ליל י"ד** בניסן בודקין את הנר בחורין ובסדקין ובכל המקומות שצריך להכניס שם חמץ. **ובמ"ב** (שם ס"ק א' ד"ה בתחילת) פירש, **תכף אחר יציאת הכוכבים, שיש עדיין קצת מאור היום ראוי להתחיל לבדוק** כדי שלא יתרשל או שלא ישכח. **ובמ"ב** (שם ס"ק יא) ע"פ שיטת **הרמ"א** שצריך להפסיק מללמוד אף שהתחיל בהיתר (ולא כמחבר שאין צריך להפסיק) "וטעמם, **דעיקר מצוה לכתחילה קבעו חכמים בתחילת הלילה**, ועל כן צריך להפסיק כדי שיתקיים המצוה כתיקונה".

ובכל לילות השנה לא מצינו כ"כ שמקפידין להתפלל מעריב דוקא סמוך לצה"כ במנין קבוע ובזמן קבוע (ובפרט בימי בין הזמנים) ומתפללים מאוחר יותר אפילו לא במנין קבוע ובזמן קבוע, (ולפעמים מאוחרין עד 10 - 12 בלילה), ורק בליל בדיקת חמץ מקפידים מאד להתפלל מעריב מיד בצאת הכוכבים בזמנו.

והשאלה היא שלפום ריהטא לפי **המ"ב** (ע"פ הראשונים הנ"ל) היה צריך להיות הפוך, בימות השנה להתפלל מיד בצאת משום ק"ש עם זריזון, ובליל בדיקת חמץ שזה יום אחד בשנה דוקא ראוי לאחר (או להקדים) תפילת מעריב כדי לבדוק בזמן וכפסק **המ"ב** הנ"ל שזה הוא תקנת

<sup>א</sup> ועי' **מג"א** סמוך לכניסת הלילה (רבינו ירוחם נתיב ה' ר"ן פסחים א')

<sup>ב</sup> זה שכתב **המ"ב** ראוי להתחיל כדי שלא יתרשל הוא מלשון הראב"ד הובא בר"ן דף א' וזהו הטעם שתקנו לבדוק בתחילת ליל י"ד שלא יתרשל או ישכח.

**2) אם עוד לא כיבדו את הבית לפני זמן ההדלקה.**  
**דעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל** (בס' הליכות שלמה על ספירת העומר בהע"י) שגם אם הגיע ליל י"ד ועדיין לא הספיק לכבד את כל ביתו [כגון שלא גמר לנקות במטבח, וכדומה], אף על פי כן יתחיל בבדיקת חמץ תיכף ומיד אחרי תפילת ערבית, ויתן לאחרים לסיים את כיבוד הבית.

**3) אם חסר לבדיקת חמץ דברים קטנים כגון ששכחו לקנות נוצה עבור הבדיקה, אין ללכת לחנות ולעכב הבדיקה מחמת כן, אלא יתחיל מיד (ואפשר לבקש מאחרים להביאו מהחנות). וכן יש לעיין אם לעכב הבדיקה מחמת סידור עשרה פתיתים, כיון דזה רק מנהג (באופן שהבית לא כ"כ נקי שיש מה לבדוק בלאו הכי).**

### שיטת הגר"א לבדוק לפני מעריב

ע"י **בה"ל חג בחג** (פסח עמ' מ') שהביא **מספר מעשה רב** מהנהגת **הגר"א** שהבדיקה קודמת לתפילת ערבית [ולשיטתו **כהראב"ד** שהבדיקה קודם הלילה] וע"י **בה"ל חג בחג** (שם) עצה לצאת ידי שיטת **הגר"א** לכבד הבית בבין השמשות ולדעת **המהרי"ל** זה הוה כבדיקה.<sup>1</sup>

### אור לי"ד בודקין את החמץ –

#### השנה ער"פ חל בשבת בודקין אור לי"ג

י"ד שחל להיות בשבת (שנת תשפ"א הבעל"ט), בודקין ליל י"ג ומבערים הכל לפני שבת, ומשיירין מזון שתי סעודות לצורך שבת (**שו"ע** ס' תמד סע' א).

וצריך לברך על הבדיקה וגם לבטל בשעת הבדיקה, כמו בשאר שנים בליל י"ד. (**משנה ברורה** ס"ק א).

בודקין בליל י"ג, כיון שמחר ביום, בערב שבת אי אפשר, דאין בודקין לאור החמה (**מ"ב** שם ס"ק ב).

### הקפדה להתחיל בדיקת חמץ בזמן

#### כשערב פסח חל בשבת

ויש לעיין השנה כשערב פסח הבעל"ט חל בשבת, ונדחת הבדיקה לליל שישי ליל י"ג ניסן (שו"ע ע"פ הרמב"ם), עד כמה יש להקפיד לבדוק בזמן, דמדינא דגמרא לא הוזכר להקדים הבדיקה לליל י"ג (דומיא דשבת חנוכה דלא הוזכר בגמרא להקדים ההדלקה), ומקור השו"ע לבדוק בליל י"ג הוא מדברי הרמב"ם, (והראב"ד חולק ע"ש), אך במתני פסחים מט איתא דרק תרומה מבערים לפני שבת, וחולין בשבת. ועכ"פ אפשר דאין את אותו חומר להתחיל לבדוק בתחילת אור י"ג, כיון שבלאו הכי מקדימים את הבדיקה לליל י"ג (כעין זה מצינו במוצאי שבת חנוכה דנחלקו הפוסקים עד כמה יש ענין להזדרז להדליק בתחילת מוצאי שבת).

### לבדוק בליל שבת – בזמננו שיש תאורת

#### חשמל

כתב **הב"י** שאי אפשר לבדוק בליל שבת, שהרי אסור לטלטל את הנר. ואף שיעשה דוחה לא תעשה' גם במצוות דרבנן [כמו שכתב **המג"א** ס'

תמו ס"ק ב בשם **השל"ה**], ואם כן תדחה מצות הבדיקה את איסור טלטול הנר, כתב **האבני שוהם** (דף סא, ג) שכיון שאפשר לבדוק בליל י"ג, אין לומר בזה שמצות בדיקת חמץ תדחה את איסור טלטול הנר, עוד, שבשביל הבדיקה צריך לטלטל את הנר עוד קודם התחלת הבדיקה, ואז הרי עדיין אינו מקיים 'עשה' שיוכל לדחות את האיסור. **והשדי חמד** (מערכת חמץ ומצה ס' ה אות יד) תירץ שטלטול הנר הוא איסור חמור, ואין עשה דוחה איסור חמור.

ואיתא **בשו"ע** - שכח ולא בדק ליל שישי ונזכר ביום שישי יבדוק ביום (ע"י תלג סע' א) כדרך שבדקים בלילה בנר ובברכה, שכח לבדוק גם ביום שישי ונזכר בליל שבת, יש אומרים שמותר לומר לנכרי להדליק נר ולטלטלו כדי שיוכל היהודי לבדוק לאורו, אכן ע"י **שו"ע הגר"ז** ס' תלה דבשבת שבתוך פסח לא יבדוק דאסור לטלטל הנר.

ובענין ברכה לאחר ליל י"ד ע"י **מ"ב** ס' תלה ס"ק ה שאם לא בדק קודם פסח, על הבדיקה שבתוך פסח צריך לברך, אע"פ שכבר ביטל קודם הפסח, וכל שכן אם נתחמץ לו חמץ גמור בפסח דבדאי מברך בשעת הביעור, שהרי זה לא היה בכלל הביטול.

ולפי זה בזמננו מי שעבר ולא בדק בליל י"ג וביום י"ג, צריך לבדוק בשבת, יש לעיין האם ראוי לבדוק ע"י גוי ע"י שיכונו להאיר הפנס לחורין וסדקין, האם מותר לברך על זה 'וצוננו'.

#### ולא למד ממעשיו (מעין הפרשה)

**מעשה שהיה לפני כשבעים**, ביהודי ששכר גוי לבנות לו הכותל שנפל בגינה פרטית, ולאחר זמן הגיע אליו שכנו היהודי להתלונן, שהגוי גזל אבנים מגינתו לבנות בזה את הכותל! אח"כ הגוי הודה שגזל 'רק' שתי אבנים... ויש לעיין בענין תקנת מריש, דמשום תקנת השבים מי שגזל קורה ובנה כותל, אינו צריך לסתור את הכותל וסגי לשלם את כספו, אבל לגוי אין תקנת השבים והוא צריך לפרקו. ומצד שני ליהודי ששכר את הגוי, יש תקנת מריש ולא צריך לסתור את הכותל.

ושמענו מהגר"י **קנר שליט"א** שיש באופן הזה תקנת מריש, ואפשר לשלם לשכן בכסף, ואין צורך לפרק הכותל.

להערות והארות – 0533-163-916 נא להשאיר הודעה (מ. הרסקין מודיעין עילית)

ניתן לקבל הגיליון במייל: [g089285647@gmail.com](mailto:g089285647@gmail.com) וכן הגיליון 'ללמוד ולקיים' על סדר הדף היומי

#### "קו בארבע אמות"

שיעורים קצרים (עד 5 דקות) בעניני הלכה לפי סדר הדף היומי [בלה"ק ובאנגלית] 0722-549-661 (מיועד גם לאלו שלא לומדים הדף היומי),

וכן על הגליון 'לענין הלכה'

עניינים מעשיים על הדף היומי הנלמדת - שלוחה 1,2

לענין הלכה (הלכות שלא נכנסו לגליון) - שלוחה 3 (מיום שישי אחר"צ)

השבוע פ' תולדות: בנושא קידוש לבנה

בבא מציעא (עניני הלכה) - שלוחה 4

אין לסמוך על השיעורים הלכה למעשה

נשמח לשמוע הארות והערות - בשלוחה 7

<sup>1</sup> אך שם משמע שפסק באמצע הבדיקה כדי להתפלל ערבית והיינו שלא חש מעיקר הדין להפסק באמצע הבדיקה (ואפשר שמירי ע"י שליח שבדוק) אך יש גירסאות במעשה רב שפסק באמצע תפילת ערבית לבדוק.

# קב ונקה

פנינים, מרגליות, וידיעות נכבדות

בעריכת הרב צבי וינברג 052-7614415 – לקבלת הגיליון: [kavvenaki1@gmail.com](mailto:kavvenaki1@gmail.com)

**ברכת 'נהורא מעליא' – על יכולת לבדוק אתרוג ללא זכוית מגדלת \ תפילת יקום פורקן חיברה רבי יהודאי גאון שהיה סגי נהור ולכן מוזכר בה 'נהורא מעליא'**

(כו,א) ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראת ויקרא את עשו בנו הגדל ויאמר אליו בני ויאמר אליו הנני.

**בס' מסורת האתרוג** (עמ' של"ד) מביא מהגרמ"ד סאלאוויצקי שליט"א להסביר מדוע יש לקחת זכוית מגדלת לבדיקת האתרוג, דאע"פ שכתוב במשנ"ב שרק מה שנראה להדיא פוסל, מ"מ מאן יימר לן שהראיה שלנו היא טובה, דילמא ראיא שלנו הוי ראיא גרועה, והרי זה דומה למי שצריך משקפיים לעיניו וכי יוכל לבדוק אתרוג ללא משקפיים ולומר שמה שלא רואה להדיא אינו פוסל, וה"נ אפשר שאין ראיתנו ראיא טובה, ומה שאנו רואים רק בזכוית מגדלת, לאחרים שהראיה שלהם טובה, זה נראה להדיא בלא זכוית מגדלת, וכולנו חולים כיום לגבי הראיה, ואנו לא רואים מה שכולם ראו בדורות הקודמים.

**ובזה ביאר הגרמ"ד שליט"א** מה שאומרים בתפילת יקום פורקן, "ובריות גופא ונהורא מעליא", דצריך להבין מהו 'נהורא מעליא' דלכאורה זה כבר נכלל בבריות גופא, ולפי הנ"ל מבואר שהוא ענין אחר, שיש אנשים שרואים היטב אף בלא זכוית מגדלת, וזה נקרא נהורא מעליא, וע"ז אנו מבקשים.

**והגר"ח הלוי** היה לו 'נהורא מעליא' כמו שסיפר מרן הגר"י (מובא בשיעורי הגרמ"ד עה"ת ח"ג עמ' תצ"ח) שבבית הכנסת בבריסק היה הארון הקודש גבוה מאוד, והיו עולים אליו במדרגות, ומלמעלה היה כתוב איזה פסוק, ופעם כשנכנס לבית הכנסת שאל אותו הגר"ח מה כתוב שם מעל הארון קודש, ולא ראה הגר"י את האותיות, עד שעלה את כל המדרגות שבארון הקודש ונתקרב, אולם הגר"ח היה יכול לקרוא זאת אפילו בעומדו מרחוק בפתח בית הכנסת, וזאת אף שלהגר"י לא היה ראיא גרועה, אלא הענין הוא שכולנו חולים כיום לגבי ראיא ולא רואים מה שראו בדורות הקודמים, ע"כ.

**בענין מחבר תפילת יקום פורקן**, נמצא בס' ברית הלוי (לרבי יעקב אשר גרייבסקי זצ"ל ס"י קנ"ז עמ' תקצו) שמביא את דברי הבית יוסף שרב יהודאי גאון היה מאור עינים, ולפעמים היו כותבין תלמידיו בשמו מה שלא עלה על דעתו.

**ומביא שאמר לו הגר"ח ברלין זצ"ל שמשער שרב יהודאי גאון יסד את תפילת יקום פורקן**, ומשום כך כתובה בלשון ארמית כלשון הגאונים, **והזכיר 'נהורא מעליא' על כי היה סגי נהור**, וי"א שהוא ר' יצחק סגי נהור מהגאונים ז"ל.

**מדוע יצחק לא ביקש שיביאו לפניו כינור שע"י הניגון תשרה עליו רוח הקודש? \ אכילת מיני מתיקה סמוך לשבת כדי למשוך את הלב לשמוח בקבלת שבת \ אכילת מיני מתיקה סמוך לברכת המזון כדי לברך מתוך שמחה**

(כו,ד) וַעֲשֵׂה לִי מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אֶהְיֶה וְהִבֵּיָה לִּי וְאָכְלָה בַּעֲבוּר תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי בְטָרִם אֲמוֹת.

**כתב רבנו בחיי**: שאין כוונת יצחק בבקשת המטעמים לתענוג הגוף וחוש הטעם ח"ו, אלא כדי שתהיה נפשו שמחה ומתענגת כי בהתחזק כחות הגוף יתעורר כוחות הנפש, ומתוך שמחת הנפש תחול עליו רוח"ק כדאיתא בשבת (ל:): שאין השכינה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות אלא מתוך שמחה שנא' (מלכים ב,ג) והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה', ומשוי"ה מוזכר כמה פעמים בפסוק הנפש עם הברכה, ואמר בעבור תברכך נפשי וכן בעבור תברכני נפשך וכן למען תברכך נפשי.

**ומה שבקש יצחק מטעמים לשמחת הנפש ולא ביקש כינור לנגן כמנהג הנביאים**, מפני שהיה עתיד לברכו בדברים גופניים, טל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש, וע"כ רצה שתהיה סיבת השמחה מאכל ממין הדבר שהוא רוצה לברכו בו, ע"כ.

**וראה ברש"י הירש** שהעיר על דברים אלו: מוזר הדבר שרצו למצוא הקבלה לנגינתו של אלישע, כאילו יש כוח באיזה צלי טעים להביא את הנפש לידי התפעלות.

**אמנם כדברי רבנו בחיי** מובא בפלא יועץ (אות ה' ד"ה הנאה וכו') שמביא מנהג אנשי מעשה לאכול או לשתות שום דבר **שערב לחיכם** בקבלת שבת (בערב שבת סמוך לשבת) כדי לקבל שבת בשמחה, כי מתענוג ושמחת הגוף יכול לעורר תענוג הנפש ושמחה רבה של מצוה.

**וכן בזוהר** (פרי ויקהל ריח.) כשמדבר על ברכת המזון, מובא וז"ל: מאן דמברך לקודשא בריך הוא מגו שבעא, בעי לכוונא לביה ולשוואה רעותיה בחדוה ולא ישתכח עציב, אלא דיברך בחדוה.

**והתרגום**: מי שמברך להקב"ה מתוך השובע, צריך לכוון לבו ולשום רצונו בחדוה ולא יהיה עצב אלא שיברך בשמחה.

**וכתב החיד"א** בהגהות ניצוצי אורות שם בשם הרש"י (רבי שלום בוזגלו זצ"ל) על פי דברי הזוהר האלו, **צריך שיאכל וישתה דבר המשמחו כדי שיברך בשמחה**, וזו סגולה להתעשר אם יברך בשמחה ובקול רם.

**וראה ביומא** (פג:): שמיני מתיקה מרגילין לדברי תורה. וזה הטעם שנותנין לתינוקות הלומדין תורה קליות ואגוזים (כמו שמובא ברמב"ם בפיה"מ) שאלו ממשיכין את לבם ללימוד התורה.



## דיבור המשתמע לשתי פנים – האם הוא שקר?

(כז, יט) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל אֲבִיו אֲנֹכִי עָשׂוּ בְּכֶרֶךְ עֲשִׂיתִי כְּאִשְׁרֵי דְבַרְתָּ אֵלַי קֹדֶם נָא שָׁבָה וְאֶכְלָה מִצִּידִי בְּעִבּוֹר תִּבְרַכְנִי וּנְפֹשֶׁךְ.

**בזוהר** (פי' וישלח קסז:) שואל: וכי הגון הוא לצדיק כיעקב להחליף את שמו בשם טמא. אלא "אנכי" בהפסקת הטעם, שאמר "אנכי" מי שאני, אבל עשיו הוא בכורך.

**ושם בזוהר** (קעא:) מובא כן לגבי דוד ששלח לנבל הכרמלי שהיה רע מעללים, ודוד פנה אליו בלשון "כה לחי, ואתה שלום וביתך שלום", וקשה שדוד יקדים שלום לאדם רשע, ומשיב הזוהר שדוד התכוין באמירה זו לקב"ה רק קצה שנבל יחשוב שמתכוננים אליו.

**וראה בבן יהוידע** (ב"מ כג:) בסוגיא שהני תלת מילי עבידי רבנן שמשנו בדיבוריהו, שמעיר מאי לשון **עבידי** דנקיט כאן.

**ונראה בס"ד** דגם בהני מילי אין מוציאים מפיחם שקר גמור אלא עבידי המצאה של סגנון דברים **שישיבו דברים הסובלים שני פירושים, דהשומע יבין הדברים במשמעות השקר**, ובלבם יתכוונו למשמעות האמת, וכיוצא בזה מצינו אצל משה רבינו ע"ה (שבת פט.) כששאלו השטן, תורה שנתן לך הקב"ה היכן היא, אמר לו מה אני שיתן לי הקב"ה תורה, דנזהר להשיב דבר המשתמע לתרי אפי, שלא אמר לא נתן לי תורה, אלא אמר מה אני שיתן לי הקב"ה תורה, שבלבו כיון לומר אתה אומר שנתן לך מה אני שיתן לי לבדי, כי לישראל נתנה ואני בכללם, אך השטן הבין שלא נתן לו כלל, ונמצא שאמר דברים דמשתמען לתרי אנפי והוא לא דיבר חס ושלום שקר.

**ולכא' צ"ע** שאמנם אין כוונתו של המדבר לשקר, ואין זה נקרא **"מדבר שקר"**, אולם כיון שהשומע חושב שאומר משהו אחר, מדוע זה לא נקרא שקר, וכמו שכאן, שיעקב אמנם התכוין לומר "אנכי" מי שאני, אבל סוף סוף יצחק חשב לפי דבריו שהעומד לפניו הוא עשיו, ולפחות יש בזה משום "לא תונו", ולפי הנראה מהנ"ל אין בזה חשש.

## רק לימוד תורה מתוך שמחה – מגנא ומצלא

(כז, מא) וַיִּשְׁטֹם עָשׂוּ אֶת יַעֲקֹב עַל הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בָּרַכּוּ אֲבִיו וַיֹּאמֶר עָשׂוּ בְּלִבּוֹ יִקְרְבוּ יָמֵי אָבִי וְאֶהְרֶגָה אֶת יַעֲקֹב אַחִי:

**כתב הכלי יקר** ז"ל: תלה הדבר בימי אבל לפי שאבל אסור לעסוק בתורה בפקודי ה' ישרים משמחי לב, ויצחק אמר 'והיה כאשר תריד', דהיינו בזמן שלא יעסקו בתורה, 'ופרכת עלוי, וא"כ באבלו ודאי לא יעסוק בתורה ולא יהיה לו דבר המגין עליו ואז אהרגה את אחי, ומטעם זה ארז"ל ברכות מד שהאבל צריך שמירה לפי שאין בו התורה המגינה עליו שנאמר (משלי ו, כב) בהתהלךך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך.

**ומעירים** על דבריו, שהרי אבל מותר ללמוד דברים הרעים וכו', ומדוע לימוד תורה זה לא יכול להגן עליו.

**ובס' שער בת רבים** הביא חידוש זה, וכתב שגם המעט שאבל מותר לו ללמוד בימי אבלו, הוא לימוד של צער ואין בכח אותו לימוד להצילו ממות, אלא בלימוד מתוך שמחה.

## יצחק אבינו לא התעסק בעצמו עם שידוכיו

(כה, כ) וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה בָּקָחְתוּ אֶת רִבְקָה בַּת בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי מִפֶּדֶן אָרֶם אָחוֹת לֵבָן הָאֲרָמִי לוֹ לְאִשָּׁה.

**בתפארת יהונתן** (להגאון רבי יהונתן איבשיץ זצ"ל) כתב: הורה לנו התורה צדקתו של יצחק, שאף שהיה בן ארבעים לבינה ונתגדל, מכל מקום לא התעסק בלקיחת אשה, רק סמך על אביו, ובכל פרשת חיי שרה לא תמצא שיצחק ציוה לעבד בעסק האשה, רק הכל עשה אברהם כאילו יצחק היה רק וקטן ונשען על דעת אביו, וזהו לגדול צדקתו.

התרוצצות יעקב ועשיו במעי אימם היתה כדי שלא יוולדו תאומים סיאמים

(כה, כב) וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים בְּקֶרֶבָה וַתֹּאמֶר אִם כֵּן לָמָּה זֶה אֲנֹכִי וַתִּלָּךְ לְדָרֶשׁ אֶת ה'.

**האבן עזרא** (להלן כה, כה) כתב: ופליאה גדולה היתה זאת הלידה, בעבור שכל בן אדם יוצא בשליא שהיא מכסה עליו והנה שתי השליות נפתחו כרגע אחד, שהרי יעקב אחז בעקבו של עשיו. אולם בס' **ישועות מלכו להגר"י מקוטנא** (ליקוטי תורה תולדות ד"ה ויתרוצצו) כתב: שי"ל שיעקב ועשיו לא היו בבי שליות אלא היו בשליא אחת, ועי"ז אפשר שיאחז בעקב עשיו, אך כיון שתאומים בשליא אחת יכולים להידבק זה בזה, והוא בריה של תיום [סיאם] שרואים לפעמים, ולמנוע מזה היה מנפלאות הבורא שהוולדות תמיד נתרצצו שלא ידבקו יחד.

## עשיו ידע לצוד את "איש השדה"

(כה, כז) וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עָשׂוּ אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שָׂדֶה וַיַּעֲקֹב אִישׁ תֵּם יֹשֵׁב אֱהָלִים.

**בס' אור צבי** (דף צד:) כ' בשם הגר"א ד"איש השדה" הינו "אדני השדה" החיה המוזכרת בכלאים (ח,ה) והוא ה"ידעוני", וצורתו צורת אדם בפרצוף ידיים ורגלים, ומחובר בטבורו בחבל גדול היוצא מהארץ, וא"א להתקרב אליו כי הוא טורף ומזיק, וכשרוצים לצודו יורים חיצים עד שנפסק החבל וצועק בקול מר ומת.

ועשיו היה יודע איך לצודו חי וכאילו נכתב "ויהי עשיו איש יודע ציד לאיש השדה". (ועי' רמב"ם בפ"י המשניות כלאים שם, שהוא מרבה לדבר ואינו שותק ודיבורו דומה לדיבור האדם, וראה בס' אור צבי פ' בא על מכת ערוב)

## יעקב בישל בעצמו, ולא ע"י עבדים ושפחות

(כה, כט) וַיֵּצֵד יַעֲקֹב נָזִיד וַיָּבֵא עָשׂוּ מִן הַשָּׂדֶה וְהוּא עֲנִי. **מובא במדרש הגדול**: בא הכתוב ללמדך ענותנותו של יעקב אבינו, כמה עבדים ושפחות היו לו לאביו וכשהוא בא מבית המדרש ומוצאים ישנים אינו רוצה להרגיש ולהצחיק אחד מהם שישמשו אותו, אלא הוא עומד ומבשל לעצמו, ע"כ.

ובאור החיים הקדוש כתב: לצד שראה שהועילה לגימתו של עשיו ליצחק, לקח גם הוא דרך לבשל תבשילין לקרב לב אביו אליו כעשיו.



## יעקב נתן לעשיו מצה כשירה לפסח

**(כה, ל) וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ אֶל יַעֲקֹב הַלְעִיטִי נָא מִן הָאֲדָם הַזֶּה כִּי עֵינִי אֲנֹכִי עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אָדָם.**

**וכתב רש"י:** מן האדם האדום. עדשים אדומות, ואותו היום מת אברהם, שלא יראה את עשיו בן בנו יוצא לתרבות רעה, ואין זו שיבה טובה שהבטיחו הקב"ה, לפיכך קיצר הקב"ה ה' שנים משנותיו, שיצחק חי ק"פ שנה, וזה קע"ה שנה, ובישל יעקב עדשים להברות את האבל, ולמה עדשים שדומות לגלגל, שהאבלות לגלגל החוזר בעולם.

**מבואר ברש"י** שמכירת הבכורה של עשיו ליעקב היתה ביום פטירת אברהם אבינו.

ובענין התאריך של פטירת אברהם אבינו ע"ה, הנה בגמ' ראש השנה (י:) נחלקו תנאים באיזה חודש נפטרו אברהם ויעקב, ר' אליעזר אומר בתשרי, ור' יהושע אומר בניסן.

**ובפרי מגדים** (הל' פסח משבצות זהב סי' תע"ו סק"ג) על מה שכתב הרמ"א שנוהגים לאכול ביצה בליל פסח משום אבלות, הביא מסי' יד יוסף (לרבי יוסף צרפתי זצ"ל פר' תולדות דרוש א' עמ' לט) שמבאר את מה שאחז"ל (בירושלמי מובא בתוס' ריש ערבי פסחים) שכל האוכל מצה בערב פסח כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו, שאינו ממתין עד הנישואין.

והנה הטעם שלוקחים ביצה בליל פסח, שמעתי וגם ראיתי משום אבלות של אברהם אבינו, ובקצת מקומות קודם הכל אוכלים הביצה זכר לאבלות אברהם שמת בערב פסח, וידוע שאותו הנוזיד של עדשים היה לסיבה שמת אברהם אבינו ע"ה, והאבל אסור לאכול משלו סעודה ראשונה, ובא יעקב ובישל נוזיד עדשים כדי להאכיל לאביו, וזה היה בערב פסח.

לכן כאשר בא עשיו אמר הלעיטני נא, ר"ל עתה, שאינו רוצה להמתין, ויעקב נתן לעשיו לחם מצה ונוזיד עדשים כדי שישמור אותו לסעודת הלילה ולא ביום, דהאוכל מצה בערב פסח כאילו בא על ארוסתו בבית חמיו, א"כ עשיו שאכל את המצה, כאילו בא על נערה מאורסה. וזה מה שאמרינן בבא בתרא (טז.) שעשיו עשה ה' עבירות באותו היום, ואחד מהם שבא על נערה מאורסה. (וראה בלקט יושר עמ' 85-86 שאברהם נפטר בליל פסח)

## יעקב התענה בערב פסח כדין בכור

**על פי** האמור שאברהם אבינו ע"ה נפטר בערב פסח, כותב בס' **שיח יצחק** (להרב יצחק וייס זצ"ל הי"ד אב"ד קאלדבורג ווערבויער עמ' כו) שכיון שעשיו היה בכור ובכורים מחוייבים להתענות בערב פסח, וכראות וכשמוע יעקב שביום שהיה לו לעשיו לצום מחמת שהוא בכור, פוער פיו באכילה ושתיה, לא יאתה לו הבכורה, וע"ז אמר יעקב אליו מכרה כיום את בכורתך לי שאני אתענה כראוי, ועוד י"ל שכיון שיעקב אין רשאי להאכילו משום לפני עור, לכן קנה ממנו את הבכורה ונסתלק ממנו חובת התענית ורשאי ליתן לו לאכול ביום ההוא, ע"כ.

## גבריאלי ומיכאל כתבו את שטר מכירת הבכורה מעשיו ליעקב והקב"ה חתם עליו

**ונראה** שאם נאמר שמכירת הבכורה של עשיו ליעקב נעשתה בערב פסח, א"כ באותו ליל פסח היה יעקב בכור, ובזה מובן טפי דברי רש"י (שמות ד, כב) על מה שציוה הקב"ה את משה לומר

לפרעה "כה אמר ה' בני בכורי ישראל, ואמר אליך שלח את בני יועבדני ותמאן לשלחו הנה אנכי הורג את בנך בכורד", וכתב רש"י בשם המדרש שכאן חתם הקב"ה על מכירת הבכורה שלקח יעקב מעשיו.

**שבעת** האזהרה על מכת בכורות שהכה ה' את מצרים בליל פסח בעת יציאת מצרים, חתם הקב"ה על המכירה שמכר עשיו ליעקב את הבכורה בערב פסח ביום פטירת אברהם אבינו.

**והנה** על הלשון "כאן חתם הקב"ה על מכירת הבכורה", משמע שמכירה זו של עשיו ליעקב נעשתה בשטר, ועליה הקב"ה חתם. ומצאנו במדרש **בראשית רבה** (פ' סי"ג) שמיכאל וגבריאלי הם כתבו שהבכורה ליעקב, והסכים הקב"ה עמהם וקים הבכורה ליעקב דכתיב "כה אמר ה' בני בכורי ישראל".

**לפי** דברי חז"ל שעל מכירה זו היה שטר, נראה לבאר את דברי חז"ל (סוטה יג) שבשעת קבורתו של יעקב עשיו בא וערער על הבעלות של מערת המכפלה, ושלחו את נפתלי להביא את שטר המכירה ממצרים.

**וצ"ע** היכן מצאנו שהיה שטר בין יעקב לעשיו על מכירת מערת המכפלה.

**ובראשונים** מבואר שמכירת הבכורה היתה לענין ירושת א"י, ראה בחזקוני וברשב"ם (להלן לו, ו) עה"פ וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו, ועה"פ (לז, א) וישב יעקב בארץ מגורי אביו, וכן מבואר בכוזרי (מאמר ב') שעל הארץ ההיא (א"י) נפלה המחלוקת בין עשיו ליעקב בבכורה.

**ולפי"ז** י"ל שבעת שעשיו ערער על מערת המכפלה, שלחו את נפתלי להביא ממצרים את שטר מכירת הבכורה ליעקב, שע"י שטר זה נוכיח את בעלותו של יעקב על א"י ובתוכה מערת המכפלה.

## זריקת חץ מושחז על ציפור כדי לשוחטה בעודה באויר

**(כו, ג) ועתה שא נא כליך תליך וקשתך וצא השדה וצודה לי ציד. ברש"י פי' שא נא - לשון השחזה שאמר לו יעקב לעשיו שחוט יפה שלא תאכילני נבלה.**

**בביאור** "קשתך" שכתוב בפסוק, אם נבאר שיצא עשיו עם חץ וקשת כדרך הציידים, א"כ כיון שהרג את הבעל חי ע"י החץ, נמצא מאכיל את אביו נבילות ומה יעזור שישחז את הסכין.

**והנה** בחולין (ל:) מספרת הגמ' על ר' יונה בר תחליפא שהיה שוחט עוף בהיותו פורח באויר ע"י חץ מושחז, והיה מומחה בזה לא לגרום לפסול "חלדה" ע"י"ש.

**לפי"ז** ביאר הרא"ם כאן (מובא גם בשפתי חכמים) שגם "קשתך" המובא כאן הוא החץ והקשת שעל ידם שחט עשיו את העוף בהיותו פורח באויר.

**ובספר דמשק אליעזר** עמ"ס חולין (להג"ר אליעזר אשכנזי זצ"ל אב"ד אפאט, ל:) ביאר לפי"ז שהרמב"ם והרי"ף וכל הפוסקים השמיטו את הדין של שחיטת עוף הפורח ע"י חץ, "הוא משום שסוברים שהוא דבר שלא מצוי ואין הכל בקיאין בכך כרבי יונה בר תחליפא וכעשיו הוא הציד ציד בפיו של אביו כן, ולא איש אחר שאינו ציד ובקי בכך".

**בשו"ת הר צבי** (להגרצ"פ פרנק זצ"ל יו"ד סימן יב) דן מה יהא אם בשעת זריקת החץ היה תריס מפסיק בין החץ להעוף וקדם הוא ונטלו והעוף נשחט ע"י חץ אם שחיטתו כשרה.

**וכ'** שלגבי דין שחיטה דבעינן כח גברא, כיון לבסוף אגלאי מילתא למפרע שהעוף נשחט כראוי בסכין כשר וע"י כח גברא

### עשיו רצה להימנע מלשבת פעמיים שבעה

(כז, מא) וישטם עשו את יעקב על הברכה אשר ברכו אביו ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי.

בש"ך על התורה כ' שראה לפרש בדרך צחות, שכוונת עשיו היתה שאם אהרגו את יעקב עכשיו אצטרך להתאבל עליו, וכשימות אבי גי' אהי מחויב להתאבל עליו פעם נוספת, מוטב שאמתין עד שיקרבו ימי אבל אבי ואז אהרגו את יעקב, ואתאבל על שניהם ביחד.

ומצאתי שהחזקוני פירש כן, וכ' שכוונת רבקה שאמרה "למה אשכל גם שניכם יום אחד" הכוונה על יצחק ויעקב.

### עשיו היה נוגע בצורה של חיה המצוירת בבגדו, והיתה באה לפניו ועושה לו כל צורכו

(כז, טו) ותקח רבקה את בגדי עשיו בנה הגדול החמודות אשר אתה בבית ותלבש את יעקב בנה הקטן.

ברש"י פ"י "החמודות" שחמד אותן מנמרוד, ובפרקי דרבי אליעזר (פכ"ד) מובא שזה הכתונת שעשה הקב"ה לאדם ולאשתו, ואח"כ היו עם נח ובניו, וכשיצאו מן התיבה חס בן נח הוציאה עמו והנחילה לנמרוד.

ומובא שם שבשעה שהיה לובש אותם נמרוד כל בהמה וחיה היו באין ונופלים על פניהם לפניו, והיו בני אדם סבורין שהוא מכח גבורתו של נמרוד ולפיכך המליכו אותו עליהם מלך שנאמר (בראשית יט) על כן יאמר כנמרוד גבור ציד לפני ה'.

בבראשית רבה (סה, טז) מובא שעשיו הרג את נמרוד ולקח לו את הבגדים, [ובתפארת יהונתן (להג"ר יונהנן אייבשיץ זצ"ל לעיל כה, כח) כתב שלכן יצחק אהב את עשיו כי ידע שיהרגו את נמרוד והוא דבר טוב שעל ידו יבוער אבות הטומאה מן העולם, ועי' מה שדן לפי"ז בשו"ת דברי יציב (חוי"מ סי' נב) אם לעשיו היה דין הורג את הנפש, והספק הוא האם אזלינן בתר מעשה או בתר מחשבה, ונפק"מ אם עשיו הסתלק בזה מהבכורה כדין כהן שהרג את הנפש]

ובפירוש "עמר נקר" (לרבי עובדיה מברטנורא), מביא ממדרש שהרג עשיו את נמרוד על ידי "שבגדים אלו היו מצויירים בו כל חיות שבעולם וכל זמן שאדם נוגע באחת הצורות היתה החיה ההיא באה לפניו ועושה בה כל חפצו, והכותנות הללו היו עד עתה של נמרוד ואמר עשיו לנמרוד שישאל לו המלבושים והשאלים לו ונגע עשיו בצורת האריה והביאו לפניו וטרף את נמרוד והרגו ונשאר המלבושים בידו".

בשו"ת דברי יציב (או"ח סי' רכד) מקשה איך יצחק ציוה את יעקב "צודה לי ציד" הרי בפרקי דרבי אליעזר (פלי"א) מובא שהיה זה בפסח ושלחו להביא לו ציד עבור קרבן פסח, והרי החיות שצריך לצודם כגון צבי אינם כשירות לקרבן פסח, כמ"ש במדרש (ויקרא רבה כז, ו) שאמר הקב"ה "לא אמרתי אליכם להתייגע בהרים להביא לפני קרבן מאלו שאינן ברשותך".

ומיישב שכיון שלעשיו יש בגדי החמודות שחמדן מנמרוד שמצוירין עליהם כל החיות והיו החיות באין אצלו וניצודין מאליהם א"כ ככהאי גוונא ראוי הוא לקרבן כיון שאין צריך להתייגע.

ועי' במשך חכמה (בראשית ח, כ) שגי' כתב כיסוד זה, שהרי נח בצאתו מן התיבה הקריב מכל החיה והעוף, ולא קשה מהמדרש הנ"ל ש"לא הטרחתי עליך להביא מן המדבר רק בקר וצאן שהם ברשותך" משום שאצל נח שהיו כולם אצלו ותחת ידו כיון שכעת יצא מן התיבה היה יכול להקריב מכולם".

ממש כהלכתו, מה בכך שבשעת זריקה היה אפשר שהתריס יעקב את החץ שלא ישחוט, שכיון שנתברר שנשחט כראוי אין כאן פסול.

### סגולה לריפוי ע"י רוק של אדם בכור

(כז, לו) ויאמר ה' קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים את בְּכָרְתִּי לָקַח וְהָנָה עֵתָה לָקַח בְּרָכְתִּי וַיֹּאמֶר הָלֹא אֶצְלֶתָ לִי בְּרָכָה. במדרש בראשית רבה (פ' ס"ז) מובא שעשיו התחיל מחכה בגרונו כמאן דמחיד, וזורק רוק מפיו ויאמר הכי ויעקבני וכו'.

ובס' קהלת יצחק מביא פ"י על זה בשם הגאון הגדול הצדיק הנשגב וכו' מו"ה ר' ישראל זלח"ה מסאלאנט. דאיתא במסכת בבא בתרא (קכו ע"ב) שאדם אחד הגיע לפני רבי חנינא, אמר ליה מחזקני בזה שהוא בכור, א"ל מהיכן אתה יודע, א"ל שכשהיו באים החוששין בעיניהן לפני אביו, היה אומר להם אביו לכו לבן שלי הבכור והוא יתן לכן רוק לשים בעין שזה רפואה לעיניים. נמצא שרוק של בכור סגולתו לרפא עיניים.

ולפי"ז יש לבאר כאן שעשיו אמר כי הוא הבכור ויעקב נטל ממנו הבכורה ברמאות, לכן התחיל לזרוק רוק מתוך פיו, וכוונתו היתה לומר בחנו את רוקי ותראו כי אני הבכור כי הרוק שלי יכול לרפא את העיניים, כי עשיו היה באמת הבכור משום שנולד ראשון, וא"כ רוקו היה מרפא את העיניים, ע"כ.

וראה בס' רקועי פחים פ' בהעלותך שמבאר עפ"י מה שנאמר שם (יב, יג-יד) "ואביה ירק ירק בפניה", שמרים היתה בתו של עמרם, ועמרם היה בכורו של קהת, ומשה ביקש מהקב"ה לרפאות את מרים, והקב"ה ענה לו, שאם אביה עמרם שהינו בכור לאביו קהת ירק עליה, הרי בהכרח שברוק שלו תתרפא.

### העיצה להפוך את לב השונאים לאוהבים

(כז, מד-מה) וַיִּשְׁכַּתְּ עֲמוּ יָמִים אַחָדִים עַד אֲשֶׁר תָּשׁוּב חֶמְתִּי אֲחִיד: עַד שׁוּב אֶף אֲחִיד מִמֶּךָ וְשָׁכַח אֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לוֹ וְשָׁלַחְתִּי וּלְקַחְתִּיךָ מִשָּׁם לָמָּה אֲשָׁכַח גַּם שְׁנֵיכֶם יוֹם אֶחָד.

בספר כתרי ראש (הלכות והנהגות מהגר"ח מוולאזין זצוק"ל אות קיט) מובא: אמר רבינו דבר מנוסה, אם יהיה לאדם שונאים ח"ו, אם יפעול אצלו שהם צדיקים גמורים וידון אותם לכף זכות, תיכף יתהפך לבבם לאוהבים לו, ע"כ.

ובנו של הגר"ח הגאון רבי יצחק מוואלזין זצ"ל בספרו פה קדוש עה"ת מבאר את דברי רבקה ליעקב כאן ע"פ הרעיון הטמון בפסוק "כמים הפנים לפניו כן לב האדם לאדם".

שהקשה מהו כפל הלשון "עד אשר תשוב חמת אחיך עד שוב אחיך", ובדרך דרוש נוכל לומר שזהו כלל גדול אם רוצה אדם לדעת אם יש לחבירו כעס עליו יבדוק בעצמו אם ליבו שלם עם חבירו גם חבירו שלם עמו.

על כן אמרה מהיכן תדע שתשוב חמת אחיך "ממך" - בעצמך פ"י אם לא יהיה לך אצלך שום כעס עליו אז תדע שגם הוא עמך בלב שלם (וכ"כ בפנים יפות כאן).

אלא שבכתר ראש מבואר שאין זה רק סימן לדעת אם חבירו אוהבו אלא גם סיבה לגרום שחבירו יאהבו ואם יחשוב על חיברו טובה זה משפיע על חבירו שגם הוא יאהבו.



# נאה דורש

## פנינים מתוך הספרים החדשים "דורש טוב" ו"נאה דורש" על ספר בראשית

### האכל נדבק באדם המביט בו

ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדם האדם הזה כי עיר אנכי על כן קרא שמו אדום (כה, ל)

אָמרו חז"ל (בבא בתרא טז ע"ב): "חמש עברות עבר אותו רשע באותו היום", אולם הפנוי שנדבק לשמו של עשו - "אדום", לא היה על חמש העברות שעבר, אלא על שום העבדה שלא ראה שום דבר מסביבו, רק את "האדם האדם הזה".

הבלמוס והלהיטות שתקפוהו למראה התבשיל האדם, עד כדי כך שלא יכול היה להתרכז בשום דבר אחר ורק פתח פה כמו גמל ובקש שיצקו לתוכו את הקודרה האדמה - גרמו לו לכך שנדבק בו האדמומית הזאת. על כן "קרא שמו אדום".

הגמרא (כתבות סא ע"א) מספרת על שלשת האמוראים - אמימר, מר זוטרא ורב אשי, שישבו על פתח ארמונו של מלך פרס, שנקרא אנגור מלכא. בדיוק באותו זמן עבר שם המלצר של המלך ובדיו מגש עם בשר חזיר.

רב אשי הבחין שפניו של מר זוטרא נהיו חזרות, והוא נתקף בתאוה לאכל. רב אשי נעץ את צפורניו במגש, תלש משם נתח בשר והניחו על שפתי מר זוטרא. מר זוטרא הרגיש בטעם התבשיל ומיד ירק אותו.

והנה, חס ושלום להגיד שהקב"ה יביא תקלה שכזאת לצדיקים, שיאכלו מאכל אסור! והרי אפילו לבהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה! אלא מאי? הוא מצץ מעט מן התבשיל עד שעניו האירו ויצא מכלל סכנה, ומיד ירק זאת.

באותו רגע, השוטרים שהיו במקום וראו את מה שרב אשי עשה, תפסו אותו ואסרו אותו באזיקים: "הפסדת את סעודת המלך! הכנסת ידים מלכלכות לתוך התבשיל! גזר דין מות צפוי למי שעושה מעשה שכזה!".

אמר להם רב אשי: "אותי אתם רוצים להרג? תתבישו לכם! אני הצלתי את חייו של המלך! את הסבב המכין את סעודות המלך עליכם להרג! הוא הגיש למלך בשר חזיר שיש לו צרעת..."

הלכו והביאו את קפילא, זה שממחה בטעמים, ורב אשי החוה באצבעו על מקום מסים בחזיר ואמר לו: "תבדלך כאן! קפילא בדק ואכן התברר שהחזיר היה מצרע. על אתר שחררו את רב אשי, שהלך לבית המדרש.

כשחכמי ישראל שמעו את הספור, שאכלו אותו: איך סמכת על הנס שתולד בחזיר צרעת? גם אם מר זוטרא היה במצב סכנה, סוף כל סוף לגביו זה רק ספק אם הוא ימות או לא, ואילו להכניס אצבעות לסעודת המלך הוא מות וודאי! מדוע מסרת את נפשך למען מר זוטרא?

נענה והשיב להם: לא ארע כאן נס! החזיר באמת היה מצרע! ומנין ידעתי זאת? הסתכלתי על פניו של מר זוטרא, וראיתי שהן חזרות מאד, ובתוך החזרון זהיתי סימני צרעת. חשבתי בלבי: מהיכן הגיעה צרעת לפניו של מר זוטרא? אין זאת אלא משום שבין שהוא רכז את מבטו בחזיר - הצרעת שהיתה לחזיר נדבקה בו! כמו שמצינו בעשו שרכז את מבטו על התבשיל האדם עד

כדי כך שנדבקה בו מאדמוניותו.

היה פעם אדם שנדון למות, השם ישמר ויציל, והחלט להמיתו ברעב. מה עשו? הכניסוהו לתוך תא זכוכית סגור בזכוכית משרינת, ומבעד לזכוכית הניחו שלושה לחמים חמים וטריים, שהאדים עדין עלו מהם, וריחם הטוב הצליח לחדר לתוך תאו. היה זה מחזה נורא, לראות את האיש מסתכל ברעבתנות על הלחם, דופק על הזכוכית ומנסה לשבר אותה, ריר נוזל מפיו ואדים רעילים יוצאים לו מהעיניים...

בעבור יומים שלושה האיש מת בתאו מרעב. נתנו לצפורים לאכל את הלחמים האלו, ומיד כשאכלו מהם מתו! התברר שהלחמים היו מרעלים.

מהיכן הגיע רעל ללחם?

חקרו ומצאו שמזה שהאיש הסתכל עליהם ללא הפסק, כשעניו יורות עליהם זיקי אש, וראשו משגר כוונתם מחשבות רעל וזעם - הרעל הזה נדבק בלחם, והצפורים שאכלו ממנו מתו.

התורה כותבת על אשת לוט (בראשית יט, כו): "ותבט אשתו מאחרי ונתתי נציב מלח". באר הרמב"ן: "ולכן היתה אשתו של לוט נציב מלח, כי באתה המכה במחשבתה כאשר ראתה גפירת ומלח היורד עליה מן השמים ודבקה בה". עצם העבדה שהיא הסתכלה וחשבה על המלח - גרמה לכך שהמלח דבק בה, והיא נהפכה לנציב מלח. בבית הכנסת בו אני מתפלל בבקרה הרבה מהמתפללים רגילים להביא "תקון" ביום שיש להם יארצייט על אבא או אמא. הם מניחים על השלחן האחורי עוגיות, בקבוק משקה, ואחרי התפלה עושים ברכות לעלוי נשמת הנפטר. כל מי שנכנס לבית הכנסת לוטש עינים על הכבוד, אך אינו יכול לטעם ממנו עד אחרי התפלה... ואני אומר עצה טובה: אל תאכלו את העוגיות שלמעלה, עדיף לכם לטעם מאלו שתחתיהן, כי העוגיות העליונות סמנו מבטים רבים של המתאווים לאכול, ואין לדעת מה מצבן כעת...

(רבי מאיר צימרוש שליט"א)

### ליצחק לא היה את תרצו של אברהם

ויקרא אבימלך ליצחק ויאמר אף הנה אשתך הוא ואיך אמרת אחתי הוא (כו, ט) לכאורה המלה "אף" מיתרת. יכול היה אבימלך לומר ליצחק: 'הנה אשתך היא'?

אומר על כך בעל ה"הפלאה" בספרו "פנים יפות" על התורה: לאבימלך כבר היה ספור דומה עם אברהם אבינו ושרה אמנו, כאשר אמר אברהם לאבימלך כי שרה היא אחותו, ולאחר מכן התברר שהיא אשתו. ברם שם הסביר אברהם אבינו את עצמו באמרו לאבימלך (בראשית כ, יב): "וגם אמנה אחתי בת אבי הוא אף לא בת אמי ונתתי לי לאשה", כלומר, עקר הסבה שאמרתי שהיא אחותי: "כי אמרתי רק אין יראת אלקים במקום הזה והרגוני על דבר אשתי", אבל לא הוצאתי דבר שקר מפיו, כי באמת שרה היא אחותי מצד אבי.

אבל ליצחק לא היה התרצו של אברהם, שהרי ידוע היה שהוא התחתן עם בת בתואל. לכן אומר לו אבימלך: "אף



הנה אשתך היא", לך אין כל תרועה מדוע אמרת שהיא אחותך, שהרי היא אב ורק אשתך.  
לזאת התנצל יצחק אבינו באמרו כי נאלץ לומר את הדברים, "כי אמרתי פן אמות עליה".  
פלאי פלאות!

מוסיף שם ה"פנים יפות" ומביא את דברי הזוהר הקדוש, כי באמת לא הוציא יצחק אבינו דבר שקר מפיו, שהרי אמר שלמה המלך במשלי (א, ט): "אמר לחכמה אחתי את". ולכן יכול היה לקרוא לדבקה "אחותי", בשל חכמתה.

(רבי אליהו דיסקין שליט"א)

### זכות כבוד אב עולה על ברכת הצדיק

ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי והביאה לי ואכלה בעבור תברכה נפשי בטרם אמות (כו, ד)

מדוע הורה יצחק לעשו לשרת אותו ולהכין לו מטעמים לפני שיתן לו את ברכתו?

הנה ספור שביהיר לנו את הענין:  
הרב קלור מבני ברק התגורר בילדותו בוילנא, ירושלים דליטא. הוא ספר שיום אחד הגיע ה"חפץ חיים" וצ"ל לעיר. כל בני המקום נהרו לבית הכנסת הגדול לראות את גדול הדור, לשמע את דרשותו ולהתברך מפיו.

הרב קלור, שהיה אז ילד קטן, השתוקק אף הוא לראות את הצדיק. הוא בקש מאביו רשות ללכת לבית הכנסת, אך האב סרב באמרו שאין זה ארוץ מתאים לילדים קטנים. תהיה שם צפיפות רבה, הוא לא יוכל להקשיב לדבריו של הצדיק, וממילא לא תהיה לו תועלת מהשתתפותו בדרשה.

בית הכנסת היה מלא מפה לפה, אנשים צבאו על החלונות והפתחים. גם עזרת הנשים הייתה גדושה בנשות ישראל הנכשרות, שבאו לראות ולשמע את הצדיק. ה"חפץ חיים" דרש בפני הנוכחים והשמיע דברי חזק ונהירות. לאחר שסיים את דרשתו ברך את כל הנוכחים באריכות ימים.

כשנודע הדבר לאביו, הוא חש צביטה בלב. אולי לא צדק כאשר לא אפשר לבנו ללכת לבית הכנסת. הרי היה יכול לזכות בברכה מה"חפץ חיים"! וכי קלה היא בעיניו?

לימים עלה הרב קלור לארץ ישראל והתגורר עשרות שנים בבני ברק. יום אחד, לעת זקנותו, הוא כנס את בני משפחתו ואמר להם: "אתם זוכרים את הספור על ה"חפץ חיים" שהגיע לדרש בעיר מולדתי וילנא וברך את כל הנוכחים באריכות ימים? ובכן, ברצוני לספר לכם כי לאחרונה נפטר היהודי האחרון שנכח באותו מעמד. הוא היה אז ילד קטן, בן גילי. למרות שאני עצמי לא זכיתי להשתתף במעמד, ברור ה' אני חי ומקם, אחרי שכלם כבר נפטרו מן העולם. התדעו למה? כי שמעתי בקול אבי שלא התיר לי להשתתף בדרשה בגלל גילי הצעיר".

ללמדך, שאף שבודאי מעלת ברכת הצדיק גדולה מאד, אבל מעלת מצות כבוד אב ואם גדולה יותר ושכרה רב ועצום.

לפי זה תבאר בקשת יצחק לעשו בנו: "ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי והביאה לי ואכלה", ומדוע? "בעבור תברכה נפשי בטרם אמות", שזכות מצות כבוד אב תעמד לך ותחול עליך הברכה.

(רבי אברהם צבי מרגלית שליט"א)

### סוד כחנו כנגד הקמים עלינו

הקל קול יעקב והידים ידי עשו (כו, כב)

"הקול קול יעקב", זהו סוד כחנו כנגד האויבים הקמים עלינו. כמו שלמדנו חז"ל (בראשית רבה סה, כ), שבאשר נחלש

קולו של יעקב, ממילא מתגברות ידי עשו.  
רבי אלחנן וסרמן וצ"ל הי"ד כתב בשם ה"חפץ חיים" וצ"ל, שאנשים לא יודעים עד כמה הששון מפחד מדף גמרא אחד.

נקח לדגמא משהו אקטואלי. מנהיגי המדינה מנסים כל העת להגיע להסכם שלום עם השכנים הערבים. למה? כי הם סבורים ששקפת לכלנו סכנת חיים. כיון שהם מחפשים חיים שלווים ורגועים, הם מטכסים עצות מה לעשות, כדי למנוע את הסכנה ולהבטיח שהערבים לא ירצו לשפך את דמנו.

אבל רבי אלחנן אומר, שכל זה לא יעזר. לא הסכם שלום ולא מלחמה, וגם לא אינם בנשק קטלני - שום דבר לא ישנה את המציאות של השנאה שלהם. לעולם לא ימצא פתרון לחסר הבטחון שלנו. העבדה שכל אמות העולם נגדנו לא יכולה להשתנות, נקדה.

רק דבר אחד מסגל לשנות את המציאות, רק אפשרות אחת ישנה להדיח את האויבים ולהשבית אותם: "הקל קול יעקב", הקול של דף הגמרא הוא זה שיפחיד אותם ויפחית את כחם, כפי שבארו לנו חז"ל, שבזמן שהקול קול יעקב, אין הנדדים ידי עשו. אבל כל עוד שאין הקול קול יעקב, כל זמן שקול הנגון של הגמרא לא נשמע בבתי המדרש - ידי עשו הן השולטות בעולם. הלא כך אמר יצחק לעשו בברכתו: "והיה כאשר תריד, ופרקת עלו מעל צוארך" (כו, מ), כלומר: כאשר עם ישראל יסיר מעל כתפיו את על התורה, בניו של עשו יתגברו וישלטו בעולם. אם כך, שום דבר לא יעזר, ולא רק כלי הנשק שלנו אינם מסגלים להכניע את אויבנו, אלא אפילו מצוות וסגולות טובות ובדוקות אינן יעילות.

למה הדבר דומה? - אומר רבי אלחנן - לאדם שחלה בדלקת ריאות ולא מצליחים לרפאותו. מה הבעיה? וכי אין רופאים ממחים היכולים לרפא את הדלקת? וכי אין תרופת אנטיביוטיקה מתאימה וטובה? אפילו אם החולה זקוק לאשפוז, הלא יש בתי חולים מתמחים, מחלקות מצינות ומכשירים רפואיים מתקדמים ביותר - אם כן למה החולה אינו מחלים? מה גורם לכך?

את התשובה לשאלה המטרידה יכול לספק לנו אפילו ילד קטן שאינו מבין מאומה ברפואה. אם יבחין בחלון הפתוח וברוח הפרצים הקרירה הנושבת על גבו של החולה ומדרדרת את בריאותו, מיד יסגר את החלון ואז כל התרופות והמכשירים והרופאים יהיו מיתרים. אבל כל זמן שהקרור ורוח הפרצים לא יפסקו, החולה לעולם לא יבריא.

הנמשל - אנחנו, עם ישראל, סובלים מאמות העולם כמו החולה שסובל מדלקת ריאות. אנו מנסים לשנות את המצב עם טובי המדינאים וגדולי הממחים האסטרטגיים, למעמים מערבים גם נשק ואפילו נשק מסכן וקטלני, אבל שום דבר לא השתנה. הם שונאים אותנו ומאיימים על חיינו. אם המצב ישאר כך, המחלה לא תעלם לעולם, ואולי ח"ו אפילו תגבר.

מה כן יכול לשנות את המצב? דבר אחד ויחיד! אם נשים לב לגורם למחלה, אם נבין שקולו של יעקב אינו נשמע ברמה, נבין מדוע ידי עשו שולטות בנו. אם נשקע יותר ויותר בעסק התורה, אם נעצים את קול הגמרא של יעקב, כל הכח והשנאה של עשו יחלשו ויעלמו. זו העצה היחידה נגד עשו ונגד כל הקמים עלינו. אם רוצים שלווה ובטחון, צריכים להתחזק בתורה. אין דרך אחרת.

(רבי חזקיהו מישקובסקי שליט"א)



## אהבת התורה מה היא?

אהבת התורה של רבשכבה"ג

אביהם של עולם הישיבות

גאון ישראל וקדושו

רבינו מרן **רבי ברוך בער ליבוביץ** זיע"א

בעל "**הברכת שמואל**"

יום הזכרון ה' כסליו

**חלק מעובדות אלו נשמעו בימי רצון מנכדו ממשיך דרכו ומעתיק שמועתו  
מרן ראש הישיבה הגאון רבי חיים שלמה ליבוביץ זצוקללה"ה  
ראש ישיבות פוניבז' וקמניץ**



ר' ברוך בער

מהי מתיקות של סברא? סיפר מרן הגאון רבי ברוך בער זיע"א, שבהיותו גר בנערותו בסלוצק, באחד הלילות החורפים כשבחוץ ירד שלג כבד, שמע קול פסיעות ליד הבית, ונבהל, שכן הבית עמד בקצה העיר והשעה היתה מאוחרת מאד, והנה נשמעו דפיקות בדלת, וכשפתח ראה לתדהמתו את רב העיר מרן הרידב"ז זיע"א בעצמו ובכבודו עומד בפתח, ומיד החל הרידב"ז לחלוק עמו בסברא נפלאה שנתחדשה לו בדברי הרי"ף, ואמר שהסברא הוא כה נכונה וטובה, שכל חבלי הלידה של אמו ושל אם אמו וכל האמהות הקודמים היו כדאיים בשביל סברא זו, ועל כן לא יכל להתאפק ובא לחלוק עמו את התענוג, כשגמר להרצות הדברים ביקש רבי ברוך בער שרוצה לכבדו בכוס תה שיתחמם מעט מהקור הנורא, אולם סירב מחוסר הזמן, ומיד יצא חזרה לבוסס בשלג חזרה לביתו.

משפט נורא זה השתמש לימים רבי ברוך בער בעצמו, עת שלח מכתב לתלמידו הגדול מרן הגאון רבי שלמה היימן זצוק"ל, ובה ציטט את דברי הרידב"ז, באומרו "שכל חבלי הלידה של אמי וכו' היה כדאיים בשביל להעמיד תלמיד כמותך", רבי שלמה החזיק את המכתב בנרתיק התפילין כל ימי חייו.

\*

תלמידו הגדול מרן הגאון רבי שלמה היימן זצוק"ל ראש ישיבת תורה ודעת, היה רגיל לספר לתלמידיו, שפעם נכנס להר"ב רבי ברוך בער, וכאשר הבחין בו קם ממקומו ואחז בידיו והחל לרקוד עמו, הוסיף רבי שלמה בתחילה הייתי מופתע ולא הבנתי מה קרה, אולם כשהר"ב סיים את ריקודו אמר לי שכעת

התחוויר לו פשט בהרשב"א אחר שעמל עליו שלשת ימים.

\*

הגאון הצדיק רבי זאב איידלמן זצוק"ל סיפר, שזוכר, כשהיה בביתו של הרב'ה רבי ברוך בער, היה מחזה שגור תמיד, שהרבנית הכינה להרב'ה האוכל, והניחה על השולחן לפניו, ואמרה לו שהאוכל מוכן לפניו, והרב'ה היה עונה כן, כן, ומיד שקע שוב בתלמודו, ואחרי זמן נכנסה שוב הרבנית לראות שהרב'ה אכל, ושוב אמרה לו, שהאוכל מוכן, והרב'ה עונה כן, כן, ומיד שוב שקע בתלמודו, וכך היה שוב ושוב, עד שלפעמים לא אכל כלום מרוב שקיעותו בתורה.

\*

תלמידי רבי ברוך בער מספרים על שקיעותו הנורא, עת שהיו באים לדבר אתו בלימוד או בדברים חשובים, היה מבקש את סליחתם, באומרו שיסורו אליו אחר זמן מה, כי לוקח לו כחצי שעה לצאת משקיעותו.

\*

בספרו ברכת שמואל מביא לפעמים דברים ששמע מפי אחרים, ומפליג בשבחים ותוארים, ובאמצע הענין ששוב מזכירו שוב חוזר ומרבה בשבחים ותוארים, ופעם אחד ממסדרי הברכת שמואל החליט על דעת עצמו למעט בשבחים ותוארים, באומרו שבספר לא מקובל לכתוב כך, ענה לו רבי ברוך בער, "כתבתי את הדברים באהבת תורה כה מרובה ומדוע אתה מוחק לי".

\*

תלמידי רבי ברוך בער מספרים, כשהרב'ה היה שומע מבחור סברא אמיתית היה מנשקו ממש, באומרו שהוא ע"ז שזכה לחדש דבר אמת בתורה, "אשרי עין ראתה זאת באיזו שמחה והתרגשות אמיתית".

\*

ר' ברוך בער והמראשית

כששהה פעם אחת רבי ברוך בער בווארשא התאכסן אצל בן רבו הגאון ר' משה זצ"ל, והנה בוקר



רב'שכב'ג מרן רבי ברוך בער לידי בנו רבי יעקב משה הי"ד העומד לידי  
הוא נכדו מנחם מנחם מרן הגאון רבי איים שלמה זצוק"ל

אחד כששב מתפילת שחרית, הבחינה הרבנית סלאוויצ'יק שאינו אוכל ממה שהגישה לפניו, ומשהו מעיק לו, ואמרה זאת לבעלה, כששאלו הגאון רבי משה לפשר הענין, השיב לו רבי ברוך בער, שנשאל הבוקר שאלה ואין לו עליה תשובה, והיא, הרי כל ההיתר לכתוב את התורה שבעל פה הוא משום עת לעשות לה' הפרו תורתך, וא"כ כשיבוא משיח צדקנו ויתבטל טעם זה, נצטרך לשרוף את כל התורה שבע"פ הכתובה בידינו, ואף שבודאי אינו כן ח"ו, אבל הקושיא חזקה מאוד והיא מטרידה אותנו, הרגיענו רבי משה, ואמר שאפשר לברר שאלה זו, אולם





ר' ברוך בער וישיבתו

רבי ברוך בער לא נרגע, באומרו, ומה יהיה עד שהתשובה תגיע, הרי משיח צדקנו עומד להגיע כל רגע.

\*

כששלח רבי ברוך בער לרשכבה"ג מרן הגאון רבי חיים עוזר זיע"א את גליונות ספרו הברכ"ש חלק א' עת שיצא בתרצ"ט, עיין בזה רבי חיים עוזר ימים ושבועות, והתפעל איך ביבמות בכמה סימנים סולל רבי ברוך בער דרך בהבנת כל המסכת.

\*

סיפר מרן הגאון רבי משה שמואל שפירא זצוק"ל ראש ישיבת באר יעקב, שפעם נכנס אצל רבו מרן הגרי"ז זיע"א ומצאו מתעמק ומתייגע זמן רב בספר ברכת שמואל, ואמר לו הגרי"ז, תדע, רבי ברוך בער בכל סימן בברכת שמואל סינן את כל הש"ס לפני שכתב, רק צריך לדעת לראות את זה.

\*

סיפר הגאון ר' חיים מיליקובסקי זצ"ל שבתחילת ת"ש זמן קצר אחרי פטירת רבי ברוך בער, כאשר רוב מנין ובנין של עולם הישיבות היו בוילנא, היו באים אל מרן הגרי"ז זיע"א בליל שבת ושואלים בסוגיות של פרשת השבוע, ליל שבת אחד הגיע לבקרו מרן הגאון רבי אלחנן זיע"א והקשה קושיא חמורה בדינא דגרמי, הגרי"ז התעמק בענין והתחבט בביאור אחד אם זה פשט אמיתי, לפתע נאנח ואמר, אוי חבל, חבל שרבי ברוך בער איננו ואיננו יכולים לבדוק לפניו אם הדברים נכונים.



עם ר' ירחם

מרן החזו"א זיע"א אמר למרן הגאון ר' יעקב משה ליבוביץ זצוק"ל בנו של רבי ברוך בער ששלח את כל הבחורים שגרו בעיירתו קוסובה רק אצל אביו רבי ברוך בער, כן שלח גם חלק מאחיו ללמוד אצל רבי ברוך בער, והסביר בזאת, כי כל הראשי ישיבות מביאים דברים מחוץ לסוגיא, אבל רבי ברוך בער מדבר מתוך הסוגיא, עוד התבטא שרבי ברוך בער היחיד שמביא עצמו אל תוך הראשונים, ואחרים מביאים את הראשונים אליהם.

\*

סיפר מרן הגאון רבי שניאור קוטלר זצוק"ל ראש ישיבת לייקוואד, שבזמן שהביא אותו אביו מרן הגאון רבי אהרן זיע"א ללמוד אצל מרן הגאון רבי ברוך בער בקמניץ, אמר רבי אהרן לרבי ברוך בער, איך בריינג אייך התלמיד בן תלמיד, (אני מביא לכם תלמיד בן תלמיד). עוד סיפר רבי שניאור, שהר'בה רבי ברוך בער



רשכבה"ג מרן הרב"ד זיע"א מוסר שיעור כללי בהיכל הישיבה



עם ר' שמעון שקלא

הי בשיעורים מזכיר בכל חידוש, את העובדא איך נתחדש לו השיעור, כגון שבאותו יום התפלל על זה בתפילה והאר עינינו וכדומה.

\*

הגאון רבי מרדכי שוואב זצוק"ל סיפר, כשאירע פעם אסון במשפחתו של הרב'ה רבי ברוך בער, עת כשנפטר בן אחותו בחור בן תשע עשרה מצוין בתורה ויראה שמים, והיה השבר גדול מאד בבית רבי ברוך בער, והר'בה לבש עוז ותעצומות והכין לעצמו השיעור, כאשר הוא חוזר כל הזמן על

הפסוק הנאמר על עבודת הכהנים בבית המקדש (ויקרא ו') ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו, העבודה מוכרחת להמשיך הלאה.

הגאון רבי יחיאל יעקב ווינברג זצוק"ל בעל ה"שרידי אש" סיפר, שמרן הגר"ח זיע"א דיבר פעם אודות היראת חטא של תלמידו רבי ברוך בער, ובתוך דבריו אמר, כי הסבא לא יקבל שכר בעולם הבא על כך שהוא לא עושה עבירות, שכן מרוב פחדו הוא לא בעל בחירה, אלא מה שכן יקבל שכר זה על עצם זה שהוא מפחד, ורבי ברוך בער פעם העיד על עצמו, שהוא חי כל רגע ורגע בפחדים מפחד היצר הרע.

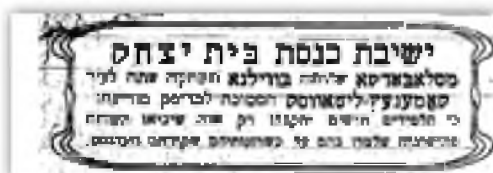
ידוע שרבי ברוך בער היה נרעש ונפחד לפני הזכרת שם שמים, והיו כל איבריו רוטטות בשעה שהוציא את השם בסילודין, וזה היה בכל ברכה וברכה, והעידו התלמידים שהרושם של כל ברכת "אשר יצר" שהסבא הי' מברך, נחרט בהם לכל ימי חייהם.

\*

בתקופה ששהה בארה"ב לצורך גיוס כספים לטובת הישיבה, התאכסן אצל רבי יעקב יוסף הרמן זצ"ל, ובנותיו סיפרו על המחזה עת בירך רבי ברוך בער את ברכת המזון, הוא היה מתחיל את הברכה בברוך ונעצר מרוב פחד להוציא את השם, ועוד פעם התחיל בברוך ושוב נעצר, וכך חוזר וחוזר, ובפחד ואימה הוציא את השם, הקריאת שמע של רבי ברוך בער יום יום היה



אסני בנין ישיבת



למיטב המסורת  
055-6721400  
jall180180180@gmail.com

קטע ציטון זה התקבל ע"י

הקמת הישיבה בקמניץ

הג"ר ברוך בער רצה להקים את ישיבתו בוילנא, אך הג"ר איוון עוצר יצ"ל לא לעבור למקום אחר, היות ובציר וילנא היה אש שיתקלקלו מבני המקום. ורצה הג"ר ברוך בער לעבור לבריסק, אך הבאין שהגיעו לאש פליטים שאינם יראים כ"כ, ואינם ונצא את קמניץ. ואם היו כמה בעלי בתים שמעו מאד להבוא לישיבה לעזרים, וסוויצ'לו הרבה. אחד מהבעלי בתים האשכנזים היה אמיו של הג"ר דוב פרוידין, ומשפחתו הייתה רדוניקצקי, והיה אוהב תורה מאד.

ובמכתב לישיבת קמניץ כסלו תשע"ז העיד רבנו: ובזכרנו כי הוינא טלוא בהיותו באוה"מ פסח תרפ"ו אצל דודי הרב אשר איוון ז"ל בעיר קמניץ והייתה שם שמחה גדולה על שהגה"צ רבי ברוך בער העביר לבקשת אנשי קמניץ את הישיבה מוילנא לעזרים, וקהל בני העיר יצאו לקבל פניהם עם אפידיים.

נראה כמו מי שהולך לקדש את השם, פניו בערו, גופו רעד, כך קיבל עליו עול מלכות שמים.



# תורת אביגדור

## הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת תולדות

### הברכה שבאכילה

#### ההכנה לברכה

בפרשתנו, מצווה יצחק אבינו את עשו בנו להתייצב בפניו על מנת לקבל ממנו את הברכות שבפרשת "ויתן לך". חז"ל אמרו, שברכות אלו הן הברכות בהן ברכ הקב"ה את אדם וחוה משנבראו, ואחר כך מסרן לאברהם שיברך בהן את מי שירצה. אברהם מסר את כח הברכה הזו ליצחק שיברך בה הוא את אשר ירצה (ב"ר לט). נמצא, שהרבה יותר מברכת אב לבנו מונח בברכות אלו: ברכה זו היא נבואה העתידה לקבוע את מהלך כל הדורות הבאים, לשנות גורל אומות ולעצב את דברי ימי העולם.

ראוי לשים לב להכנות שדרש יצחק אבינו למאורע גדול זה. לו היו שואלים אותנו, היינו ממליצים לעשו לצום כמה ימים, להיטהר ולעשות יום תפילה ותשובה. אה, צום! טהרת מקווה! ודאי אין הכנה ראויה מזו על מנת להיות ראוי לקבל את הברכות בקדושה ובטהרה!

ואולם, במקום כל אלה, מוצאים אנו שיצחק אבינו הורה לעשו על הכנות מסוג אחר לגמרי: "וְעָתָה שָׂא נָא כִּלְיֶיךָ תִּלְיֶיךָ וְקִשְׁתְּךָ וְצֶא הַשָּׂדֶה וְצֹדֶה לִי צִיד" - ראשית, הנני שולח אותך לצאת לשדה לצוד ציד עבורי. שנית, "וְעָשָׂה לִי מִטְעָמִים כְּאֲשֶׁר אֶהְבֶּתִּי" - מהציד שתצוד בשדה תכין לי סעודה של מטעמים. שלישית, "וְהֵבִיֵּאתָ לִי וְאֶכְלָה". וכל זה כהכנה "בְּעֵבֹר תִּבְרַכְךָ נִפְשִׁי בְּטָרֶם אֲמוֹת" (כז, ג-ד). אז אהיה מוכן לברך אותך! הדבר תמוה מאד, ויש להבין מה היא ההכנה שיכולה להיות מכל זה לנתינת ברכה חשובה כל כך.

וביותר תמוה מה שהוסיף יצחק בציוויו לעשו, שאותם מטעמים יהיו "כְּאֲשֶׁר אֶהְבֶּתִּי": כלום היתה ביצחק, קדוש ה', אהבה למטעמים? ומוצאים אנו גם בהמשך, שהכנת סעודה של "מטעמים" כאשר אהב יצחק היתה הכנה הכרחית לקבלת ברכתו של יצחק אבינו. כאשר רבקה אמנו סיפרה ליעקב את דברי יצחק לעשו, ברצותה שיעקב אבינו הוא שיקבל את הברכות, אף היא אמרה לו: "לֵךְ נָא אֶל הָצֹאן... וְאָעֲשֶׂה אִתָּם מִטְעָמִים לְאֶבְיֶיךָ כְּאֲשֶׁר אֶהְבֶּתִּי" (שם ט). ושוב, כאשר הכינה את הסעודה, נאמר: "וַיַּעַשׂ אֲמוֹ מִטְעָמִים כְּאֲשֶׁר אֶהְבֶּתִּי" (יד). שומה עלינו להבין מה קורה כאן.

#### ברכות מעומק הלב

נבאר הדברים: מובן שברכה אינה פטפוט של דברי ברכה, אלא תפילה ובקשה היוצאת מעומקו של לב אוהב, המבקש ברכה וטובה עבור רֵעוֹ אוהבו חביבו. זה עניינה של ההכנה הראשונה שעשה יצחק אבינו. הוא רצה לעורר את הרגשת אהבתו לעשו, ולכן אמר לעשו: הנני שולח אותך לצאת לשדה לצוד עבורי ציד, ומזה שתטרח עבורי, כבר תתעורר בי הרגשת האהבה כלפיך. כשיצא עשו לשדה לצוד

ציד, חשב יצחק לעצמו: "בני הולך לצוד לי ציד. הוא יתאמץ למצוא דווקא את מה שאני אוהב. לאחר מכן הוא יצלה את הבשר ויעשה ממנו מטעמים, שוב תוך מאמץ למלא את רצוני. הריני אוהב אותו עבור זה. לא רק מפני שהוא בני ועתידי, אלא גם בגלל מה שהוא עושה עבורי היום. וכשאוכל את האוכל שהוא יכין עבורי כדי להנות אותי, תגבר אהבתי אליו יותר ויותר, וכך, עם התעצמות האהבה יתעצם גם כח הברכה שאעניק לו, עוד ועוד.

אולם בזאת לא היה די לו. יצחק אבינו רצה שברכתו לבנו תהא ברכה שלמה, ברכה שבאה מתוך חיבור נפש אל נפש, וההכנה לזה תהא כשעשו יביא ליצחק סעודה של מטעמים "כְּאֲשֶׁר אֶהְבֶּתִּי". מהאכילה המיוחדת הזו תתחבר נפשו בנפשו, והברכה תהיה מנפש לנפש: "תִּבְרַכְךָ נִפְשִׁי". אחרי אכילת המטעמים "כְּאֲשֶׁר אֶהְבֶּתִּי", תהיה זו ברכה אחרת לגמרי: לא רק שהלב והדעת יברכו, אלא "תִּבְרַכְךָ נִפְשִׁי", כל מהותי וכוחותי ישתתפו בברכה.

ברור שיצחק אהב את בנו אהבה גדולה גם בלא שיטרח עבורו לצוד ציד, וגם בלי סעודת המטעמים היתה לו יכולת להשפיע עליו ברכה יפה. אולם למרות זאת רצה יצחק לאכול קודם הברכה סעודה משובחת שיכין לו עשו, ורק אז הוא יהיה מוכן לברכו. יצחק אבינו ידע את גודל כוחה וסגולתה של סעודה חשובה שכזו לחזק את אהבתו לעשו. הגיע הזמן לברך את בנו, ויצחק רצה לברכו בברכה הטובה והמעולה ביותר שיוכל, עם הכי הרבה "לב" שניתן.

#### צדיק אוכל

מי שסבור שאכילת מטעמים זו היה בה משהו מן האכילה שאנו אוכלים מטעמים, יאמר שעלבון הוא לומר על יצחק אבינו שאכילת מזון היתה בה 'סיבה' להעצים את אהבתו לבנו. בכלל, הדבר נראה כפחיתות כבוד לומר שלמזון היתה משמעות כל שהיא אצל יצחק אבינו, עד כדי כך שיצחק חשב שבלעדיו לא יוכל לברך את בנו כראוי?

אכן, התשובה היא: יצחק אבינו לא היה מלאך. הוא עבד את ה' כפי שאדם עובד את ה'. הצדיק הגדול עובד את ה' בשלמות כל הכוחות הטבעיים והרגשות הקיימים בגוף האדם. שלמה המלך אמר: "צִדִּיק אֵכֵל לְשֹׁבַע נִפְשׁוֹ" (משלי יג, כה). יצחק הכיר בחשיבות האכילה בכך שהשפעתה מגיעה עד כוחות הנפש העמוקים, וידע שעל מנת שתהא הברכה מושלמת ותבוא מעומק נפשו, עליו לאכול לפני כן מִצִּידוֹ של עשו.

#### המזון שיא החסד

לאחר שהובן לנו הסיפור הזה, וראינו כיצד השתמש יצחק אבינו באכילה לתכליות נעלות הרבה יותר מאשר



### הסבא מסלבודקא זצ"ל...

רַבְּנוּ נהג לספר שדרכו של הסבא מסלבודקא זצ"ל היתה, שכאשר הגישו לו מיני קינוח סעודה, ברצונו לנער מעליו את שעבודי העולם הזה, היה טועם מהם משהו ואת השאר הזיז הצידה.

הם סוד זה, כשרוצים לסגור עסקה גדולה צריך לכבד את הלקוח בארוחה דשנה במסעדה טובה. כמובן, לא ידברו אתו מילה על האוכל, רק על העסקה ועל הסחורה ועד כמה כדאי לו לסגור איתך עסק, אבל עדיין חייבים להניח לפניו ארוחה משובחת על מנת שיחבב אותך, ובכדי לפתותו לסגור את העסקה.

מעתה נוכל להבין מפני מה עושה ה' "עסק" כזה מהאכילה. עד כה סבורים היינו שהמזון קיים בעולם כדי לספק לנו חיים, אנו זקוקים לוויטמינים ולתזונה שבמזון כדי לשרוד. אנו צריכים אנרגיה כדי ללמוד תורה ולעשות מצוות, וחשבנו שהמזון הוא "היכי תמצא" לחיות. אכן, לא זו הסיבה האמיתית למציאות המזון; כי אם כן, היה המזון יכול להיות נטול טעם, ריח וצורה. הקב"ה יכול היה לתת לנו את התועלת של המזון בלי ההנאה ממנו!

הקב"ה היה יכול לברוא תפוחים ובהם כל החומרים הנדרשים כדי לחדש את התאים בגופנו ולתת לנו כח, רק בלי הטעם והצבע המיוחדים שלהם. לא היינו נהנים מהם יותר ממה שרכב נהנה מהדלק שלו. ובכל זאת היינו אוכלים אותם. לא היתה לנו ברירה, הרי אנו צריכים "דלק". ואפילו לא היה צריך בדווקא שיהיו אלו תפוחים: המזון היה יכול להיות טבליות לִבְנוֹת כמו תרופות, ועדיין היינו אוכלים אותם בלי ברירה ואפילו בשמחה, ביודענו שטבליות אלו מעניקות לנו חיים. במקום זה, נתן לנו ה' תפוחים אדומים וזהובים, בכל מיני טעמים נפלאים וניחוחות עדינים.

### הקב"ה מקרב אותנו לאהבתו!

ה' "הֵזֵן אֶת הָעוֹלָם כְּלוֹ בְּטוֹבוֹ בְּחֵן וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים", מגוון ענק של מזונות טעימים מוצעים לנו: מבחר ענק של פירות - וכל פרי ופרי מגיע בצורות שונות, צבעים שונים וטעמים וריחות שונים. מבחר של סוגי בשר, עופות ודגים. מבחר של דגנים, על שלל צורות האכילה שלהם. תבלינים ותוספות לאלפים, הכל על מנת שנהנה מפעולת האכילה.

ולפי דברי הגמרא בחולין שהזכרנו, נוכל להבין את המטרה של כל זה: הקב"ה רוצה לקרבנו אליו ע"י האוכל המשובח! לעורר אותנו לשים לב ולחוש בכל נפשנו את אהבתו וחסדו האין סופיים! הוא נתן לנו "מטעמים כאשר אהבנו", על מנת שאחרי שנאכל אותם, תגבר אהבתו בלבנו, כפי שנתעצמה אהבתו של יצחק לבנו אחרי שאכל מצידו! אחרי כל ארוחה צריכים אנו להרגיש כאילו אנשים חדשים אנחנו; יותר אוהבים את ה' וחפצים בקרבתו, יותר מכירים בכמות ואיכות ה"טרח" שה' כביכול טורח כדי לגרום לנו הנאה. ה' כאילו לקח אותנו למסעדה יוקרתית, והאכיל אותנו אוכל משובח ביותר - חנים אין כסף!

זו הסיבה שהעולם הוא 'מכונה עצומה' לייצור מזון. הכל על מנת שנרגיש את חסדו וטובו של ה' כל הזמן ללא הפסקה, כדי שנאהב את ה' יותר. זו תכלית ההנאה מהמזון!

שביעת הגוף, נוכל להבין את דברי הגמרא במסכת פסחים (ק"ח), בסוגיה העוסקת ב"הלל הגדול", פרק קל"ו בתהלים. ברור, כל פסוקי התהלים מהללים ומגדלים את שם ה'. במה נתייחד פרק זה, הנקרא "הלל הגדול"? שאלה זו שואלת הגמרא שם.

והנה, בפרק הנ"ל ישנם עשרים וששה פסוקים המסתיימים במילים "כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד", הפרק מונה חסדים גדולים של ה'. יציאת מצרים, קריעת ים-סוף, השמדת אויבינו; הרשימה ארוכה. ומה ה"שיא" של הכל? הדבר האחרון ברשימה הוא: "נָתַן לָחֶם לְכָל בָּשָׂר, כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד". מסבירה הגמרא: "ולמה נקרא שמו 'הלל הגדול'? אמר רבי יוחנן: מפני שהקב"ה יושב ברומו של עולם ומחלק מזונות לכל בריה". מוסיף הרשב"ם (שם) שזו המעלה הגדולה שבעבורה נקרא הפרק "הלל הגדול". נמצינו למדים מדברי הרשב"ם עד כמה חשוב עניין זה, שהקב"ה זן את העולם. זהו לא סתם "דבר גדול", אלא הדבר הגדול, השיא של כל חסדי ה' בעולם!

### ה' מוציא לחם מן הארץ

הקב"ה ברא בריאה שעסוקה תמיד בהספקת מזון לעולם. רבנו סעדיה גאון, בספרו "האמונות והדעות" (מאמר פרק ו), מאיר את עינינו בהבנת מהות העולם הזה. לדבריו, העולם כולו נועד ליצור ולספק מזון להאדם. כל כוחות הטבע סובבים סביב העניין הזה. זהו דבר גדול, אשר רק מעטים שמים לב אליו. בא רבנו סעדיה גאון ומראה לנו: כל העולם הזה מכוון לתכלית הגדולה של "מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד". לשכנתבונן בכוחות הטבע נראה שהם אכן מכוונים לייצור מזון: כל העפר המכסה את היבשות, אין לו תכלית מלבד הצמחת מזון. הרוחות, השמש, מערכת המים, האטמוספירה - כולם משתפים פעולה למען דבר אחד, יצירת מזון לכל יצורי העולם. אם רק פוקחים עיניים, רואים זאת בכל מקום, כל היום. כל העולם חי מהמזון הזה. השקיפו מהחלון החוצה וראו: כל הנבראים מתקיימים מאוכל! כל האנשים ההולכים ברחוב - אכלו, אחרת לא היה להם כח ללכת.

הפלא של מערכת זו המספקת מזון לעולם, אין לו אח ורע; זהו גילוי של יד ה' בצורה המדהימה ביותר. וכל זה אינו אלא לתכלית הפרנסה, למען יוגש לך המזון בצלחתך.

### מדוע המזון הוא "הלל הגדול"?

כמובן, רצוננו להבין: לשם מה עשה ה' את המזון לדבר מרכזי כל כך בעולם? מדוע דווקא לצורך הכנת המזון ברא ה' מערכת כה מורכבת ומופלאה, עד שזהו "הדבר הגדול" שבכל חסדי ה'?

נעיין נא בדברי הגמרא במסכת חולין (ד): ונמצא שם תשובה לשאלותינו. אומרת שם הגמרא: "אין הסתה בדברים. והקשו: והכתיב 'כִּי יִסִּיתֶךָ אֲחִיךָ'! ותירצו: באכילה ובשתיה". אי אפשר לשכנע, לפתות אדם לקבל ולהאמין באמת שלך על ידי דיבורים בלבד. הדרך היעילה ביותר היא באמצעות אכילה ושתיה. אומר רש"י שם: "אדם דצריך לאכילה, עיקר הסתה ידידיה באכילה ושתיה". אדם שחי כאן, בעולם הגשמי הזה, כאשר רוצים להתקשר אתו, הדרך להגיע אל לבבו ורצונו הוא על ידי אכילה ושתיה. אנשי העסקים יודעים אף

**...רבינו צ"ל...**

תלמיד חכם אחד אשר למד עם רבנו בסלבודקא סיפר אודותיו, שהנהוג היה אז שהשיבה נתנה לבחורי הישיבה רק סעודת צהריים, אולם פעמים רבות לא היה אוכל בכמות מספקת לכל בני הישיבה, אלא כל הקודם זכה. מאחר שהמקום בו אכלו היה רחוק מעט מהישיבה, היו רבים מבני הישיבה שבשעה שהסתיים ה'סדר', מיהרו לרוץ אל מקום האכילה. ואילו רבנו היה הולך, מדי יום ביומו, בפסיעות מתונות ובלא שום בהלה, ואם קיבל, קיבל.

שלו. דוד המלך אוכל, והוא חושב על מה שהוא עושה. הוא רואה את חסד ה' בכל נגיסה. יותר מזה, הוא טועם את חסד ה' בכל נגיסה. והוא מתפעל, איזה חסד! איזו הטבה! מדהים! "עולם חסד יבנה" - כל העולם נועד לעשיית חסד! ומאחר שדוד התמיד בזה יום יום ושעה שעה, הוא חש את חסד ה' בעצמותיו ממש: אה, "כל עצמתי תאמרה ה' מי כמוך!" (תהלים לה, י). הוא לקח את הידיעה השכלית הפשוטה שקיימת אצל כולם, והפך אותה לידיעה חושית, שהציפה את כל נימי נפשו; עד שהוא הזדהה עם הידיעה הזו כל כולו, והיא הפכה לחלק ממנו.

**כולם אומרים, אבל אני יודע**

זהו שאומר דוד המלך: "כי אֶמְרֶתִּי, הקשיבו לי, כי אני יודע את מה שאני אומר. ואני אומר לכם מתוך ידיעה ברמה העמוקה ביותר "עולם חסד יבנה", ה' ברא את העולם הזה בשביל חסד לבד.

למדנו אפוא על דבר החובה החשובה שמוטלת עלינו: להעריך את המזון שלנו. האכילה בדרך זו היא חלק חשוב מאוד מההתקדמות הרוחנית של האדם בעולם הזה, וזה לא פחות מאסון, למין האנושי, וביתר שאת לעם ישראל, שהעיקר הגדול הזה נשכח. עבודת ה' הגדולה ביותר היא ההודאה על מזוננו.

אכילת אוכל היא הזדמנות שאין דומה לה לקחת את הידיעות השכליות שלנו על חסדי ה' וטובותיו עם האדם, ולהפוך אותן לחושיות. להבין את תכלית הבריאה באמת, להתחבר לעניין של "כי אֶמְרֶתִּי עולם חסד יבנה". וככל שנהנים יותר מטעמו הטוב של המאכל, כך חווים יותר את חסד ה', ומרגישים רגשי הודאה ואהבה לה'.

**מי באמת הכין את העוף?**

אם כן, לכל ארוחה צריך לגשת במחשבה ש"הנני מוכן ומזומן להשיג עוד אהבת ה'". מתחילים לאכול, טועמים מטובו, ולאחר שמודים לאשה: "תודה רבה! איזה אוכל טעים, לא יכול היה להיות יותר טוב". באין שומע, פונים לה' ואומרים לו: "רבנו של עולם, תודה על האוכל, איזה אוכל טעים הכנת לי. אני אוהב אותך!" כך מגיעים לאהבת ה' באמצעות האכילה. מפרשה זו אנו למדים: ישנם דרכים רבות להשיג אהבת ה', אבל הדרך היעילה ביותר היא דרך האוכל, כי כך טבעו של אדם: המאכל מורגש היטב בחוש. האהבה מורגשת בחושים. כל הגוף משתתף בפעולת האכילה, אם כן כל הגוף משתתף באהבת ה'.

אכן, על מנת שהגוף יוכל לשמש בתפקיד החשוב הזה, מוכרחים להשתמש בראש, בשכל. אם אוכלים באותה צורה

לכן אומרים בברכת המזון שה' זן אותנו "בטובו בָּחַן בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים... בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל". כל החן החסד והרחמים שבמזון, תכליתם למען נרגיש ונכיר את "שמו הגדול", שזו מידת החסד שלו, והאהבה והחיבה שלו ליצוריו.

**התרגלנו למבט מוטעה**

דא עקא, צדיקים אַתֶּם, ברוך ה', וְהִנֵּכֶם יודעים שתאוות האכילה היא דבר לא טוב, מאד לא טוב. הרגלתם את עצמכם בידיעה זו, שהנאות העולם הזה - דבר פסול הן, בכללן ההנאה מאוכל.

ברם, יש טעות מסויימת בקו החשיבה הזה. כולו בנוי על ההנחה שעצם האכילה היא דבר שלילי, שטוב היה אילו לא היינו צריכים לה כלל. אך מה לעשות שלולא אוכל נגווע ברעב? אבל מאד היינו רוצים להיפטר מחובה בלתי נעימה זו. הרי זה גוזל כל כך הרבה זמן ואנרגיה! אם היינו מקבלים "פֶּטֶר" מחובת האכילה, היינו יכולים לקבוע בזמן הזה סדר לימוד ב"קצות החושן", או ב"משנה ברורה". אולי "חובות הלבבות", או לסיים עוד מסכת "מן הצד". נראה לנו שמדי הרבה זמן מוקדש לעסק האכילה.

אבל לאור מה שלמדנו כאן, האכילה היא לא "בדיעבד", אלא היא התוכנית המקורית של ה'! פעולת האכילה היא המקום בו עובד האדם את ה' עבודה חשובה מאין כמותה, על ידה הוא חש בחושי ממש את חסדי ה' ואהבתו!

הקב"ה טורח, כביכול, להשיג את תשומת לבנו על ידי האוכל המשובח שהוא נותן לנו, אבל אנחנו יִשְׁנִים! אנו אוכלים, ומוחנו רדום לחלוטין, לא חושבים כלל על מה שנעשה כאן, ומזה באה המחשבה שהכל רק "בדיעבד". אבל האדם הפיקח מפעיל את הראש יחד עם הלסתות, ומניח לעצמו "להתפתות" ולהכיר את טובו ואהבתו של ה' המתגלים במזון הטעים. הוא מבין שה' רוצה שהוא יאהב אותו על ידי האוכל.

**להתאהב בה'?**

רבים יתפלאו כשישמעו זאת: להתאהב בה'?! כן! להתאהב. אומרים זאת כל יום פעמיים: "וְאֶהְבֶּתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ!" (דברים ו, ה) כולם אומרים זאת, אך רבים אינם מקיימים. וכעת למדנו על אחת הדרכים הזמינות ביותר לקיים זאת. וזו טרגדיה של המין האנושי, שאינם מנצלים את ההזדמנות שניתנת להם ע"י האכילה.

דוד המלך ע"ה יכול לשמש לנו דוגמה בעניין זה. הבה נטה אוזן לדבריו ונתבונן בהם: "כי אֶמְרֶתִּי עולם חסד יבנה", אומר דוד המלך בתהלים (פט, ג). אני הוא שאומר לכם, שהעולם נבנה למען חסד והטבה לזולת. מה מבקש דוד לומר לנו במילים "כי אֶמְרֶתִּי"? מדוע לא די פשוט לומר "עולם חסד יבנה"?

**לאכול כמו עבד**

הפשט הוא, שכל אחד יכול לומר "עולם חסד יבנה", זה לא עולה כסף רק לומר. אבל להרגיש את זה בחוש, לחיות כך בפועל - רק מתי מספר יכולים לומר שהם זכו לכך.

כאשר דוד המלך הסב לאכול, לא היה בזה בזבוז זמן. זה היה לכתחילה; היתה זאת עבודת ה'. דוד אכל פֶּעֶבֶד ה'. הוא נקרא "דָּוִד עֶבֶדִּי" (ש"ב ג, יח) לא רק על שם הזמן שעסק בו בתורה או חיבר בו את התהלים, אלא גם על שם זמן האכילה

**...ואנחנו**

והיה רגיל לומר, שמי שיאכל במידה ובמשקל, דברים בריאים ומועילים, בלא להימשך אחר הערב לחיך והיפה לעינים, ויאכל סעודותיו בזמן מסודר, גם זה ייחשב לפריוש. עוד נהג לומר, כי הוא עורך "סעודת הודיה" בכל יום, לפי שבשעת אכילתו הוא מכוון להודות על כל החסדים הגדולים שבאכילתו, ועל שאר חסדי ה' עמו ועם כל הנבראים.

אנשים רגילים לקבל הכל כמובן מאליו, וצדיקים כמוכם - יהודים שומרי תורה ומצוות כמוכם - אינם יוצאים מן הכלל הזה. אין אנו מדגישים את נוכחותו של ה'. הננו רק אומרים את המילים, אבל "קרוב אֵתָהּ בְּפִיָּהֶם וְרַחוּק מִכְּלִיתֵיהֶם" (ירמיה יב, ב).

לא די לומר את ה"אני מאמין" ולחתום בסוף המסמך: "כן, אני מאמין בה' ומוכן להקריב עבורו את חיי". חייבים לקחת את האמונה השכלית, ולהפוך אותה לחושית, לאמונה "בחוש".

זו ההקדמה לכל אשר דיברנו כאן היום. אין גבול לחשיבות של הפיכת האמונה לממשית, "וכשאתם מתפללים, דעו לפני מי אתם עומדים" (ברכות כח:). כפשוטו. לאחר שמצליחים להגיע לזה, אפשר להתחיל להשתמש במזון על מנת לאהוב את ה', כפי שביארנו.

**הכרת הטוב מוחשית**

נבהיר: מה קורה כשאדם מקבל אוכל טוב ממישהו? הוא מרגיש הכרת טובה וחיבה כלפיו. אלא אם כן אדם כפוי טובה הוא בצורה יוצאת דופן. כאשר אדם אוכל ארוחה טובה אשר נוות ביתו הכינה לו, הוא חושב עליה, ומרגיש כלפיה הכרת הטוב. הוא מחבב אותה יותר בגלל מה שעשתה למענו. בן חוזר הביתה מהישיבה ומוצא ארוחה טובה שאִמּוֹ הכינה לו. ודאי הוא חש הכרת הטוב כלפיה! לפחות אמור הוא להרגיש כך. למרות שהאמת היא, שההורים עושים עבורו הרבה יותר מאשר ארוחת ערב, מכל מקום האוכל מעוררו לִהְיוֹת אֵתֶּךָ את זה, עכשיו הוא לא רק יודע שהיא טובה אליו, הוא מרגיש את זה.

אף כך ממש מחוייבים אנו להרגיש כלפי הקב"ה. הרי הקב"ה נמצא כאן ברגע זה ממש, והוא נתן לך את האוכל. אכן, הצעד הראשון צריך להיות ההכרה החושית במציאותו. כאשר מגיעים לזה, כל האכילה היא כבר "לפני ה'", וההנאה, הכרת הטוב והאהבה מכוונים אליו לבדו.

**עונג שבת - הודאה למלכותו**

לאור האמור לעיל נוכל להוסיף הבנה בחשיבותה הנעלה של השבת, ושל עונג שבת בפרט. העניין של עונג שבת אינו רק על מנת לכבד את השבת, הגם שזה כשלעצמו עניין גדול עד מאד. אנו אומרים בתפילת 'מוסף' בכל שבת: "יְשַׁמְחוּ בְּמַלְכוּתְךָ שׁוֹמְרֵי שְׁבֻת וְקוֹרְאֵי עֲנָג". מי יזכה לשמח במלכותו של הקב"ה, אשר התחדשה בשבת עם סיום בריאת העולם? "קוֹרְאֵי עֲנָג", אלה שקובעים את השבת ליום של עונג. מה הקשר בין עונג למלכות ה'?

כששמחים בבריאת העולם, בבריאתו של הקב"ה, שמחים לא רק על עצם בריאת העולם יש מאין, כי העולם לא נברא סתם, אלא נברא לתכלית מסוימת. והתכלית היא

בה אוכלים החמור והסוס, או בצורה שהגוי אוכל, לא נרוויח מאומה מהאכילה. כשאוכלים את הלחם, צריך להפעיל את הראש ולחשוב: "טעמו של הלחם הזה אינו כטעם הנפט או הנייר. יש לו טעם טוב. אפילו טוב מאד. וה' ברא למעני כל מיני טעמים וניחוחות, למשל בָּצֵל! כיצד היה העולם נראה ללא בצל? ומלח? ופלפל! כל כך מהנה לאכול, זה טעים ומשביע. 'א מחייה' לגוף ולנפש. אחרי ארוחה טובה, אני מרגיש אדם חדש ממש! אלה מחשבות חשובות, אם תחשבו אותן בשעת האכילה תראו שתהפכו באמת לאנשים חדשים.

כשם שהאכילה שאכל יצחק אבינו מציד בנו הביאה לכך שהברכות שברך אותו היו אחרות לגמרי, כך צריכים אנו לשאוף שהאכילה שלנו תביא לכך ש"ברכת המזון" שלנו תהיה ברכה אחרת לגמרי.

**ברכה הזדמנות לגדול**

ייתכן שהינכם סבורים שאתם עושים טובה לה' בברכות שלכם: "אני מברך בשבילו, והוא ישלם לי שכר על הברכה ש"קבל" ממני". אין לך כפיות טובה גדולה מזו! על כל ההנאה שקיבלת מהאוכל, כבר שילמת לו? הברכה צריכה להיות הסיכום של כל רגשות ההודאה והאהבה שהתעוררו בנו בעת אכילתנו. כולם צריכים לקבל ביטוי ב"ברכה האחרונה" שלנו. הברכה היא רק ה"חזרה" על כל מה ש"למדנו" בעת שלעסנו ובלענו ונהנינו מהמזון, וכעת הננו מבטאים את כל אותן מחשבות, למען לא תאבדנה. הברכה היא אפוא הזדמנות להתעלות יותר בידיעה החושית של חסד וחכמת ה', ובאהבתו.

**ברכת המזון על הגילוי המיוחד**

לכן חשוב מאד שה"ברכות האחרונות" שלנו לא תהיינה רק כדי לצאת ידי חובה, רק כדי לצאת ידי החיוב ההלכתי. הברכה צריכה להיות הכרזה רמה ונלהבת של העיקר הגדול של חסד ה'. אין כל סיבה להתבייש לומר את הברכה בקול רם! בודאי, לומר בקול רם! הנביא אומר: "וְהִבְשַׁת אֶקְלָה אֶת יָגִיעַ אֲבוֹתֵינוּ" (ירמיה ג, כד); להתבייש מעבודת ה'?! הבושה עלולה, לפעמים, "לאכול" ולהשמיד את עבודת ה' כולה. היא מונעת אותנו מלהגיע לגדלות! "הודו לה' קָדָו בְּשִׁמוֹ", גִּדְּלוּ אֶת שֵׁם ה' על ידי קריאה של הודאה. וכי איך קוראים בשמו? האם בלחישות ומלמולים? צריך לברך את הברכות בקול רם!

ברכת המזון היא הברכה היחידה שהיא בוודאי מדאורייתא; אפילו על ברכת התורה יש פוסקים שאינה אלא דרבנן. בברכת התורה אומרים את הברכה וזהו, בברכת המזון צריך לחבוש את המגבעת, לְשַׁבֵּת, ולעשות מזה "עסק שלם". והיא ברכה ארוכה למדי. מה הפשט בזה? למה על שפע גשמי עושים כזה עסק, ועל שפע רוחני - פחות? אלא, הרינו מתחילים לראות כאן חידוש גדול, יש בחינה בָּהּ הגשמיות חשובה יותר מן הרוחניות!

**ההקדמה: אמונה חושית!**

בעודי מדבר עמכם, סבורני שראוי היה להקדים לשיעור זה הקדמה גדולה מאד. שהנה נוכח אני לראות שדבריי אינם מעוררים בכם את הרושם הראוי. אין זאת אלא משום שחסר לכם משהו: חסרה לכם אמונה בה'.



להודות לו ולאהוב אותו, אזי אפשר להעפיל לדרגות גבוהות דווקא משום שנהנים מהמזון.

### אכילה גדולה מתענית!

זה הטעם בדברי רבנו יהודה הלוי שאכילת סעודת השבת גדולה יותר מתעניות הרבה (עי' תנחומא בראשית ג), ואילו היו הבריות מנצלים את סעודות השבת באופן שדיברנו, ולו במעט, היו חייהם מרוממים וקדושים הרבה יותר. האין זה חבל להחמיץ הזדמנויות שכאלה? והאמת היא, שאמנם שבת היא היום המיועד לזה, אולם גם בימות החול לא כדאי "לבזבז" את הארוחות. הרי בכל מקרה אוכלים, אם כן מדוע לא לנצל זאת להתעלות במשהו?

והרי זו המטרה העיקרית של האכילה. "גדולה לגימה... ומקרבת את הרחוקים" (סנהדרין קג:), וגם את לבנו היא יכולה לקרב מכל הריחוקים שהתרחקנו מאבינו שבשמים. אם עושים כך יום יום, שבוע שבוע, אזי ברבות השנים אפשר להגיע לגדלות של ממש.

### לאכול כמו...?

מי שלא שם לב לכל זה ולא אכפת לו, יעברו עליו חיי כשהוא אוכל בדיוק כמו בעל החיים שברחוב ובחצר, כדרך שכתב הרמב"ם, שהאוכל בלא התבוננות - כמוהו ככלב וכחמור (דעות ג, ב). אבל מי שחי כמו שצריך, יתעלה במחשבתו, ואף גופו יהא שותף להתעלות זו. הרעיונות הנשגבים יחלחלו לאישיותו ויהפכו לחלק ממנו, כשהם מקרבים אותו לה' יתברך.

כדאי להתרגל בזה מעט מעט. מחר בבוקר כשתאכלו את הביצה או הדייסה, חשבו על מה שביארנו כאן. וכשאישי אינו שומע, אמרו זאת בקול: "אני אוכל כי אני רוצה לאהוב את ה' יותר". ובלבד שלא ישמעו אתכם אומרים זאת: אם ישמעו, יחשבו עליכם את הגרוע מכל. יאמרו לכם שהנכם צבועים, מדומיינים, ושקרנים. הן אמת שבתחילה יש בזה מן הצביעות, אלא שאין לך צביעות טובה מזו בעולם; זו צביעות טובה! ככה זה, תמיד צריך להקדים את עצמנו בצעד אחד על מנת להתעלות ולצמוח, ולאט לאט יהפוך הדבר לאמיתי יותר ויותר.

"מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד" בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל. מי שאוכל בעבור שמו הגדול, לשם שמים - גם בשעה שהוא נהנה מהאכילה, הקניידלאך (הכופתאות) טעימים לו מאד - מוסיף לעצמו משקל. לא משקל גשמי, אלא משקל וחשיבות רוחניים.

אין בזה קושי מיוחד, ולא צריך לוותר על שום הנאה. אוכלים את אותו אוכל, ונהנים באותה מידה כמו לפני כן. אם אתם מגיעים לשיעור כאן, הרי כבר יודעים אתם עד כמה מוקפים אנו בטובו הגדול תמיד; הלב פועם, הכליות פועלות, הריאות, הכבד, הלבלב, העיניים. אבל האוכל הוא הדבר המורגש ביותר, ובכוחו לעורר בנו את התמריץ לאהוב את ה' עבור חסדיו.

יצחק אבינו עָבַד ה' יָדַע כִּיצַד לְהַתְיַחַס לְאוֹכֵל. כל הזוכה ללכת בדרכו, זוכה לקרבת אלוקים, זוכה לברך את הברכות שלו כמו עבד ה' באמת. ואין לך שלמות גדולה מזו בעולם.

### שבת שלום ומבורך!

"עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה", כדי להיטיב לברואים שבו. על כן, כששמחים בשבת על בריאת העולם, חייבים לכלול בזה שמחה גם על תכלית העולם, על חסד ה' העצום והאדיר שאופף אותנו - בריותיו של ה' - בכל עת וזמן, ולקבוע את השבת כיום בו מתענגים על חסדיו של הקב"ה. ה' נתן לנו עולם! חשבתם על כך פעם? ראוי לנו להתבונן במתנה זו, לחוות אותה ולהודות עליה.

והוא שאמר דוד המלך: "מִזְמוֹר שִׁיר לַיּוֹם הַשַּׁבָּת, טוֹב לְהַדוֹת לַה'!" (תהלים צב-) מהו "המזמור" - השיר - התוכן של שבת קודש? "טוֹב לְהַדוֹת לַה'", "כִּי שִׁמְחַתֵּנִי ה' בְּפַעֲלֶךָ, בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ אֲרֹנִי".

לפיכך הננו אומרים בשבת: רבונו של עולם, אני יודע בשכלי שבראת למעני עולם גדול ומופלא; כעת מבקש אני לטעום אותך, להרגיש אותך. חסד ה' מורגש באופן החושי, המשמעותי והזמין ביותר - באמצעות המזון.

כאשר יושבים וסועדים שלוש סעודות בשבת, זה הזמן בו מתגלה תכלית הבריאה ומורגשת לנו באופן המוחשי ביותר. הננו יושבים ומתענגים על מעדני השבת, וגופנו ודעתנו כאחד מרגישים ומסכימים שה' הוא "טוב ומטיב".

### לא רק טקס

למרבה הצער, ישנם רבים אשר פשוט מקיימים את ה"טקסים" של השבת באופן שטחי, בחושבם ששבת קודש הוא סתם יום של מרגוע. מה עצום ההפסד היוצא מכך שלא מבינים את תכלית האכילה בשבת קודש! האופן הנכון של "עונג שבת" הוא להנות, ותוך כדי ההנאה לחשוב: "לא זו בלבד שה' ברא את העולם יש מאין, אלא מטרתו בבריאת העולם היתה להיטיב לנו. והראיה, מה רבה הנאתי כעת מהעולם שהוא ברא!"

כדאי להרעיב את עצמנו מעט בערב שבת, על מנת שטעימת החלה בשבת תהיה עריבה יתור לחיכנו, ואז נחשוב: "איזה עולם טוב בראת לנו, ה'!"! טועמים את הדגים, את המרק והעוף, ואומרים "אה, כן, העולם שבראת הוא באמת טוב, הוא טוב מאד".

### הצ'ולנט (החמין) עושה את ההבדל

הבנת חסד השם לאחר אכילת הצ'ולנט (החמין) היא הבנה אחרת לגמרי מאשר לפניה. השבת היא הזדמנות להבין ולחיות יותר את הכרת חסד ה', את ה"עולם חֶסֶד יִבְנֶה", כי הדרך הטובה ביותר להבין דברים היא באמצעות הלשון והמעיים, דרך החושים.

בכל מקרה יושבים בסעודת שבת ואוכלים. אלא שאפשר לטחון את המאכל בשיניים, ולעומת זאת אפשר שבו בבד תפעלנה גם "טחנות המחשבה" בראש: "רבונו של עולם, תודה לך על הגעפילטע פיש (הדג הממולא), הוא טעים לי! וגם הירקות שלצד הדג! וגם הרוטב שעמו!" וכאשר מגיעים לאכילת המרק: "רבונו של עולם, פֶּשֶׁשׁ! איזה מרק! וגם שקדי מרק הענקת לי! ותבלינים! ובצל! כמה "טרחת" בעבור שהאוכל יהיה טעים לי!"! הייתי מאריך ומתאר לכם בפרוטרוט את מאכלי השבת, אלא שהשעה מתאחרת...

הנאת האכילה היא הזדמנות להתעלות, לגדול. כאשר מעמיקים להתבונן על הפנימיות של המזון, על הסיבה שה' ברא אותו - שהיא כדי "לפתוח לנו את הראש" (לעורר אותנו)

## הארות על הפרשה

מתוך ספר יהי אור[באנגלית]-פירוש עה"ת מאת רבינו זצ"ל

ולאם מלאם יאמץ ורב יעבד צעיר (כה, כג)

מה היה בה, באותה ידיעה ש"רב יעבד צעיר", שבשל כך נחה דעתה של רבקה בדבר התרוצצות הבנים בקרבה?

**מדברים** אלה למדה רבקה שהאומה הצעירה היא האומה העתידה להיבחר על ידי ה' להיות לו לעם. כיון שכך, יהיה זה חיוני עבור אומה זו להימנע מן ההשפעה של כל האומות האחרות, במטרה לשמר את ייחודם אשר לשמו הם נבחרו. בשל הסיבה הזאת הם רבים כעת, וכך גם יהיה בעתיד. ה' יגרום לשני האחים האלו לאזור אומץ איש כנגד רעהו בתמידות, על מנת שיעקב לא יתחבר לעשו, ומתוך כך לא יבוא ללמוד מדרכיו. לפיכך נתיישרה דעתה של רבקה מתשובה זו. מריבה זו - ברכה מרובה בה, איבתו של עשו עתידה להיות ליעקב לברכה. בדומה לכך: "אם ראית שני בני אדם שמתגרים זה בזה [דרך קבע], שמץ פסול יש באחד מהו" (קידושין עא:), והאיבה אשר ביניהם היא חומה שה' העמיד על מנת להגן על המשפחה המיוחסת מפני נישואי תערובת עם המשפחה הפסולה. כך הבינה רבקה שהעימות בין האחים יהא בו משום ברכה מרובה לאח אשר עתיד להיות אבי העם הנבחר (ראה לג, יב, טז).

**"וַיֵּשֶׁב יִצְחָק וַיַּחֲפֹר אֶת בְּאֵר הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בְיָמֵי אֲבֹתָהֶם אַבְיָו וַיִּסְתַּמּוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אֲבֹתָהֶם וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת כְּשֵׁמֶת אֲשֶׁר קָרָא לָהֶן אַבְיָו" (כו, י).**

**הפלשתים** לא לקחו את הבארות הללו משום שהיו זקוקים למימיהם היקרים, אלא הם מילאו אותם בכלוך על מנת שלא יישאר שום זכר לאברהם בארץ. היה כדאי להם להפסיד בארות מים יקרים על מנת שאפילו שמותיהם של הבארות יישכחו. הסיבה לכך היא, שמו של אברהם היה גדול בארץ "נָשִׂיא אֱלֹקִים אֲתָה בְּתוֹכָנוּ" (כג, ו) והמלך אמר: "אֱלֹקִים עִמָּךְ בְּכָל אֲשֶׁר אֲתָה עֹשֶׂה" (כא, כב). כיון שכך, במשך הזמן החלו הדרכותיו של אברהם אודות יחוד ה' ועבודתו לפוץ בעולם. הפלשתים ביקשו למנוע כל זאת, וברצותם לטשטש את השפעתו של אברהם, ביקשו לאחר מותו למחוק אפילו את זכר פעולותיו - בארות המים. כעת, חידש יצחק את מפעל החיים של אביו על ידי פתיחה מחודשת של הבארות שנסתמו, ועל ידי חידוש קריאת שמותיהם המקוריים.

**בַּעֲבֹר אֲשֶׁר יִבְרָכְךָ לְפָנֵי מוֹתוֹ (כו, י).**

**רואים** אנו, שרבקה היתה מודעת לגמרי למעמדו של יצחק, שאפילו אם לא היה עולה בידיו להאציל את הברכות ליעקב, והיה מברך את עשו הרשע, הקב"ה היה מכבד את דבריו של יצחק ומקיימם. עוד רואים אנו שלמרות בטחונה המלא של רבקה בהשגחת ה' על כל דבר, ועל אף שידעה שיעקב הוא המועדף על ידו, היא הבינה שרצון ה' שהיא תעשה השתדלות מצידה על מנת לזכות בברכתו של יצחק ליעקב. אפילו מעשה קיצוני כל כך כהונאתו של יצחק

אבינו, קדוש ה', הובן כנחוץ וכמוצדק לחלוטין. בדומה לכך, על מנת שהבכורה תינטל ממנו שאינו ראוי לה ותגיע למי שראוי לה - יעקב, לא סמך יעקב אך ורק על הבטחת ה' שהוא יעמוד לצידם של הצדיקים לנוכח הקמים עליהם, אלא יעקב עשה מעשה על מנת לקנות את הבכורה שלו מידי עשו. אחר כך, על מנת להבטיח ששום סכנה לא תהא נשקפת למכירה זו של העברת הבכורה לעולם, הביאו להישבע על כך (כה, לג). הננו למדים מדברים אלו, שבעלי הבטחון האמיתי בה' נוקטים בעת הצורך בפעולות באופן נמרץ כדי לגרום לצדק לנצח, וכי זה הוא רצון ה' שכך יעשו. אמנם, לעשו ניתן שם הרומז לעשייה (ראה כה, כה), אלא שעשייתו היתה עשייה חסרת ערך. איש העשייה האמיתית היה יעקב, בדומה לאמו.

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

### שאלה:

**מדוע רק האנשים (ולא נשים) צריכים לכסות את ראשם בכיפה?**

### תשובה:

הקב"ה ציוה על הכהנים שבעבודתם לפניו ילבשו בגדי כבוד: "וּלְבָנֵי אֶהֱרֹן תַּעֲשֶׂה כְּתֹנֶת וְעִשִׂיתָ לָהֶם אֲבִנִּים וּמִגְבְּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת" (שמות כח מ). החשיבות של עבודה לפני ה' מחייבת את העובד בלבישת בגדים מיוחדים. לפני מתן תורה, אמר הקב"ה לבני ישראל: "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְלַכֶּת כְּהֹנִים וְגוֹי קְדוֹשׁ" (שם יט, ו), כולכם תהיו אומה של עובדי ה' כמו הכהנים במקדש. לפיכך, על מנת להראות מעלה זו שאני עובד ה' העומד לפניו ככהן במקדש, להראות שהנני ירא את ה' ושעבדו אני, אנו מכסים את ראשנו תמיד.

האיש, שתפקידו לעבוד את ה' בפהרסיא וברבים, מכסה את ראשו כביטוי של צניעות ויראה בעבודתו לפני ה'. לעומת זאת, לצורך מילוי תפקידי האשה לא נדרשת תוספת זו של צניעות, משום שתפקידה של האשה הוא לעבוד את ה' בצניעות בתוך ביתה. משום כך מסרו חז"ל את מצות הדלקת הנר בבית לאשה דווקא. האשה מאירה את ביתה והיא "עמוד החסד" של הבית. האשה היא עקרת הבית - עיקרו של בית, היא התומכת בבעלה בכל פעולותיו, והיא "אם כל חיי" (בראשית ג, כ) לכל צאצאיה. האיש הוא ככהן שנכנס לבית המקדש לשרת אותו, האשה אינה צריכה ללכת לשרת בבית המקדש, היא עושה את ביתה לבית המקדש.

האשה, בתפקידה כעיקרו של הבית, מצניעה לכת לעבוד את ה' בתוך ביתה, זה כבודה, ובזאת היא מגיעה אל השלימות ואל קרבת ה'. היא צריכה להיות כל כך מוצנעת בביתה, עד שאפילו קורות ביתה לא תראינה את שערותיה (ירושלמי יומא ה.). האשה, בחסדה בתוך ביתה, הריהי דוגמא לחסד ה' שבו הוא ברא את העולם - "עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה" (תהלים פט, ג), ובעולם הבא תהא שלימותה שווה במעלתה לשלימותו של האיש.

## אוצר החידות והדיעות לפרשת תולדות

ע"י

מרדכי זיסקינד הגר  
ומאיר שולביץ

### הצדיקים שמצינו אצלם עניין זה שהקב"ה התאוה לתפילתו

חידה. **אצל איזה צדיקים מצינו להדיא עניין זה שהקב"ה התאוה לתפילתו?**

**תשובה:** א] **אדם הראשון**, כדאיתא במסכת חולין (ס ב) "רב אסי רמי, כתיב, ותוצא הארץ דשא בתלת בשבתא, וכתיב, וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ במעלי שבתא, מלמד שיצאו דשאים ועמדו על פתח קרקע, עד שבא **אדם הראשון** ובקש עליהם רחמים, וירדו גשמים וצמחו, ללמדך, שהקב"ה מתאוה לתפלתו של צדיקים", ע"כ.

**ב] רחל אמנו**, כדאיתא מדרש אגדה (בראשית פרשת ויצא (כט לא) "ורחל עקרה. כי **רחל** היתה עיקר הבית, אלא שהקב"ה מתאוה לתפלתו של צדיקים, ע"כ.

**ג] יצחק אבינו**, כדאיתא בילקוט שמעוני פרשת תולדות (רמז קי) "אמר ר' יצחק **יצחק** אבינו עקר היה שנאמר ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו (כא, כא) על אשתו לא נאמר אלא לנכח אשתו ששניהם עקורים היו, אי הכי ויעתר לו ה' (כה, כא) ויעתר להם מבעיא ליה אלא לפי שאינו דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע, אמר ר' יצחק מפני מה היו אבותינו עקורים מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתו של צדיקים למה נמשלה תפלתו לעתר וכו'.

**ד] האבות**, כדאיתא במסכת יבמות (סד א) "א"ר יצחק, מפני מה היו **אבותינו** עקורים, מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתו של צדיקים.  
**ה] האמהות**, כדאיתא בפסיקתא זוטריתא (לקח טוב) בראשית פרשת לך לך (טז ד) "ויבא אל הגר ותהר. כיון שבא אליה מיד נתעברה, בוא וראה הפקועים הללו מעצמן מתמרים ועולין, אבל החטה כמה צער וכמה יגיעה עד שתעלה ולמה נתעקרו **האמהות**, ר' חלבו משום ר' יוחנן אמר לפי שהקב"ה מתאוה לתפלתו של צדיקים, ע"כ.

**ו] יונה הנביא**, כדאיתא באוצר מדרשים (אייזנשטיין) יונה (ד"ה ויהי דבר ה'), "ר' חנינא אומר משבועים אומות היו בה וכו' והיה יונה שלשה ימים במעי הדג ולא התפלל, אמר הקדוש ברוך הוא אני הרחבתי לו מקום במעי הדג כדי שלא יצטער והוא אינו מתפלל לפני, אני מזמין לו דגה מעוברת בשלש מאות וששים וחמשה אלפים דגים קטנים כדי שיצטער ויתפלל לפני, שאני מתאוה לתפלתו של צדיקים", ע"כ.

### מדור אחודה חידה

חידה. **שני אחים תאומים אחד נולד קודם אחיו, ובכל אופן הגדול צריך לכבד את הקטן כאחיו הגדול.**

**תשובה:** י"ל כמו בפרשתנו, שעשו הגדול מכר את בכורתו ליעקב הקטן. א"כ מעתה נקרא יעקב הגדול, ועל עשו שנולד קודם מוטל לכבד את יעקב שנולד אחריו. וז"ל מדרש אגדה פרשת תולדות (בראשית כה ס"ג) "ורב יעבוד צעיר. עשו יעבוד ליעקב", ע"כ.

חידה. **ישנה עצה להפוך לבב שונאך לאוהב, והיא מרומזת בפרשה מה העיצה והיכן היא מרומזת.**

**תשובה:** א]- י"ל דהעצה היא להאכילו. כפי שרואים בפרשה שעשו למרות ששנא את יעקב, בכל זאת תמורת מאכל הסכים למכור לו את הבכורה. וז"ל האור החיים פרשת תולדות (בראשית כה כט) "ויזד יעקב. אולי כי לצד שראה שהועילה לגימתו של עשו ליצחק לקח גם הוא דרך לבשל תבשילין לקרב לב אביו אליו כעשו", ע"כ.

**ב]** עוד י"ל, דרואים זאת גם מאהבת יצחק את עשו, כמש"כ, (בראשית כה, כח) "ויאהב יצחק את עשו **כי ציד בפיו** וכו'", וכמש"כ רש"י ז"ל, "כתרגומו בפיו של יצחק". וזה מרומז גם בדברי האור החיים הנ"ל שכתב "אולי כי לצד שראה **שהועילה לגימתו של עשו ליצחק**", ע"כ.

חידה. **ויהי לו צאן ובקר וגו', מה היה לאברהם בעשירותו, וליצחק לא היה דבר זה, מהו ומדוע.**

**תשובה:** י"ל דליצחק לא היה מה שהיה לאברהם, חמורים, אתונות, גמלים, ושפחות. דהרי אצל אברהם כתוב, (בראשית יב, טז) "ולאברהם היטיב בעבורה ויהי לו צאן ובקר וחמורים ועבדים ושפחת ואתנת וגמלים". ואילו אצל יצחק כתוב (בראשית כו יד) "ויהי לו מקנה צאן ומקנה בקר ועבדה רבה ויקנאו אתו פלשתים". הריש לא מוזכרים אצל יצחק "חמורים, אתונות, גמלים, ושפחות". והטעם י"ל מפני שלא רצה להתעסק את בעלי חיים טמאים, ועם שפחות, מפני שהיה עולה תמימה. וכעין שכתב רש"י ז"ל על הכתוב לעיל (בראשית כו ב) "וירא אליו ה' ויאמר אל תרד מצרימה שכן בארץ אשר אמר אליך", וז"ל "אל תרד מצרימה. שהיה דעתו לרדת מצרימה כמו שירד אביו בימי הרעב, אמר לו אל תרד מצרימה **שאתה עולה תמימה, ואין חוצה לארץ כדאי לך**", עכ"ל. [ולפי"ז צ"ל דמה שכתוב אצל יצחק "ועבדה רבה", קאי רק על עבדים ולא שפחות. והרי עבדים היו לו כדכתיב להדיא לקמן (בראשית כו, יט) "ויחפרו **עבדי יצחק** בנחל וימצאו שם באר מים חיים"].

**יש להקור. האם מותר לשקר כדי להציל חבירו מאיסור או לא, מהיכן בפרשתנו ניתן לפשוט ספק זה.**

**תשובה:** - י"ל דלכאורה יש להביא ראיה שמותר, שהרי יצחק אמר על רבקה שהיא אחותו, די שלא יעברו פלישתים על איסור רציחה.



כדכתיב (בראשית כו, ז) "וישאלו אנשי המקום לאשתו ויאמר אחתי הוא כי ירא לאמר אשתי פן יהרגני אנשי המקום על רבקה כי טובת מראה הוא". וז"ל הגאון אלשיך ז"ל, "וכאשר ארכו לו שם הימים נתן לב אבימלך להסתכל בדבר, וכו' ואיך אמרת אחותי היא, ולא אמר למא אמת, כלומר הנה כדי לשקר אתם מקרבים הדבר כמו שאמר אברהם אחותי בת אבי וכו', אך אתה איך אמרת אחותי היא, איך הוא התואנה שבקשת כי הלא אין זאת בת אביך. וזה יתכן כיוון במלת אך, לומר אברהם היתה שרה אשתו ואחותו בת אביו, אך זו הנה אשתך בלבד ולא אחותך בת אביך. ויאמר אליו יצחק כי אמרתי פן אמות ומותר לשקר מאימת מות על דרך נשבעים להרגים ולחרמים כו' (נדרים כז ב), "עכ"ל. ולכאורה זה כולל גם שלא יעברו על איסור רציחה.

וע"ע בהפנים יפות "ויקרא אבימלך ליצחק ויאמר אך הנה אשתך וגו'. יש לפרש מלת אך לפי שאברהם אמר לאבימלך [לעיל כ, יא] כי אמרתי אין יראת וגו' וגם אמנה אחותי בת אבי ר"ל שאף שהיה מהכרח לומר כן, מ"מ לא הוצאתי דבר שקר מפיו, אבל גבי יצחק היתה ידיעה שהשיאו אברהם לבת בתואל, שהרי כבר היו אצלו יעקב ועשו, וע"כ ידוע היה שהיתה לו אשה אלא שאמר שרבקה אחותו, לכך אמר הנה אשתך וכיון שידעו שהיא אשתו ע"כ שאינה אחותו, לכך אמר כי אמרתי פן אמות עליה והוכרחתי לומר כן, אבל באמת כתב בזוהר [תולדות קמ ב] שלא הוציא שקר מפיו שאמר אחותו על שם חכמתה כמו שאמר שלמה ע"ה [משלי ז, ד] אמור לחכמה אחותי את", עכ"ל.

ומדברי הגאון מלבי"ם ז"ל מתבאר לכאורה יותר, שלא שיקר רק בגלל הסכנה, וז"ל "ויאמר אבימלך מה זאת עשית לנו. ר"ל שיאמר איש שקר מפני חשש ספק סכנה הוא רק אם לא יירא שע"י השקר שלו יהיה סכנה ודאית, אבל הלא ע"י שקר זה היא סכנה ודאית, כי כמעט שכב אחד העם את אשתך שזה כדבר ודאי שעז"א כמעט, ואיך להנצל מספק נכנסת בודאי סכנה, ולא תאמר ששכיבת אחד לא יחשב בעיניך סכנת נפשות, הלא ע"כ והבאת עלינו אשם והיית מביא אשם על הכלל שיקצוף ה' עליהם, כמו שהיה ע"י לקיחת שרה שא"ל מות תמות אתה וכל אשר לך", עכ"ל. ויעיין משך חכמה.

**ב] - עוד י"ל, מפשטיה דקרא שכתוב (בראשית כז, יט) "ויאמר יעקב אל אביו אנכי עשו בכרך וכו'". ואמר כך כדי שהבכורה לא תהיה אצל עשו, מפני שהוא יכול להיכשל באיסורים. כגון להקריב שתוי יין, ופרוע ראש וכדומה.**

**ג] - עוד י"ל, מדברי רבקה שאמרה ליצחק, (בראשית כז, מז) "קצתי בחיי מפני בנות חת אם לקח יעקב אשה מבנות חת כאלה מבנות הארץ למה לי חיים", והרי הסיבה העיקרית היתה שעשו לא יעבור איסור רציחה ע"י שיהרג את יעקב.**

**חידה. מהיכן בפרשה מוכח שכשהאדם אינו עוסק בתורה יש סכנה שהאורב לו להזיקו, יכול אז להשיגו.** (אין כוונתי לדרשה דהקול קול יעקב וכו').

**תשובה:** כתב באלשיך כאן עה"פ יקרבו ימי אבל אבי שאז אסור לעסוק בתורה שלא יהיה הקול קול יעקב, וכן כתב בכלי יקר כאן) יקרבו ימי אבל אבי. תלה הדבר בימי אבל לפי שאבל אסור לעסוק בתורה כי פקודי ה' ישרים משמחי לב, ויצחק אמר והיה כאשר תריד דהיינו בזמן שלא יעסקו בתורה ופרקת עולו, ואם כן באבלו ודאי לא יעסוק בתורה ולא יהיה לו דבר המגין עליו ואז אהרגה את אחי. ומטעם זה אמרו חז"ל (ברכות מד ב) שהאבל צריך שמירה לפי שאין בו התורה המגינה עליו שנאמר (משלי ו כב) בהתהלךך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך;

וצריך לי עיון הרי אבל יכול ללמוד הלכות אבילות וכל עניניה ותורה זו תגן עליו?.

**חידה. היכן בפרשה יש קשר למנהג (שיש שנהגו) שחתן בשנה ראשונה אינו לובש קיטל ביוה"כ.**

**תשובה:** כ' בשו"ת דברי יציב חלק אורח חיים סימן רנט, נשאלתי אי אברכים בשנה ראשונה לחתונתם ילבשו הקיטל ביום הקדוש הבעל"ט.

ב) ויתכן עוד לומר, לפי הטעם דלבישת קיטל דוגמא דמלאכי השרת, וכמ"ש הטור סו"ס תר"ו בשם המדרש פרקי דר"א פמ"ו נקיים כמלאכי השרת עיין שם, וזה רומז למחילת עונות. ובחתן ביום חופתו נמחל לו עונותיו כיוהכ"פ [ירושלמי בכורים פ"ג ה"ג], וזה טעם א' על מה שמתעניין ביום החופה כמ"ש במהר"ם מינץ סי' ק"ט, ולזה מרמזין שזה בעל שנה ראשונה כבר היה לו מחילת עונות, וע"ז כבר לבש הקיטל וכמ"ש במטה משה ח"ג בהכנסת כלה פ"א אות ב' בטעם לבישת הקיטל בשעת החופה, ובזה יתעוררו שלא יאחרו הנשואין ולא להקל ח"ו בזה.

ובמדרש רבה פרשת תולדות [ס"ז י"ג], ומובא גם בא"ר סי' תקע"ג ס"ק ב', נלמד זה מפסוק [בראשית כ"ח ט'] וילך עשו ויקח את מחלת בת ישמעאל שנמחלו לו עונותיו עיין שם, ורמזו זה דייקא אצל עשו להראות שאפי' הפחות שבפחותים מוחלין לו עונותיו, [ועיין שפע חיים מכתבי תורה ח"ה סי' שפ"ו]. ולזה בשנה ראשונה אינו לובש קיטל, להראות גודל אמונת חכמים שכבר נמחלו עונותיו. ובזה יהיה גם התעוררות שח"ו בל יאחרו הנשואין, וכמ"ש בקידושין ל' ע"א אי נסיבנא בארביסר אמינא לשטן גירא בעינך ודו"ק.

**חידה. איזה מצוה חידש יצחק (מלבד תפילה) מרומז בפרשה.**

**תשובה:** כ' הרמב"ם הלכות מלכים פרק ט ה"א. ויצחק הפריש מעשר והוסיף תפלה אחרת לפנות היום, ויעקב הוסיף גיד הנשה והתפלל ערבית, ובמצרים נצטוו עמרם במצות יתירות, עד שבא משה רבינו ונשלמה תורה על ידו. אמנם בהשגת הראב"ד כ' שאברהם תיקן מעשרות: א"א כן היה ראוי לומר והוא התפלל שחרית והפריש מעשר (ויצחק הוסיף תפלה אחרת) עכ"ל.

חידה. כתב בספר מדבר קדמות לחיד"א במערכת א' בזה הלשון, אבות העולם אברהם יצחק ויעקב ראו זה את זה וט"ו שנים למדו התורה בכל יום ולילה ט"ו שעות ובן ט"ו לתלמוד, ע"כ, והרי יצחק נולד לאברהם בגיל מאה, ויצחק ילד את יעקב כשהיה בן שישים, וא"כ כיצד למדו כל האבות יחד ט"ו שנים, והרי אברהם נפטר בגיל מאה שבעים וחמש, וא"כ יוצא לפי"ז שיעקב אבינו למד תורה מגיל יום אחד הייתכן?.

**תשובה:** א] הנה דברי 'מדבר קדמות' מקורם ב'ספר גימטריאות' לר' יהודה החסיד (שיצא לאור לפני כעשור ומצוי באוצר החכמה). אכן טען עורך הספר הנ"ל של הגימטריה ליישב השאלה, שלדעת חסידי אשכנז אין מחשבים את השנתיים הראשונות בכלל ימי שנותינו בהם שבעים שנה, ובשאר מניני השנים. עיין נא בספר 'סודי חומש ושא"ר', במילואים שבסוף הספר, במאמר 'מאימתי התינוק מתחיל לדבר' ותבין. אמנם באמת זה ת"י קשה מאוד לקבלו שא"כ כל חשבונות התורה חסרים שנתיים.

ב] יש מי שרצ"ל אם היה לו מספיק שכל במעי אימו, לצאת לבית המדרש. ולאחוז בעקב אחיו, שלא יקדים אותו בבכורה, כנראה שיכל גם ללמוד תורה בגיל יום אחד...

ג] יתכן להגיה 'ראו זה את זה ט"ו שנים, ולמדו התורה בכל יום וכו', ואתי שפיר.

### **החושד בכשרים צריך לפייסו ולברכו**

חידה. מה יהיה באופן שאחד נכנס להנותו ורואה דמות השודה והיה נראה לו שזה שכנו שמחטט לו בסחורתו בשביל לגנוב, וצעק עליו ולאחר שהלה הסתובב הוא רואה שבאמת זה הפועל שלו, את מי צריך לפייס ולברך מחמת שחשדו (כמבואר בברכות לא), האם את הפועל שלו שחשב שמי שנמצא כאן הוא גנוב, או את שכנו שחשד אותו בגניבה, ומהיכן יש להוכיח דבר זה מפרשתינו.

**תשובה:** אולי יש לפשוט ולדמות שאלה זו לדברים הנמצאים בפירוש הספורנו כאן שכתב עה"פ [פרק כז פסוק כג] ולא הכירו כי היו ידיו כידי עשו אחיו שערות ויברכהו: שעירות ויברכהו. על שחשד שהיה ראוי לקללה כאמרו והבאתי עלי קללה. וכן אז"ל שהחושד את חברו בדבר שאין בו צריך לפייסו ולא עוד אלא שצריך לברכו כענין עלי כשחשד את חנה לשכורה: וכאן לכאורה הוא בירך אותו כי חשד שהגוף העומד לפניו הוא רוצה לגנוב, ולכאורה מכיון שסבר בדעתו שזה עשוי היה צריך לברך את יעקב, ובכ"א חשב לברך את העומד לפניו יותר מחמת שחשדו, א"כ מוכח לכאורה שבכה"ג צריך לפייס את הפועל שחשב שהוא עומד לגנוב, אעפ"י שהתברר טעותו, ולא חשד במציאותו אלא בגופו. ועדיין צ"ע.

חידה: איזה דבר צריך להיות מרחיק את הלבבות, אבל באמת בסופו של דבר הוא מקרב את הלבבות. (המקור לכך בפרשה)

**תשובה:** על הפסוק (בפרק כז פסוק לא) וישכימו בבקר וישבעו איש לאחיו וישלחם יצחק וילכו מאתו בשלום: כתב בספרי ר"פ דברים, מלמד שהתוכחה מביאה לידי שלום. והנה בספרי כבר דרשו על הפסוק בפ' וירא (פרק כא פסוק כה) והוכח אברהם את אבימלך על אדות באר המים אשר גזלו עבדי אבימלך, ובסוף כתבו ויכרתו שניהם ברית, ובתורה תמימה הערות בראשית פרק כא הערה טו, העיר ע"ז, ועיין בערכין ט"ז ב', א"ר יוחנן בן נורי, הרבה פעמים לקה עקיבא על ידי שהייתי קובל עליו וכו', וכש"כ שהוספתי בו אהבה לקיים מה שנאמר הוכח לחכם ויאהבך, ולפלא שלא הביא מדרשא זו שלפנינו דבתורה כתיבא, ועוד כי כפולה היא לקמן בפ' תולדות גבי יצחק ועבדי אבימלך דכתיב שם וילכו מאתו בשלום ודרשינן שם ג"כ כהאי גונא שהתוכחה מביאה לידי שלום, ואולי מפני שרוצה להביא הוכחה למדת אהבה דזה מפורש רק באותו הפסוק דמשל. ועי' בספרי ריש דברים, ובהגהות הגר"א שם:

חידה: מה המקור מהפרשה שחפצים של צדיק יש בהם קדושה ומשפיעה על המשתמש בהם.

**תשובה:** כתב החת"ס בפרשתנו, ואבל נלע"ד דמשמע בירושלמי ר"פ ואלו מגלחין דבמלבושיו של אדם נאצלים מקדושתו של הלושב וה"ה בהיפוך והלושב אותם אחריו יאצל עליו מאותו הרוח לטוב ולמוטב בסוד אשר ילבשם תחתיו מבניו... כשם שנאצל עליו ע"י מלבושים מחמדה שלי ה"ה עכשיו שנתברך יעקב באותן מלבושים ושוב לובשם עשו עתה א"כ מהראוי שע"י המלבושים יאצל גם עליו מהברכה וזה הלא אצלת לי ברכה ע"י המלבושים והשיב לו יצחק אה"נ וכו'.

חידה. היכן מרומז שהמתפלל על חברו בפניו אינו צריך להזכיר את שמו.

**תשובה:** א] - י"ל דמרומז בפרשת השבוע בפסוק בראשית (כה, כא) "ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה הוא ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו". ואיתא ברות רבה פרשה ז' יד [יב] "ויהי ביתך כבית פרץ, אמרו כל בנים שהקב"ה עתיד ליתן לך יהיו מן הצדקת הזו, ודכוותה (בראשית כ"ה) ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה היא, מהו לנכח אשתו, אלא מלמד שהיה יצחק שטוח כאן ורבקה שטוחה כאן ואומר רבש"ע כל בנים שאתה עתיד ליתן לי יהיו מן הצדקת הזו, ודכוותה (שמואל א' ב') וברך עלי את אלקנה ואת אשתו, אמר בנים שעתידי הקדוש ברוך הוא ליתן לך יהיו מן הצדקת הזו, וכו', ע"כ. הרי שלא הזכיר את שם רבקה בתפלתו אלא אמר "כל בנים שאתה עתיד ליתן לי יהיו מן הצדקת הזו", בלא להזכיר את שמה. וזה מפני שהתפלל עליה בפניה, כמש"כ ( "ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו". ובס"ד מצאתי בפנים יפות כאן וז"ל, "ותהר רבקה אשתו. יש לדקדק למה בתחלה אמר לנוכח אשתו סתם והדר אמר ותהר רבקה אשתו, ונראה דאחז"ל [ברכות לד א] שהמתפלל על חברו צריך להזכיר שמו אבל אם מתפלל בפניו אין צריך להזכיר שמו דכתיב ויצעק משה לאמר אל נא רפא נא לה. לפי"ז י"ל דסבר יצחק אולי יצטרך הש"י לשנות שמה כמו באברהם ושרה ששינה את שמם ואמר

**שרי לא תלד שרה תלד, ולכן לא הזכיר שמה ובעבור כן אמר לנוכח אשתו** שהיתה צריכה לעמוד בפניו שלא יצטרך להזכיר שמה, אבל באמת נעתר בתפילתו בלי שינוי שמה וזהו שאמר ותהר רבקה אשתו, עכ"ל.

[ב] - עוד י"ל דמרומו בפרשת השבוע תולדות בפסוק בראשית (כו, כח) "ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירש", ולא הזכיר שמו, אלא אמר "ויתן לך וכו'", מפני שהיה בפניו.  
**חידה. איזה דין בהלכות ייחוד יש לו רמז בפרשה.**

**תשובה:** הנה לא מצאתי בפרשת תולדות ע"ז, אך מצאתי בס"ד בשלהי פרשת חיי שרה בספר משיבת נפש בראשית פרשת חיי שרה בראשית (כה א) שכתב לאור דבריו שם וז"ל, "אלא בא להורות לנו אף [ד]קודם דוד המלך ע"ה לא גזרו על הייחוד פנוייה. מ"מ לפי שלימות אברהם אבינו שלמד כל התורה עם כל הגרים שעשו רבותינו כאשר ביארתי "וישמר משמרת"י" אפילו עירוב תבשילין שמר אם כן מה ראה לשלוח אליעזר לייחד עם אשת בנו. ואף כי היה עמו אנשי עלייה מ"מ אברהם לא ציווה זאת אלא אליעזר מרצונו לקחו והיה יכול לסלקם מעליו על כן בא לנו הסיפור לומר אחר שהיה (ה)זקן ופסק ממנו התאווה מחמת זקנתו חשב אברהם שגם (ממנו) פסק התאווה, כי היה גם אליעזר זקן וסמך לו שמכירו שהוא צדיק שהרי המשיכו על כל אשר לו, ולולי פי' זה לא היה משלחו להביא אשה לבנו. ויעוי"ש המשך דבריו.

**חידה. מה המקור לקידושא רבה, שנותנים מזונות לאנשים לקבל את ברכתם.**

**תשובה:** י"ל גם זה לא מצאתי בפרשת תולדות. אך י"ל שהוא מהכתוב בפרשת חיי שרה בראשית (כד, נג) "ויוצא העבד כלי כסף וכלי זהב ובגדים ויתן לרבקה ומגדנת נתן לאחיה ולאמה". הרי דמבואר דנתן מיני מתיקה לרגל אירוס רבקה. וא"כ יתכן דזהו המקור לשאר שמחות, שגם בהם נותנים מזונות ומיני מתיקה לקהל. ומה שעושים זאת בשבת, נראה בגלל שאז האנשים פנויים, ויוכלו לבא לברך ולהתברך.

**חידה. איזה נס היה בבגדי החמודות כשהיו אצל יעקב אבינו.**

**תשובה:** בספר צרור המור כתב נאמר בעשו בנה הגדול, וביעקב בנה הקטן, להודיענו הנס הגדול שנעשה עמו שהיו הבגדים של עשו בנה הגדול, והלבישה אותם ליעקב בנה הקטן והיו כמדתו, כאילו נעשה לעצמו.

**חידה. היכן מרומז בפרשה הדין שיכול העבד לומר לרבו בשני בצורת או פרנסני או הוציאני לחירות.**

**תשובה:** במגדל דוד הקשה על הא דפירש"י על הפסוק הן גביר שמתי לך ואת כל אחיו נתתי לו לעבדים ודגן ותירוש סמכותי ולכה מה אפוא מה אעשה בני. מה תועלת לך בברכה, אם תקנה נכסים שלו הם. שהרי גביר שמתי לך, ומה שקנה עבד קנה רבו. דמה הסיבה בזה שנתן ליעקב דגן ותירוש למניעת ברכה לעשו, שאף אם לא נתן לו כלום, הרי בעצם זה שעשו הוא עבדו של יעקב, הרי אין לו במה לברכו, כי מה שקנה עבד קנה רבו. ותיירץ דהכוונה שבשני בצורת הרי יכול העבד לומר לרבו או פרנסני או הוציאני לחירות, ואם כן יש מקום לברכה כשהיה שני בצורת שיעקב יוציא לחירות, ואם כן זקוק הוא לברכה לאחר שיצא לחירות, לכן הקדים יצחק ואמר לו, ודגן ותירוש סמכותי, ואם כן לא יהיה שני בצורת ולעולם לא תצא לחירות ואם כן מה אעשה בני.

**חידה. לכאורה כל מה שבירך יעקב לעשיו כבר בירך קודם ליעקב, בכל אופן איזה ברכה מצינו שבירך לעשיו שהיתה חדשה לגמרי אצל עשיו.**

**תשובה:** במדרש רבה דברים (פ"א, יח) איתא ברכה אחת ברכו אביו (יצחק לעשו) ועל חרבך תחיה וליעקב ברך עשר ברכות וכו'. ופירש מהרז"ו כי על חרבך תחיה היא ברכה מיוחדת לעשו וברכה זו לא ברך ליעקב עיי"ש. וכן פירש הרד"ק.

**חידה. מי נשבע רק בבוקר ומדוע חיכה לבוקר?**

**תשובה:** בבארות שחפר אברהם, באו פלישתים וסתמום, ויצחק שב וחפר את אותם הבארות אשר חפר אביו. וכאשר פונים אליו הפלשתים לעשות הסכם, תהי נא אלה בינותינו, בינינו וביניך. הרי יצחק אבינו אינו רוצה להישבע מיד אלא רק בבוקר, כי אצל יצחק היה במידת הגבורה והמסר היה שלא יחזור ויסיגו שוב את גבולו, ולא יעזרו להם כל תכסיסיהם, הבארות הללו ימשיכו להיות כאן לעובדה קיימת. ואכן לאחר שנשבע להם בבוקר כתיב וילכו מאתו בשלום, ובאופן זה המשימה הצליחה והשלום היה בר קיימא.

**חידה. מכמה סיבות יעקב אבינו רצה לצאת ממעי אמו.**

**תשובה:** רבי ישכר דוב מבלז אמר שיעקב אבינו אמר, מוטב שאלמוד תורה מפיו בשר ודם, ובלבד שאשב בבית מדרשם של שם ועבר ואהיה בשכונתם, מאשר ללמוד תורה מפי מלאך ולשבת במחיצה עם עשו הרשע.

והגר"א אמר שיעקב רצה לצאת ממעי אמו כי רצה לעמוד בלמוד התורה ולא לקבל את הכל מוכן מפי מלאך. ובמעדני אשר הביא את תירוצו של ר"א הלוי ע"פ דאיתא במדרש תנחומא (מקץ ס' י) דעשיו רב עם יעקב, לכן רצה לצאת דלא היה יכול ללמוד שם. ור"ט שלזינגר תירץ דקודם מתן תורה לא היה מלאך מלמד את התינוק תורה, לכן רצה יעקב לצאת. ור"מ ברנט תירץ דהתורה משתמרת רק כשלומד בקול ואיתא בנדה (ל ע"ב) דתינוק כשיוצא לאויר העולם נפתח הסתום ופירש רש"י פיו, ולכן רצה יעקב לצאת מפני שלא היה יכול ללמוד בקול. ור"ג רבינוביץ כתב דיעקב רצה לצאת לאחר שכבר סיים ללמוד עם המלאך.



## וארטיס לפרשת שבוע

**כה יט. ואלה תולדות יצחק בן אברהם, אברהם הוליד את יצחק.** הבית שמואל (הובא בפרדס יוסף) הקשה, הרי מדברים כאן על זה שיצחק הוליד, ומדוע הוזכר כאן אברהם הוליד את יצחק. **מהר"ם חנינ** תירץ על כך ע"פ הרמב"ם: שאדם מקיים מצוות פו"ר רק כשהבן שלו מוליד בו, וכיוון שיצחק היה עקר אביו עדיין לא קיים פו"ר, ורק כאן כשהתורה באה לספר תולדותיו של יצחק, דהיינו שהוא מוליד יש בנותן טעם לכתוב שאברהם הוליד את יצחק, דהיינו שהוא קיים ע"פ פו"ר. **והבית שמואל תירץ** דהנה איתא בגמ' שממזר שממזרותו לא ידועה אינו חי מחשש שיתחנתו עמו, וממזר ידוע חי, כי אין חשש שינשא לו. אבל איתא בירושלמי (יבמות ח' ג') שזה הכל עד שיש שנה אבל אחרי שיש שנה אנשים שוכחים, ואז הקב"ה פעם בשישים שנה הורג את כל הממזרים. וא"כ אומר הבי"ש, התורה הביאה שאברהם הוליד את יצחק כדי להפריך את טענת ליצני הדור שאמרו מאבימלך נתעברה שרה (וכמ"ש רש"י כאן), והראיה שלא מאבימלך, כי הוא חי וממזר ידוע אמור למות, ואם תגיד שהוא עקר ולכן לא חשש הקב"ה להשאיר אותו בחיים, אומרת התורה - יצחק הוליד את יעקב ועשיו, ואם תרצה לומר כיוון שהוא הוליד ידוע הקב"ה לא כילה אותו, מ"ל שהוא בן שישים שנה בלדת אותם, ופעם בשישים שנה הקב"ה מכלה את כל הממזרים גם הידועים.

**כה כח. ויאהב יצחק את עשיו כי ציד בפיו.** איתא בדברים, כי השוחד יעוור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים. וכתב בהדר זקנים לבעלי התוס' בשביל שוחד דברים (תבן ומלח) ושוחד דאכילה שנתן עשיו ליצחק, יצחק התעוור, כי אמרו חז"ל (מופיע ברש"י לקמך) למה כהו עיניו של יצחק, ע"מ שיעקב יקבל את הברכות, דאם היה רואה אז לא היה נותן את הברכות ליעקב כי היה מזהה אותו. וא"כ זמ"ש כי השוחד שנתן עשיו וגרם שיצחק ירצה לברך אותו, יעוור עיני חכמים, (היינו עיני יצחק), ויסלף דברי צדיקים, היינו יעקב שהיה צריך לסלף מהאמת ולומר אני עשיו בכורך.

**שם. ויאהב יצחק את עשיו כי ציד בפיו ורבקה אוהבת את יעקב.** הלשון אצל עשיו הוא ויאהב יצחק את עשיו ואצל רבקה כתוב אוהבת את יעקב בלשון הווה. וי"ל, אומר השל"ה, שיצחק אהב את עשיו אהבה התלויה בדבר כי ציד בפיו ובטל דבר בטלה אהבה. והאהבה קיימת רק אם יביא לו ציד, משא"כ רבקה אוהבת את יעקב בכל מצב.

**כה ל. הלעיטני נא מן האדום.** לשונו של עשיו היה כידוע בגסות הרוח (וכמ"ש רש"י כז כב יקום אבי עיי"ש) והנה כאן פתאום הוא מדבר בלשון יפה ובנימוס רב הלעיטני נא דהיינו בבקשה (דאין נא אלא לשון בקשה, רש"י כב ב). וי"ל דהנה מצינו לגבי רבקה פסח לא תאכלו ממנו נא ובשל מבושל וגו'. ובפסחים מא', נא הכוונה שאינו צלוי כ"כ, וכאן צ"ל שעשיו הגיע מהשדה וראה מאכל, אבל עדיין זה לא היה מבושל כראוי, (וכמו שמדויק בפסוק, מן האדום הזה, והרי עדישים בסוף הבישול אינן אדומות). וזה מה שאמר עשיו הלעיטני אפילו שזה נא דהיינו שזה עדיין לא מבושל כל צרכו, אלא רק כמאכל בן דורסאי (שוודד רעבתן) שהיה אוכל לאחר שליש בישול, וברור שהוא לא נהיה פתאום צדיק תמים. אבני שוהם.

**כה לא. ויאמר יעקב מכרה כיום את בכורתך לי.** וכן להלן **השבעה לי כיום**. מה זה הכיום הזה. י"ל (אמנם רש"י עומד ע"כ, אבל ע' פנים לתורה) אומר האור החיים דהנה עיקר חשיבות הבכורה הוא בירושה, ולכא"ו קשה הרי הירושה זה דבר שלא בא לעולם, ואיך הקניין חל, הא אין אדם מקנה דשלב"ל: אולם איתא בב"מ דבמקום שגומר בדעתו להקנות הקניין חל, וכגון ציד עני שאומר לחבירו מה שתעלה מצודתי היום מכור לך אפי'

דהוי דשלב"ל מכור, כיון שהוא זקוק לכסף כדי חייו אז הוא גמר ומקני. והנה כאן עשיו בא עייף ורעב, וביקש הלעיטני נא כי היה כמו עני רעב, ולזה אמר יעקב מכרה כיום, הכוונה כדן של ע"מ מה שתעלה מצודתי היום. דבהכ"ג מהני קניין אף בדבר שלא בא לעולם, וזה מה שאמר עשיו הנה אנכי הולך למות, והוא כדי חייו וממילא יחול הקניין.

**כה לד. ויעקב נתן וגו' נזיד עדשים.** הרי זה שיד ליצחק ואיך קנה הבכורה ע"י דבר שאינו שלו? וי"ל שהיה זה סעודת הבראה שהכין יעקב ליצחק כי באותו היום נפטר אברהם, וסעודת הבראה אסור שיחיה משל האבל וע"כ הקנה זאת יצחק לבנו ע"מ שאין לו רשות בהם.

**כה לד. ויעקב נתן לעשיו לחם ונזיד עדשים, ויאכל וישת ויקם וילך.** למה הפסוק היה צריך לומר שהוא הלך? מ"ל היות והמכירה חלה רק אחרי שהוא אכל ושתה, ושיכור אין מכירתו מכירה, א"כ הכל בטל. אלא שהגמ' אומרת ששיכור אין מכירתו מכירה רק אם הוא שיכור כלות שאין יכול להלך ברגליו, וע"ז נאמר ויקם וילך, דהיינו שהלך אח"כ וממילא מכירתו חלה, כי הוא לא כלות.

**שם. למה נתן לו לחם שלא ביקש.** מ"ל אומר רבי חיים קניבסקי דהגמ' מסתפקת מה הברכה בעדשים מבושלות (שלקות, בברכות לח' ב'). והוא לא רצה להכשיל את עשיו בברכה לא ראויה, לכן הביא לו קודם לחם שיפטור את המצב. עו"ל שיעקב רצה שהמכירה תחול ואם לא היה מביא לו לחם מקודם הוא היה אנוס דאיתא במדרש שעשיו תקפתו בולמוס, לכן רצה קודם להרגיע ע"י לחם ואז המכירה כבר לא באונס.

**כו ה. עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתו מצוותי חקותי ותורתי.** וברש"י כאן ע"פ יומא כח: מכאן שאברהם שמר את כל התורה כולל עירובי תבשילין. רבי נתן אדלר מקשה למה כתוב עירובי תבשילין דווקא? וי"ל דהנה איתא שהאבות שמרו את התורה, וגם יצאו מכלל בן נח להקל, והראיה, שהנה בן נח ששבת חייב מיתה, ואילו האבות שמרו שבת. וקשה ע"ז הא בבן נח הלילה הולך אחרי היום, וא"כ אולי שבתו בשבת של היהודים אבל חיללו אותה במוצי"ש ואז יצאו יד"ח שלא שבתו לפי בן נח? וע"ז מ"ל ששמרו עירוב תבשילין, דהיינו יו"ט שחל בער"ש שאז הם לא יכולים לחלל את מוצאי יו"ט כי שבת, (וגוי אסור לו לשבות סתם יום וכמ"ש הרמב"ם מלכים יט גוי שקבע מועד לעצמו חייב מיתה) ואז חזינן ששמרו כל התורה כולה.

**כו י. כמעט שכב אחד העם את אשתך.** אומר רש"י שהכוונה לאבימלך. וצ"ע מנלן לרש"י לשנות מהפשטות הרי אחד העם זה מישהו מהעמד. וי"ל שכולם היו בטוחים שיצחק משקר כי היו בטוחים שמאבימלך נתעברה שרה, וכולם יודעים שלאבימלך לא היו עוד ילדים משרה כי לא נפגשו יותר, אבל אבימלך עצמו דע ששרה נתעברה מאברהם, וידע שהיה נס גדול וא"כ יכול להיות שקרה עוד נס שאברהם הוליד עוד אחד, וזה הוכרח לרש"י שרק אבימלך יכול לחשוב אולי היא אחותו באמת.

**כו יט – כא. ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים. ויריבו רועי גר עם רועי יצחק וגו' ויקרא שם הבאר עשק. ויחפרו באר אחרת ויריבו גם עליה ויקרא שמה שטנה.** יש להקשות מה הטעם לא קרא לראשון שטנה הרי גם על הראשון רבו? וי"ל אומר היפני דודי ע"פ המבואר בקידושין נט. דבסוגיה דעני המהפך בחררה אומר הר"ן דאם היה עשיר ובא עני ונוטלה לא היה רשע לפי שהעשיר מצוי לו. וא"כ בפעם הראשונה הרועים היו עניים ולקחו מיצחק העשיר ואז מותר להם, משא"כ בפעם השניה שהם כבר התעשרו מהראשונה הם כבר עשירים ומיקרו רשעים.

## פרשת תולדות תשפ"א

**שם ובפסוק כב ויחפרו באר אחרת וגו'.** בבי הבארות הראשונות נאמר ויחפרו בלשון רבים, ואילו בבאר השלישי נאמר ויחפרו באר אחרת בלשון יחיד? וי"ל, אומר ע"כ רבי דב לנדא ע"פ הרמב"ן כאן, ששלושת הבארות הם רמז לשלושת בתי המקדש שייבנו ע"י בניו של יצחק, הראשון נאבד מאיתנו ע"י עשק של מחלוקות ומריבות, השני ע"י שטנה וזהו שיטנה שבפסוק, והשלישי שייבנה לעת"ל לא יחרב לעולם ועיין ברמב"ן, וא"כ מ"ל שהבאר השלישי שמרנו למקדש שלישי שייבנה בידו יתברך כתוב ויחפרו כי זה נבנה ע"י הקב"ה ולא רבו עליה כי לא יהיה ע"ז מריבה.

**כז ד. ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי וגו'.** למה יצחק ביקש כאשר אהבתי? וי"ל דלהלן פרש"י שביקש שני גדיי עזים אחד לקרבן פסח והשני לחגיגה, והנה לגבי אכילת קדשים מצינו שמדינא אוכלם בדרך שערב לחיך (ובחים צ: ובתוס' שם). הבריסקריבר.

**כז ה. ורבקה שומעת בדבר יצחק.** בתרגום יונתן מובא שרבקה שמעה ברוח הקודש, ומנלן הא? וי"ל דהנה מצינו ויקרא אל עשיו וידבר אליו, ומצינו ויקרא אליו אל משה ופרש"י שכתוב אליו הכוונה שרק משה שמע. וא"כ ה"ה כאן שכתוב אליו, רק עשיו שמע וא"כ מנלן לרבקה? ע"ז ענה התרגום יונתן, ברוח הקודש. רבי יצחק זאב סולוביצקי.

**כז טו. ותקח רבקה את בגדי עשיו בנה החמודות וגו' ותלבש את יעקב.** וברש"י כתב: החמודות שחמד מנמרוד. ומאי נפק"מ שחמד מנמרוד? וי"ל שהוקשה לרש"י היאך עשתה כן להלביש את יעקב בגדי עשיו הרשע, הא בגדי ע"ה מדרס לפרושים והיא מטמאה אותו ע"כ. וי"ל שזה היה של נמרוד, ואיתא במדרש שגמירוד לקח אותם מאדם הראשון שהקב"ה עשה לו כותנות עור, ואיתא שנעשה מעורו של לויטן שהקב"ה שחטו ומלח הנשאר לעת"ל. וקיי"ל שעור הדג אינו מקבל טומאה, לכך הביאה ליעקב. רמת שמואל – נחל קדומים.

**כז כב. הקול קול יעקב,** למה יעקב לא שינה את הקול. אומרים חז"ל כי לא הצטווה ע"כ מרבקה. ועיין בבית הלוי שהביא, שעשיו חשד שיעקב יגנוב לו את הברכה, אז הוא סיכם עם יצחק אביו שהוא יעשה קול כיעקב. ואילו יעקב היה משנה את הקול הוא היה נכשל כי יצחק היה מגלה את המירמה, וראים שכשאדם עושה מה שצריך הוא רק מרוויח.

**כז לט. ויען יצחק אביו ויאמר אליו הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל.** אומר רש"י משמני הארץ זה איטליה של יון. יש לעיין מדוע כשביקר יצחק ליעקב ויתן לך אלוקים מטל השמים הוא לא פירש שם שמדובר על איטליה של יון? וי"ל שבוודאי הברכה ליעקב היתה שכל משמני הארץ יהיו ליעקב ולא דווקא איטליה. ולגבי הברכה לעשיו הוקשה לרש"י הרי יצחק אמר קודם הכל נתתי ליעקב ולך איפוא מה אעשה בני, והיינו שהוא לא יכול לברך כלום ואם כן איך פתאום ברך אותו? וע"ז תירץ רש"י שכשברך יצחק ליעקב איטליה של יון עדיין לא היתה קיימת כי מבואר בסנהדרין כא. שאיטליה של יון נבנתה בשעה שנשא שלמה את בת פרעה נעץ קנה בים ונבנתה רומי שזה איטליה של יון. ולכך ג"כ אמר יצחק לעשו משמני הארץ יהיה מושבך, בלשון עתיד, כי כעת זה עדיין לא קיים, ולכך ג"כ הקדים שמני הארץ לטל השמים בשונה מהברכה ליעקב שהקדים טל השמים לשמני הארץ, כי בברכה לעשו כל עוד אין שמני הארץ אין תועלת בטל השמים. רבי העשיל. ורבי חיים מולאזין.

**כז מא. יקרו ימי אבל אבי ואהרנה את יעקב אחי.** מה הטעם שאמר שיהרג את אחיו רק בימי אבל אביו. כי תמיד תורה מגנה ומצווה ובימי אבל אין תורה אז יכל להורגו, ואע"פ שאפשר ללמוד דברים המצערס, אבל כידוע תורה המגינה היא תורה הנלמדת בשמחה וד"ז לא שייך באבל.

## מאמרי מוסר וסיפורים בענייני הפרשה

**כיבוד הורים: בפרשתנו מסופר** שיצחק היה אמור להעביר את הברכות הגדולות ויתן לך עד אורך ארור לעשיו, שהוא אבי ממלכת אדום והעמלקים עד היום הזה, ורק בזכות הנס הגדול שרבה שמעה והעבירה את הברכה במרמה ליעקב ויוצ"ח, ניצלנו מברכת יצחק לעשיו, שלבסוף כן קיבל ברכה אמנם לא הברכה האמורה אבל הרבה ברכות גדולות אחרות. ונשאלת השאלה הרי עשיו היה רשע ואכזר כפי כל מה שמסופר בחז"ל ומדוע נדרש יעקב לסכן את חייו כדי לקבל את הברכה, וכמעט עשיו קיבל את הברכה הגדולה! ועוד מדוע בסופו של דבר עשיו זכה לקבל ג"כ ברכה לא קטנה בכלל! מתרץ ע"כ החידושי הרי"ם שעשיו היה רשע מרושע, אבל היה לו כח אדיר שאי אפשר לזלזל בזה בכלל, והכח הזה היה כח של כיבוד הורים שאין לו אח ורע וזה נשק גדול לזכות לברכות גם כשהוא לא מגיע לו כלל, ובמה היה עשיו מכבד את הוריו? במדרש בפרשתנו מסופר שעשיו היה לו בגד מיוחד שבו היה משמש את אביו וזה בגדי עשיו החמודות, ומוסיפים חז"ל ומביאים מעשה מרבי שמעון בן גמליאל שהעיד על עצמו כל ימי הייתי משמש את אבא ולא שימשתי אותו אחד ממאה שעשיו מכבד את אביו שהיה מכבדו בבגדי מלכות, וחז"ל ג"כ אומרים לנו (מובא ברש"י זכריה ב) שכל זמן שעשיו לא קיבל את השכר שלו על כיבוד ההורים כל השפע הגדול שמגיע לנו מתעכב, ובשפת אמת הביא שבעיקרון יעקב לא היה ראוי לקבל את ברכת אביו עד שימסור נפשו לכבוד אב, ועיי' שמסר נפשו לעשות רצון אמו למרות שהיה חשש שעשיו יחרוג אותו זה הזכות שבשבילה זכה יעקב לקבל את ברכת אביו. ועוד מובא במדרש שעשיו זכה שראשו יקבר במערת המכפלה בזכות שמסר נפשו על כיבוד אב.

**וברור שמי** שזוכה לכבד את הוריו כראוי זוהי לכל הברכות כמו שכתוב למען תאריכון ימים ולמען ייטב לך, והיינו שהקב"ה מלבד מה שהוא נותן אריכות ימים הוא נותן טוב ושפע למי שמכבד הורים כראוי. וזכות רב חיים פלאגי בזהו"ל 'ראינו בענייני הרבה אנשים שהיו מכבדים את הוריהם כראוי וזכו לכבוד גדול, עושר בנים ואריכות ימים'. והחזו"א אמר שזכה להשפיע ולשנות הרבה דברים בתחילת הישוב בארץ ישראל בזכות כיבוד הורים שהיה מצויין בזה. מסופר על האבא של מהר"ל מפראג שכשכל אחיו הלכו ללמוד בשיבה הוא נשאר לשמש את אביו, ואמרו שזכה בבן כהמהר"ל בזכות שנשאר לכבד אביו. וראיתי שהרב שטינמן הורה לאברך שיתן לאישתו ללכת להוריה ולעזור להם לעשות פסח, אפי' שזה על חשבון הלימוד של האברך כי רק ע"י חסד אפשר להצליח בתורה וכ"ש שהחסד הוא במצוות כיבוד הורים. ורבי חיים קניבסקי מעורר הרבה בעניין כיבוד הורים, שהעוסקים בכך זוכים לס"ד מרובה ולא מפסידים כלום ואין בזה ביטול תורה ומה שצריך יעשה. והביא ע"כ סיפור שראה אצל החזו"א שהיה יושב עם אמו יום ביושב כחצי שעה והיה מדבר עמה מענייני העולם, והרי כל רגע של החזו"א היה מוקדש ללימוד בכל הריכוז ואע"פ כן הוא הקדיש כל יום מזמנו היקר כי כך צריך להיות, ופעם באה אחות החזו"א לומר לו שאמו שאלה למה לא הגיע והחזו"א מיד רץ לכיוון בית אמו עד שלא ניתן להשיגו מרוב רצח (כך תיאר זאת רבי חיים). רבי גרשון אדלשטיין מביא בשיחות שלו שהוא ראה באיזה ספר קדום שמי שמכבד הורים יש לו חיים טובים כאן בעוה"ז. נביא כאן כמה סיפורים על אלו שזכו לדברים גדולים בזכות כיבוד הורים.

**ישנו סיפור קדמון** על יהודי סוחר זהב גדול שהיה נוסע ממדינה למדינה בספינה והיה נוטל עימו את שקו שהיה מלא בדינרי זהב, לימים אביו ראה ד"ר ואמר לו שלדעתו כדאי לו כדי שיהיה לו שיווי משקל שיקח שק של אבנים ביד השניה ויסחוב אותה עמו לכל מקום כי רק עי"ז יהיה לו שיווי משקל, טענה שהיא מופרכת כי כעת יכבד לו שבעתיים, אך אותו יהודי היה מכבד הורים באופן מופלג והוא עשה ד"ר כרצון אביו. לא נמשך אותו היה מגחך עליו שהוא משונה אך הוא נאמן עליו צווי אביו והיה נסחב על הזהב האבנים. לימים הוא נסע בספינה והנה באמצע הדרך הספינה החלה להיטלטל וכמעט טבעה על יושביה, מיד פנה רב החובל לכל הנוסעים והורה על כולם לזרוק מיד חצי מהמשא שלם, ומיודענו מיד קם בשמחה וזרק השק עם האבנים, וכולם ראו איך בזכות כיבוד הורים נשאר כל רכוש, בשונה מכולם

שאיבדו חצי מרכושם, כי זכות המצוה היא להגן בכל העניינים.

**מסופר על הבבא סאלי** שפעם הגיעו אליו אם ובנה והאם שטחה בפניו את צערה, שהבן שלה יש לו הרבה מרדנות ועורים ויש לה הרבה עגמות נפש מהתנהגותו, והיא מבקשת שהרב יברך אותו שיתחיל לכבד יותר את הוריו. הבן מחכה כולו להיחלץ מהמעמד המביך לא! הרב פונה אליו באנחה שפורצת מגורו ואומר לו בתוכחה ובעצב אילו היתה לי אמה וחוזר על זה כמה פעמים ואז הרים את קולו ואמר אילו היתה לי אמה על כפיים הייתי נושא אותה, ורוקד מרוב שמחה. ואז פתח הבבא סאלי את פיו וסיפר כשהיינו צעירים אבינו היה חולה וסבל מכאבים עזים, אחי רבי דוד הי"ד ואנכי התאמצנו מאוד לטפל בו ולדאוג לצרכיו, ואבינו היה גונח מכאבים עזים הדבר ציער אותנו מאוד ופעם אחי שאל לאבי מה אתה כ"כ גונח, ענה אבינו עד היום היה לי יהלום זוהר שעתה הועם וזהו של היהלום כי נכשל באמירה שאינה הולמת את גדולתו. אחי רבי דוד כששמע מילים אלו הוא נחרד מהגדולה החליט לגזור ע"ע גלות ובמשך שנה שלימה הסתגר באחד מבתי הכנסת בעיר ושם ישב ולמד בבדידות. כעבור שנה הוא ביקש משליח רם מעלה שיעלה לחלות פני אביו ולשאלו האם תם עונו ונמחל לו, אותו אדם הגיע לאבי ושם הוא שמע שמוחל לו והוא דן וטוהר רק אז אחי רבי דוד הסכים לחזור לביתו, ואז הוא הגיע לאבי ואמר לו מוכן אני למסור נפשי על רצונך אנא מחל לי ואבי שמח מאוד. כעת פנה הבבא סאלי אל הער ואמר לו אם תבטיח שאתה חוזר לכבד את אמך אני מבטיח לך כל הטובות והברכות. כמובן שהנער יצא מהחדר כבריה חדשה.

**מסופר על רבי רפאל ברוך טולדנו** שבהיותו בן תשע הוא חלה במחלה קשה והיה שוכב במיטתו ומתפתל מכאבים מרוב ייסורים. ומעידים בני משפחתו שכל פעם שאביו היה נכנס לחדר היה מתאמץ מאוד להשתתק ולהבליג ולעצור מהבכי כדי לא לצערו. ולכן זכה וצמח לאחד מענקי הדור וזכה להעמיד דורות דורות של תלמידי חכמים עצומים. **רבי בן ציון אבא שאול** היה גר בשכונת קטמון בתחילת שנות ת"ש והוריו היו גרים בשומאל הנביא מרחק עצום והליכה לא קלה. בכ"ז אר"ב בן ציון היה כל ליל שבת מתאמץ ללכת עד בית הוריו כדי להתברך מהם ולשמחם. על **האדמו"ר מצאנז** מסופר שכל פעם לפני שהלך להוריו היה עובר על הלכות כיבוד אב כדי להשריש בליבו את הזכות הגדולה שיש במצווה זו.

**ידוע שהחפץ חיים** היה זהיר מאוד בכבוד אמו האלמנה ועד שנפטרה לא עשה שום צעד בלי רשותה, וכל שידוכו היה משום כבודה שפעם ראה אותה בוכיה ושאלה למה היא בוכה והיא לא רצתה להשיב. לאחר הפצרות רבות האמא אמרה שהיא בוכה כי בעלה החדש שהיא נישאה לו לאחר מות אביו של הח"ח הוא דורש שבתו בת העשרים וחמש מנישואיו הקודמים תנשא לבנה החפץ חיים, שהיה אז רק בן 15 בלבד. הח"ח לא שהה לרגע, למרות שבאותה העת כבר הצעיר לו שידוכים הכי מופלגים שיש, הוא מיד רץ לסגור שידוך עת בת בעל אמו, למרות שהיתה גדולה ממנו ביותר מעשר שנים ולא ידעה קרוא וכתוב. ואמר הח"ח שבזכות זה הוא זכה שהספרים שלו יתקבלו כ"כ בציבור.

**כשהתאלמן בעל הלשם** הוא בא לגור בבית בתו אשת רבי אברהם אלישיב. יום אחד שמע הלשם קול של בכי, הוא הלך למקור הקול שהתברר שהגיע ממרתף הבית ושם הוא ראה את בתו מתיפחת. הוא שאלה לפשר בכיה והיא ענתה שהיא כעת חוזרת מהרופא שאמר לה שאין לה סיכוי להוליד ילדים לעולם. שאלה אביה אז למה את בוכה במרתף, אמרה הבת בגלל שלא רציתי לצער אותך אבי הגדול ולהפריעך בלימוד התורה. אמר האבא הגדול זה יהיה לך זכות שתזכי לבן שילמד בהתמדה כל ימיו. ושנה לאחמ"כ כעבור 17 שנים מהנישואים נולד לה בנה היחיד המתמיד הגדול בכל הדורות האחרונים ה"ה רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל.

**בספר פניני פרשת שבוע** הביא סיפורים מופלאים על הברכה שיש בכיבוד אב ואם. סיפור מופלא היה עם רבי משה שובקס שהיה ראש ישיבת בעלזא בירושלים, זה היה בשנת תש"ח באמצע ימי המלחמה והקרבות הקשים בארץ. רבי משה היה דמות

מופלאה של התמדת תורה. לוח הזמנים שלו היה עמוס אבל על דבר אחד לא ויתר ושמר מכל משמר: כל ערב היה רבי משה עולה לבקר את אימו המבוגרת. לא משנה אם זה בחורף או בקיץ, בקור או בחום, הוא היה משאיר את כל העיסוקים הרבים ובא לאימו לביקור יומי קבוע. גם בימי המלחמה הנוראיים שעברו על ירושלים, גם כשהפגזים התעופפו מכל עבר ואנשים מיעטו לצאת לרחוב, לא ויתר רבי משה על מנהגו והלך לבקר את אימו. יום אחד היה זה באמצע המלחמה עם הפגזים והקרבות היה רבי משה בבית אימו כדרכו, ואז הוא ראה לצאת, הוא התקרב לשמוע אם יש קולות של פגזים ושמע שקט, ראה שהמצב סביר וקם לצאת מהבית, ואז שאלה אימו: לאן אתה ממחר היום? הרי עדיין לא טעמת מהעוגות הטעימות שהכנת לכבודך. רבי משה הסתכל בשעון ובמגש העוגות ולא ידע מה להחליט: מצד אחד הוא ממחר יש לו כ"כ הרבה דברים דחופים וחשובים שעליו לעשות, ומצד שני אימו כ"כ רוצה שיטעם מהעוגות ויפרגן לה. מה עליו לעשות? מה יותר חשוב? כמה שניות הוא התלבט ואז החליט שלכבד את אמו זה מעל הכל. באותה שנייה שהתיישב נשמע פיצוץ עז שהחריד את השכונה כולה. פגז ענק נפל לא פחות ולא יותר בפתח הדלת של בית הוריו. רבי משה ואימו היו המומים אך לאחר כמה דקות יצאו לראות את גודל הנס. רבי משה יצא וראה שכל המדרגות שהוא היה אמור לרדת בהן בדיקן באותן שניות נהרסו לחלוטין, נשאר מהם רק עשן סמיך... דקות ארוכות הוא הסתכל וראה את גודל ההרס הוא הבין את הנס הגדול שהיה לו והרהר מה היה קורה אם לא היה נשאר עם אימו ולא היה שומע לבקשתה לטעום את העוגה הרי שגופתו הייתה נתונה בין כל ההרס הנורא. את הסיפור של היה רבי משה מספר הרבה שייכינו את הגדול והכוח שיש בכיבוד הורים, הוא הרגיש שזאת המצווה ששמרה עליו והצילה אותו ואת חייו. כמה סיפור זה מחזק. נכון, כולנו עסוקים, לכולנו יש משימות כאלו ואחרות, לחלק יש כבר משפחות עם ילדים וכל אחד עסוק בשלו. אבל למרות זאת צריך לזכור את הזכות והחובה לבקר את ההורים, גם אם זה לוקח זמן, או דורש מאמץ.

**סיפר האדמו"ר מטאלנא שליט"א** יהודי צעיר בשם רבי פנחס התבשר בבשרה נורא, התגלתה בגופו המחלה הנוראה. הוא היה שבור ורצון הרופאים ניבאו לו רעות, מה עושים? ליבו היה מר מאד ואז בהחלטה של רגע הוא החליט לנסוע לבני ברק ולבקש ברכה מהחזון איש, באותם ימים הדרך לבני ברק בתחבורה ציבורית הייתה קשה מאד, אז מה עשה? אסף כסף והחליט לשכור רכב וכך נסע. המחיר של השכרת רכב היה 5 לירות. זה היה סכום גדול אבל הוא לא דאג לכסף ועשה הכל בשביל לקבל ברכה מהצדיק. אחרי דרך ארוכה הוא מגיע לביתו של החזון איש, ניכנס ברעז והתחיל לספר על האסון הנורא שפקד אותו, על המחלה הנוראית ועל דברי הרופאים, וכמובן ציין את גילו הצעיר ואת העובדה שיש בביתו הרבה ילדים קטנים. החזון איש הקשיב לכל מילה ואז שאל: 'האם יש לך הורים?' ר' פנחס היה מופתע מהשאלה, מה הקשר עכשיו לדבר על הורים, אך מתוך כבוד לחזון איש ענה שכן, יש לו אבא ואמא עד מאה ועשרים. ואז שאל החזון איש: 'כמה עלה לך לבוא אלי?' ר' פנחס לא הבין מה הקשר אך מיד ענה 5 לירות, ואז שאל החזו"א מתי לאחרונה עשית משהו למען הורייך בעלות לירה בודדת אחת? רבי פנחס השתתק בבושה ובמבוכה, באמת הוא לא זוכר על איזה נחת רוח עשה לאחרונה להוריו, אפי' לא מאמץ קל ובבודת שלא לירה. ואז החזו"א אמר את המשפט המטלטל שכדאי להכניס את זה חזק לליבנו הלא כתוב בתורה 'כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימך ולמען יטב לך' רוצה אריכות ימים וחיים טובים ומאושרים, כבד את ההורים. והחזו"א הוסיף ואמר טרחת כ"כ רבות להגיע אלי, השקעת הרבה כסף בשביל זה, וגם כשיצאת לדרך לא ידעת האם אני אהיה בבית או לא, ואם אני אקבל אותך או לא, הכל היה מספק, והנה כאן התורה מבטיחה לך ברכה רק תכבד אותם ותתברך. החזו"א לחץ את ידו ונפרד ממנו בחום. רבי פנחס איך המום ונסער, וכמובן מיד החל בהשתדלות מרובה למען הורים כיום היהודי מעל לגיל תשעים חי בריא ושלם עם הרבה כח, כי מיד אחי הבין היכן טמונה הברכה האמיתית לבריאות ולחיים מאושרים הבטחה של הקב"ה.

**וצריך מאוד להיזהר בכבוד הוריו ולא לזלזל** חלילה בכבודם כי הזלזול בכבודם יכול להביא להשלכות נוראיות: **ומונב** בחז"ל בעניין של כיבוד אב ואם: איתא בירושלמי פאה א ד. כיבוד אב ואם הוא מהחמורה שבחמורות דכתיב בה בתורה למען יאריכון ימך ומכלל הן אתה שומע לאו, והמצערם כאילו ציער השכינה ואפי' ברמיזה ושלא בפניהם הוא עובר על ארור. ובספר חרדים הביא מקרה מועזע שהיה בימיו על אחד שפרנס את אמו אבל היתה בזויה

## ידיעות חשובות ודברים מגדולי ישראל וכן ידיעות מעניינות נוספות ערך בדרך של שו"ת

קופאית. יש לציין שחלילה לתת הרגשה לא טובה לאנשים שסובלים מאיזה ענין כגון לברוח מהם, או להתעלם ולא לספר, ובוודאי צריך להתחבר עימם כרגיל ולא לתת הרגשה לא טובה כי מספיק שהם סובלים מהבעיה עצמה).

**שאלה:** האם הקב"ה אוהב את הרשעים? **תשובה:** האהבה של הקב"ה אלינו היא יותר מכל האהבה שיש לכל ההורים בעולם ביחד עבור ילדיהם, והיא אהבה בלא גבול. וגם את החוטאים הכי גדולים שיש הקב"ה אוהבם כמו שמצינו שבזמנים הצי גרועים לעם ישראל, גם כשהיו במט שערי טומאה, הם נקראו בני בכורי ישראל שהוא לשון של אהבה עצומה. ולכן כל מה שקורה לאדם זה מגיע מאהבת ה' אליו זה דבר ראשון שאדם צריך להפנים. וברור שכלל שאדם עושה יותר רצונו הוא מגביר אהבתו, אבל כיוון שהקב"ה כ"כ אוהב אותנו, ברור שגם כשאנו חוטאים נשתדל להחזיר לו אהבה ונעשה רצונו בכל עניין, אך נדע שלעולם הוא לא עוזב אותנו, ועיי' האמונה באהבתו אנו מקרבים את הישועה שלנו. האדמו"ר מסלונים.

**שאלה:** כיצד צריכה להיות הרגשתנו, לנוכח הידיעה המשמחת על מציאת החיסון לקורונה? **תשובה:** בשנה שעברה בראש חודש כסלו בערך התגלה לראשונה הנגיף קורונה בסין שגינה סדרי עולם, ובמשך השנה האחרונה רבים רבים נפטרו לבית עולמם, ועוד רבים חלו ונשאו להם השלכות בבריאות הגוף והנפש, וכן רבים נשרו ר"ל מדרך הישר, ועוד רבים רבים איבדו את מקור פרנסתם, והרבה השלכות קשות בכל תחומי החיים מפוליטיקה כמו מה שקרה בזמן האחרון בברז"ב ועד חיי אדם, ובוודאי זאת שנה שלא תשכח לעולם ועד. והנה בימים אלו התבשרנו על זה שברחמי שמים עלינו נמצא חיסון שיהיה זמין בעוד מספר חודשים ואם הכל יילך כשורה אומרים שבתחילת הקיץ הבעל"ט נוכל כלול להתחסן, וברור שהחבר הוא מרחמי ה' עליו כי יכולנו לסבול מעניין זה עוד שנים רבות, כמו שכעת יש אומרים שכלל לא בטוח שחיסון זה יעיל ויכול להיות שיש זנים חדשים של הנגיף שהגיעו לאחרונה ממדינות נוספות, ומי שחפץ ברחמי ה' בעולם צריך להתפלל להקב"ה שייסיר מעלינו את התקופה הקשה הזאת ונוכל במהרה לחזור לשגרת החיים כבעבר ונזכה לביאת גואל צדק בב"א.

**שאלה:** מה מצבו של רבי חיים קניבסקי כעת? **תשובה:** אכתוב בקצרה. רבי חיים קניבסקי נחלש בקיץ האחרון, ובחודש אלול הוא התחזק ביתר שאת כבעבר, ובאמצע חודש תשרי הוא עבר בס"ד וברחמי ה' עליו את הקורונה בצורה קלה יחסית לגילו. במקביל כל השנה האחרונה רבי חיים סבל מפצעים בידיו וברגליו, והדבר הסב לו צער גדול. מיטב הרופאים ניסו לסייע לו ככל האפשר אך רבי חיים המשיך לסבול מזה מאוד, ודבר זה הפריע לו מאוד בתלמודו. לפני כחודש הוא עבר טיפול רפואי בביתו כדי להקל עליו מכאביו, ובס"ד הטיפול עבר בהצלחה ובימים אלו מוסרות התחבשויות מידיו ורגליו. בימים אלו אנו מתבשרים שהוא חזר לערוך את הבריתות בביתו, ואף הוא יוצא כל ליל שבת מביתו לביהכ"נ לדרמן לברך ולהתברך בברכת השבת, ומקווים שבקרוב הוא יוכל להמשיך לקבל את הקהל הרחב לברכה עזה ותושיה. דרך אגב, כזכור בתחילת זמן חסון רבי חיים הורה לכל החיידרים ותלמודי התורה שיחזרו ליסודים בלי להתחשב בהגבלות שהוטלו על פתיחת החיידרים ובירך את העוסקים במלאכת הקודש שלא יארע להם שם נזק מזה. וכעת התפרסם כי לא זו בלבד שהתחלואה לא התגברה בשל כך, אלא אפילו כל הדו"חות שהוטלו על מי שלא נענה להנחיות הסגירה, התבררו כבלתי חוקיים ובוטלו. (יצוין כי בימים אלו לפני 69 שנים ביום חמישי ז' כסלו תשי"ב

בעינינו, לימים נמצאה גופתו מחוץ לעיר כשעיניו מנוקרות עיי' עורבים הי"י. ולכן צורת הכבוד זה גם למצוא את הדברים הטובים שיש באבא ועיי' להעריך אותו ולהיות מעריך שלו ביותר עיי' שמגדיל את הערצתו אליו. ובתוספתא דשבעות איתא איזהו שנואי בעולם כל הכופר בהוריו וכאילו כפר בעיקר. ובתד"א כל שאינו מכבד את אביו ואמו כאילו רוצח ונואף וגונב נפשות ומעיד עדות שקר כל ימיו. ובירושלמי סופ"ק דקידושין כתב שכיבוד אב הוא

870 מגיע לצפון לעפולה, ואילו קו 470 נוסע לירושלים, אז רבי ראובן לא היסס ואמר לעיוור קו 870 נוסע לעפולה אני אעלה אותך לקו 470 שנוסע לירושלים, אבל העיוור מתעקש ואומר לא! קו 870 מגיע לירושלים אנה תעלה אותי לקו 870... רבי ראובן נכנס לדילמה מאוד גדולה. אילו הוא יעלה אותו לקו 870 הוא בוודאי יפסיד את החתונה של נכדו היחיד, אך מאידך גיסא הוא מתעקש עיי'. ברור שכ"א יבין שמצווה גדולה לשקר ולומר על קו 470 שזה 870 כדי שאותו עיוור יזכה להגיע לחופת נכדו היחיד. כן הדבר בנוגע לשאלתנו, יצחק חפץ מאד לתת את הברכות לבנו שימשיך אותו בקודש, אבל רבקה יודעת שהוא טועה ועשיו הוא אבי העמלקים של כל הדורות והוא אבי השקרנים והנוכלים. זה שרבקה לא אמרה זאת ליצחק כל ימיו כי לא רצתה לצער אותו, וברור שמי שהאמת נר לרגליו חייב לשנות קצת מהאמת כדי שהברכות לא יגעו חלילה למי שיצחק לא באמת חפץ בכך.

**שאלה:** סגולה להצלחה בנייתוח, לידה, מבחן וכדו'! **תשובה:** בספר כף החיים סימן רפא סק"ח כתב בשם רבי יהודה החסיד, שאדם לפני כל דבר שהולך לעבור ורוצה ס"ד והצלחה, יקבל ע"ע לומר נשמת כל חי כשיהיה ניצול ממנה, ויש לכך רמז בפסוק ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו **לנכ"ח** ר"ת לומר נשמת כל חי. ידוע שמרן הסטיפלר היה מעורר עיי' הרבה שיקביל ע"ע לאחר ניתוח או לידה לומר נשמות ככוונה כלל ישתב עד ברוך אתה ה' אפילו ביחיד, ויוושעו.

**שאלה:** בפרשת השבוע ויתן לך. למה ומתי אומרים זאת? **תשובה:** בראשונים (אבודרהם וכל בו) איתא לומר ויתן לך במוצ"ש זה סימן טוב לכל השבוע, וכתב המשנ"ב ביה"ל רצה. לומר זאת קודם הבדלה.

**שאלה:** כיצד בזמנינו יש לכל אחד הזדמנות לעשות חסד עצום בכל יום ויום? **תשובה:** ידועה בעיית ריבוי הבנים והבנות של מוצאים את זיוונם בקלות, ובפרט שהרבה פעמים אין הצעות כלל למתבגרים. לכן יש הזדמנות נפלאה לכל מי שמכיר מישוה ממשפחתו או משכניו מתבגר בשידוכים להקדיש בשביל לכה"פ שעה בשבוע שבו הוא יחשוב אם יש משהו שיכול לעשות, ואם אין לו הצעה לפחות זאת אותה השעה בשבוע יקדיש לתפילה עבורו. וד"ז הוא גם רעיון לרבים שאיבדו את פרנסתם בימי הקורונה. מי שמתעסק הרבה בשידוכים יכול ג"כ להרוויח הרבה כסף בזה, מלבד המצווה העצומה שיש בזה. ומי שמשתתף בצערו של השני ברור שהקב"ה משתתף עימו בצער, וחלילה מי שמתעלם מצער השני. (זו ההזדמנות להביא כאן סיפור על השתתפות בצער השני: סיפר אותו ר"ח קרלינשטיין שיהודי ירושלמי חשוב היה פעם בקניות באיזה צרכניה והיה זה ערב חג והתור לקופה היה עמוס במיוחד... עיי' היה אברך צעיר שקנה שלשה מוצרים ושניהם יחד חיכו במשך שעה ארוכה, והנה ממש לפני שהגיע תורו של האברך שעל ידו הוא פנה לאחוריו החזיר את המוצרים ויצא החוצה. היהודי החשוב ההוא עניין אותו מאוד מדוע האברך הצעיר הזה עזב הכל לאחר המתנה של שעה ארוכה, מיד הוא עשה את החשבון שלו ויצא החוצה להספיק את אותו אברך, ואז הוא ניגש אליו ושאל תגיד לי חכית המון זמן, למה ברגע האחרון ברחתי? ענה אותו אברך אישתי ילדה ילד בשבוע האחרון והיא שלחה אותי לקנות כמה מוצרים הדחופים לך הנוול כטיטולים מוצץ ומטרנה, והנה כשאני מתקרב לקופה אני מבחין שהקופאית והנה מכרה ותיקה שלנו שנשואה שנים רבות ועדיין לא זכתה בפרי בטן, אמרתי לעצמי אילו היא תראה את הקנייה שלי היא מיד תזכר בצערה והלב שלה יימס ויזכיר לה את כל הצער, לכן החזרתי הכל, אמרתי לעצמי עדיף שאני אקנה את המוצרים בחנות מכולת סמוכה לבית אולם קצת יותר ולא לצער את אותה

**שאלה:** מה ההבדל בין ברכת יצחק ליעקב לברכות לעשיו, הא בשניהם אמר מטל השמים ומשמני הארץ? **תשובה:** רש"י בפרק כז פסוק כח. אומר את ההבדל שיש בין הברכה של יעקב לברכה של עשיו, דאילו ביעקב הוא אמר אלוקים דהיינו בדין, אם מגיע לך תקבל ואם לא אזי לא תקבל. משא"כ לעשיו בין צדיק בין רשע יקבל מה שהוא רוצה. בפתוסות משמע, עשיו מרוויח. אלא שזה לא כך, ולמה לא, מאותה סיבה שאנחנו לא הולכים לבקש ברכות מאנשים שכוחם לא מגיע מהתורה. ולמה, כי הרבה דברים שאנחנו רוצים הם בכלל לא טובים לנו, רק פשוט אנחנו לא יודעים מה טוב לנו ומה לא. **וכמו הסיפור עם רבי עקיבא החמוץ, התרגול והנה.** שממנו ראשון ק"ה היה נראה שטוב לו שהכל ישאר, ורק לבסוף נודע לו שזה היה מאוד רע באם זה היה נשאר. וזו הברכה שביד יצחק את יעקב שרק על מה שטוב לך תענה התפילה ואילו מה שלא, לא. (ושמעתי שיש לזה מקור מרש"י. הנה רש"י אומר שהקב"ה נעתר ליצחק וברש"י כה"י כד' נתפצר ונתפייס ונתפתה לו, למה כ"כ הרחיב בזה, אלא י"ל שהבקשה של יצחק היתה כרוכה גם בהקדמת המיתה לאברהם, וכמו שכתוב בריש"י בהמשך הפרשה שאברהם מת ברגע שגדל עשיו כדי שלא יראה ברשותו של עשיו, והוא מת חמש שנים קודם זמנו. חזינו שלא הכל היה טוב שיקרה. ועוד מצינו שהדמעות של המלאכים עשו את יצחק עיוור כדי שיוכל להעביר את הברכות ליעקב, חזינו שדבר שנראה לא טוב, (שהרי יצחק נהיה עיוור) הוא טוב. ולכל אחד יש מבחר של סיפורים שבדידו הוי עובדה וכבר הרחבנו עיי' הרבה בשבועות ובשנים שעברו).

**שאלה:** יעקב היה עמוד האמת כמו שכתוב תתן אמת ליעקב, וא"כ איך הוא הגיע כמו גנב בחשיכה לאבא שלו ואמר אני עשוי בכורך, הרי ברור שיש כאן איזה צל של אדם שלא דובר אמת וזר בשלשון המעטה, ומה ההסבר שנאמר לילדינו עיי'! **תשובה:** ראיתי ביאור נפלא מאוד מרבי חזקיהו קרלינשטיין שכך הוא סיפר: פעם אביו רבי ראובן בא למסור שיעור בבאר שבע וכאשר הוא סיים את השיעור הגיע אליו אדם עיוור ואמר לו כבוד הרב לאחר שעברתי את השוואה נפטרו כל בני משפחתי, זכיתי להתחתן ונולד לי בן יחיד ולילד הזה נולד בן אחד ויחיד והערב הוא מתחתן באולמי תמיר בירושלים, הבנתי שהרב הולך כעת לתחנה אנה מכס תיקחו אותי לקו 870 שנוסע לירושלים. לאחר בירור קצר התברר לרבי ראובן שקו



נישא רבי חיים קניבסקי עם הרבנית ע"ה. רבי חיים היה אז בגיל 24 פחות כחודש. הרבנית ע"ה היתה קרוב לגיל 20 (רבי חיים נולד בחודש טבת תרפ"ח בחו"ל ועלה לארץ בגיל 6. בחודש שבט תרצ"ב נולדה הרבנית קניבסקי ע"ה)

**שאלה:** האם יש טיפול קל ונוח למניעת פטריות וריח רע מהנעלים למי שסובל מכך? **תשובה:** לשים בלילה בנעל, בפרט חלק הפנימי, אבקת סודה לשתייה. זה גם מסייע מאוד לסובלים מפטריות וגם מונע ריח רע. פטנט רשום המודיע.

**שאלה:** בימים אלו רבים הם הקונים שמן זית לקראת חנוכה הקרב ובא, וידוע שיש בשוק היצע גדול של שמן זית מזויף, איך אפשר לבדוק האם השמן שנקנה הוא באמת שמן זית? **תשובה:** ידוע ששמן זית זה דבר שנקרש מהר, משא"כ שאר שמנים שהם לא נקרשים כלל. מה יעשה, יניח הבקבוק במקפיא ויבדוק לאחר כשעה, אם זה נקרש סימן שזה שמן זית ואם לא סימן שזה שמן קנויה וכדו'. שם.

**שאלה:** כיצד האדם יכול לצאת מצרה לאורה, גם כשהסיכויים נראים מאוד קלושים? **תשובה:** שיקבל על עצמו קבלה גדולה שהוא מבטיח לעמוד בה לכשיושבע. בהקדמה לספר פני יהושע מספר בעל הפנ"י מה שהיה לו בג' כסלו תקס"ג. היה זה בימי צעירותו כשפרצה שריפה בשכונתו והוא היה בביתו כשכל הבית קרס על יושביו ולאט לאט הגיעה האש לאחוז בו. באותו הזמן הפנ"י קיבל ע"ש שאם יצא חי משם לא מקבל ע"ש להוציא ספר ישאיר את עיני העולם בקושיות הסבוכות שבש"ס. מספר הפנ"י היה זה לאחר שמתו בשריפה כל משפחתו, אשתו ובתו היחידה וכן חמותו ועוד מבני המשפחה ועשרות מבני העיר והוא עצמו היה לכוד באופן שאין שום אפשרות בעולם להיחלץ, אך לאחר הקבלה שקיבל ע"ש נהיה פתאום שביל שרואים אותו במקום מוות וצלילות לחיים בריאים. רואים מכאן שאם אדם תאב לנס שיקבל ע"ש איזה קבלה גדולה וכך יינצל.

**שאלה:** מה המכנה המשותף בין הנהגת הערב רב שביהודים שונאי עמם לעשיו? **תשובה:** הנה אנו רואים לאורך השנים שיש בעם היהודי ערב רב שהם מדברים גבוהה בעד הערבים ומרחמים עליהם ומדברים בשבחם כמו מה שקרה השבוע כשמת אחד מהטוריסטים הגדולים שהיו בשנים האחרונות, ואילו כשנפטר חלילה יהודי מהמתנה היריב הם שמחים במיתתו ומסבירים שזה מגיע לו כי .. כמו"כ כשהפסיד נשיא ארה"ב שהיה אוהד גדול של העם היהודי הם צהלו משמחה עצומה במפלתו וכולם יודעים דברים ברורים אלו. וברור הוא שהם שונאים את עמם הרבה יותר מאשר הם אוהבים אפי' את עצמם. וכמו שיש פתגם תוציא לי עיני אחת ולשני שתי עיניים כי רצונו העיקרי הוא שלשני לא יהיו עיניים ולא איכפת לו מעצמו. וזאת היתה גם דרכו של עשיו שנקרא אדום למרות שבאותו היום שבא לבקש את האדום האדום הזה מעקב הוא עבר על העבירות הכי חמורות, אצל שמו לדאון עולם נקרא אדום כי הוא גילה לנו שלמרות שידע את החשיבות שיש לבכורה, כמו שרואים שבכה ע"ז בסוף הפרשה, בכ"א התאוה הרגעית שהיתה לו לעדשים גברה אצלו על ההנאה הניצחית שיש בבכורה. וכעין הערב רב שבעם ישראל, שההנאה הרגעית למפתח האויב שלהם המפלטני מעביר אותם על דעתם והם עוצמים עיניהם מלראות מה זוממים אויבי ישראל שהם תומכים בהם.

**שאלה:** האם מי שהשיניים שלו טובות בלי חורים אמור להיות רגוע מזה? **תשובה:** מי שיש לו שיניים טובות זה דבר מעולה ומצויין. הוא יכול ללעוס טוב ולשמוח. אך צריך לדעת שזה לא הכל, כי יכול להיות שכל השיניים יהיו הכי טובות בלי שום חור אך יזדקקו לעקור אותם, כי יש גם חניכיים שמחברות את הלסת לשן וכשלא שומרים מספיק על הגייגת הפה מצטבר בחניכיים פסולת מזון וחיידקים שמביאים לדלקת ולנסיגת חניכיים. וכשלא מטפלים המצב מחמיר עד שלבסוף נושרות השיניים מהחניכיים או שמוכרחים לעקור אותם בגלל הדלקות שנוצרו בלסת, למרות שאין בשיניים חורים. ומי שרוצה לשמור על בריאות החניכיים ההשתדלות היא ע"י שילך פעם בתקופה (חצי שנה שנה) לשינן/שיניגית, לעשות ניקוי עמוק יותר. כמו"כ כשאוכל ילעס היטב את האוכל כי ע"י החניכיים מתחזקות אכילת דברים חמים וקרים מזיקה

לחניכיים; לצחצח שיניים לפני השינה תמיד; וכן רצוי מידי פעם לנקות השיניים בקיסם או בחוט דנטלי; ויש להחליף מידי כמה חודשים מברשת שיניים; כשעוקרים שן רצוי לעשות השתלה במקום אותה השן כי בלא"ה זה גורם נזק לשאר השיניים; וחשוב מאוד להשתדל להיות מתי שיכול עם פה סגור, מהרבה סיבות של בריאות ובפרט בריאות החניכיים. הרב אסחייק.

**שאלה:** חז"ל אומרים שבאישה יש כלל של טב למיתב טן דו, מה זה מחייב את הבעל? **תשובה:** כתוב בערוך השולחן שיש לאישה תענוג כשהיא בחדר אחד עם בעלה ומדברת ושואלת ממנו כל מה שתצצה, ובוודאי קשה לה כשהיא בבדידות בבית, ובפרט כשהולכת לישון בבדידות בלי לפרוך מסדר יומה לפני בעלה. ולכן אדם שמאחר לביתו כשהוא סתם מתעבב ומפטפת עם חברים וכדו', ההשלכות של האיחור שלו גדולות מאוד ועלויות לערער את כל היסוד של ביתו, כי הסבל שנגרם הוא גדול משחושב. ולכן אם מאחר לעיתים רחוקות ומודיע הדבר יותר קל, אבל כשלא מודיע או שמאחר הרבה זה מידות רעות, וברור שגם להיפך מחובת האישה לבעלה.

**שאלה:** בית שיש בו ילדים קטנים וגדולים וזקוקים להשכיב לשניה את הקטנים בשעה מוקדמת והבית קטן מה יעשה כדי שיצלח בידו הדבר? **תשובה:** ברור שכל בני הבית צריכים להיות שותפים לזה, ובשעת ההשכבה כולם צריכים להשתדל להיות בשקט, במקביל אחד ההורים מוטל עליו לשבת עם הילדים בחדר הסגור ובקיץ גם ממוזג או מאוורר וכדו', ולהיות איתם בתחילה ע"י איזה דיבור רגשי ועד ההירדמות, כי אחרת הילדים נמשכים למה שקורה מחוץ לחדר.

**שאלה:** איך אפשר לגרום שילד יהיה ממושמע להורים ופחות חוצפן? **תשובה:** הדברים ידועים שילד מתחבר ואוהב הורה חזק וסמכותי ויודע לעמוד על שלו, והורה כזה גם יכול להשפיע על הילד בכל עניין שרוצה וגם הילד ממושמע ומתחנף פחות וגדל בריא. ואבא שנכנע לילד שמנדנד לו הוא אבא אכזר כי אח"כ כל החיים קשה לילד, כי הוא מתרגל בתור ילד שמה שהוא רוצה הוא מקבל וקשה לו אח"כ לדחות רצונותיו. לכן על האבא לדעת שיש מקרים שצריך גם לסרב לילד ולא להתפעל אם הילד מגיב בבכי, משום שבהרבה מקרים הבכי הוא מתוך כוונה לראות האם האבא מספיק אבא טוב וחזק, וכשנכנע לו הוא מגלה שיש לו אבא חלש וגם הילד מאבד את הבטחון שיש לו. רבי גרשון אדלשטיין.

## שאלה בחושן משפט

יהודי פתח את החנות שלו ובהתאם להנחיות הקורונה שמר כל הזמן שלא יכנסו יותר מארבעה לקוחות בבת אחת. פתאום עובר שם ידיד שלו, נכנס פנימה ומודיע לו: תזרה מאוד, מסתובבים כאן הרבה שוטרים לבדוק שלא יהיו יותר מארבעה אנשים בחנות. יותר טוב שתישע שומר בכניסה. והנה, עוד לפני שהוא מספיק לצאת החוצה נכנס שוטר, רואה שיש שם חמישה אנשים ורושם לבעל החנות קנס גבוה. מי חייב לשאת בנזק?

## הלכות הקשורות לפרשה

**האם מותר לשקר כדי להציל חבירו מאיסור.** במג"א קנו ב. הביא שאם אדם רוצה לומר הלכה מסוימת והוא מעוניין שזה יתקבל על לב השומעים מותר לו לשקר ולומר ד"ז בשם מיישהו גדול כדי שלא יעברו על ההלכה. ולפני"ז י"ל שיעקב שיקר את יצחק כדי שלא יאכל מציד עשוי שלא שחט ע"פ הלכה, כי הוא מומר ושחיתתו פסולה (ויעויין ברש"י כו ג שיצחק ביקש שחיטה כשרה).

**האם מותר להורים לדבר ביניהם לשון הרע על הילדים כשאין בזה תועלת** בזו מובא שרביקה אמרה ליצחק קצתי בחיי מפני בנות חת אם לקח יעקב אישה מבנות חת ולא אמרה מפורש שמפחדת שעשיו יהרוג את יעקב. אומר האור החיים הקדוש שרביקה לא רצתה לספר רשעותו של עשיו משום לשון הרע, אפילו שהוא מומר גמור. וליעקב גילתה משום פק"י. ולפעמים כשיש צורך מותר ואף צריך לספר כי יש בזה תועלת שהבעל יידע. ושמעתי בשם החזו"א שאם האישה רוצה לספר לבעלה על דברים שמציקים לה ויש תועלת גדולה כדי שירגיע אותה, ולא עושה

זאת בשביל לדבר סרה שרין לשמוע לשה"ר, והוא מחויבי האישות והשעבוד בין הבעל לאשתו, וזה לא סותר לאור החיים הנ"ל וכ"א ישאל לרבותיו בעניין זה.

**הסתכלות ברשע.** פרק כז פסוק א ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות. הגמ' במגילה כח' א' אומרת, למה כהו עיניו כי הסתכל בעשיו שהיה רשע. ובמג"א אור"ח רכה' פסק שה"ה אסור להסתכל על גוי, וגדר ההסתכלות הוא כמו איסור בנשים דהיינו הבטה אבל ראייה בעלמא שרי. ובספר חסידים כתב שמשום פיק"י שרי להסתכל, ולכן יעקב הסתכל על עשיו כשבא עם ארבע מאות איש. **יש לדון דהנה הרבה פעמים יש בעיתון תמונה של טראמפ או ביידן וכדו' האם שרי להסתכל על לא, ואולי שרי כיוון שכל טעם האיסור הוא משום שמושך רוח טומאה (תורת חיים סנהדרין ז. ו)א"כ לכאורה בתמונה זה לא שייך כ"כ. וכידוע, בעיתון מביאים כל הזמן תמונות גויים ורשעים, ושאלו על כך לרב אלישיב והוא פסק להם שהאיסור הוא להסתכל באופן שמראים את פני הרשע כדי לראות תמארה פניו אבל מותר להביא תמונה כשהכוונה היא להראות איך היה נראה האירוע שמדווחים עליו, דהיינו, להראות תמונות פרופיל אסור אבל להראות אותו מדבר עם מישהו או עושה משהו וכדו' מותר.**

## חידות

**חידות פרשת שבוע:** א. אותה המילה כתובה אחת ליד השניה, אחת בלי ויו ואחת עם ויו? ב. פסוק שכל המילים שלו אותו מספר אותיות? ג. עשר מילים באותו הפסוק שמתחילים באות א? ד. שם מוכר שמוזכר בפרשה לא בתור שם? ה. אותה המילה פעמיים ברצף? ו. שם של פרשיות מחומש דברים לפחות שתיים? **חידות ידע תורני:** ז. היכן מצינו חדשה שהיא ישנה? ח. מתי אומרים הלל שלם ואין מברכים לפניו? ט. איזה שלושה הלל יש? י. באיזה תאריך לפעמים אומרים הלל לפעמים לא? יא. פעמיים בהלל שהתמים לא יכולים להודות? יב. איזה פסוק מהלל אומרים ג"פ ביום? **חידות לבוגרים:** יג. איזה מילה משמשת גם לקשר וגם לדבר שאין לעשותו? יד. לאדם יש חתול עכבר ולחם, הוא צריך לעבור את הנהר ובסירה אפשר להעביר 2 דברים כל פעם, אם ישאיר את החתול עם העכבר העכבר ייטרף, אם ישאיר את העכבר ולחם העכבר יאכל את הלחם, כיצד יעביר את הכל? **חידות לשאל את הילדים בענייני פירות:** טו. איזה פרי תחילת שמו הוא כינוי לחול או למשהו שרוף? טז. שני פירות ששמותיהם שווים, רק שונים באות אחת? יז. איזה פרי הוא גם שם מוכר שגם מופיע בחומש בראשית? יח. איזה פרי משתמשים הרבה בחודש כסלו? יט. באיזה פירות וירקות יש את האות נון פעמיים ברצף? כ. **חידת משמעות מילים לפרשת תולדות** - ט' משמעותיות למילה תם? **תשובות:** א. הקל קול יעקב. ב. וישב יצחק בגרר. ג. כו כד. ד. למה לי חיים. ה. האדום האדום הזה. ו. עקב וילך, (ואולי יש עוד). ז. עיר ששמה חדשה עירובין נט. ח. בלי הסדר. ט. הלל המצרי-הלל שלנו. הלל הגדול-פרק לו בתהילים. הלל שבכל יום-פסד"ז. י. ג טבת תלוי אם כסלו מעובר. יא. לא המתים יהללו קה, לא אמת כי אחיה לאחיה מעשי קה. יב. ואנחנו נברך קה. יג. אסור, זה קשור וכן איסור לעשותו. יד. בתחילה יעביר החתול והעכבר, יחזיר העכבר, ישאר העכבר ויעביר את הלחם, יחזור ויביא את העכבר. טו. אפר-סק. טז. תפוז ותפוח. יז. תמר. יח. מזית שמן בא מזית. יט. אגנס בננה. כ. א. תם - איש אמת. "ויעקב איש תם". פרשת תולדות כה. כז. רש"י: מי שאינו חריף לרמות קרוי תם. ב. תם - שלם, ללא מום. עולה תמימה. ג. תם - שור תם. שלא הורגל לגנוח. ד. תם. נגמר. "לא נכחד מאדני כי אם תם תם הכסף ומקנה הבהמה" (בראשית מז, יח). ה. תם - הסתיים. "עד תם שנת ממכרו" (ויקרא כה, כט). ו. תם - תמים. "כנגד ארבעה בנים... ואחד תם" - רש"י: שאינו לא חכם ולא רשע אלא תמים ואינו חכם לשאלו וגו'. (תם=טופש). ירושלמי פסחים פרק י' ה"ד בגמ'. ז. תם - מי שאין לו כוונות רעות. "בתום לבב" (בראשית כ. ה). ח. תם - שם (מארמית). שלחו מתם (מא"י). ט. תם - שם אדם. רבינו תם

## ניתן להשיג

לפרטים: 0527633431

כמו"כ ניתן להשיג במיל 456alon@gmail.com לקבלת העלון בבקס יש להתקשר לטלפון 03-6180383.

**ניתן לקבל את העלון בכתב יותר גדול ע"פ בקשה למייל הנ"ל ולציין שמעוניין בגדול**

# לקראת שוב מלכתא



dirshu@dirshu.co.il | לקבלת הגליון למייל:

תקציר שבועי של 'הדף היומי בהלכה'

גליון מס' 200

פנינים לפרשת תולדות

**בשנים שהיה טס לחוץ לארץ היה לוקח מהשוקולד שחילקו הדיילים בטיסה והיה צוררו בתיקו, באומרו: "אביא זאת לרבנית כשאחזור". גם כאשר לפעמים מדובר היה על שבועות ארוכים. גם בשנים האחרונות כשניזונה רק בהזנה מלאכותית, המשיך להביא לה דברים למרות שבין כה וכה לא תאכל**

על האחוזה והרעות בביתו של הגאון רבי חיים פנחס שיינברג זצ"ל



"בְּקִרְתּוֹ אֶת רַבְּקָה... לְאִשָּׁה" (בראשית כ"ה, כ')

## בית נאמן בישראל

בבואנו לתאר את השראת השכינה המיוחדת שהייתה שרויה בין רבינו והרבנית ראוי להקדים את דברי הגמ' (מגילה כח.) "שאלו תלמידיו את רבי זירא במה הארכת ימים, אמר להם: מימי לא הקפדתי בתוך ביתי... ולא הלכתי ד' אמות ללא תורה וללא תפילין...". רבי זירא הביא כמה וכמה הנהגות מופלאות ומופלגות שאחז בהן, כמו המדרגה הבלתי נתפסת שלא ללכת ד' אמות בלי תורה ותפילין, אך בראש ובראשונה אמר "לא הקפדתי בתוך ביתי". ובאר ה'בן איש חי', שהאריכות ימים לה זכה מצד מידה זו היא לא סגולית אלא מצד הטבע, שכן הכעס מקצר ימים, ומי שחינך עצמו להיות בעל מידות טובות ולא להיות קפדן ונרגן זוכה באופן טבעי לאריכות ימים.

זה היה הבסיס לאחוזה והרעות המיוחדת ששררו בביתו של רבינו. הנתינה והעזרה, המחשבה והדאגה ההדדית, שיתוף הפעולה והמילים הטובות זה אל זה עד סוף ימיהם שנבעו מעומק מידותיהם הטובות, ולכן זכו להיות דוגמה לבית בישראל.

## פלג גופא

בכל דפי הספר שלפנינו נעשה ניסיון לתאר את ניצול זמנו ושקידתו האגדית של רבינו ושקיעתו בלימוד כיחיד הדורות. לצד זה, בלי שום סתירה שלפעמים עלולה להיות קיימת, ראו איך נהג עם הרבנית כ'פלג גופא' שלו; כמו שלא שייך שאדם ישכח את אחד מאבריו, כך

הרגיש תמיד מהם צרכיה, ואיך לכבדה ולדאוג לכל ענייניה בצורה הטובה ביותר.

הזכרה אותה הנהגה מופלאה שסופרה על ידי עדים רבים מכל תקופות חייו, שהיות שרצה לשאת בעול ולעזור בבית וכנראה הבין ששטיפת הכלים היא תועלת גדולה, יכול היה לשטוף ויחד עם זה לחשוב בלימוד. אך אצל רבינו, מלבד המצווה שלא להפסיד זמן בביטול תורה מעוניין היה להמשיך בסדריו הקבועים, לכן היה מומשיך ללמוד גם כששטף כלים מתוך ספר פתוח! איך זה יכול להיות? אותם שראו מספרים בהשתאות, כי היו שראו שהספר מונח על מדף או ארון ורבינו בריאזמית שוטף ולומד, ולפעמים החזיקו לפניו פתוח באופן שחלילה לא יירטב ויתחלל. במעשה זה, שכנראה חזר על עצמו מאות פעמים, ראו את השילוב בין מקסימום התמדה למקסימום בין אדם

המשך בעמוד 26

# כשהגיע למשפט, שבו נכתב "וכידוע, מי שדואג לילדים של הקב"ה, הקב"ה דואג לילדים שלו". הוא עצר את הכתיבה והעיר: "משפט כזה איני כותב". תהו הנציגים: "מדוע?", אמר להם: "זהו משפט של שקר וחנופה!". כעת התגברה תמיהתם: יהודי נותן שני מיליון דולר, ושקר וחנופה לכתוב עליו שהוא דואג לילדים של הקב"ה?!

הגאון ר' שלמה לווינשטיין שליט"א על מידת האמת של מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל

"וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם" (בראשית כ"ה, כ"ז)

תם - אינו בקי בכל אלה, כלבו כן פיו (רש"י)

## על מכתב כזה מעולם לא חתמתי!

אחד מראשי מוסד אחד בצפון ביקש לארוז את חפציו ולצאת למסע לחו"ל לטובת תלמידיו. פנה אפוא לאחד הרבנים המכיר היטב את מוסדותיו וביקש ממנו מכתב תמיכה. כמובן, ניאות הרב מיד והתיישב לכתוב מכתב תמיכה נלהב ביותר. לקחו את המכתב, ירדו עמו לערי המרכז, וביקשו להוסיף את ברכת גדולי ומאורי הדור עבור המוסדות.

ואכן, גדולי ישראל, ובראשם רבינו, צירפו חתימתם למכתב. עם מכתב זה יצאו השליחים אל הגולה, ואף שבו כאנשי בשורה והצליחו לגייס תרומות נכבדות.

חלפו שנתיים ימים ונפלה החלטה: צריך לנסוע שוב אל הגולה, להביא מזור אל היושבים בארץ הקודש. ובכן, לא מן הראוי להביא מכתב ישן מלפני שנתיים, ויש לערוך מכתב חדש. פנו שוב אל אותו רב. ביקש הרב להעתיק את מכתב הקודש מילה במילה עם התאריך החדש, וצירף חתימת ברכתו.

נטלו את המכתב ואצו רצו לבתי זקני הדור לבקש את צירוף ברכתם המחודשת. ואכן, גדולי ישראל שבו וצירפו את חתימתם. אך בביתו של רבינו קרתה ההפתעה: "איני חותם!", פסק.

התגובה הנחרצת הפליאה מאוד את הנוכחים. ניסינו בכה ובכה, אך רבינו בשלו. חזר ואמר פעמים מספר: "מעולם לא חתמתי על מכתב זה וגם לא אחתום עליו עכשיו". פלא פלאות.

התברר כי הרב הנ"ל ברוחב לבו הוסיף במכתב השני מילה אחת: "מוסד חשוב ביותר", ועל כך לא הסכים רבינו לחתום. מוסד חשוב? בסדר. מוסד חשוב ביותר? איני מכיר את המוסד שלכם מספיק בשביל שאכתוב כך... "לא ייתכן אפוא", אמר רבינו בוודאות, "שחתמתי אי פעם על מכתב כזה!".

## שני מיליונים אינם דאגה לילדיו של הקב"ה!

גביר אמריקאי תרם שני מיליון דולר לארגון... ביום מן הימים ערך



הגביר חתונה לבנו. רבני הארגון, אשר ביקשו לכבדו, כתבו לו מכתב הוקרה וברכה. אחד מהם אף העלה רעיון לצרף לחתימותיהם של הרבנים גם את חתימתו של רבינו, ונציגי הארגון באו לבקשו שיעשה זאת. רבינו נענה לבקשתם וחתם.

ראו הנציגים כי טוב, והחליטו על רעיון חדש - שרבינו יכתוב את המכתב כולו בכתב ידו. לדבריהם, באופן הזה יתכבד הגביר במיוחד. רבינו היה נכון גם לכך. אם יועיל העניין במשהו לארגון החשוב, גם טרחה זו ישרה בעיניו.

הוא ישב והעתיק, עד שהגיע למשפט שבו נכתב "וכידוע, מי שדואג לילדים של הקב"ה, הקב"ה דואג לילדים שלו". בשלב זה עצר את הכתיבה והעיר: "משפט כזה איני כותב".

תהו הנציגים, מה פסול יש בו? הלוא הרב מבריסק אמרו! אמר להם רבינו: "זהו משפט של שקר וחנופה! כל חיי אני מנסה להתרחק משקר וחנופה, וכעת אתם רוצים להכשילני בזה?!"

כעת התגברה תמיהתם: יהודי נותן שני מיליון דולר, ושקר וחנופה לכתוב עליו שהוא דואג לילדים של הקב"ה?!

ראה רבינו שאינם יורדים לסוף דעתו והסביר: "כמה מדברים שיהודי זה הרוויח השנה?". "70 מיליון דולר", השיבו הנציגים. "מה עושה אדם עם 70 מיליון דולר?", תמה רבינו, והמשיך: "הוא תרם שני מיליון ל... חצי מיליון לארגון פלוני, ועוד רבע מיליון למוסד אלמוני. בסך הכל הגיעו תרומותיו לסכום גדול של שלושה מיליון. יפה, אבל



נשארו לו עדיין 67 מיליון דולר. מה הוא אמור לעשות בהם?  
"לאדם רגיל באמת אין מה לעשות עם סכום כזה, אבל לילדים של  
הקב"ה יש הרבה דברים טובים שהיו יכולים להיעשות ב־67 מיליון  
דולר...  
"אילו היה אותו גביר משאיר אצלו שלושה מיליון ונותן לילדים של  
הקב"ה את כל השאר, יכולים היינו לכתוב עליו שהוא 'דואג לילדים  
של הקב"ה'; אך כל עוד עשה ההיפך, אין הדברים הללו אלא חנופה  
ושקר".

## לא לחיות כאילו הוא בעל דרגה

אנשים נוטים להסתתר מאחורי כל מיני סיבות צדקניות, בה בשעה  
שהבעיה האמתית המפריעה להם נראית כאילו אינה מעניינם כלל.  
אדם צריך לחנך את עצמו לנהוג בכנות וביושר פנימי, ולא לשקר  
את עצמו ולחיות בדמיון כאילו הוא בעל דרגה.

מוסד מסוים העוסק בקירוב ילדים לערכי היהדות, עמד לפני סכנת  
סגירה בשל חוסר תקציב. המורות בבית הספר, שכמעט כולן היו  
נשות אברכים, חששו, ובצדק, לפרנסתן, ובעליהן התארגנו להגיע  
ביחד לבית רבינו ולבקשו להפעיל השפעתו כדי שהמוסד לא ייסגר.  
אחד האברכים פתח ואמר: "רבינו, אם ייסגר המוסד הזה, מאה  
ילדים לא יידעו מה זה 'שמע ישראל'". שמע מרן ושתק, וניכר היה  
כי הדברים אינם מתיישרים על לבו.

המשיך האברך ותיאר את ההפסד הרוחני של הבנות הלומדות  
במוסד במקרה שיינעלו בפניהן שערי בית הספר, אך עדיין לא נראה  
היה כי דבריו נופלים על אוזניים קשובות.  
בשלב זה התערב אברך נוסף ואמר: "רבינו, בבית הספר הזה יש  
למעלה מעשר מורות שהן נשות אברכים! מי שיזכה להחזיק מוסד  
כזה הוא כמי שמחזיק כולל!".

נפנה אליו ראש הישיבה ואמר: "כעת שמעתי את האמת. אכן,  
צודקים אתם, פרנסת עשר משפחות אברכים היא סיבה מספקת  
כדי לפעול למען העניין!".

## דיוק בכל מילה

לקח גדול בענייני הדיוק המוחלט בכל מילה היוצאת מן הפה למד  
מקורבו של רבינו, לאחר שנכנס אליו בלוויית גביר נכבד.  
אותו מקורב ביקש ברכה עבור הגביר, והוסיף כי בשנה האחרונה  
תרם אותו עשיר 20 מיליון דולר לעניי ארץ ישראל בלי שאף אחד  
יידע על כך.

הגיב רבינו: "זה לא נכון". הלה התפלל ואמר: "הלוא רק אני יודע את  
הסכום שתתרם!". נענה רבינו לעומתו: "אמרת שאף אחד לא יודע  
מכך, זה לא נכון. הנה, אני כבר יודע מזה!".

## הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל

סיפר רבי שלמה רביבו שליט"א, ראש הישיבה הגדולה באשדוד:  
יהודי אחד שגר בארגנטינה, שומר תורה אך אינו בר אורזין, הציע  
בנין למכירה. הוא ידע שישנם סדקים במבנה, ולא ירחק היום

ויידרש לבצע חיזוקים ואף להרוס ולבנות חלק. אף-על-פי-כן הציע  
את הבית למכירה ולא ציין את נקודת התורפה שיש בו. המחיר  
שהציע היה קרוב למחיר הריאלי, אך מעט זול יותר.

לא עברו מספר ימים מאז הפרסום, וכבר הוצעה לו הצעת קנייה  
רצינית מגוי אחד מבני המקום. הוא ישב עם עורך הדין מטעמו,  
הגיעו לעמק השווה וחתמו על החוזה.

לאחר שחתמו והמכירה יצאה לדרך, הוא שוחח על כך עם רב  
הקהילה. כאשר שמע זאת הרב אמר לו מיד שיש כאן חשש של  
'טעות בגוי', ולא ברור אם מותר היה למכור את הבית בלי להודיע לו  
על הבעיה הקשה. אך היות ומדובר היה בהפסד רב של ממוון, אמר  
לו שמי שיכול להכריע בזה הוא רק גדול בתורה. הוא ייעץ לו להציע  
את השאלה בפני מרן ראש הישיבה.

מיהר הלה ושלח שליח שישאל את מרן. השליח עשה שליחותו,  
ולאחר שפרש את השאלה לפני מרן השיב לו שאכן 'טעות נכרי'  
אסור, ועל כן אין עצה אלא שיחזור לעורך הדין ויאמר לו שהרב  
אמר לו שמחובתו לומר את האמת, על כן הוא מידע אותם על  
ליקויי הבנייה החמורים בבניין.

הלה טען שהודעה כזו פירושה ביטול העסקה באופן ודאי, אך מרן  
השיב לו שכשהולכים על פי התורה לא מפסידים.

העביר השליח את תשובת מרן. הלה נדהם לקבל את התשובה, אך  
בעידודו של רב הקהילה לא הפיל דבר ארצה מתוכן הוראתו של  
מרן. הוא פנה לעורך הדין ואמר לו, שעל פי הוראת הרב הוא מידע  
אותו על הליקוי הקיים בבניין, עובדה שלא נחשפה על ידו בעת  
המשא ומתן. עורך הדין שמע והבטיח לשוב אליו. עוד באותו יום  
שב עורך הדין ואמר, שמבחינתם אין שום שינוי מהחוזה והמכירה  
תקפה.

השתומם המוכר. הוא ביקש שהדבר יופיע בנספח לחוזה ויחתם על  
ידי הקונה כדי להסיר תלונות מאוחרות. עורך הדין השיב שהוא מוכן  
לכך. הכין נספח שנחתם על ידי שני הצדדים.

לא עברו מספר חודשים, והנה מגלה המוכר שאותו קונה מציע את  
הבית במחיר זול יותר ממה שהוא קנה. הוא התפלל. מתוך סקרנות  
פנה אל עורך הדין ושאל אותו לפרש הדבר, והלה השיב לו שבאמת  
התגלו בבניין ליקויים, והקונה רוצה להיפטר מהנכס הבעייתי  
בהקדם.

"ומה סברתם קודם לכן?", שאל.

הסביר לו עורך הדין, שכאשר הוא חזר ואמר את הדברים בשם  
הרב הם היו בטוחים שמדובר בתרמית ובניסיון לבטל את העסקה  
לטובת מישהו אחר שחפץ בכך. "אנו מכירים מקרים רבים כאלו,  
ולכן החלטנו לא הסכים אלא להשאיר את העסקה תקפה. והנה  
עתה התברר לנו שהדבר נכון, אך אנו כבר היינו כבולים, ולכן אנו  
מוכנים למכור את המבנה אפילו במחיר הפסד".

אכן, מי שפועל על פי התורה לא מפסיד... 'ונוטל עצה חכם'.

## ופרה לו איש האמת

מרן ראש הישיבה זצוק"ל ביקש לדעת בכל פעולה שעשה מהו

# העזתי לשאול כמה ספרים קיבל רבינו לבר מצווה שלו? "מעט ספרים, ועשיתי לי קעסטל [=ארגז] ממה שהביאו לי לבר מצוה. ופעם אחת הרב מפוניבז' זצ"ל היה אצלנו בבית והיה לי תנ"ך שקיבלתי לבר מצוה וביקש ללוות ממני כי אין לו תנ"ך"

משיחותיו של הגאון רבי אליהו מן עם מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א

"ויגדלו הנערים" (בראשית כ"ה, כ"ז)



רש"י: "ויגדלו הנערים ויהי עשו. כל זמן שהיו קטנים לא היו ניכרים במעשיהם ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם; כיוון שנעשו בני שלוש עשרה שנה, זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לבתי עבודה זרה".

בני נעשה בר מצוה בל"ג בעומר, אבל כיוון שביום זה אין לאנשים פנאי לכן אני מעוניין לערוך סעודת מצווה מצומצמת ואחרי יומיים סעודה לציבור, ועל פי דברי המג"א (עי' מ"ב סי' רכ"ה סק"ו) שגם אח"כ - אם יש בסעודה דברי תורה הווי סעודת מצווה. אכן אפשר, אם נעשית כבר סעודת המצווה בו ביום למשפחה כבר נעשית סעודת המצווה לשם כך, וממילא אחרי יומיים זה כלום ולא שייך לבר מצווה, וא"כ אולי עדיף שלא נעשה כלום ביום היותו גדול? "בר מצוה סעודתו רק בו ביום, ומה שעושה אח"כ כלא מעלה ולא מוריד. ומה שאמרת שאם יש דברי תורה הווי סעודת מצווה, זה כמו שיעשה בחודש אחר ואין זה שייך לבר מצווה".  
כאשר אינו יכול לעשות סעודת בר מצווה בליל ה"ג, עד מתי יעשה? "לילה שלאחריו, ואחר כך זה רק 'זכר לבר מצווה'".  
אחד מנכדי רבינו אמר לו כי בנו נהיה היום בר מצווה אבל סעודה לאחרים עושה בשבוע הבא. תגובה: "אם כן יש לי עצה בשבילך, שתמתין כבר עד החתונה ותעשה אז את הסעודה...".

זצ"ל, שפעם אחת הפריעו לחתן לדרשה ואמר רבי מאיר: זה הפשט ב"מבטלין ת"ת להכנסת כלה" הרי הכלה לא מבינה החדו"ת שלו ולה עדיף שישירו, ולכן מבטלין ת"ת להכנסת כלה. מה היתה דעת ה'חזון איש' בזה? "ה'חזון איש' סבר שזה בזיון התורה שלא נותנים לו כלל לדבר! לפחות שיגיד איזה שטיקל".

יום ו' עש"ק תולדות. נכנסתי עם נכד של נגיד תומך תורה פלוני שיהיה בר מצווה למחרת בשבת קודש, ושאלתי מה אומרים לילד בר מצווה. השיב רבינו עם הציטוט מירושלמי ספ"ק דקידושין: "כל העושה מצוה אחת מיטיבין לו וזוכה לעולם הבא", כל אחד צריך שיחזיק במצווה אחת מסוימת ולא יזוז ממנה כלל, כגון כיבוד אב ואם. ילד בר מצווה צריך שיקבל עליו מצווה מסוימת. ולא דווקא כיבוד אב ואם, אלא הכוונה מצווה תמידית ולא מצווה מקרית כשילוח הקן".

בהזדמנויות אחרות אמר רבינו לילד בר מצווה - ש"ילמד הלכות תפילין".

אמרתי, אמרו בשם הגר"ר שמואל גריינמן זצ"ל, שהספיד את ה'חזון איש' ואמר, כי כאשר נהיה בר מצווה קיבל עליו ללמוד תורה לשמה כל חייו. פלא שנער קטן בר מצווה יקבל על עצמו עד כדי כך. כי ה'חזון איש' בבר מצווה כבר גם היה 'חזון איש', רק חזון איש זוטא...

ב' פנחס יד תמוז תשנ"ו. אמר לי רבינו: "ה'חזון איש' הקפיד שלא יפריעו לנער בר מצווה מלומר את הדרשה". והוסיף: "הרי הנער כל כך טרח להכין ובסוף לא נותנים לו לומר...". ואכן, כשהשתתף בבר מצווה אמר שלא להפריע, ומפני כבודו לא היו מפריעים.  
ומה לגבי דרשת חתן בשמחת נישואין? "אין הכי נמי שמעתי כך מהחזו"א רק בבר מצווה, אך כך הוא גם בחתן. גם אבא היה מקפיד שיתנו לומר דברי תורה".

יש אומרים שיש לזה מקור שלא לבייש מי שאין לו.. "אבל גם אם כך שלא רוצים לבייש, אבל לא להפסיקו מיד אלא שיאמר מקצת - שאם לא כן זה מבזה את דברי התורה ונאמר 'מסיר אזנו משמוע תורה וגו'".

שוב שאלו את רבינו: רבי שלמה ברמן אמר בשם דודו ר"מ קרליץ

כאשר נכנסתי עם ילד בר מצווה למרן הגר"ל זצוק"ל אמר לי: "אני רגיל לומר להם שיקבלו עליהם את עניין האמת. והם חושבים שזה כל כך פשוט, אבל זה כלל לא פשוט, והוסיף כי שמע בשם ה'חזון איש שאמר על ג' אנשים שהם בדרגה של 'מודה על האמת', ואחד מהם הוא רבי חיים עוזר זצ"ל - הרי שזו מעלה רבתא שרבי חיים עוזר יכול להתהדר בה. ואכן לגבי משה רבינו ע"ה אמרה תורה "וישמע משה ויטב בעיניו" שהודה ולא בוש, ולא אמר לא שמעתי אלא "שמעתי ושכחתי". הראה רבינו את מה שכתב ב'אורחות יושר' [ערך אמת] דף א' דברים יסודיים מדברי חז"ל בכוחה של אמת, שעל ידי זה זוכה אדם לתשובה שלמה.

סיפרו לי מפי השמועה, כי ה'קהילות יעקב' זצ"ל אמרו: "מצאנו ילדים שכבר בבר מצווה סיימו שישה סדרי משנה והיה ניכר כי עדיין לגדולות ונצורות, אך לא נהיה מהם כלום. והטעם, כי הכבוד שנתנו להם (במידה לא ראויה) החרیب את הכל".

"לא ידוע לי שכך אמר אבא זצ"ל, אבל זה אפשרי".



בשמחת בר מצווה של נכד מהמשפחה, כאשר הביאו ספרים רבים כמתנה ונערמו על השולחן בכמויות, העזתי לשאול כמה ספרים קיבל רבינו לבר מצוה שלו? "מעט ספרים, ועשיתי לי קעסטל [=ארגז] ממה שהביאו לי לבר מצווה. ופעם אחת הרב מפוניבז' זצ"ל היה אצלנו בבית והיה לי תנ"ך שקיבלתי לבר מצווה וביקש ללוות ממני כי אין לו תנ"ך. וכמדומה שאמר שמעוניין בכך לחודש ימים, וחלפו כמה חודשים ולא החזיר, והזדמנתי לביתו וראיתי את התנ"ך. שאלתיו האם עדיין צריך לו, הוא אמר לי: 'אני כבר כמה חודשים מנסה להיזכר ממי לוותי את התנ"ך הזה ולא נזכר, והנה ב"ה שראית ואמרת לי' והשיבו לי בשמחה".

בהזדמנות באחד מימי חודש טבת, בעת טעימת שחרית, לפתע אמר לי רבינו: "היום יום בר המצווה שלי". ומה שלא מזכיר יום ההולדת, ביאר לי מרן הגר"ל זצוק"ל: כיון שרבי חיים קנייבסקי שח רק בדבר של מצווה, והרי יום הולדת אינו שייך למצוות, אלא יום בר המצווה.

"פעם לא הייתה כלל סעודה בבר מצווה. הבר מצווה שלי הייתה בישיבת 'בית יוסף', עם קצת מזונות ושתייה ולא הייתה סעודה. הזמנות נשלחו רק לכמה יחידים, השכן כתב את ההזמנה במכונת כתיבה. קיבלתי רק כמה ספרים, ה'חזון איש' נתן לי ספר 'חזון איש' על יבמות והוא אצלי, הרב מפוניבז' נתן 'מאירי' על חולין, הג"ר מתתיהו שטיגל - 'חובת הלבבות' קטן. רבי יעקב הלפרין - משניות. רבי שמעל גריינמן היה אז חתן במשפחה, וחמיו המוהל הרב שקול נתן ג"כ משניות. אביו של הג"ר אברהם פרבשטיין שהיה חייט ותפר לי את הבגדים, ובשעתו היה ראש הקהילה, נתן לי גמרא ברכות פרק קמא עם ניקוד. הבנים של הג"ר שמואל גריינמן נתנו בשותפות ספר. הג"ר יהושע קרליץ נתן ספר. בבר מצווה השתתף גם הז'בינקער רב. כמדומה שהרב מפוניבז' אמר דברים קצרים...

"אמרתי דרשה על 'היסח הדעת בתפילין' וזה הסתעף לטומאה

הותרה או דחויה (עיין יומא ז:); ומסתמא הודפס ב'קהילות יעקב'. לא היה מי שיפריע בדרשה. הרב מפוניבז' אמר דרשה. היו רק הידידים הקרובים והכיתה מהחידור. את החידור גמרתי בגיל 14 ואז נכנסתי לישיבה קטנה. גם בברית לא הייתה פעם סעודה כלל ואף למשפחה רק מזונות ועוד".

לגבי הדרשה של בר מצווה אמר רבינו, כי "רוב הנערים היו אומרים מ'שאגת אריה' אודות לילה זמן תפילין וכדו'. אבא אמר לי מליצה בשם מגיד אחד, שבכל ברית בא אליהו הנביא ובכל בר מצווה בא ה'שאגת אריה'. אני אמרתי שטיקל תורה של אבא עם שייכות ל'שאגת אריה'. בחתונה היו מפריעים לחתן אבל לא בבר מצווה. הבר מצווה שלי היה בבית המדרש של ישיבת 'בית יוסף' כי עשוהו על תנאי ויכלו לערוך סעודות".



שמעתי מהרב רפאל וולף שיחי', שהכי גרוע אצל הרב שך היה לדבר על אוכל, וא"כ מה עושים עסק מאוכל של יצחק אבינו ע"ה "כאשר אהבתו"?!

"אכילת צדיקים זה קרבנות (כמבואר בכתובות קה: 'כל המביא דורון לת"ח כאילו הקריב ביכורים'; וביומא עא: שימלא גרונו של ת"ח יין במקום נסכים. ועיין ב'מסילת ישרים' פכ"ו שהאריך בזה) ובקרבנות יש דין 'למשחה ולגדולה'".

בספר 'מעשה איש' מובא שהחזו"א אמר שאינו מרגיש בטעם האוכל, והנה יצחק אבינו ע"ה ביקש "מטעמים אשר אהבתי".

"אם זה נכון שלחזו"א לא היה לו טעם באוכל, הסיבה היא או משום חולי מעיים או שהיה מונח בלימוד התורה (ולא הרגיש בטעם, שיכול היה להרגיש מחמת טבעו); וכאן, הרי רצה לברכו על ידי זה שיהיה נהנה מהטעם, וגם היה זה קרבן פסח שיש בו דין 'למשחה ולגדולה'".

סיפר רבינו אודות אשה שהביא לחם וזכתה לברכה: "אשה אחת באה להגר"ח מוואלוז'ין ואמרה כי ה'שאגת אריה' הבטיח לה שתבנה שני בתי כנסיות - אחד כאן ואחד בארץ ישראל. היא כבר בנתה כאן ומעוניינת לעלות לארץ ישראל כי היא כבר לא צעירה. אמר לה הגר"ח: 'למה תמהרי? אדרבה, הרי כל עוד שלא תבני אותו תאריכי ימים, לכן המתני עוד קצת'. ומהיכן זכתה לברכה זו? היה זה כאשר גירשו את ה'שאגת אריה' מהעיר כיוון שחלק שם על הרב, ובערב שבת נסע עם בני ביתו ולא ידע לאן לנסוע לפני שבת, ואשה זו שהתגוררה בפאתי העיר ביקשה שיבואו אל ביתה לשבת קודש. ואחרי שבת הוא בירכה בברכה זו הג"ל.

"רבי מאיר קרליץ זצ"ל סיפר לי, שראה בוולינה זקן מופלג שסיפרו עליו, כי בעת שהגר"א ניגש לנטילת ידיים לפני מנחה ולא היה מים, רץ ילד אחד לביתו והביא מים ובירכו הגר"א שיחיה 100 שנה. ר"מ קרליץ עוד ראהו, וכשהיה לפני מאה חלה אך לא רצה שיביאו רופא כי אמר: 'אני בטוח בברכתו של הגר"א', וכך היה ולא הקדים אפילו יום אחד.

"בפתח תקוה התגורר יהודי שסיפר לי, כי רעק"א היה סנדק של סבו, וכי רע"א הסכים לסנדקאות רק אם יתן לו הכל - גם ברכות וכו',



# פגשתי באחת הבריתות יהודי שהיה נוהג לגונן על מרן כשהיה יוצא מהשיעור בבית הכנסת היזדים וההמונים היו מתנפלים עליו לשאול ולהתברך, והוא - שהיה גיבור כוח - היה מרחיק את האנשים שלא ילחצו את מרן. וכך סיפר לי: "פעם אחת, כשמרן יצא מה'יזדים', ואני כהרגלי הרחקתי מעליו את הקהל, מרן הורה לנהג לומר לי להיכנס לרכב ושם יודה לי"

הגאון רבי ראובן אלבז שליט"א על הצדיקים והרשעים

"וַיִּתְּצֵצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ" (בראשית כ"ה, כ"ב)



אומרים חז"ל: "כשהייתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר - יעקב רץ ומפרכס לצאת; עוברת על פתחי עבודה זרה - עשו מפרכס לצאת".

נשאלת השאלה: מדוע הם רק רצו לצאת ולא יצאו בפעל? בשלמא יעקב לא יכול היה לצאת, משום שעשו חסם את דרכו. הוא ישב על הפתח, "לפתח חטאת רובץ", ולא אפשר ליעקב לצאת לבית המדרש, אולם מה מונע מעשו לצאת? אם כה עז רצונו לעבוד עבודה זרה - שייצא!

והתשובה לכך היא: עשו ידע שאם ייצא ויותיר את יעקב לבדו במעי אמו הוא יוכל ללמד בניחותא עם המלאך שמלמדו תורה, וכשרבקה תעבור ליד פתחו של בית מדרש קרוב הוא יעשה כמותו וייצא... עשו לא היה מוכן לאפשר ליעקב ללמד תורה בניחותא. עז היה רצונו להפריע לו מלימודו. משום כך העדיף לוותר על יציאתו, ובלבד שגם יעקב לא ייצא.

זו דרכם של רשעים, "זה דרכם כסל למו" (תהילים מט, יד). מבחינתם, העיקר הגדול והחשוב ביותר הוא להפריע ללומדי התורה, לדכא אותם ולגזור עליהם כל מיני גזירות. זה נותן להם את החיות. הסטרא אחרא, היצר הרע, לא יכול לסבול את הטוב - אין טוב אלא תורה. משום כך הוא עושה את כל המאמצים לחבל בטוב הזה.

אמר פעם אחד מן הצדיקים: לעשו אין טעם בחיים בלי יעקב! כשיש יעקב יש לו עם מי לריב ולהתווכח, את מי לנסות לדכא, על מי לגזור גזירות... בלי יעקב - איזה ענין יש בחיים?

עשו מוכן לוותר על ההנאות האישיות שלו ולא לצאת ולעבוד עבודה זרה כאוות נפשו, ובלבד שיוכל להמשיך להפריע ליעקב ולעמוד בדרכו כדי שלא יוכל לצאת וללמוד תורה. "רבי שמעון בר יוחי אומר: הלכה בידוע שעשו שונא ליעקב" (ספרי בהעלותך פסקא סט). מחמת שנאה זו, המטרה העליונה בחייו היא לחבל בתורתו של יעקב.

## תחת השלטון הקומוניסטי

מאז ומעולם זו הייתה מגמתם של שונאי ישראל: להשבית את לימוד התורה וקיום המצוות בעם ישראל. הגדילו לעשות הקומוניסטים

ברוסיה, שדיכאו ביד קשה כל זיק של יהדות. מי שרק נחשד באיזשהו קשר ליהדות היה נשלח לעבודות פרך בגלות סיביר, משם בדרך כלל לא היה שב.

בבתי הספר הממשלתיים היו מחנכים את הילדים לכפירה מחלטת, והמורים היו משננים לילדים: "ילדים יקרים! מי נותן לנו את הלחם לאכול? סטאלין!". כך החדירו להם בעצמות שסטאלין נותן את החיות. ילד שהיה עונה "סטאלין נותן את הלחם" היה מקבל תלושי מזון ולחם, אך ילד יהודי שהיה מעז לענות שאלוקים הוא הנותן לא היה מקבל תלושי מזון! "לך תחפש את אלוקים שייתן לך לחם", היו אומרים לו.

המצב כאב מאוד לגאון רבי יעקב גלינסקי זצ"ל. ההורים המסכנים, שרובם היו עניים מרודים, משוועים לפת לחם, נאלצו לשלוח את ילדיהם לבתי הספר הממלכתיים ובלבד שיזכו לקבל פת לחם. בהיותו בחור בגיל עשרים החליט לפתוח תלמוד תורה בו יוכלו הילדים ללמוד ולהתחנך על טהרת הקודש, ובדרכים לא דרכים היה משיג עבור המשפחות את התלושים הכחולים שאתם יכלו לקבל לחם ומזון. הוא שכר דירה קטנה ממוסלמי ששנא את הקומוניזם. כך החלו ילדים לבוא וללמוד שם.

דא עקא, לאחר תקופה לא ארוכה תפסוהו ואסרוהו בבית הכלא הקומוניסטי הידוע לשמצה, ועינו אותו עינוי תופת כדי שיענה על השאלה מאין השיג את תלושי המזון אותם היה מחלק למשפחות. גזר דין מוות ריחף על ראשו.

בהיותו נמוך קומה, נראה ממש כמו ילד, ניסה להשיב לחוקריו כי עמד בפתח חנות, ומישהו - שאינו מכיר ואינו זוכר את מראהו - הפקיד בידו את תיקו ואמר לו שהוא נכנס לרגע אחד לחנות והוא מבקש שישמור לו על התיק עד שייצא. "המתנתי והמתנתי, והאיש לא יצא... כעבר שעה ארוכה עזבתי את המקום, ומשפתחתי את התיק מצאתי בתוכו את התלושים..."

הקומוניסטים לא קנו את הסיפור והשליכוהו אל תא הנידונים למוות. ובחוף - היהודים מחפשים דרכים איך לפדותו!

הפרקליטה הגדולה, הקובעת את מועד ההוצאה להורג של הנידונים לתלייה, חלתה במחלה קשה. בבתי המרקחת לא ניתן היה להשיג את התרופה למחלתה, רק בשוק השחור. אחד היהודים העשירים התחייב בפני בעלה של הפרקליטה כי ישיג את התרופה בתמורה לשחרורו של הבחור יעקב גלינסקי. לאחר שהלה קיבל את הסכמת אשתו הוא אישר את העסקה.

מה נאמר ומה נדבר? העשיר השיג את התרופה תמורת הון עתק, הפרקליטה השתמשה בה והתרפאה, אך... מכאן ועד לקיום ההבטחה הדרך ארוכה. לפתע החלו הפרקליטה ובעלה להתנער מההסכם בטענה כי אין זה בסמכותה ובכוחה של הפרקליטה לשחרר נידונים למוות... וגור הדין נותר בעינו.

והנה, הפלא ופלא! לאחר מספר ימים - ולאחר שכבר הבריאה לחלוטין - שבה המחלה לבשרה! וכיוון שהתרופה נגמרה בפעם הקודמת לא נותרה ברירה אלא לפנות שוב אל אותו יהודי עשיר, ולבקש ממנו להשיג שוב את התרופה בשוק השחור. הפעם ניאות היהודי רק בתנאי כפול ומכופל של "נפש תחת נפש".

וכך אירע הלא יאמן! הפרקליטה שחררה אותו והוא ניצל ממוות ודאי.

שם - בגיא צלמוות - חי הגאון הצדיק חיים של אמונה ובטחון מלא בקב"ה. גם שם - במקום שחינכו את הילדים שסטאלין נותן את הלחם - הוא מסר נפשו להציל את הילדים מציפורני הכפירה, ולהעניק להם חינוך לאמונה, חינוך לקיום תורה ומצוות. "כל העולם כולו גשר צר מאוד", זעק רבי יעקב גלינסקי מנהמת לבו - ואת הגשר הזה אדם צריך לעבור! "הכלל והעיקר שלא יפחד כלל!" עליו לזכור את דברי המשנה (אבות ד, טז): "העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא" תפקידו הוא: "התקן עצמן בפרוזדור כדי שתיכנס לטרקלין". בעוונותינו הרבים, יש כאן, בארץ הקודש, בתי ספר שמלמדים את כל החכמות שבעולם. הכל צריך ומוותר ללמד. חוץ מדבר אחד: תורה, יהדות. אסור להביא רב חרדי להרצות בבתי הספר מחשש לכפייה דתית - 'הדתה'. שמו שמים! את הכל מלמדים שם, חוץ מהתורה הקדושה שהיא יסוד הקיום של העם היהודי ובלעדיה אין לנו חיים. הוא אשר אמרנו: עשו יכול היה לצאת ממעי אמו ולעבוד עבודה זרה להנאתו, אולם יותר חשוב היה לו להפריע ליעקב, לחבל בתורתו. לא לתת לו ללמוד במנוחת הדעת.

## תורה שלמדתי באף - נתקיימה לי

יש שאלה מפורסמת: בשלמא כשרבקה עברה על פתח עבודה זרה

היה עשו מפרכס לצאת משום שאין לו עבודה זרה במעי אמו, אבל מדוע כשעברה על פתח בית המדרש פרכס יעקב לצאת, והרי הגמרא דורשת (נדה ל:): את הפסוק (איוב כט, ג) "בהלו נרו עלי ראשי" שיש מלאך שמלמד את התינוק במעי אמו את כל התורה כלה? נואמרו על כך שתי תשובות מרכזיות:

התשובה הראשונה: הערך הנעלה של תורה הוא כאשר התורה נלמדת מתוך עמל ויגיעה ולא כאשר היא מגיעה בקלות. הכתוב אומר (איוב ה, ז) "כי אדם לעמל יולד" וחז"ל (סנהדרין צט:): ביארו שהכוונה לעמל תורה.

כשרבקה עברה על פתח בית המדרש הרגיש יעקב את התורה הנלמדת שם מתוך עמל ויגיעה ופרכס לצאת! הוא חשק בה יותר מהתורה שניתנה לו במתנה מן השמים, ובקלות, על ידי המלאך. וכבר אמרו: "רוצה אדם בקב שלו יותר מתשעה קבין של חברו" (בבא מציעא לח.).

יעקב אבינו רוצה ללמד תורה כזאת, שבמשך 14 שנים לומדים ועמלים בלי לישן בלילה על מיטה, כפי שדרשו חז"ל, והובאו דבריהם ברש"י על הכתוב (בראשית כח, יא) "וישכב במקום ההוא" - "לשון מיעוט, באותו מקום שכב, אבל ארבע עשרה שנים שישמש בבית שם ועבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה".

הכתוב אומר (במדבר יט, יד): "זאת התורה אדם כי ימות באהל", ודרשו על כך חז"ל (ברכות סג:): "אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה". התורה מתקיימת רק במי שממית עצמו באהל, יומם ולילה, ולומד אותה בעמל וביגיעה.

מרבין עובדיה יוסף זצוק"ל היה יושב כל לילה ולומד עד שעה שתיים או שלוש לפנות בקר. בשעות אלו גם היה כותב את חידושיו. כל זאת גם בהגיעו לגיל תשעים. לעוזרו, שהיה צעיר ממנו בארבעים שנה, היה אומר: "זהו, מספיק. לך לישון!..." אבל הוא עצמו המשיך ללמוד...

בוקר אחד הגיע רבי אליהו שטרית, שהיה כותב את חידושיו, וראה את כמות הדפים מלאי החידושים שהתחדשו במהלך הלילה. הוא פנה למרן ושאלו: "רבינו לא ישן כל הלילה?", נענה מרן והשיב לו: "לא באה לי שינה".

מרן לא היה הולך לישון! הוא היה לומד ולומד עד שהשינה באה אליו. שם - במקום שלמד - נרדם. בבחינת מה שנאמר ביעקב אבינו "וילן שם - כי בא השמש".

## סופו לקיימה מעושר - בדעת

אמרו חז"ל (אבות ד, ט): "כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר".

פשטות הדברים היא, כי מי שיקיים את התורה מעוני יזכה להעשיר. ותמה על כך ה'אלשיך' הקדוש (ויקרא כה, לז), שהלוא היו גדולי תורה רבים שלמדו בעוני ולא העשירו, וזה לשונו: "והנה, עד ממהר רבי חנינא בן דוסא שקיים את התורה מעוני ולא העשיר עד יום מותו, וכן רבי אלעזר בן פדת ורבה בר נחמני, ורבים עד אין קץ כיוצא בהם". והגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל, מי שהקים את יהדות אמריקה ואת

# יצא לי פעם לנסוע לארה"ב, ובאותה טיסה, בגלל טעות אנוש, חסרה עריסה אחת. אותה האמא שנשארה בלי עריסה לתינוק שלה, הרימה את קולה בכעס על אנשי הצוות של המטוס, ודרשה שיחפשו בכל פינה אפשרית כדי להביא לה עריסה כפי שהובטח לה. בזעם בלתי נשלט היא דרשה שהמטוס יחזור על עקבותיו, ורק לאחר שיביאו עריסה נוספת ימריא שוב בדרכו לארה"ב

הגאון ר' אליעזר יוטקובסקי בשיחה מיוחדת לפרשת תולדות

כתב: יעקב א. לוסיטיגמן

"אברהם הוליד את יצחק" (בראשית כ"ה, י"ט)



מרן ראש הישיבה הגר"ל שטיינמן זצוק"ל השתתף פעם בכינוס שנערך להורי תלמידות הסמינרים, ובמהלכו נשאו דברים אנשי חינוך בולטים שהסבירו כיצד יש לנהל בית יהודי, וכיצד להחזיר בילדים את ההשקפה הטהורה.

אחרון הדוברים היה רבינו הגר"ל: "שמעתי כאן הרבה שיטות ודרכים להצליח בחינוך הילדים", אמר מרן ראש הישיבה, "אנחנו לא יודעים איזו מהשיטות הללו מוצלחת יותר ומתאימה יותר לכל אחד מהילדים.

"אבל דבר אחד אני כן יודע", הוסיף, "על פי רוב, אם האבא מתנהג בדרך הנכונה והאמא מתנהגת כמו שצריך, גם הילדים שלהם גדלים ומתחנכים כראוי. כמובן שיש יוצאים מן הכלל, וכל ילד הוא עולם בפני עצמו, אבל בדרך כלל רואים שהילדים צועדים בעקבות ההורים. כשכתוב 'אברהם הוליד את יצחק' הוא קודם כל הפך את עצמו ל'אברהם' והיה צדיק בכל דרכיו, ורק כך הוא 'הוליד את יצחק', זכה לבן קדוש וטהור כמו יצחק אבינו".

## תירוצים של דיילים

יצא לי פעם לנסוע לארה"ב ולהיות עד למחזה לא נעים, בלשון המעטה. היו שם כמה הורים שטסו יחד עם תינוקות רכים, והנוהל במקרה כזה הוא שאחרי ההמראה מביאים דיילים עריסה מיוחדת שמתחברת לקיר שלפני המושב של האמא, ובעריסה הזאת היא משכיבה את התינוק.

אלא שבאותה טיסה אירע מקרה מצער, ובגלל טעות אנוש חסרה עריסה אחת. אותה האמא שנשארה בלי עריסה לתינוק שלה, הייתה כנראה אשה מאוד מפונקת ומאוד קולנית. כשהיא הבינה שהתינוק שלה נשאר בלי עריסה החלה לחולל מהומה של ממש, הרימה את קולה בכעס על אנשי הצוות של המטוס, ודרשה שיחפשו בכל פינה אפשרית כדי להביא לה עריסה כפי שהובטח לה כשרכשה את

כרטיס הטיסה.

לאחר שהסבירו לה שוב ושוב שאין עוד עריסה במטוס היא השיבה בזעם בלתי נשלט שהיא דורשת שהמטוס יחזור על עקבותיו, ינחת בשדה התעופה, ורק לאחר שיביאו עריסה נוספת ימריא שוב בדרכו לארה"ב.

אנשי הצוות גיחכו לשמע ההצעה המוזרה הזאת: "אנחנו כבר למעלה משעה באוויר", הם הסבירו לה, "כדי לנחות בחזרה אנחנו נצטרך לשוב במשך שעה, להמתין לחלון זמן פנוי לנחיתה, ולאחר מכן לחבר מדרגות, להביא עריסה, להכין את המטוס להמראה נוספת ולהוסיף לו דלק, ורק אז נוכל להמריא שוב. כל הסיפור הזה יגרם לעיכוב של חמש שעות לפחות..."

אבל היא לא הסכימה לשמוע 'תירוצים של דיילים', והתעקשה שהמטוס ישוב על עקבותיו. הדיילת הראשית ניסתה להציע לה הנחה של 20 אחוזים במחיר הכרטיס, הציעו לה להחזיר את כל כספה, אבל היא ממשיכה בשלה ודורשת בכל תוקף לקבל את המגיע לה, בזמן שהתינוק שלה צורח וחסר מנוחה בגלל הכאוס שהתחולל סביבו...

זה הזכיר לי משל נפלא ששמעתי פעם, ושמתאים במיוחד לפרשתנו.



## רעבים בלב ים

אירע פעם שבמהלך טיסה לניו יורק שכחו אנשי הצוות להעלות אוכל על המטוס. הנוסעים ישבו על מקומותיהם, חגרו את חגורות הבטיחות בהתאם להוראות, הטייס המריא, ולאחר חצי שעה חילקו לכולם שתייה כמקובל.

רק אחרי כמה שעות טיסה, כשהגיע הזמן לחלק את האוכל, הבינו הדיילים את הטעות המרה: הם שכחו להעלות את האוכל על הטיסה...

הנוסעים החלו להתלונן, כמו אותה אמא שהתלוננה בטיסה בה נסעתי בעצמי, אלא שכאן היא הייתה לבד אל מול קהל של נוסעים שניסו להרגיע אותה, ובמשל הם היו 370 איש רעבים שכולם פה אחד דרשו את המגיע להם: רוצים ארוחה!

גם הדיילים הצטרפו אליהם, ואפילו הטייס התחיל להרגיש את הבטן שלו מאותתת על תחושת רעב ההולכת ומתחזקת...

לפתע הציע אחד הנוסעים הצעה מבריקה. "תסתכלו מה יש מתחת למטוס", אמר לכל הנוסעים... כולם השתקו והביטו עליו בתימהון: "מה יש מתחת למטוס? מים. זה האוקיינוס הגדול!"

"לא הבנתם", הוא אמר להם בחיוך צופן סוד, "יש מתחתינו אוקיינוס שלם. ומה יש באוקיינוס? דגים! אתם יודעים כמה דגים יש שם? מיליארדים! בואו נשלה כמה דגים מהים ותהיה לנו ארוחה משביעה!"

הם התחילו להתווכח ולצעוק, כולם אמרו שהוא מדבר דברי הבל. איך בדיוק הם ידווגו דגים מהים, הרי אפילו חכה אין להם, וגם אם כן אי אפשר לפתוח את החלונות, ויש כל כך הרבה סיבות לטעון שההצעה שלו לא הגיונית בעליל.

## שרשרת אנושית

אבל האיש הזה ניחן בכושר שכנוע עמוק, וטען שזה לא כזה מסובך... "נפתח את דלת המטוס, אני אצא ראשון, בזהירות, אחזיק בכנף המטוס, אחריי ירד עוד נוסע שיחזיק ברגליים שלי ועוד אחד יחזיק ברגליים שלו, כך נעשה שרשרת אנושית ונגיע עד לאוקיינוס. האיש שיהיה האחרון בשרשרת, יתפוס דג, ימסור אותו לזה שמעליו וכן הלאה, וכן יתפוס עוד דג ועוד דג, ולבסוף נוכל לצבור כמות נאה של דגים..."

הנוסעים לא היו רגועים: "תשמע, היה פעם סיפור שדלת של מטוס רוסית נפתחה במהלך טיסה וכל הנוסעים עפו החוצה. אתה מציע שאנחנו ניתלה על הכנף של המטוס? זה לא הגיוני!"

## מה עוד שבגובה יש קור של 60 מעלות מינוס

האיש לא נרתע גם משאלות קשות: "שם זה קרה בגלל המהירות הגבוהה של הטיסה. הם לא היו מוכנים לזה, לא ידעו מראש שהם צריכים להחזיק חזק. אנחנו ערוכים ומוכנים. נבקש מהטייס שיוריד את מהירות הטיסה, וגם נימין את גובה המטוס עד למטרים בודדים מעל הים..."

הנוסעים הבינו שהאיש אולי מציע הצעה לא שגרתית, אבל לפחות

הוא היחיד פה שיש לו פתרון. כמוכן, הם רעבים מאוד אחרי שכבר עברו כמה שעות טובות מההמראה, והרעיון התחיל למצוא חן בעיניהם.

גם הטייס הסכים לשתף פעולה. אט אט הוא האט את מהירות הטיסה והוריד גובה. כשהגיע לגובה של כ-20 מטרים מעל פני הים במהירות של 120 קמ"ש בלבד, הוא נתן להם אור ירוק. דלת המטוס נפתחה, משב אוויר חזק מאוד פרץ אל תוך המטוס אבל אף אחד לא עף החוצה.

ראשון הדוברים, איש שרידי ובעל כושר רב קפץ החוצה והחזיק בכנף, ואחריו נוסע שחור וגברתן שהחזיק ברגליו. כך הם ירדו בזה אחר זה, עד שהייתה שרשרת של 15 אנשים תלויים זה בזה, והאחרון בשרשרת הודיע להם שהוא מצליח להגיע עם היד אל המים.

התכנית עבדה מצוין עד כה, אבל נשאר רק אתגר אחד קטן, לשלות דג מהמים בלי חכה ובלי צלצל, עם ידיים חשופות.

כמוכן שמדובר באתגר בלתי אפשרי, ולאחר דקות ארוכות של ניסיונות לא מוצלחים החלו החברים בשרשרת לכעוס על האחרון ה'לא יוצלח' שאינו מצליח לתפוס דג. הם החליפו אותו באחד אחר והאיצו בו להזדרז כי בסופו של דבר הכוח שלהם מוגבל. כמה זמן הם יכולים להמשיך ולהיות תלויים בשרשרת הזאת, כשהמטוס נע במהירות של 120 קמ"ש?!

ירד אחד חדש, עם הרבה מרץ, הוא ניסה לתפוס דגים וכמוכן גם הוא לא הצליח. האיש הראשון, זה שהחזיק בכנף ושמנתחני הייתה תלויה שרשרת של 15 אנשים השוקלים יחד למעלה מטון, כבר הרגיש את שרידי ידיו בעוצמה רבה. הוא קרא לאלו שמתחתיו שיאיצו ב'דייג' לעלות מהר מהר, כי עוד מעט הידיים שלו נשמטות מהכנף ואז הם כולם נופלים אל המים.

אבל הדייג לא מיהר לוותר: "עוד כמה שניות", הוא ענה להם, "אני תיכף תופס דג. לפחות יהיה לנו דג אחד להתחלק בו..."

עברה דקה, עברו דקותיים ופתאום הוא מרגיש שהוא תפס משהו. אולי היתה זו ירוקת, אולי שקית שהתגלגלה למרכז האוקיינוס. זה בוודאי לא היה דג, אבל הוא מיד צעק "תפסתי דג, אני עולה!"

באותו הרגע נשמטו ידיו של העליון מהכנף, הוא מחא כפיים בשיא ההתלהבות... הוא כבר לא הצליח להחזיק מעמד ושחרר את אחיזתו הרופפת. כמוכן שכל ה-15 נפלו אל המים, והאוקיינוס בלע אותם אל קרבו בשקיקה עד שלא נודע כי באו אל קרבו...

## הנמשל זה אנחנו!

בוודאי אתם תוהים לעצמכם למה אני מספר כזה סיפור שלא היה ולא נברא, ואפילו לא משל היה... איך השרשרת הזאת של אותם פתאים שחשבו כי יצליחו לשלות דגים מהאוקיינוס קשורה אלינו. אז הדג מהאוקיינוס אולי באמת לא קשור אלינו, אבל השרשרת האנושית קשורה גם קשורה. אנחנו כולנו חלק מאותה שרשרת. כל אחד מאתנו מחזיק ברגליים של אביו שמחזיק ברגליים של אביו וכן כל הדרך במעלה שושלת הדורות, עד אברהם אבינו. "אברהם הוליד את יצחק!" אנחנו כולנו מחזיקים ברגליו של אברהם אבינו על ידי

# זכורני שראיתי אצל הגאון האדיר רבי ישראל זאב גוסטמאן זצ"ל, ראש ישיבת 'נצח ישראל', שהחל לחגור 'גארטל' בתפילה. יום אחד ראהו יהודי חסידי וסקרנותו נעורה בו. לאחר התפילה ניגש אליו ושאל: "ראיתי שכבוד תורתו לובש גארטל בתפילה, והיות שכבודו גאון הוא רצוני ללמוד טעמו"

מאוצרותיו של הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א



בקבלות בשלמות, הוא היה מחוזה באצבעו ומרעים בקולו: "תיכנסו! תיכנסו!", אולם מבלי לגלות בפנינו שום רגשות הערכה והוקרה מיוחדים.

פעם כששחתי זאת בפני אחד הנכדים היה נראה שאינו מתפעל כלל מהדברים, היה אצלו הדבר כה פשוט ושגרתו ולא הבין כלל מה באתי לחדש.

מכל זאת אנו רואים שהצדיקים רואים הכל, ומכאן מתחדדת השאלה ביתר שאת, כיצד 'צחק אבינו, מועמידי האומה, בעוצם טהרת נפשו לא הבחין בצביעותו של עשו?

דרך נפלאה לבאר זאת סללו לנו גדולי בעלי המוסר: בתלמודי תורה תמיד נהגו המלמדים לתאר באוזנינו את גסות הרוח ורשעותו של עשו; כיצד בלע את העדשים בפעירת פה; כיצד דיבר בבזז על הבכורה; כיצד שמר טינה ושנאה ליעקב אבינו ורדף אותו עד אחרית ימיו, ועוד. מציאות זו גרמה לנו לצייר במוחנו את עשו כאיש גבוה ומפחיד, בעל חזות מגושמת וגסה, ולכן איננו יכולים להבין זאת כיצד 'צחק אבינו לא הבחין בדבר שכל נער היודע קרוא וכתוב יכול להבחין בו בנקל, ומכאן מזדקפת התמיהה במלוא חריפותה.

אך לאמתו של דבר תכונות נוספות היו לו לעשו: הוא היה מדקדק עצום במצוות, והשתדל להחמיר על עצמו בקיומן. מעשי הרשע של עשו המתוארים בחז"ל לא החלו כך בגלוי, אלא בתחילה היה זה שינוי קטן, דק מן הדק, שאפילו עשו עצמו לא הרגיש בכך. הוא המשיך לרמות את עצמו שהוא צדיק ונוהג בצדקות, עד שגם 'צחק לא היה מסוגל להרגיש בזה.

מרבית המפרשים ובעלי המוסר עמדו על פליאה גדולה ועצומה הזועקת מאלוה. התורה אומרת: "ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אהלים; ויאהב 'צחק את עשו כי ציד בפיו ורבקה אוהבת את יעקב"

והעניין משולל הבנה - כיצד יתכן שיצחק הצדיק מרום מעלתו ותפארתו אהב דווקא את עשו ולא את יעקב? ויותר פלא, כיצד יתכן שעשו הצליח להתל ביצחק בקלות מבלי שיכיר ברשעותו? בעיני הבדולח שלו לכאורה היה אמור להבחין בדקות הדברים, בצביעות ובשקר שמסתתרות מאחורי דבריו של עשו באצטלא של התחסדות והצטדקות? הרי ידוע מעשים מופלאים מגדולי הדורות הראשונים והאחרונים שהבחינו בנקל על פניו של האדם היכן הוא עומד מבחינה רוחנית, וכיצד יתכן שיצחק אבינו משלושת אבות האומה לא הבחין בדבר?

ועוד בדור האחרון זכינו לראות בעינינו צדיק וקדוש עליון, מרן ה'סטייפלער' זצוק"ל, אשר המליצו עליו "אין נסתר מנגד עיניו" לאור זאת שהיה מזהה באחת על פניו של האדם וכן על גבי הכתב את כל עברו ומצבו הרוחני של הכותב, וכבר נודעו לרוב סיפורי מופת נוראים שאירעו במחיצתו.

כשלמדתי בישיבת רז"ן לצעירים בבני ברק זכינו לקבל תורה והשקפת חיים מהגה"צ רבי מרדכי עמרם יעקובזון זצ"ל, ששימש בימים ההם כמשגיח בישיבה. בהזדמנות מסוימת הוא דיבר על הביקורים אצל גדולי התורה, ובתוך הדברים אמר: "עליכם לדעת שצדיקים רואים! יש לכם להתכונן כראוי לפני שהינכם דורכים על מפתן דלתו של צדיק הדור!". דברים אלו שיצאו מהלב נכנסו ללב.

כעבור מספר שנים, כשלמדתי בישיבת פוניבז' זכיתי לעלות יחד עם קבוצת בחורים מבני הישיבה במשך תקופה מסוימת לשוחח בלימוד עם ה'סטייפלער' מדי שבוע ושבוע. בשלב מסוים יזמו הבחורים שבימים שאמורים הם להיכנס אל ה'סטייפלער' ישכימו קום בשעה שש וחצי בבוקר, להספיק ללמוד לפני התפילה, ובנוסף יקבלו על עצמם 'תענית דיבור' במשך כל היום. מטבע הדברים, היו ימים שהצליחו ליישם את הקבלות הללו כראוי והיו ימים שנכשלו בחלקן. ואכן, יכולני להעיד על תופעה פלאית. בימים שהשכמנו קום ולא דיברנו כלל במשך היום, כאשר נכנסנו לפני ה'סטייפלער' זכינו ממנו לחביבות יוצאת דופן. הוא קם בפנינו מלוא קומתו וקיבל אותנו במאור פנים מיוחד. ולאידך, בימים שלא עלה בידינו לעמוד

מרן הגה"צ רבי ירוחם ליוואוויץ זצ"ל, משגיח ישיבת מיר, כותב זאת בלשונו הזהב: "הנה, איך זה באמת מובן לנו? האם היה כאן חלילה איזה מעשה של ילד שובב המתלוצץ מאב לא חכם והמרמה אותו מראש עד עקב? והאם באמת היה כל כך קל לרמות את יצחק? חלילה מכל זה! אלא פירוש הדברים נבין מכך, שהעמידה התורה מעלתו של יעקב שהיה איש תם, היינו שכולו היה מתאים התאמה בתכלית, פיו ולבו שווין. נבין אם כן שזה שנאמר על עשו שהיה ההיפך מיעקב 'איש יודע ציד' - כלומר שלא היו מתאימים אצלו הפה והלב. אמנם כי היה מדקדק במצוות, והוא עשו דימה ודאי כי מחמיר גדול הוא, ולא הייתה לו אף ידיעה מחסרונותיו. אלא שלא היה איש מתאים, לא היה מתאים עם כל עצמותו, וזה הוא 'יודע ציד' ההיפך 'מאיש תם'..."

הגה"צ רבי יחזקאל לווינשטיין זצ"ל, משגיח ישיבת פוניבז', ביטא זאת בשיחתו בלשון אחרת: "בוודאי שעשו דקדק במצוות, ולפחות עשו בעצמו היה סבור שמדקדק במצוות וחי בתוך השקר וסבר ששלם הוא במעשיו. כי כן ניתנה כוח לרע ולשקר, שיכול להיות רשע גמור ולסבור שמעשיו כשרים וראויים. וכל הנפקא מינה בין הטוב לרע הוא רק בענין פיו ולבו שווין, וכיון שהיה מרמה את עצמו יכול היה גם לרמות את אביו".

ויש שדקדקו זאת מדברי רש"י, שפירש שכיון שנעשו בני שלוש עשרה שנה זה פורש לבתי מדרשות וזה פורש לעבודה זרה, כי לא נאמר ברש"י זה "הולך" ועובד עבודה זרה, אלא זה "פורש" לבתי מדרשות וזה "פורש" לעבודה זרה - משום שבתחילה הם עדיין לא 'הלכו', הם רק 'פרשו' בלב כל אחד לכיוון אחר.

בתחילה עדיין לא היה עשו שקוע ממש בעבודה זרה; אדרבה, עדיין הייתה בו גדלות מסוימת שבגללה היה סבור שהוא צדיק גמור, ואף יצחק אבינו יכול היה לטעות במהותה, שכן הפרישה היתה כאמור רק בלב ולא במציאות, ולכן עדיין אחז שהוא מחמיר גדול ורק באופן הזה הכירו יצחק, בשונה מרבקה שכבר בימי עיבורה הרגישה שהוא רוצה לצאת לבתי עבודה זרה (כמובא במ"ר סג, ה).

אמרה שנונה אמר פעם הגאון רבי אהרן שייף שליט"א, רבה של אנטוורפן: "לכל רמאות ישנו גבול מסוים. כלומר, את החבר אפשר לרמות כמה חודשים, את בני הבית כמה שבועות, את אשתו כמה ימים, אך רמאות של האדם כלפי עצמו הוא ללא גבול. האדם מסוגל לרמות את עצמו בלי סוף ובלי גבול".

זה היה שורש תחילת הנפילה של עשו, שלא היו פיו ולבו שווין. הוא רימה את עצמו שהוא בעל מדרגה, ודיבר גבוהה על דקדוקי מצוות, ואף הידר במצוות כיבוד אב ואם. אלא שבתוך תוכו כבר פשה הריקבון, הרצון לפרוש לבתי עבודה זרה כבר היה קיים בו, אך כיון שלא עשה זאת למעשה עדיין סבור היה שנשאר צדיק. הדקות הזאת הייתה קשה מאוד לזיהוי ולהבחנה, לכן יצחק לא הרגיש בה; ובוודאי שלא עשו שהיה נוח לו לרמות את עצמו, לחיות ברמאות.

כיוצא בזה אמר פעם האדמו"ר ה'אמרי אמת' מגור זי"ע: הרי במדרש אמרו (ב"ר סה, טז) "אמר רבי שמעון בן גמליאל כל יומי הייתי משמש את אבא ולא שימשתי אותו אחד מומא ששימש עשו את אביו. אני בשעה שהייתי משמש את אבא הייתי משמשו

בבגדים מלוכלכין, ובשעה שהייתי יוצא לדרך הייתי יוצא בבגדים נקיים; אבל עשו בשעה שהיה משמש את אביו לא היה משמשו אלא בבגדי מלכות, אמר אין כבודו של אבא להיות משמשו אלא בבגדי מלכות".

שאל הרבי מגור, לכאורה מה מנע מרבי שמעון בן גמליאל לנהוג גם כן כמו עשו ולשמש את אביו בבגדים מכובדים? אלא, השיב ה'אמרי אמת' תשובה מחודדת שאמיתותה נוקבת: "נֶאֱכָרְעֵמָאֲכֵט אִיזְ גָאָר נִיט!" (= חיקוי זה כלום!).

ועומק כוונת הדברים הוא, שלתפוס מעטה חיצוני של החלפת בגדים מבלי שהיא תבוא מהכרה אמיתית של כיבוד אב ואם מתוך תוכה של הנפש, זה כלום! זה חיקוי עלוב ותו לא!

## אופן החיקוי החיובי

הגה"צ רבי משה אהרן שטרן זצ"ל, משגיח ישיבת קמניץ, מספר, שכאשר עלה לאחר נישואיו להשתקע בארץ הקודש החליף את מלבושיו ממלבוש אמריקאי ללבוש ירושלמי אותנטי כמנהג המקום וכמנהג משפחת רעייתו, ונכנס ללמוד בכולל של ישיבת קמניץ.

ביום מן הימים, בעת שלמד בכולל, להפתעתו נכנס להיכל בית המדרש רבו הגה"צ רבי ישראל חיים קפלן זצ"ל, ששימש כמשגיח בישיבת 'בית מדרש עליון' במאנסי, שרבי משה אהרן נמנה כתלמיד בישיבה ההיא במשך כמה שנים. הרב קפלן הוא חתנו של מרן הגה"צ רבי ירוחם ליוואוויץ זצ"ל ממיר, וחונתו של ייבדל לחיים מורי הגאון רבי ברוך דוב פוברסקי שליט"א, ראש ישיבת פוניבז'.

רבי ישראל חיים שזיהה את תלמידו החשוב משכבר הימים ניגש אליו לאחל לו שלום ברגשות חמים, ותוך כדי דיבור הוא שם לב לכך שרבי משה אהרן עוטה חליפה ארוכה, לא כפי שהכירו מימות חוץ לארץ. הוא הסתובב סביבו והביט עליו מכל עבר כמשתהה: "אה! אַ פֶּאַרטיגער תלמיד חכם!" (= תלמיד חכם מושלם!). "איר האַלט שוין ביי דעם?..." (= אתם כבר אווזים בזה?)...

מתוך מבוכה מסוימת שתק רבי משה אהרן ולא הגיב, ורבי ישראל חיים המשיך לומר: "אל תתפתה להאמין! תדע לך שנשארת אותו הדבר כפי שהיית עם החליפה הקצרה... זה לא שינה בעצמותך כלל!..."

לימים, כאשר סיפר זאת רבי משה אהרן בשיחתו בישיבה, אמר: "בשעת מעשה לא ירדתי לסוף דעתו, ואף חשתי פגוע מן הדברים. אך משהתיישבתי בדבר הבנתי כי מורי ורבי, שהיה איש אמת ללא כחל וסרק, ודאי חפץ היה ללמדני יסוד עצום בעבודת ה' - שכאשר החיקוי כשלעצמו אינו נובע מטהרת ופנימיות הנפש הוא אינו פועל כלום, רק על הדמיון.

"החיקוי הוא יעיל ברוחניות כאשר הוא גורם לאדם לפתח שאיפה וכמיהה לעלות ולהתרום. בבחינת 'קנאת סופרים תרבה חכמה'. אולם אם החיקוי החיצוני הוא ללא השפעה פנימית, לא רק שאין החיקוי מועיל אלא אף מזיק, כי הוא מפתח דמיון שקרי של אחיזה במעלה מסוימת, כשלמעשה היא אינה קיימת".

זו אחת התכונות שאפיינו את עשו הרשע. חיקוי ודימוי שנבעו



# בהיותו ברכבת פגש באדם הדור פנים ששאלו להיכן פניו מועדות. "לראדין", ענה הבחור. "גם אני נוסע לראדין", השיב לו האיש, ופתח בשיחה אשר במהלכה הובהר לו כי בן שיחו הינו הגאון רבי צבי לוינסון זצ"ל, חתנו של ה'חפץ חיים'...

מה למד ר' אליהו לופיאן מהילד החולה שלא זיהה את אביו?

הרב ישראל ליוש

"ויעתר יצחק לה" (בראשית כ"ה, כ"א)

ויעתר - הרבה והפציר בתפילה (רש"י)

מידת הקדוש ברוך אינה כמידת בשר ודם. מידת בשר ודם, כאשר יבקש מומנו חברו דבר והוא אינו חפץ להיענות לבקשה, ככל שירבה לבקש, להפציר ולהתחנן, הרי הוא מטריחו ומכביד עליו. ואילו מידת הקדוש ברוך הוא אינה כן, אדרבה, זהו רצונו שנרבה ונפציר בתחינות ובקשות, כיצחק אבינו שהקב"ה נעתר לתפילתו אחר שהרבה והפציר בתפילה.

כמו כן מצינו בגמרא (ברכות לב:) "אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל, שנאמר 'קוה אל ה' ויאמץ לבך וקוה אל ה'".

ומבאר הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל, ששורש ההבדל בין מידות מנוגדות אלו הוא בתכלית מהות הבקשה. ונבאר: ה'בקשה' אצל בני האדם נועדה כדי להשיג את בקשת המבקש, ולכן כאשר אינו מומלא את בקשתו הרי זה משום שאינו חפץ לעשות כן. אם כן מה יועילו בקשות חוזרות ונשנות? הרי רצונו הפנימי לא ישתנה! אדרבה, ככל שמרבה המבקש בהפצרות ותחינות, פועל הוא נגד רצונו של מי שמבקש מומנו ומצטייר בעיניו כמטריח ומכביד.

מה שאין כן אצל הקב"ה, רצונו לתת ולהעניק לברואיו את כל הטוב שבעולם, ואין גבול לחסדיו יתברך, ומה שהוא מחסר מהאדם ואינו נותן לו מיד אין זה משום שאין רצונו ית' לתת לו, אלא חפץ הוא בבקשה עצמה כדי שהיא תישמע על ידו ועל ידי זה יתקרב האדם אל קונו.

נמצא, שאצל בני בשר ודם הבקשה היא אמצעי למילוי הבקשה, ואם אינו חפץ לתת כמטרד תיחשב. אבל אצל הקב"ה החפץ להעניק ולתת, הבקשה היא אמצעי להתקרבות אליו, וככל שמרבה בתפילות ותחינות מקיים הוא את רצונו, מתקרב אליו ומתדבק בו.



חרפת רעב הייתה מנת חלקם של תושבי אירופה בזמן מלחמת העולם הראשונה. אנשים רבים סבלו מתת־תזונה נוראית, ביניהם ילדים וזקנים שחלו במחלות קשות, בעקבות המחסור הנורא במזון בסיסי וחיוני.

ילד קטן חלה אנושות בעקבות הרעב ומצבו הלך והתדרדר. חבריו



באו לבקרו בביתו, וכאשר נכנסו והתקרבו אל מיטתו שאל הילד את אביו: "מי הם?", "אלו חבריך מהכיתה!", ענה לו האב בצער. הוא ידע שמחלתו של בנו השפיעה על מוחו והוא מתקשה לזהות את חבריו. לאחר כמה ימים, כאשר אחיו עמד ליד מיטתו, שוב שאל הילד את אביו: "אבא, מי זה?". רכן האב לעבר מיטתו ולחש באוזנו: "זה אחיך! בני היקר!". עבר שבוע אחד, והנה כשעמד האב ליד מיטת בנו הביט בו הילד בעיניים טרוטות וחולות ושאל בקול ענות חלושה: "מי אתה?". הביט האב לעבר בנו ברחמים, וכשדמעות ניגרות מעיניו השיב לו: "ילדי שלי, אני אבא שלך...!".

בליבה של שיחת מוסר תיאר ברגש הגאון הצדיק רבי אליהו לופיאן זצ"ל סיפור זה ואמר: "כשם שהגוף זקוק למזון גשמי כך זקוקה הנפש למזון רוחני. וכשם שרעב ומחסור במזון גשמי עלולים לגרום לילד שלא יזהה את אביו מולידו, כך רעב ומחסור במזון רוחני עלולים לגרום חלילה לאדם שלא יכיר את אביו שבשמים. "המזון הרוחני", זעק המשגיח, "המזין את הנפש ומקרב את האדם לאביו שבשמים, הלוא היא התפילה! שלוש פעמים ביום ניצב אדם לפני קונו, מתחנן ומבקש על צרכיו, מזין את נפשו ומתקרב אליו יתברך".



מעשה בבחור ישיבה ששב בסוף הזמן משיבתו שבליטא אל ביתו. בדרך עז היה חפצו לעבור דרך 'ראדין' ולהתברך ממרנא ה'חפץ

המשך בעמוד 30

לחברו.

בהכירו את הרבנית ידע את טבעה מה היא אוהבת ומה אינו רצוי לה, והקפיד מאוד שהכל יהיה כרצונה. לדוגמה, הקפיד מאוד להחזיר כל דבר למקום, ועוד כל מיני הנהגות שלפעמים יכלו לתמוה מדוע מקפיד לעשות זאת או למה באופן זה דווקא, והתשובה היתה: זה מה שטוב לרבנית.

פעם פתח צוהר למבטו זה. היה זה כשאברך מקורב מאוד סיפר לו בתוך שיחה, שאשתו אומרת לו שהגיע הזמן להחליף את החליפה. התלמיד ידע עד כמה רבינו זהיר באיסור 'בל תשחית' וטען שאין שום סיבה להוציא את החליפה משימוש תמידי כאשר זו מצוינת. אמר לו רבינו: "אינני מבין אותך, אם אשתך מבקשת ממך וזה כה חשוב לה, לא צריך להחליף בגלל החליפה אלא בגלל שזה חשוב לה. אם היא מתביישת מזה, זה עצמו סיבה".

## להכיר טובתה

בגמ' מסופר (יבמות סג.) על התנא הק' רבי חייא, שכל דבר שהיה רואה והיה סבור שיכול לשמח את אשתו היה צורך בסודרו ומביא לה. רבינו נהג בדרך זו. תמיד הייתה מחשבתו במה יוכל לשמח אותה ולהכיר לה טובה על המסירות שהתמסרה כל חייה עבורו.

בכל שמחה שהשתתף היה נוטל אתו פיסת עוגה או איזה דבר מאכל אחר ומביא לה; גם כאשר לא היה שם דבר מאכל שאוהבת היה מביא לה משהו מהשמחה, וכאשר היה שב לביתו נכנס במאור פנים ואמר: "רבעצן, הבאתי לך מהשמחה", כאומר גם כשהייתי בשמחה לא שכחתי ממך.

במשך שנים רבות במוצאי יום הכיפורים לא היה מכניס לפיו דבר מאכל בישיבה, על אף שהיה משתנה בה זמן־מה, עד שהגיע לביתו לסעוד יחד עם הרבנית. בשנים האחרונות, כאשר ידע שהבדילו לה, היה טועם בישיבה וכשהגישו לו את צלחת העוגות היה מפרש כמה חתיכות, מסדר אותן יפה במגש, ואומר: "זה בשביל הרבנית", וכך היה נכנס הביתה, כשהוא עדיין לבוש קיטל ועטור בטלית וכל מראהו כמלאך ה' כשבדיו מגש העוגות, וכשנכנס פנה אליה וקרא בשמה ואמר לה: "זה הבאתי במיוחד עבורך...", אשרי עין ראתה זאת!

עד כמה גבהה עבודה זו בעיניו? לפעמים שכחו להביא עוגה מהשמחה וביקש לשוב לאולם להביא. אירע פעם שהגיעו לדלת הבית ורבינו פנה למי שליווהו באותו יום, רבי מאיר שמעון קלמנוביץ, ושאל: "היכן העוגות?", והשיב שנשארו ברכב. אמר רבינו: "אני ממתין". צריך היה לרדת לביתו של רבי אסא, שגר באותו בנין, לקחת ממנו מפתחות ומשם לרדת למטה להביא מהרכב את העוגות, ורבינו נותר לבדו בחדר המדרגות, עומד וממתין לעוגות. כשהגיעה סוף סוף צלחת העוגות, החל לסדרן יפה בצורה מסודרת עם המפיון שייראה יפה, וכך נכנס הביתה ופנה לרבנית: "רבעצן, איך העב גיטראכט אף דיר, און עפעס געבריינגט! (חשבת עליך והבאתי לך משהו משמחה!).

עד כדי כך, בשנים שהיה תס לחוץ לארץ בלעדיה היה לוקח מהשוקולד שחילקו הדיילים בטיסה והיה צוררו בתיקו, באומרו: "אביא זאת לרבנית כשאחזור", וגם כאשר לפעמים מדובר היה על שבועות

ארוכים. גם בשנים האחרונות, כשניזונה רק בהזנה מלאכותית, המשיך להביא לה דברים למרות שבין כה וכה לא תאכל. חשוב היה לו שתדע שהוא זוכר אותה גם כשאינו בבית.

כמו כן, כשנכנסו תלמידים מהישיבה או תלמידים ותיקים ובישרו על שמחות בביתם וכדו', דאג תמיד לשתף אותה בכל העניינים שניתן היה, והיה מבקש שייכנסו אליה במטבח ויספרו לה וכדו'. לפעמים קרא לה: "תראי תראי באשע איזה ילד צדיק ומתוק".

## סמל ודוגמה

עניין זה עד כמה היה מסור היה לסמל ודוגמה לתלמידי הישיבה. סיפר אחד התלמידים: ידוע היה בקרב התלמידים איזה יחס שלילי יש לרבינו למושג ששמו עיתון, שכל מהותו ועניינו להעביר את הזמן, הדבר היקר ביותר בחיי האדם. דבר זה בא לידי ביטוי כשדיברו אתו שאולי יכניסו לעיתון דברי־מה, סירב ואמר בנחרצות שלא רוצה חלק בביטול תורה וכדו'. משום כך התפלא תלמיד שכאשר סיפר פעם לרבינו שבעיתון פלוני נדפסה תמונתו משתתף בכנס מסוים, הביע התעניינות ואף ביקש שאם יזדמן לו אותו עיתון ישמח שיביאו לו... כשראה התלמיד שרבינו מתעניין בזה, החל מפעם לפעם לספר לרבינו שהיה כתוב שרבינו דרש שם והספיד שם ופסק כך וכך, ורבינו מצדו ביקש ממנו אם יכול להשיג לו זאת...

אותו תלמיד התפלא מאוד בלבד: הלוא כל מי שהכירו ידע עד כמה הוא חס על כל רגע מזמנו לנצלו לשקידת התורה וחופץ מזה שום דבר לא תופס מקום בראשו, ואינו סובל את המושג עיתון, אם כן מדוע הוא מבקש להביא לו את התמונות והידיעות שהתפרסמו? בהזדמנות אחר עזר ושאל את רבינו לשם מה הוא זקוק לכך? חיך רבינו ואמר: "אני עצמי אכן לא צריך לזה, אבל הרבנית שמחה מזה וברצוני לשמחה, וכאשר אתה מביא לי זאת אני מביא לה כדי לשמחה".

כשהגיעה לישיבה, כגון בימי חג ומועד או שמחות משפחתיות, היה מברר אם יש לה מקום טוב וכדו'. פעם הגיעו לשמחת ברית של נכד, ולמרות שהיה מוקף בתלמידים ובני משפחה ויכול היה לבקש מהם, ניגש בעצמו לחפש לה כסא שתשב והביא לה. פעם אחרת ישב במשרדו כשהרבנית נכנסה ומיד כשראה אותה קם מכסאו והגישו לה.

## שלא תדאג ותצטער ולו לרגע

כראש ישיבה, רב ופוסק הלכה ומנהיג היה רבינו מוקף תמיד שואלים שבאו לדבר אתו בלימוד, לברר אצלו שאלות בהלכה, מבקשי עצה וברכה, ובכל פעם שיצא מהישיבה או הלך לשמחה וכדו' היה מוקף בעמך בית ישראל. בכל ההמולה הזו לא שכח אף פעם לשים לב אם חרג ולו בזמן קצר מהזמן בו הוא אמור להופיע בביתו, ואז לדאוג להתקשר ולהודיע שהוא מאחר. לא אחת, כאשר לא השיגו טלפון וכדו' ואמרו לו שהרבנית ודאי אינה דואגת שהרי יודעת שהרב מתעכב מעט, הוא לא היה רגוע וביקש שיודיעו לה.

אברכים שפגשוהו כשפנה לצאת מהישיבה וביקשו לשאול שאלה שלקחה כמה דקות נענו בהסכמה, אך ראו שקודם לכן התקשר לרבנית והודיע לה שהוא מאחר מעט. היה בכך משום חינוך לאברכים



## הפיגמה של הגאון רבי אברהם גניחובסקי זצוק"ל

כבר פותחים "!"  
ואז נפתחת הדלת לכדי חריץ צר, וראשו של הגר"א מבצבץ כשהוא לבוש פיגמה, ומתנצל על כך שנרדם, ואחר כמה רגעים שב רענן מלוכש בבגדי שבת.  
כשיספר זאת התלמיד - הוסיף ואמר: וכי לא ראיתי את בגדי השבת שלו מציצים מתחת הפיגמה? ידעתי שהוא משקר עלי אבל נהנתי מהמוצא של כבוד שהוא העניק לי!!  
אגב לימים כששאלו אותו אם הסיפור הזה נכון, הגיב - אם ישנתי איך אני יכול לדעת...  
פעם אחרת כשלחצו אותו בפורים שיאמר את האמת אם הסיפור נכון - אמר "לא אכפת לי שילבישו עלי את הסיפור הזה, כמו הפיגמה שלבשתי אז".

עולא איקלע לבי רב מנשה אתא הווא גברא טרף אבבא אמר מאן האי ליתחל גופיה דקא מחיל ליה לשבתא א"ל רבה לא אסרו אלא קול של שיר. [קד].  
באחד מלילות שבת הארוכים של החורף, התיצב החברותא הקבועה של הגאון רבי אברהם גניחובסקי זצוק"ל בדלת ביתו ללימוד המשותף, ובטעות לחץ על הפעמון...  
התלמיד נבהל מכך שנכשל בחילול שבת, ומיד עזב את הפעמון, והקיש על הדלת ביד רועדת.  
אך למרבה הפלא הגר"א שהיה רגיל לפתוח מיד את הדלת לחברותא שבא בשעה היעודה - לא פתח את הדלת!!!  
החברותא לא התייאש, והמשיך להמתין ולדפוק לסרוגין, עד שלאחר כמה דקות, נשמע קולו של הגאון מתוך הבית - "רגע רגע, עצבוך זה צער גידול בנים. [ק].

## הסמחה סילד מפיא גופרת על הצער שפריון בגידולו

צער אלא שמחה - הרי הגמרא כאן אומרת שזה אחד מהקללות שנתקלה חוה?

מתרץ מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שהקללה היא שלא ניתן לגדל ילדים בלי צער - אבל גם אחר הקללה - הכאב הנוראי של חשוכי בנים גדול יותר מאשר גידול ילדים עם צער...  
ולכן עדיף לחיות עם הצער של גידול בנים, מאשר ר"ל להישאר בלי זשייק, וכל ילד נוסף מביא שמחה וחיות הרבה יותר מהצער שכרוך בגידולו.  
ועוד תירץ - שכאן הרי מדובר על האבות, אברהם ויעקב, ואילו הקללה היתה על חוה - ולאדם ריבוי ילדים זה ודאי ברכה!

הנה הגמרא בסנהדרין [נט:]: אומרת על הפסוק - "לכן כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם" וכי היכן מצינו ביעקב שפדא לאברהם? אמר רב יהודה שפדא מצער גידול בנים.  
והתוספות מקשה על רש"י שפירוש צער גידול י"ב שבטים - הרי בית מבורך בילדים אינו צער אלא שמחה כדאמרין [ברכות סג].  
גבי עובד אדום שברכו ה' בבנים בשכר הארון שהיה בביתו? ועוד דאברהם היו לו בנים מקטורה?  
ולכן מפרש שהכוונה לצרות שהיו ליעקב עם המעשה של יוסף ואחיו, וגם על גילגול ירידת מצרים.  
ולכאורה צריך להבין מדוע התוספות אומר שצער גידול בנים אינו

## מי טבע את האינסטינקטים?

אם רק נפקח את העיניים נגלה שמכל דבר ניתן להפיק מוסר השכל, אפילו מבע"ח!  
חז"ל הסתכלו והתבוננו, וגילו עולם שלם ומופלא של כוחות ורוחניים שה' טבע בבריאה - שאנחנו פוטרם אותם בשם 'אינסטינקטים'!  
הדחף שמניע אותם לפעול בצורה מסוימת - היא כח רוחני של מידה יפה שה' העניק להם, ואנחנו צריכים לשאוף ולחתור שנוכל להתעטר בכל מידה נכונה.  
ההתבוננות תורמת לאדם עשירות פנימית! מי שהולך בעולם הנפלא הזה בעיניים עצומות כעיוור - חיוו דלים ועלובים!  
אין בריה שהיא פחותה מכדי להתבונן בה, מלבד מה שהאדם עתיד ליתן דין וחשבון על כל מה שהיה יכול ומסוגל להתעלות ולהתרומם באמצעות התבוננות שהיה מפיץ מהם.

אמר רבי יוחנן אילמלא לא ניתנה תורה היינו למידין צניעות מחתול וגזל מנמלה ועריות מיונה דרך ארץ מתרנגול. [ק].

צריך להבין איך ניתן ללמוד מבעלי החיים - וכי הצניעות של החתול וזריזות של הנמלה הם תוצאות של עבודת המידות והשקעה רוחנית?  
הרי אם נבדוק את ה'שיקולים' שלהם - נגלה מיד שכל התכונות הללו הם בסך הכל אינסטינקטים שה' טבע בהם - עם בריאתם!  
מסביר הגאון רבי שלמה ולבה זצוק"ל שאמנם הם פועלים עם אינסטינקטים - אבל אנו צריכים להתבונן מי טבע בהם את אותם האינסטינקטים?  
המבט שלנו על העולם צריך להיות עם חיפוש מתמיד מה ניתן ללמוד מהבריאה שהקב"ה ברא?

## חנוכה שלא פדריך ארץ רומס את עלם האנוש סבו!

טובה הימנו.  
ולא עוד אלא שגם אחרי שנתנה תורה, הנהגות אלו שהם חוקי השכל, וגם טבועים בטבעי הברואים, יש בהם צד חומר שהוא עוד עולה על שאר מצוות התורה.  
מפני שעבירות על חוקי השכל חמורות יותר, והעוברים עליהן קרובים לעונש, יותר מהעוברים על חוקי התורה בלבד, [כמ"ש רבינו נסים גאון בהקדמתו לפירושו על הש"ס, והרמב"ן ז"ל שלפ"כ נתבעו ונענשו האומות עליהן].

אמר רבי יוחנן אילמלא לא ניתנה תורה היינו למידין צניעות מחתול וגזל מנמלה ועריות מיונה דרך ארץ מתרנגול. [ק].

יש להבין מדוע מצוות אלו של דרך ארץ - ה' נתן לנו דרך הנהגת בעלי החיים, עוד בטרם ניתנה תורה לישראל?  
הגאון רבי יחזקאל סרנא זצוק"ל אומר שהלכות דרך ארץ קדמו לתורה מפני שהם היסוד של צורת האדם!  
מי שעובר על הלכה בהלכות דרך ארץ אין זה רק כעובר על מצווה, אלא על צלמו האנושי הוא דורס!  
הוא כל כך נדרס עד שאחר דריסתו גם נבלה טובה הימנו, שהרי הנבלה לא דרסה את עצמה כי אם מלאך המוות הוא שגרם לה למות, ואילו הוא דורס את עצמו ועושה עצמו כנבלה, ולכן נבלה

ניתן לפנות: [peninim88@gmail.com](mailto:peninim88@gmail.com)

הפנינים מלוקטים ונערכים בשינויי עריכה וקיצור נדרשים להשתתפות בהוצאת בנדיים פלוס - באמצעות 'נוה אריה' - פנינים מאירים



# עולם התורה

23N ר'פ כח 23N

414

## שאלת השבוע: ימי הרחמים והסליחות תש"פ-תשפ"א (4)

לכבוד "אלף התורה" אלף לברכה,

במסגרת עריכת חשבון נפש על מעשי בשנה החולפת הגעתי למסקנא שנכשלתי באיסורים חמורים וברצוני לשאול אתכם כיצד עלי לחזור בתשובה על כך:

הורגלתי לגנות ולשנוא כל מיני חוגים וקבוצות שסברתי שמוותר לגנותם ולזלזל בהם. טעמי להיתר היו מחמת 2 סיבות: הטעם הראשון היה שסברתי שמכיון שלאנשים אלו ישנם טעויות חמורות בהשקפה הרי דינם כ"פורק מעליו עול מלכות שמים" שמבואר בכלל ד' ס"ז שמוותר לדבר עליו לשה"ר.

[הערת המערכת: בסוף הסעיף ובבמ"ח סקל"ב מבואר שצריך לזה ה' פרטים להתיר לדבר עליו, ובלא זה הוי לשה"ר]. אמנם התבוננתי שלפי מה שכתב רבנו בכלל ד' ס"ט שאסור להלעיג ולבזות אדם שאינו יודע את חומר האיסור, הכא נמי בעניננו הרי בודאי הם אינם יודעים את חומר האיסור, וכמו שסיים שם: "אבל עתה דרכו ישרה בעיניו וכמ"ש 'כל דרך איש ישר בעיניו' ע"כ אסור להחזיקו עי"ז לרשע ולילך לספר עליו".

הטעם השני להיתרי היה מפני שסברתי שמכיון שאין זו שנאה 'אישית' כלפי אותם האנשים אלא מחמת שהם משתייכים לאותה קבוצה לכן לא שייך ע"ז לאו דלשה"ר ו"לא תשנא". אולם ראיתי בכלל י' ס"ב שאדם המדבר לשה"ר על עיר שלימה זהו עוון פלילי, והרי שם בודאי אין כוונתו לכל יחיד מאנשי העיר, ומ"מ הדבר אסור.

ברצוני לשאול כיצד אוכל לחזור בתשובה על עבירות אלו?

בברכה מרובה, י. ג. ירלף

לסיכום: א. האם מותר לדבר לשה"ר על אדם שפרק מעליו עול מלכות שמים? (כלל ד' ס"ז ועיין היטב במ"ח סקל"ב).

ב. האם מותר לדבר ולשנוא אנשים שיש להם טעויות חמורות בהשקפה ומדוע? (כלל ד' ס"ט).

ג. האם מותר לגנות ולזלזל בקבוצה מסוימת כאשר אין לו שנאה אישית כלפי אף אחד מהקבוצה? (כלל י' סעיף י"ב).

ד. כיצד ניתן לחזור בתשובה על עבירות אלו? (רמב"ם פ"ב הל"ב מהלכות תשובה, קונטרס "כבוד שמים" פ"ג ד"ה ואחד שאלני. ספר "שמירת הלשון" הקדמה ד"ה ואעפ"כ, תאריך ה' תשרי).

\* נא לכתוב כל תשובה על דף נפרד כדי שנוכל להכניס בנפרד להגרלה.



שומרים על הפה - שומרים על העולם  
מילה טובה - מאירה את העולם

חיים 32 י"א כ"א  
ע"י לימוד יומי  
בהלכות שמירת הלשון

אתה הקובע  
כיצד תיראה שנת התשפ"א שלך!!!



בחודש זה הגרלות בסך 6,400 ₪ ועוד 200 זוכים! כל תשובה נוספת מגדילה את סיכוייך לזכות. הדף סענו גניזה

כדאי לך להרחיב את אפיק החשיבה שלך - הצטרף לרעיונות המשיבים - אין חובה לעיין ב'מקורות לעיון'

שיהיה לו כוח ללכת - "ה' עוז"; וכן שאין לו לחשוש על שלום ביתו - "ה' יברך את עמו בשלום", ולכן הלך.

## היכי דמי סבלנות

בימי חנוכה הגיעו רבים מתלמידי הישיבה לראותו מקיים את המצווה. מספר הרה"ג רבי אברהם אבא אורבך: פעם הגיע זמן השקיעה, ורבינו שהייר לא לאחר מזמן השקיעה ניגש להדליק בלהט שבער בו לעת קיום מצוות ה'. לפתע פנתה אליו הרבנית ושאלה: "האם אוכל עוד להתפלל מנחה?", הניח רבינו את הנר מידי ואמר לה שתוכל להתפלל. באותו יום למדו התלמידים לימוד כפול ומכופל, לא רק איך מקיימים מצווה חביבה כהדלקת הנר, אלא איך מכבדים את האשה, גם כאשר לכאורה זה סותר מעט את ההידור שהיה רגיל בו.

פעם אירע מקרה הפוך: כדרכו היה לומד עד הרגע האחרון. פעם, כמה דקות טובות קודם לכן אמרה לו הרבנית בטעות שכבר הגיע הזמן להדלקה. הציץ רבינו בשעונו והבחין בטעותה, למרות זאת לא אמר מילה. הוא קם מיד ואמר: "כן, כן", ניגש ליד המנורה והשתהה בהכנות שונות עד שהגיע הזמן.

מספר אחד השכנים: "בשעתו הייתי אחראי על ועד הבית, ופעם היה ספק באיזה עניין נכנסתי לדון עמו את הפרטים. השאלה הייתה האם רבינו צריך לשלם, אולם לא הייתה זו שאלה של טענות רק שאלה הלכתיות, האם ועד כמה על רבינו לשאת בנזק מסוים שאירע. רבינו דן אתו בהלכה והציע את פרטי ההלכה בעניין, מהם עלה שאינו צריך לשאת בתשלום. לפתע עברה הרבנית שם ושמועה מעט מדבריו ואמרה: 'אנחנו צריכים לשלם'. שתק רבינו מיד ולא דן יותר בעניין, הוציא מכיסו ושילם".

## עד זקנה ושיבה

את שיאי דרגתם המופלאה בהשראת השכינה בכבוד הדדי ראו בשנים האחרונות, עת הפליגו בזקנה; ודווקא בגיל זה שבדרך הטבע כל אחד עסוק במכאוביו, דווקא אז ראו איך דואגים הם דווקא אחד לשני, ולא זו בלבד אלא גם בזמן כזה שלא כל כך שמעו, הרגישו בעצמם זה את רצונו וצרכיו של רעהו.

אחד מבני הבית מתאר זאת כך: "מאז שנכנסתי לשמש בקודש בבית רבינו לא ראיתי מעולם שום ויכוח ביניהם, רק ויכוח יחיד אני זוכר. היה זה כאשר פעם הם נצרכו לי באותו זמן, ולא ידעתי למי ללכת ראשון. נזכרתי באותו רגע שבהלכה נכתב בשו"ע שבשימוש האב קודם לאם, לכן ניגשתי לרבינו לעזור לו. שאלני רבינו: 'מה ביקשה הרבנית ממך', עניתי לו שצריכה את עזרת. אמר לי רבינו: 'אם כן למה אתה מגיע אלי? לך תעזור לה'. ניגשתי לרבנית וגם היא שאלה אותי: 'מה הרב ביקש ממך', והשבתי לה שהרב צריך את עזרתי. השיבה לי הרבנית: 'למה אתה מגיע אלי? לך תעזור לו'. כך הלך וחזור מרבינו לרבנית שכל אחד שולח אותי לעזרת השני. זהו הוויכוח היחיד שזכור לי. בכלל, כשהיו באים לעזור לו במשהו היה תמיד אומר: 'האם הרבנית לא צריכה משהו?'".

(מתוך הספר 'מגדלתו ומרומזתו')

לא לשכוח את האשה בבית, שיתכן וממתינה ועלולה לדאוג ולהצטער בעקבות האיחור.

כאשר היה חוזר מחוץ לארץ והמוני בחורים ואברכים המתנינו לו, ידעו כולם שברגע שירד מכבש המטוס יתקשר מיד להודיע בבית שהגיע. וסיפר רבי אברהם מילר, שאירע פעם שלא ענתה וניסה כמה פעמים, וגם כאשר היו במרחק של כמה דקות מהבית התקשר כדי להקדים ולשמחה כמה דקות קודם ולהרגיעה שירד מהמטוס בשלום.

תלמידים שנכנסו לבית בימי הקיץ התקשו להבין כיצד אפשר ללבוש כל כך הרבה טליתות בלי שיהיה בבית מזגן לצינון מזג האוויר הלוחט. פעם אחת עמדו והתקינו מערכת מיזוג אוויר שתקל עליו את כובד הציציות, אולם רבינו לא מיהר להדליק את המזגן, ובכל פעם היה אומר לשאול את הרבנית אם הוא לא מפריע לה. ואכן, ברוב ימיה חש שזה מפריע לה ולא הסכים שידליקו אותו, אלא אם כן לא הייתה בבית.

עד כמה נזהר מלצער? לפעמים לא חש בטוב וקשה היה לו לאכול, אך היות וטרח זירו עצמו לאכול למרות זאת. פעם שב מהישיבה ולא חש בטוב, וכשבא מצא שהכינה לו אוכל על השולחן. ישב שם תלמיד אחד ורבינו אמר לו שאינו חש בטוב, וביקש בתחנונים שיאכל את האוכל כדי שהרבנית תחזור ולא תצטער שלא אכל.



עד כמה נזהר בכבודה מאוד? הן בקום ועשה והן בשב ואל תעשה. הקפיד לא לצאת מהבית בלי לברכה לשלום, וכשב מהישיבה, גם אם היה עייף או מוטרד, נכנס במאור פנים. בשיעוריו לנשות אברכי הישיבה השתתפה הרבנית, ולא אחת אמר רבינו: "אין לי הזדמנויות, ואולי כאן המקום להודות לרבנית על התמסרותה ומסירות נפשה כל החיים למעני".

ככל שדקדק תמיד וברר את מילותיו, ראו זהירות מיוחדת כלפי הרבנית שלא ישתמע מדבריו שמץ של פגיעה בה, ואפילו שלא יישמע שום צד חסרון, רק בנעימות ודרך חיבה. ניכר היה שחשב הרבה קודם שמישיב לה תשובה שלא ייגרם לה שום צער ועוגמת נפש.

פעם נתבקש על ידי אחד השואלים לשמור פרט מסוים בסוד. כשנודע לו שהדבר החל מתפרסם ירד במיוחד לביתם ששכן באותו בנין לשאלם האם ניתן לגלות העניין לרבנית, כי חשש שתדע וייגרם לה מכך צער.

מאז שניתן שוב להתפלל בכותל המערבי מנהגו היה ללכת ברגליו להתפלל את תפילות השחר של ימי ר"ה ויוהכ"פ ליד שריד בית מקדשנו בכותל המערבי עם הנץ החמה כהרגלו. שנה אחת התעוררה הרבנית לפנות בוקר וביקשה שישאר להתפלל בשכונה, שלא יטריח עצמו מוקדם כל כך. השיב לה רבינו שאם תבקש שלא יילך לא יילך, אך הסביר לה עד כמה שזה חשוב לו עד שנחה דעתה והסכימה. לשנה אחרת חשש שאינה מעוניינת למרות שכאשר דיבר אתה הסכימה, והחליט לערוך גורל הגר"א (עד כמה שידוע זו הפעם היחידה שערך גורל הגר"א, אולי היה זה ע"י חתנו הגר"ד אלטוסקי).

אכן, בגורל יצא הפסוק "ה' עוז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום", ופירש רבינו את התשובה בתרתי: גם שתהיה לו הסייעתא דשמיא



במטוסו הפרטי של ר' שמעון גליק ועברו מעל מפלי הניאגרה. רבי שמעון ניגש לבן-דודי ואמר לו שיגיד לראש הישיבה שכדאי מאוד לעבור לצדו השני של המטוס משום שמשם ניתן לראות את המפלים המרהיבים, שהם ממש 'פלאי הבריאה'... אסור לפספס דבר כזה... זה ממש לראות 'כבוד שמים'.

ניגש בן-דודי למרן ראש הישיבה וצוק"ל ומסר לו את הדברים. הוא קם, עשה פסיעה אחת, ומיד שב לאחוריו והתיישב במקומו.

"מדוע ראש הישב לא הולך לראות את פלאי הבריאה", שאל אותו בן-דודי. "אכן קמתי לראות את 'פלאי הבריאה', אלא שאז הרהרתי בלבי: אהרן! שוב פעם אתה מרמה את עצמך? האם באמת אתה הולך לראות את 'פלאי הבריאה', או שמא הולך אתה לספק את יצר הסקרנות שלך? אהרן, תאמר את האמת! 'פלאי הבריאה' או 'סקרנות'? והתיישבתי..."

(מתוך ספר 'ומתוק האור' / 'פניני הגראי"ל')

המוניע האמתי שלה. הוא חשד שמא פן ואולי המניע האמתי אינו 'לשם שמים', אף שכלפי חוץ, במוצהר, היא נעשית לשם שמים. כך חי מי שהוא 'איש אמת'.

פעם אחת אמר לי: "אנשים עושים הכל 'לשם שמים'. תשאל בן אדם למה עשית את מה שעשית? תקבל תשובה: 'לשם שמים'. הלה פותח ישיבה 'לשם שמים', והלה מחבר ספר 'לשם שמים'. זה מתפלל 'לשם שמים', וזה מקיים מצוות 'לשם שמים'. גם כשאנשים רבים ביניהם - המריבה היא 'לשם שמים' כמובן... ונפקא מינה גדולה יש בדבר: כיון שהמריבה היא 'לשם שמים' - כל אחד מהצדדים טוען: 'איני רשאי לוותר! בשלמא על כבודי הייתי מוותר, אבל על כבודו של הקב"ה? חס וחלילה'..."

"וכך, אנחנו מרמים את עצמנו!", סיים ראש הישיבה את דבריו, "הלואי ואחוז אחד מכל מה שאנחנו עושים היה באמת לשם שמים". באחת מנסיעותיו לארצות הברית, כך סיפר לי בן-דודי, הם טסו

### המשך מעמוד 11 | הגאון רבי ראובן אלבז שליט"א

מעליו את הקהל, שמעתי שהנהג מזכיר למרן שעליו להגיד לי תודה על כך שאני מפנה לו את הדרך. מרן השיב לו שבוודאי הוא מעוניין להודות לי, והורה לנהג לומר לי להיכנס לרכב ושם יודה לי.

"מרן התיישב ברכב ומיד שקע בתלמודו. הנהג הציע לי להתלוות אליהם לנסיעה ולעלות הביתה, שם ייתן לי הרב את ברכתו.

"אלא, מיד כשמרן הגיע הביתה - והשעה הייתה קרוב לאחת עשרה בלילה - הוא פשט את גלימתו וממש רץ לשולחנו והחל לכתוב. נעמדתי ליד השולחן בתקווה שיבחין בי ויזכר לברך אותי. אני מצדי לא העזתי, כמובן, להפריע לו.

בשעה שלוש בלילה הרים מרן בפעם הראשונה את עיניו מהספרים בהם למד והבחין בי!

"מי אתה, ומה אתה עושה כאן?", שאל.

"אני הוא זה שהרב הסכים לברכו", השבתי.

"אוי ואבוי! תמחל לי!" התחנן מרן לאחר שנזכר בהבטחתו. "פשוט שקעתי מיד בלימוד ושכחתי. ועתה שב עמדי ותשתה משהו."

"רבינו לא צריך לבקש את מחילתך", הסמקתי כולי. ומרן הודה לי בכל לב ונתן לי את ברכתו."

מרן, שידע את ערכה של התורה הקדושה, השקיע בה את כל כוחותיו. עמל והתייגע בה בשקיעות מוחלטת, בלי להתעייף, כמעט בלי לאכול ובלי לישון.

בניו סיפרו, כי בבוקר, מיד לאחר שאמר את ברכות התורה, רץ ללמוד, בלי להתמהמה, עד שהגיע זמן התפילה. ובוקר אחד, כשראוהו רץ לשולחן הכתיבה ומתחיל לכתוב, שאלוהו: "מה קרה?", והשיב: "הראוני בחלומי פלפול ארוך בדברי הפוסקים, ואני ממחר לכתוב אותו פן אשכח ממנו משהו!". וכי באמת היה חשש שמרן ישכח? הלוא כל התורה כולה הייתה מונחת בזיכרנו כמונחת על כף ידו! אלא, כך היה מרן! היה לו פחד שישכח!

(קטעים נבחרים מתוך הספר 'משכני אחריו')

עולם התורה שבה, ישב פעם עם ידידו הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל, והלה אמר ביאור נפלא על דברי חז"ל אלו, דברים המשמחים את הלב: אין הכוונה לעוני ולעושר כספי, אלא לעוני ועושר בדעת! מי שקשה לו ללמוד, הוא מתקשה להבין את השקלא וטריא של הגמרא, מוחו אינו קולט את קושיית התוספות ותירוצו, ואף על פי כן הוא ממשיך לעמול ולהתייגע, לנסות להבין - זהו "המקיים את התורה מעוני", ולו מובטח כי "סופו לקיימה מעושר" - הוא יזכה שיגיע יום ולבו ומוחו יפתחו להבין ולהשכיל, ללמוד וללמד. כי "נפש עמל עמלה לו" (משלי טז, כו), והבא להיטהר - מסייעין אותו".

כשרבי אהרן קוטלר שמע את הפירוש הנ"ל הוא פרץ בבכי. שאלו הרב הוטנר לסיבת בכיו, והוא השיב: "הקב"ה חנן אותי בכשרונות מיוחדים. בכל שלב בחיי לא היה לי קשי בלימוד התורה. לא קיימתי את התורה מעוני. ומשום כך אני בוכה: אילו היה לי קושי בלימוד התורה - הייתי יכול להעפיל לגבהים גבוהים יותר מאשר מה שאני עכשיו!".

### נפש עמל, עמלה לו

עמל התורה - זו היתה מעלתו המיוחדת של מרן וצוק"ל! רבים שואלים: איך יתכן כדבר הזה, שבן אנוש ידע עשרות אלפי ספרים על בורים בעל פה? התשובה לכך היא: עמל התורה! מרן עמל בכל כוחותיו על התורה הקדושה, וגם דברים שכבר שלט בהם היה ירא שמא ישכחם ולכן היה חוזר עליהם שוב ושוב. החזרה היא עמל התורה.

בעת לימודו היה שוכח מכל העולם! פגשתי באחת הבריתות יהודי שהיה נוהג לגונן על מרן כשהיה יוצא מהשיעור בבית הכנסת היזדים, וההמונים היו מתנפלים עליו לשאול ולהתברך, והוא - שהיה גיבור כוח - היה מרחיק את האנשים שלא ילחצו את מרן.

וכך סיפר לי: "פעם אחת, כשמרן יצא מה'יזדים', ואני כהרגלי הרחקתי



# לראותם

## לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 20 | כסליו תשפ"א | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

רבנו הגדול מו"ד ראש הישיבה הגד"ג אדלשטיין שליט"א



בתפילה ע"י ציון אביו ביום האדלשטיין



דשכבה"ג מו"ד שד התורה הגד"ח קניבסקי שליט"א בסנדקאות



מברך את ולדי ישראל בביתו



גאון ישראל מו"ד הגד"ד לנדו שליט"א



המשפיע הגאון רבי אלימלך בידרמן שליט"א  
מוזמין את רבנו לשמחת הבר מצוה לבנו נ"י

מו"ד הגדב"ד פובדסקי שליט"א בהנחת תפילין



**מדור זה בחסות בסדנו**  
חברת ההשקעות המובילה במגזר החרדי  
**טל: 1800-801-802**

**BESADNO**  
קבוצת בסדנו - השקעות • יזמות • קידום עסקים





כנס "ראשי הישיבות לצעירים" בירושלים בנושא התמודדות עם הקורונה ע"י ארגון 'לב שומע' בהשתתפות מרן ראש הישיבה הגד"ד כהן חבר מועצת ראש ישיבת יד אהרן הגאון ר' יהושע איכנשטיין ראש ישיבות אורחות תורה הגר"ש שטיינמן, ראש ישיבת פוניבז' הגדח"פ ברמן.

המשגיח הגה"צ רבי דן סגל שליט"א בשיחת חיזוק בישיבת "בית מדרש עליון" בראשות הגר"י אונגרישד שליט"א



מרן הגאון הגדול רבי שמואל קמינצקי שליט"א חבר מועצתה"ת בארה"ב בסידור קידושין

הפוסק הגר"א דינר שליט"א על ציונו של מרן הגדא"ל שטיינמן זצוק"ל

למנייני החצרות - ניתן לקבל שטיחונים חד פעמיים לברכת כהנים - חינם!  
באדיבות חברת בסדנו, טל: 073-2804835



הראשונות הפסיד הכל. בן גוריון היה רשע גמור אבל הייתה לו זכות זו העצומה ששחרר בחורי ישיבות. וזה לא היה נאבד, אבל אמר שמתחרט והוא ממש משוגע שהפסיד את כל הזכות, עד כאן דברי הגרא"ל.

"ער איז ניט גיווען וערד (=הוא לא היה שווה את זה), ואמרו בעירובין יט. רשעים על פתחו של גיהנום אין חוזרים".

"וַתִּקַּח רִבְקָה אֶת בְּגָדֵי עֶשָׂו בְּנֵה הַגָּדֹל הַתְּמֻדָּה" (בראשית כ"ז, ט"ו)  
בגדים של רשע והשפעתם

האם ראוי להלביש לתינוק בגדים שלבש תינוק חילוני? "לא ראוי". הגר"א גניחובסקי זצ"ל הביא דרשות הר"ן שבגד של צדיק משפיע על הלבוש; ובחת"ס כתב, שאלמלא יעקב לבש בגדי חמודות של עשו לא שייך היה שיגיד שקר. תגובת רבינו: "זה חידוש מה שאמרת בשם ה'חתם סופר'. והנה בירושלמי מסכת נדרים פרק ט אמרו: 'ואית דאמרי, מקלו של רבי מאיר הייתה בידו והיה מלמדתו דעת' (באותו שיח אמר כי בגדי ה'חזון איש' עברו להגר"ח ש'קרליץ זצ"ל). יש אנשים המשתמשים בדחילו ורחימו בבגד של צדיק. פלוני יש לו את הקיטל של המשגיח וכו' וגם אבא (הסטייפלער) היה לובש השטריימל של ה'לשם', מה הענין בזה?

"בירושלמי נדרים, כט: פ"ט ה"א: 'מקלו של ר' מאיר הייתה בידו והיא מלמדתו דעה' - משמע שיש בכך ענין. אבא לא לבש של ה'לשם' אלא של חתנו של ה'לשם'. אבא רצה ללבוש שטריימל, וחמי [שליט"א] נתן לו ללבוש ולבשו בסעודות של שבת. כיוון שבא ממשפחת חסידים סבר שיש בכך כבוד שבת. בחו"ל הרבה הלכו עם זה".

ש"ק כי תשא כ' אדר תשס"ט. בסעודת שבת אמרתי לרבינו: אמרו כי העסקן שארגן את הרופא בארה"ב לניתוח בא להרב אלישיב וא"ל מרן (שליט"א) כי מה שיבקש ממנו יתן לו, וביקש ממנו את הכיפה שלו ונתן לו. שוב בא אל מרן הגרא"ל וביקש שיתן ספר עם הקדשה ומרן הגרא"ל נתן לו. "גם כאן היה ולא ביקש כלום".

בענין מה שקיבל את הכיפה אמר רבינו: "פעם אחת אחד מארה"ב נכנס וביקש מאבא זצ"ל שיתן לו את הגארטל שלו והוא יתן לו אחר חדש, ואבא נתן לו. וזה פלא! כי אבא כל כך לא אהב את החסידישע זאכן הללו". בענין הגארטל, כנראה הסטייפלער זצ"ל ראה כמה חפצו של פלוני בכך ועשה אתו חסד - "הפשט בזה: אז יענעם אט גיקומט" (=מן השמים הגיע לו הדבר שיהיה לו את האבנט הזה).

(מתוך הספר 'כל משאלותי')

ואז יבוא לשובות בעיר. ואבי סבו כיבד את רעק"א בסנדקאות כזו, והברית הייתה בשבת והיה סנדק. והייתה לו לברכה שרעק"א היה סנדק שלו".

המעשים הנ"ל יובנו על פי מה שרבינו אמר לי פעם, כי ברכה שנותנים כיוון שחייבים משהו למתברך יש לה כוח אחר. וזהו הטעם שיצחק אבינו ע"ה ביקש מעשו שיעשה לו מטעמים; וכן כתב רש"י בשמואל שחנה לא ביקשה מעלי רק אחרי שחשד בה, כי אז מחויב הוא לה לפייסה.

## רגע קטן מאכילתו של רבינו בעת טעימת שחרית

בבוקר של הושענא רבה תשס"ג הגישו לרבינו משהו ירק קשה, ולא חתכו אותו כראוי קודם לכן. רבינו ביקש שלא להזדקק לסיוע וניסה לחתוך את האוכל שהיה בצלחת אך לא נחתך. מיד פתח ואמר את דברי חז"ל במסכת דרך ארץ פרק ה: "מעשה בר' עקיבא שעשה משתה לתלמידיו, הביא להם שני תבשילין, אחד חי ואחד מבושל. בתחילה הביא להן חי, שהפיקה שבהן אחז את הקלח בידו אחת ותלשו, לא בא אחריו; משך ידו הימנו, ואל פתו ריקן. הטיפש שבהן אחז את הקלח בשתי ידיו ותלשו. אמר לו ר' עקיבא: 'לא כך בני, אלא הנח עקבך עליו בתוך הקערה ותלשהו'. ואחר כך הביא להן מבושל, אכלו ושתו ונסתפקו, ואחר שאכלו ושתו אמר להם: 'בני, לא עשיתי לכם כל כך אלא כדי לבדוק אתכם אם יש בכם דרך ארץ אם לאו'. והמשיך לאכול ובירך בורא נפשות.

"וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק וַתִּכְהֶינּוּ עֵינָיו" (בראשית כ"ה, א')  
א"ר אלעזר, כל המסתכל בצלם דמות אדם רשע עיניו כהות, שנאמר ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות, משום דאסתכל בעשו הרשע (מגילה כת).

הסטייפלער לא רצה לראות את בן גוריון. האם מותר להסתכל בפני אדם רשע - תינוק שנשבה? "ארשע איז ער".

אגב כך הוסיף רבינו: כאשר בן גוריון בא ל'חזון איש' זצ"ל כולם התאספו לראות, אך אבא הלך מהמקום. ושאלוהו מדוע הולך, והשיב כי אסור להסתכל בפני אדם רשע. ה'תכשיט' הזה אמר כי על שני דברים הוא מתחרט: על שפטר גיוס נשים ופטר בני ישיבות מגיוס". אמרתי את זה פעם למרן הגרא"ל זצוק"ל, ובכה מרוב רחמנות ואמר: "תראה מה הוא הפסיד, איזו זכות! ומשום שהיה תוהה על

קבל את גיליון 'לקראת שבת' ישירות למייל שלח מייל: [dirshu@dirshu.co.il](mailto:dirshu@dirshu.co.il)



מצביעות ורשעות ללא שום השפעה פנימית. שם היתה טמונה אחת מנפילותיו הגדולות! לעומת זאת, זכורני שראיתי אצל הגאון האדיר רבי ישראל זאב גוסטמאן זצ"ל, ראש ישיבת 'נצח ישראל', שלאחר נישואי נכדתו הראשונה החל לחגור 'גארטל' בתפילה. יום אחד ראהו יהודי חסידי כשהוא חוגר את הגארטל, וסקרנותו נעורה בו. הוא החליט לברר את פשר הדבר, ולאחר התפילה ניגש אליו ושאל: "ראיתי שכבוד תורתו לובש גארטל בתפילה, והיות שכבודו גאון הוא רצוני ללמוד טעמו". רבינו השיבו בבת שחוק: "גאון אינני, אך מכל מקום אענה לך על שאלתך. מורי הגאון רבי שמעון שקאפ זצוק"ל, החל באחד הימים להניח תפילין של רבינו תם. אחד התלמידים שאלו על כך, והוא השיב שהיות והוא עמל כמה פעמים ליישב את דברי רבינו תם, אולי לעתיד לבוא יזכה שרבינו תם יקבל את פניו, ואיני רוצה שיצעק עלי

שאי 'קרקפתא דלא מנח תפילין'..."  
המשיך הרב גוסטמאן לספר: "כשהגיע רבי שמעון לגיל מסוים החל לחגור אבנט בשעת התפילה; וכששאלוהו על כך אמר שאף שבמשך היום כולו הוא חגור באבנט, מכל מקום ברצונו לקיים מצוות 'היכון לקראת ה' אלוקיך' כפשוטו.  
"וכתלמידו של רבי שמעון", אמר הרב גוסטמאן, "הגעתי אף אני לגיל שאוכל לקיים מצוות 'היכון'..."  
זהו חיקוי חיובי הראוי לשבח, כי הוא מביא בכניפו עלייה רוחנית ולא נסיגה. הוא נובע מפנימיות, מתוך הישגים והרגשות נעלות של כמיהה ושאיפה. אך חיקוי חיצוני לשם חיקוי בלבד הוא דמיון שווא שמספק ומשביע את האדם מלתור אחר העלייה, וגורם לו לפטור את עצמו מלעשות את מחויבותיו.  
(קטעים נבחרים מתוך הספר 'אוצרותיהם אמלא')

## המשך מעמוד 25 | הרב ישראל ליוש

חיים' ז"ע. בהיותו ברכבת פגש באדם הדור פנים ששאלו להיכן פניו מועדות. "לראדין", ענה הבחור. "גם אני נוסע לראדין", אמר לו האיש, ופתח בשיחה אשר במהלכה הובהר לבחור כי בן שיחו הינו הגאון רבי צבי לוינסון זצ"ל, חתנו של ה'חפץ חיים'. שמח הבחור ע"כ מאוד וביקש ממנו שיכניס אותו אל ה'חפץ חיים'.  
כאשר הגיעה הרכבת ל'ראדין' כבר היתה השעה מאוחרת, ומשלא היה לבחור מקום ללון הזמינו ר' צבי לביתו. לאחר שהכין לו ארוחה חמה ומזינה הציע לו ר' צבי מיטה ופרש עליה כר וכסת.  
עיף ומוותש מטלטולי הדרך, כאשר בחוץ שרר קור מקפיא עצמות, נכנס הבחור למיטה והתחמם תחת השמיכה החמה. לפתע נזכר כי עדיין לא התפלל תפילת ערבית, אך הוא נחרד מהמחשבה כי עליו לצאת מהשמיכה אל הקור המצמית, ובלבו אמר כי יעשה זאת בעוד כמה רגעים, לאחר שעצמותיו יתחממו קמעה.  
עיפותו גברה והוא שקע בשינה עמוקה שנמשכה עד הבוקר כשהקיצו ר' צבי לתפילת שחרית, ותפילת ערבית של אמש פרחו כליל מזיכרונו.  
לאחר תפילת שחרית ואכילת פת שחרית לקחו ר' צבי אל מרן ה'חפץ חיים' ז"ע. בטרם הספיק הבחור לפתוח את פיו אמר לו

ה'חפץ חיים': "בעבר, כאשר הייתה עשירות גדולה ברוסיה, לו היה נופל לאדם מטבע של כסף מכיסו לא היה טורח להתכופף ולהרימה. אך בימים אלו, שהעשירות פחתה והעניות תפסה את מקומה, אם יפול לאדם אף פרוטה של נחושת תיכף ימהר לחזר אחריה ולהשיבה אליו. כי במצב כזה, אף סכום פשוט למזון רב ייחשב".  
התפלא הבחור מאוד, מה כוונת ה'חפץ חיים' בדבריו? מדוע יספר לו עתה סיפורי מעשיות? והנה, ה'חפץ חיים' המשיך את דבריו: "כשהיו ישראל על אדמתם ובית המקדש על מכונן, כהנים בעבודתם, לוויים בדוכנם וישראל במעמדם - כביכול היתה עשירות בעולם העליון - לא היתה נחשבת כל כך תפילת מעריב של בחור פלוני. אולם עתה בימינו, כשהחושך יכסה ארץ ונתמעטו שומרי התורה והמצוות, וכביכול יש עניות ומחסור בעולם העליון, הרי אפילו תפילה אחת של בחור יש לה חשיבות גדולה ולא מוותרים עליה בקלות בשמים..."  
מיד נזכר הבחור בתפילת ערבית ששכח אמש, והבין את שאמר ה'חפץ חיים' ברוח קדשו...

לשליחת תגובות לכותב הטור הרב ישראל ליוש,  
כתבו ל: israel.layosh@gmail.com

## המשך מעמוד 13 | הג"ר אליעזר יוטקובסקי

אותה שושלת מופלאה של אבותינו ואבות אבותינו.  
יתירה מזאת, כל אחד מאתנו הוא החוליה שבה מחזיקים הדורות שיבואו אחריו. הילדים שלנו, הנכדים, הנינים! כולם קשורים באותו קשר עתיק יומין באברהם אבינו, ואנחנו החוליה המקשרת.  
כל אלו במהלך הדורות שנתקו הקשר קראים, מתיונים, סוציאליסטים, קומוניסטים היכן הם ??  
כמה אחריות זה מטיל על כתפינו? אנחנו צריכים להידבק בקשר

הזה, להקפיד שיהא מעשה אבות סימן לבנים, לדעת שיש לנו אחריות כבדה, ואנחנו חייבים להמשיך ולהחזיק בכל הכוח בשושלת הקדושה הזאת.  
מול כל קור שבעולם קור זה עצלות, אדישות, מנעמי אמריקה, ושוויץ. מול כל חוס חורבן הבית, אינקוויזציה שואה וכו'  
כי אם חלילה נרפה את האחיזה שלנו ניפול אל האוקיינוס חס וחלילה, ואתנו גם בנינו וזרעינו אחרינו.

# הופיע ויצא לאור

לקראת יום היארצייט של מרן רשכבה"ג  
רבינו ראש הישיבה הגר"ל שטיינמן זיע"א

הספר הנפלא

## שבענו מטובך

בו פנינים חידושים  
ואמרות מוסר ודעת  
על סדר פרשיות השבוע  
שנאמרו על שולחן השבת  
של מרן זיע"א ובעתות שונים.

מלווה באוצר תמונות נדירות  
מהוד חייו של מרן זיע"א  
וערוך בלשון שווה לכל נפש.



שולחן שבת  
עם מרן ראש הישיבה  
זיע"א

ועתה מופץ ע"י מערכת "קובץ גליונות" במחיר מיוחד לקראת יום היארצייט  
30 ש"ח בלבד | להזמנות 053-3145900 | מייל: [k.gilyonot@gmail.com](mailto:k.gilyonot@gmail.com)  
ניתן גם להזמין ולקבל דרך נציגי ההפצה ברחבי הארץ